

Cînd Joana Carda a tras o linie pe pămînt cu nuiiua de velniș, toti cîinii din Cerbere s-au pornit pe lătrat, stîrnind panică și groază printre localnici, deoarece încă din cele mai vechi timpuri se credea că, dacă vor lătra animalele canine, care acolo fuseseră întotdeauna mute, asta înseamnă că lumea uni-versală va pieri de îndată. Cum de s-a format adînc înrădăcinata superstiție, sau oarba convingere, care e în multe cazuri expresia alternativă paralelă, nimeni nu-și mai aduce azi aminte, deși, prin mește-șugul și harul aceluia binecunoscutjoc de a asculta o poveste și de a o repeta cu o virgulă nouă, obișnuiau bunicile franțuzoaice să-și distreze nepoții cu fabula care spune că, exact în acel loc, în comuna Cerbere, departamentul Pirineilor Orientali, lătrase, în erele grecești și mitologice, un cîine cu trei capete, care răspundea la pomenitul nume de Cerbere cînd îl chema luntrașul Caron, cel care îi purta de grijă. De asemenea, nu se știe prin ce mutații organice va fi trecut faimosul și răsunătorul specimen canin pînă să ajungă la muțenia istorică și dovedită a descendenților săi degenerați cu o singură căpățînă. Totuși, și acest punct al învățaturii puțini îl ignoră, mai cu seamă dacă aparțin generației veterane, cîinele Cerbere, așa cum se scrie și se rostește în limba noastră, păzea cu strășnicie intrarea infer-nului, ca nu cumva să îndrăznească sufletele să iasă, și atunci, poate că dintr-o ultimă milostivire a zeilor muribunzi, au tăcut toți cîinii viitori pentru tot restul veșniciei, sperîndu-se că, prin tăcere, se șterge din memorie regiunea infernală. Dar, neputînd

veșnicia să dureze veșnic, după cum explicit ne-a învățat epoca modernă, a fost de ajuns ca în acele zile, la sute de kilometri de Cerbere, într-un loc din Portugalia al cărui nume îl vom pomeni mai tîrziu, a fost de ajuns ca femeia numită Joana Carda să tragă o linie pe pămînt cu nuiiua de velniș pentru ca toți cîinii de dincolo să iasă în stradă gălăgioși, tocmai ei care, repetăm, nu lătraseră niciodată. Dacă pe Joana Carda ar întreba-o cineva ce-i venise să tragă o linie pe pămînt cu un băț, gest mai degrabă de adolescentă lunatică decît de femeie cu capul pe umeri, dacă nu se gîndise la urmările unui fapt ce părea fără noimă, și tocmai acestea, luați aminte, sînt cele mai primejdioase, poate că ar răspunde. Nu știi ce mi-a venit, bățul era jos, l-am luat și-am tras linia, Nu v-a trecut prin nun.te că putea fi o nuielușă fermecată, și-apoi întotdeauna am auzit spunîndu-se că nuielușele fermecate sînt făcute din aur și cristal, cu un nimb luminos și cu o stea în vîrf, Știați că e o nuiia de velniș, Eu nu mă prea pricep la copaci, pe urmă am aflat că velnișul e totuna cu ulmul, iar ulmul e totuna cu vînjul, nici unul cu puteri supranaturale, chiar dacă numele e altul, dar în cazul ăsta sînt convinsă că și un băț de chibrit ar fi avut același efect, De ce spuneți asta, Ceea ce trebuie să se întimple, se întimplă, și are multă forță, nu-i poți rezista, de mii de ori i-am auzit pe oamenii mai în vîrstă spunînd asta, Credeți în fatalitate, Cred în ceea ce trebuie să se întimple.

La Paris s-a rîs mult de plîngerile primarului, care parcă telefona dintr-o poiată de cîini, la ora amiezei cînd trebuie hrăniți dulăii, și numai după repetatele rugămînti ale unui deputat al primăriei, născut și crescut în comună, așadar cunoscător al legendelor și poveștilor locale, au fost în cele din urmă trimiși spre sud doi veterinari calificați de la Deuxieme Bureau, cu misiunea specială de a studia fenomenul neobișnuit și de a prezenta un raport și propuneri de actiune. între timp, disperați, în pragul

asurzirii, localnicii împrăștiaseră pe străzile și prin piețele agreabilei stațiuni balneare, acum stațiune infernală, zeci de cocoloașe de carne otrăvite, metodă de maximă simplitate, a cărei eficiență fusese confir-mată de experiență în toate vremurile și pe toate meridianele. Din toată haita, n-a murit decît un cîine, însă lecția a fost imediat însușită de supra-viețuitori, care, într-o clipită, mirînd, lătrînd și urlînd, s-au adunat pe cîmpiile dimprejur, unde, fără vreun motiv aparent, în cîteva minute au amutit. Cînd, în stîrșit, au ajuns și veterinarii, li s-a prezentat tristul Medor, rece, umflat, atît de diferit de animalul fericit care își însoțea stăpîna la cumpărături, și căruia, fiind de acum bătrîn, îi plăcea să doarmă nepăsător la soare. Totuși, cum dreptatea încă nu a părăsit de tot această lume, a hotărît Dumnezeu, poetic, ca Medor să moară din pricina cocoloșului de carne pregătît de stăpîna preaiubită, care, e bine să se știe, avea în vedere o anumită cățea din vecini ce-și făcea veacul în grădina ei. Cel mai în vîrstă

dintre veterinari, în fața rămășițelor funebre, a spus, Să facem autopsie, și zău că nu merita osteneala, de vreme ce fiecare locuitor din Cerbere ar fi putut, dacă ar fi vrut, să depună mărturie pentru cauza mortis, dar scopul ascuns al Facultății, cum i se spunea în argoul serviciului secret, era să se treacă, într-ascuns, la examinarea corzilor vocale ale unei jivine care, între muțenia acum definitivă prin moarte și tăcerea care păruse să fie pentru toată viața, avusese totuși câteva ore de glăsuire și putea fi deci la fel cu ceilalți ciini. Au fost eforturi zadarnice, Medor nici măcar nu avea corzi. Au rămas înmărmuriți chirurgii, dar primarul și-a spus părerea, administra-tivă și înțeleaptă, Nu-i de mirare, de atâtea secole n-au mai lătrat ciinii din Cerbere, că li s-a atrofiat organul, Și-atunci cum se face că, deodată, Asta nu știu, nu-s veterinar, dar grijile noastre s-au sfârșit, les chiens au dispărut, acolo unde sînt nici nu se mai aud. Medor, spintecat și cusut de mîntuială, a fost înapoiat stăpînei înlăcimate, ca o remușcare vie, că așa sînt remușcările chiar și după ce au murit. Pe drumul spre aeroport, unde urneau să ia avionul spre Paris, veterarii an căzut de acord să treacă sub tăcere, în raport, intrigantul fenomen al corzilor vocale dispărute. Și se pare că pentru totdeauna, deoarece în aceeași noapte a început să dea raită prin Cerbere un ciine enorm cu trei capete, înalt cît un copac, dar tăcut.

Cam în aceste zile, poate mai înainte, poate după ce trăsese Joana Carda linia pe pămînt cu nuiaua de velniș, se plimba un bărbat pe plajă, era pe înse-rate, cînd foșnetul valurilor de-abia se aude, scurt și reținut ca un suspin fără motiv, iar acest bărbat, care va spune mai tîrziu că se numește Joaquim Sassa, umbla pe linia mării care separă nisipurile uscate de cele umede, și din cînd în cînd se apleca să ia cîte o scoică, un clește de rac, un fir de algă verde, nu rareori ne pierdem astfel timpul, la fel și-l pierdea și acest trecător solitar. Cum nu avea nici buzunare, nici sacoșă în care să-și pună lucrurile găsite, îi înapoia apei resturile moarte cînd își umplea mîinile, să-i dăm mării ceea ce-i aparține mării, pămîntul să rărnîină cu pămîntul. Dar orice regulă are și excepții, și o piatră care se vedea mai în față, desfrul de departe ca să rămînă neatinsă de maree, a fost ridicată de Joaquim Sassa, și era grea, mare ca un disc, neregulată, dacă ar fi fost din celelalte ușurele, cu contururi netede, tocmai bune să încapă între degetul mare și arătător, Joaquim Sassa ar fi aruncat-o ca să atingă ușor apa lină și să o vadă sîrînd, încîntat ca un copil de neîndemînarea lui, și apoi, după impulsul inițial, scufundîndu-se, piatră ce păruse să aibă o soartă bine orînduită, uscată de soare, udată doar de ploaie, și pînă la urmă scufundîndu-se în adîncurile întunecate pentru a aștepta un milion de ani pînă ce această mare se va evapoca, sau, retrăgîndu-se, apele vor face să se reîntoarcă pe pămînt pentru un alt milion de ani,

10

dîndu-i timpului răgazul de a coborî pe plajă un alt Joaquim Sassa, care fără să știe va repeta gestul și mișcarea, să nu spună nimeni, N-am s-o fac, sigură și neclintită nu e nici o piatră.

Pe nisipurile din sud, la această oră de tihnă, unii se mai scaldă încă, inoală, sejoacă cu mingea, se cufundă în valuri, sau se odihnesc plutind pe o saltea pneumatică, sau, simțind pe piele prima suflare răcoroasă a înserării, se întind pe plajă pentru a primi ultimele raze ale soarelui care va poposi pe mare pentru o secundă, dintre toate cea mai lungă, pentru că îl privim și el se lasă privit. Dar aici, pe această plajă din nord, unde Joaquim Sassa a apucat o piatră atît de grea încît deja îl dor mîinile, vîntul suflă rece și soarele s-a cufundat pe jumătate, nici pescăruș nu mai zboară deasupra apelor.

Joaquim Sassa a aruncat piatra, socotea că va cădea la distanță mică de el, foarte aproape de picioarele lui, fiecare dintre noi e dator să-și cunoască propriile forțe, nici nu erau pe-acolo martori care să rîdă de frustratul discobol, el era cel pregătit să rîdă de sine însuși, dar n-a fost cum se aștepta să fie, întune-cată și grea piatra s-a înălțat în aer, a coborît și a lovit pieziș apa, în urma șocului s-a înălțat iar, în amplu zbor sau salt, și iar a coborît, și s-a înălțat, în sfîrșit, s-a afundat în larg, dacă nu cumva culoarea albicioasă pe care tocmai am văzut-o, în depărtare, nu doar franjul spumei iscate de spargerea valu-rilor. Cum de s-a întîmplat, și-a spus uluit Joaquim Sassa, cum de s-a întîmplat ca eu, cu atît de puține forțe naturale, să arunc atît de departe o piatră atît de grea, în marea care se întunecă de-acum, și să nu fie nimeni pe-aici să-mi spună, Bravo, Joaquim Sassa, sînt martorul tău pentru cartea Guinness a recordurilor, un asemenea fapt nu poate să rămînă necunoscut, ce ghinion, dacă m-aș duce să

povestesc cuiva ce s-a întâmplat m-ar face mincinos. Un val foarte înalt a venit din larg spumegînd și tălăzuindu-se, la urma urmelor, piatra a căzut totuși

11

în mare, acesta e efectul cunoscut de pe vremea rîurilor din copilăria acelor care în copilăria lor au avut rîuri, unduirea concentrică pe care o provoacă pietrele aruncate. Joaquim Sassa a alergat în sus pe plajă, și valul s-a spart pe nisip tîrînd după sine scoici, clești de raci, alge verzi, dar și de alte soiuri, sargase, sîngerii, laminare. Și o pietricică, ușoară, din cele care încap între degetul mare și arătător, de cîți ani oare n-a mai văzut ea lumina soarelui.

Nespus de greu e actul scrierii, răspundere dintre cele mai mari, numai dacă te gîndești la truda epuizantă de a distribui în ordine temporală evenimentele, mai întii acesta, apoi celălalt, sau, dacă așa convine necesităților efectului, întimplarea de azi pusă înaintea episodului de ieri, și tot felul de alte acrobatii nu mai puțin riscante, trecutul ca și cum ar fi acum, prezentul ca un tot continuu fără prezent și fără sfîrșit, oricît s-ar sili autorii, tot nu au iscusința de a pune în scris, în același timp, două cazuri petrecute în același timp. Unii cred că se poate înlătura problema împărțind pagina în două coloane, una lîngă alta, dar șiretlicul e naiv, pentru că mai întii a fost scrisă una și abia pe urmă cealaltă, și să nu uităm că cititorul va citi mai întii pe una și apoi pe cealaltă, sau viceversa, mai bine de cîntă-reții de operă, fiecare cu partea sa în ansamblul coral, trei patru cinci șase între tenori bași soprane și baritoni, fiecare cîntă un text diferit, de pildă cinicul batjocorind, ingenua implorînd, prim-amo-rezul întîrziind să vină în ajutor, pe spectator îl interesează doar muzica, cu cititorul nu-i așa, el vrea să-i fie explicat totul silabă cu silabă și una după alta, cum se arată aici. De aceea, de-abia după ce am vorbit de Joaquim Sassa, vom vorbi despre Pedro Orce, atunci cînd Joaquim a aruncat piatra în mare și cînd s-a sculat Pedro de pe scaun totul a fost opera unei clipe unice, chiar dacă după ceas să fi fost o oră diferență, asta pentru că unul era în Spania, iar celălalt în Portugalia.

12

Știut e că fiecare efect își are cauza sa, e un adevăr universal, și totuși nu se pot evita unele erori de judecată, sau de simpla identificare, fiindcă se întimplă să considerăm că acest efect provine din acea cauză, cînd de fapt cauza a fost alta, foarte departe de posibilitatea de înțelegere pe care o avem și de știința pe care credeam că o detinem. Bunăoară, pare să fi rămas demonstrat că dulăii din Cerberu au lătrat pentru că Joana Carda a tras o linie pe pămînt cu o nuiă de velniș, și cu toate acestea doar un copil foarte credul, dacă a mai rămas vreunul din vremurile de aur ale credulității, sau inocent, dacă sfîntul nume al inocenței poate fi astfel conjurat în van, un copil în stare să creadă că, închizînd pumnul, a păstrat lumina soarelui în el, numai acel copil ar crede că au fost în stare să latre cîini care mai înainte nu lătraseră niciodată, datorită unor motive de ordin atît istoric cît și fiziologic. În aceste zeci și zeci de mii de cătune, sate, tîrguri și orașe, nu lipsesc persoanele care arjura că ele sînt motivul și motivele, atît pentru că au lătrat cîinii cît și pentru orice se întimplă, doar pentru că s-au lovit de o ușă, sau și-au tăiat o unghie, sau au smuls un fruct, sau au dat la o parte perdeaua, sau au aprins o țigară, sau au murit, sau, nu chiar aceleași, s-au născut, aceste ipoteze, de moarte și de naștere, ar fi cele mai greu de admis, tinînd seama de faptul că noi ar trebui să le propunem, căci cel care se naște nu iese vorbind dinlăuntrul mamei, iar cel care moare nu vorbește după ce a intrat înlăuntrul pămîntului. Și nici nu ajută la nimic dacă adăugăm că oricărui om i-ar prisosi motivele pentru a se considera cauza tuturor efectelor, cele despre care am vorbit cît și cele care alcătuiesc rolul nostru exclusiv în funcționarea lumii, ceea ce eu aș dori tare mult să aflu e cum va fi lumea cînd nu vor mai fi oamenii și efectele pe care numai ei le provoacă, mai bine să nici nu te gîndești la o asemenea vastitate, că te cuprinde amețeala, ei, ar fi de ajuns să supraviețuiască

13

niscaiva animale mici, insecte, și vor fi alte lumi, cea a furnicii, cea a greierului, nu vor trage perdele, nu se vor privi în oglindă, și ce-dacă, la urma urmelor singurul mare adevăr e că lumea nu poate fi moartă.

Ar spune Pedro Orce, dacă ar avea curajul, că motivul pentru care se cutremură pămîntul a fost că a lăsat picioarele jos cînd s-a ridicat de pe scaun, ce mai tupeu și pe el, dacă nu cumva pe noi, că ne îndoim necugetat, dacă fiecare om lasă pe lume măcar

un semn, poate că acesta e cel al lui Pedro Orce, de aceea declară el, Am pus picioarele pe podea și pământul s-a cutremurat. Mare zdrunci-nătură și asta, pe care nimeni n-a părut să o simtă, ba chiar și acum, după două minute, când pe plajă valul s-a retras și Joaquim Sassa își spune, Dacă m-as duce să povestesc, cuiva, m-ar face mincinos, pământul vibrează așa cum continuă să vibreze o coardă care deja nu se mai aude, se lasă Pedro Orce pe tălpile picioarelor, continuă să-l simtă când iese din farmacie în stradă, ai acolo nimeni nu bănuiește nimic, e ca și cun-i ai privi atent o stea, ți-ai spune, Ce lumină frumoasă, ce astru minunat, fără să ai habar că ea s-a stins în mijlocul frazei, poate și copiii și nepoții vor repeta aceleași cuvinte, sărmanii de ei, vorbesc de ceva mort și spun că e viu, și nu numai în știința astronomică se poate întâmpla să te înșeli astfel. Aici e invers, toți arjura că pământul e nemișcat, numai Pedro Orce ar afirma că se cutre-mură, bine măcar că a tăcut și n-a luat-o la goană înspăimântat, de altfel pereții nu se clatină, lămpile din plafon atîrnă perfect perpendicular, iar păsăre-lele din colivie, care de obicei dau primele alarma, dorm liniștite în culcuș, cu capul sub aripă, acul seismografului a trasat și continuă să traseze o linie dreaptă orizontală pe hîrtia milimetrică.

În dimineața zilei următoare, un bărbat stră-bătea o cîmpie necultivată, cu desigur și pajiști mlăștinoase, mergea pe cărări și poteci printre copaci, înalți ca și numele care le-a fost dat, plopi și frasini

14

numiți, și tufișuri de cătină roșie, cu miresele lor africane, omul ăsta n-ar fi putut alege o mai mare singurătate, și un cer mai înalt, iar deasupra lui, zburînd cu un filfiit neauzit, îl însoțea un stol de sturzi, atît de mulți că păreau un nor întunecat și uriaș, ca de furtună. Când el se oprea, sturzii se roteau în cerc sau coborau zgomotos pe un copac, dispăreau printre crengi, și toate frunzele fremătau, coroana răsuna de foșnete aspre, violente, de parcă s-ar fi dat o luptă crîncenă înlăuntrul ei. De cum o pomea iar la drum Jose Anai^o, acesta era numele lui, sturzii se ridicau năvalnic, totîndeodată, vruuuuuuuuuuu. Dacă, neștiind cine e acest om, am încerca să ghicim, am spune că probabil e un păsărar în exercițiul func-țiunii sau, ca un șarpe, are putere de atracție și haruri vrăjitoarești, pe cînd sigur e că Jose Anai^o e la fel de surprins ca și noi de cauzele acestui festival înaripat, Ce-or vrea de la mine vietățile astea, să nu ne mirăm de cuvîntul acesta mai rar folosit, sînt zile cînd nu avem chefsă le folosim pe cele comune.

Venea călătorul de la răsărit spre apus, așa se mmeriseră drumul și plimbarea, dar, pentru că trebuia să ocolească un iaz întins, a cotit-o spre sud, de-a lungul malului. Cu cît ne apropiem de amiază, va începe să dogorească soarele, deocamdată o briză răcoroasă și limpede, păcat că n-o poți păstra în buzunar pentru cînd va fi nevoie de ea la ceas de arșiță. Cam astfel de gînduri îi treceau prin cap lui Jose Anai(:o, gînduri vagi și involuntare de parcă nu-i aparțineau, cînd și-a dat seama că sturzii rămă-seseră în urmă, zburaseră mai încolo, unde cărarea face un cot pentru a însoți balta, o comportare fără îndoială extraordinară, dar, în sfîrșit, după cum se spune, morții cu mortii, viii cu viii, cu bine păsăre-lelor. Jose Anaipo a terminat de ocolit iazul, aproape o jumătate de oră de mers îngreunat, printre rogoziș și tufe de mure, și și-a reluat drumul inițial, în direcția spre care mergea la început, de la est la vest, ca și soarele, cînd, deodată, vuuuuu, s-au ivit

15

din nou sturzii, unde s-or fi bulucit pînă acum. Or, pentru un astfel de caz nu există explicație. Dacă un stol de sturzi însoțește un om în timpul plimbării sale de dimineață, precum un ciine credincios stăpînul, dacă-l așteaptă atîta timp cît ocolește un iaz și pe urmă vine după el ca mai înainte, nu-i cereți să spună sau să cerceteze motivele, păsările nu au motive, ci instincte, de atîtea ori vagi și involuntare ca și cum ne-ar aparține, vorbeam de instincte, dar și de rațiuni și motive. Și nici să nu-l întrebăm încă pe Jose Anaigo cine este și ce face în viața lui de toate zilele, de unde a venit și încotro se duce, ceea ce se va ști despre el numai de la el se va ști, și această discreție, această parcimonie informativă îi vor marca și pe Joana Carda cu nuiua ei de velniș, pe Joaquim Sassa cu piatra pe care a aruncat-o în mare, pe Pedro Orce și scaunul din care s-sculat, viețile nu încep atunci cînd oamenii se nasc, dacă ar fi așa, fiecare zi ar fi o zi cîștigată, viețile încep mai tîrziu, uneori prea tîrziu, ca să nu mai vorbim de cele care

de-abia începute se și sfirșesc, bine-a zis cine-a zis, Ah, cine-o să scrie istoria a ceea ce ar fi putut fi.

Și-acum, ferneia asta, Maria Guavaira i se spune, ciudat nume, deși nu gerunziu, care a urcat în podul casei și a găsit un ciorap vechi de lână, din cei de demult și adevărați care serveau pentru a păstra banii la fel de bine ca un seif, avut simbolic, firave economii, și văzîndu-l gol a început să-i desfacă ochiurile, din plictiseala celui care n-avea altceva mai bun de făcut cu mâinile. A trecut o oră și încă una, și lungul fir de lână albastră continuă să cadă, totuși ciorapul nu pare să se micșoreze deloc, nu erau de ajuns cele patru enigme pomenite pînă acum, aceasta ne demonstrează că, cel puțin o dată, conți-nutul poate fi mai mare decît conținătorul. La această casă tăcută nu ajunge freamătul valurilor mării, nu se întunecă fereastra la umbra păsărilor care trec, ciini or fi, dar nu latră, pămîntul, dacă s-a

16

cutremurat, nu se mai cutremură. La picioarele destrămătoarei firul e un munte care tot crește. Maria Guavaira nu se numește Ariadna, cu acest fir nu vom ieși din labirint, mai degrabă s-ar putea să ne pierdem, în cele din urmă, cu el. Capătul, unde-o fi. Prima crăpătură a apărut pe o mare lespede naturală, netedă precum masa vînturilor, undeva prin munții Alberes, care, la extremitatea orientală a lanțului muntos, descresc domol către mare și pe unde acum hoinăresc năpăstuiții ciini din Cerbere, aluzie care nu e deplasată în timp și în spațiu, căci toate aceste lucruri, chiar și atunci cînd n-o vor arăta, sînt legate între ele. Expulzat, după cum s-a spus, de la tainul domestic, și, prin urmare, silit de nevoie să-și readucă în memoria inconștientă iscusințele vădite de străbunii hăițași în înhățarea vreunui urecheat răzleț, unul din acei ciini, pe numele său Ardent, datorită auzului foarte ascuțit cu care îi este dotată specia, va fi perceput pocnetul pietrei și, fără să mîriie, doar pentru că nu poate, s-a apropiat de ea cu nările dilatate, cu părul zbîrlit, mînat deopo-trivă de curiozitate și de teamă. Crăpătura, îngustă, i-ar aminti unui observator uman de o linie trasă cu vîrfurile ascuțite al unui creion, foarte diferită de acea linie trasă cu un băț pe pămînt bătătorit, sau în țărîna ușoară și moale, sau în noroi, dacă ne-am pierde timpul cu asemenea reverii. Totuși, pe cînd ciinele se apropia, crăpătura s-a lărgit, s-a adîncit și a înaintat, spărgînd piatra, pînă la capetele lespezii, și-apoi de-o parte și de alta, înăuntru ar fi putut să încapă o mină, ba chiar tot brațul, dacă pe-acolo s-ar fi aflat vreun temerar care să se măsoare cu fenomenul. Ciinele Ai'dent îi dădea tircoale, neliniștit, dar nu putea fugi, atras de acel șarpe căruia nu i se vedeau acum nici capul și nici coada, deodată năucit, fără să știe în ce parte să rămînă, dacă în Franța,

17

unde se afla, sau în Spania, deja la trei palme distanță. Însă ciinele acesta, slavă Domnului, nu e din cei care să se deprindă cu neajunsurile, dovada e că, dintr-un salt, a țîșnit peste abis, lertată fie exagerarea evidentă a vocabularului, și a rămas dincoace, a preferat regiunile infernale, nu vom ști niciodată ce nostalgii mișcă sufletul unui cîme, ce vise, ce ispite.

A doua crăpătură, dar pentru lume cea dintîi, s-a ivit la mulți kilometri distanță, înspre golful Biscaia, nu departe de un loc dureros de celebru în povestea lui Carol cel Mare și a celor doisprezece pairi ai săi, numit Roncevaux, unde a murit Roland, suflînd în Olifant¹, fără ca Angelica sau Durandal să-l poată ajuta. Acolo, coborînd pe la poalele muntelui Abodi, pe partea dinspre nord-vest, curge un rîu, Irati, care, avîndu-și izvorul în Franța, se varsă în Erro, spaniol, la rîndul său affluent al Aragonului, care este tribut aragonului, cel care, în sfirșit, va purta și va vărsa în Mediterana apele tuturor. În fundul văii, pe malul rîului Irati, se află un oraș, pe nume Orbaiceta, iar în amonte există un baraj, un stăvilar, cum i se zice pe acolo.

E timpul să explicăm că tot ce se spune sau se va spune aici e purul adevăr și poate fi confirmat pe orice hartă, dacă aceasta e îndeajuns de minucioasă pentru a conține informații atît de neînsemnate în aparență, fiindcă tocmai aceasta e menirea hărților, expun disponibilitatea reductibilă a spațiului, ne previn că orice se poate întîmpla în exteriorul lui. Și se întîmplă. Am vorbit pînă acum de nuiua destinului, am arătat că o piatră, chiar dacă se află departe de linia celei mai înalte mări, poate totuși să cadă în mare, sau să se întoarcă în ea, acum e rîndul Orbaicetei, unde, după agitația salutară pro-vocată de construirea barajului, cu mulți ani în

1. Olifant (fr.) - com de fildes ; cf. La Chanson de Roland. 18

urmă, se instalase iarăși liniștea, oraș de provincie navarreză, adormit între munți, acum din nou agitat. Timp de câteva zile, Orbaiceta a fost centrul nevralgic al Europei, dacă nu chiar al lumii, aici s-au întrunit membri de guverne, politicieni, autorități civile și militare, geologi și geografi, ziariști și mineralogi, fotografi, operatori de televiziune și cinema, ingineri din toate domeniile, inspectori și curioși. Totuși, celebritatea Orbaicetei nu va dura mult, doar câteva zile, puțin mai mult decât rozele lui Malierbe, și cum puteau ele să dureze, de vreme ce erau de soi rău, dar acum vorbim de Orbaiceta, și nu de altceva, a fost destul să se declare în altă parte o celebritate mai mare, asta-i întotdeauna soarta celebrităților.

În istoria râurilor nu s-a mai pomenit niciodată așa ceva, să curgă apa în curgerea sa eternă, și deodată nu mai curge, ca un robinet care a fost închis brusc, de exemplu cineva se spală pe mâini la chiuvetă, scoate dopul, robinetul e închis, apa se scurge, coboară, dispăre, iar ce a mai rămas în scoica smălțuită se va evapora în scurt timp. Cu alte cuvinte, apa râului Irati s-a retras ca un val îndepărtându-se în reflux de pe plajă, albia râului a rămas la vedere, pietre, nămol, mîl, pești care, sărind, cască gura și mor, tăcerea subită.

Inginerii nu erau în preajmă cînd s-a produs incredibilul fapt, dar și-au dat seama că s-a produs ceva anormal, indicatoarele de pe platforma de observație arătau că râul nu mai alimenta marele bazin de apă. Trei tehnicieni s-au dus într-un jeep să cerceteze intrigantul fenomen, și, pe drum, pe la marginea stăvilarului, au examinat diversele ipoteze posibile, au avut destul timp pentru asta pe o distanță de aproape cinci kilometri, și una din aceste ipoteze era că vreo prăbușire sau alunecare de teren în munți ar fi deviat cursul râului, alta că a fost tertipul francezilor, perfidie galeză, în ciuda acordului bilateral asupra apelor fluviale și a utilizărilor lor hidroelectrice, iar alta, și cea mai ridicolă dintre

19

toate, că se epuizase izvorul, obîrșia, ochiul de apă, veșnicia care părea să fie și pînă la urmă nu era. În acest punct, părerile se împărțeau. Unul din ingineri, om linișlit, fire contemplativă, și care prețuia traiul din Orbaiceta, se temea să nu fie trimis departe, ceilalți își frecau miinile cu mulțumire, poate că aveau să fie transferați la unul din barajele de pe Tejo, cel mai aproape de Madrid și de Gran Via. Tot dezbătînd aceste neliniști personale, au ajuns la capătul stăvilarului, unde era canalul de scurgere, iar râul nu mai era acolo, rămăsese un fir subțirel de apă care încă se mai prelingea din pămîntul moale, un gilgiit milos care n-avea putere nici măcar să miște o moară de apă în miniatură. Unde naiba s-a vîrît râul, asta a spus-o șoferul jeepului, și n-ai fi putut fi mai expresiv și riguros. Uluiți, stupefiați, deconcertați, dar și neliniștiți, inginerii și-au reluat discuția în legătură cu pomenitele ipoteze, după care, dîndu-și seama de inutilitatea practică de a continua dezbaterile, s-au întors la birourile de la baraj, apoi și-au continuat drumul spre Orbaiceta, unde-i așteptau șefii ierarhici, informați deja despre magica dispariție a râului. S-au iscat discuții aprige, incredulități, s-au făcut apeluri telefonice la Pamplona și Madrid, iar rezultatul istovitorului efort și chin s-a exprimat într-un ordin foarte simplu, dispus în trei părți succesive și complementare. Urmați cursul râului în sus, descoperiți ce s-a întîmplat și nu le spuneți nimic francezilor.

Expediția a pomenit în ziua următoare, chiar înainte de răsăritul soarelui, pe drum de graniță, mereu de-a lungul sau la distanță vizibilă de râul sec, și cînd inspectorii obosiți au ajuns la destinație, au înțeles că Irati nu va mai exista niciodată. Printr-o crăpătură care nu avea o lărgime mai mare de trei metri, apele se năpusteau în interiorul pămîntului, mugind ca o mică Niagara. De cealaltă parte se afla deja un grup de francezi, ce sublimă naivitate să crezi că vecinii, șireți și cartezieni, n-au observat

20

fenomenul, dar măcar se arătau și ei la fel de înmărmuriți și dezorientați ca și spaniolii din partea asta, toți frați întru ignoranță. Au prins grai cele două tabere, dar conversația nu a fost nici lungă, nici constructivă, ceva mai mult decât interjecțiile unei uluiri justificate, o vînturare șovăitoare de ipoteze noi din partea spaniolilor, în sfîrșit, o iritare generală care nu știa împotriva cui să se îndrepte, peste puțin francezii aveau să zîmbească, oricum rămîneau stăpîniți râului pînă la frontieră, nu era nevoie să refacă hărțile.

În acea după-amiază, elicoptere ale celor două țări au survolat regiunea, au făcut fotografii, cu ajutorul unor macarale au coborât observatorii care, sus-pendați deasupra cataractei, priveau și nu vedeau nimic, doar hăul negru și spinarea curbată și scinteietoare a apei. Pentru a grăbi mersul înainte, autoritățile municipale din Orbaiceta, dinspre partea spaniolă, și din Larrau, dinspre partea franceză, s-au reunit lângă râu, sub o prelată ridicată cu acest prilej și străjuită de cele trei drapele naționale, bicolorul, precum și cel al Navarrei, cu scopul de a studia virtualitățile turistice ale unui fenomen natural cu siguranță unic în lume și condițiile explorării sale în interes reciproc. Considerând insuficiența și caracterul neîndoios provizoriu al elementelor de analiză disponibile, reuniunea nu a emis nici un document care să stabilească îndatoririle și drepturile părților, totuși a fost numită o comisie mixtă care, într-un termen extrem de scurt, să elaboreze agenda de lucru a următoarei întruniri protocolare. Cu toate acestea, în ultimul moment, un factor de perturbare a venit să submineze consensul relativ la care se ajunsese, și anume intervenția, aproape simultan la Madrid și Paris, a reprezentanților celor două state în comisia permanentă a limitelor de graniță. Ridicau acești domni o îndoială gravă, ia să vedem, încotro se deschide gaura, spre partea spaniolă sau spre partea franceză. Părea un detaliu

21

neînsemnat, dar, după ce a fost explicat fundamentul, delicatețea cazului îți sărea în ochi. Era indiscutabil, desigur, că Irati, începând de-acum, îi aparținea în întregime Franței, departamentul Pirineilor de Sud, dar dacă crăpătura s-ar fi deschis toată spre Spania, provincia Navarra, negocierile ar mai fi durat mult și bine, de vreme ce fiecare țară, într-un fel, contribuise cu părți egale. Dacă, dimpotrivă, crăpătura ar fi fost franceză, atunci afacerea le-ar fi aparținut în întregime, așa cum le-ar fi aparținut și materiile prime respective, râul și hăul. În fața noii situații, cele două autorități, ascunzându-și rezervele mentale, au căzut de acord să rămână în contact pînă cînd se limpezea însemnata chestiune. La rîndul lor, într-o declarație comună minuțios elaborată, Ministerele Afacerilor Externe ale ambelor țări au anunțat atenția de a purta întîlniri de lucru urgente în cadrul respectivei comisii permanente a limitelor, asistată, cum era și firesc, de respectivele echipe de tehnicieni geodezici.

Cam în acea vreme, într-o mare diversitate internațională au apărut geologii. Între Orbaiceta și Larrau erau deja din toate cîte puțin, dacă nu chiar mai mult, așa cum s-a enumerat mai devreme, acum veneau cu duiumul înțeleptii pămîntului și ai pămînturilor, cercetătorii macărilor și accidentelor, ai straturilor și blocurilor eratice, cu ciocănelul în mînă, bătînd în tot ce era piatră sau părea piatră. Un ziarist francez, Michel și cinic, îi spunea unui coleg spaniol, serios și Miguel, care deja anunțase la Madrid că crăpătura era absolut spaniolă, sau, ca să vorbim cu precizie geografică și naționalistă, navareză. Rămîneți sănătoși cu ea, asta a spus-o francezul insolent, dacă vă place atît de mult și aveți atîta nevoie de ea, noi numai la Cirque de Gavarnie avem o cascadă de patru sute douăzeci de metri înălțime, n-avem nevoie de fîntîni arteziene cu fundu-n sus. Nu i-a trecut prin minte lui Miguel să-i răspundă că nici de partea spaniolă a Pirineilor

22

un lipsesc căderile de apă, din cele foarte frumoase și înalte, dar că problema acolo era alta, o cascadă sub cerul liber nu-i nici nu mister, mereu la fel, sub ochii tuturor, pe cîtă vreme crăpăturii de la Irati i se vede obîrșia, nu i se știe capătul, e ca și viața. Și totuși, a fost un alt ziarist, de fapt galician și în trecere, cum se întîmplă de atîtea ori cu galicienii, care a lansat întrebarea ce nu fusese încă pusă, încotro se duce apa asta. Era tocmai în perioada în care deliberau, cu fraze scurte și seci, geologii din ambele părți, iar întrebarea, ca a unui copil timid, n-a fost auzită decît de cel care acum o înregistrează. Fiind o voce din Galicia, așadar discretă și măsurată, a fost înăbușită de izbucnirea galeză și impetuoasă tateea castiliană, dar mai tîrziu au repetat alții cuvintele, arogîndu-și vanități de întii descoperitori, popoarelor mici nu le dă nimeni ascultare, nu e o manie a persecuției, ci evidență istorică. Discuțiile savanților au devenit aproape imperceptibile pentru înțelegerea laică, dar, chiar și așa, se putea vedea că erau două teze centrale în dezbateri, cea a monoglacialiştilor și cea a poliglacialiştilor, ambele ireductibile, și curînd inamice, ca două religii anti-tetice, monoteistă una, politeistă cealaltă. Unele declarații păreau chiar interesante, precum cea că deformările, anumite deformări, s-ar putea datora fie unei înălțări tectonice, fie unei compensații izostatice a

eroziunii. Cu atît mai mult, se adăuga, cu cît examinarea formelor actuale ale lanțului muntos permite afirmația că nu este vechi, din punct de vedere geologic, desigur. Toate acestea, pesemne, ar avea legătură cu crăpătura. La urma urmelor, un munte supus atîtor jocuri de tracțiune și brațe-de-fier, nu-i de mirare că a sosit ziua cînd se vede silit să cedeze, să se frîngă, să se prăbușească, sau, ca în cazul în speță, să crape. Nu a fost acesta cazul lespezii mari, inerte deasupra munților Albes, dar pe asta n-au văzut-o geologii niciodată, era departe, într-o sihăstrie dezolantă, nimeni nu s-a

23

apropiat de ea, ciinele Ardent s-a dus după iepure și nu s-a mai întors. Două zile mai tîrziu, membrii comisiei limitelor de graniță erau la lucru pe teren, cu teodolții măsu-rînd, cu tabelele comparînd, cu calculatoarele calcu-lînd, și confruntînd toate datele cu fotografiile luate din aer, francezii puțin satisfăcuți pentru că nu se mai îndoia aproape nimeni că n-ar fi spaniolă crăpă-tura, cum susținuse de la bun început ziaristul Miguel, cînd a apărut vestea neașteptată a unei alte fracturi. De pașnica Orbaiceta nu s-a mai vorbit, nici de frîntul rîu Irati, sic transit gloria mundi și a Navarrei. În roi au pornit cei informați, dintre care unii erau femei, să umple ca un stup Pirineii Orientali, care constituiau regiunea critică, din feri-cire dotată cu mai bune mijloace de acces, atîtea și atît de grozave încît, în cîteva ore, s-a adunat acolo puzderie de lume, cu oameni veniți chiar și de la Toulouse și Barcelona. Autostrăzile au rămas blocate, cînd polițiștii de o parte și de cealaltă au vrut să devieze fluxul circulației era prea tîrziu, kilometri întregi de automobile, un haos mecanic, atunci au trebuit aplicate măsuri drastice, să întoarcă toată mulțimea pe alte căi de acces și pentru asta să distrugă împrejmuirile, să astupe sanțurile, un infem, multă dreptate au avut grecii cînd l-au situat chiar în aceste locuri. Au fost de folos în această stare de urgență elicopterele, aceste mecanisme zburătoare, sau păsăroaiele în stare să poposească pe aproape orice teren, și cînd e absolut imposibil, încep să imite pasărea colibri, se apropie cît pe ce să atingă pămîntul, pasagerii nici nu au nevoie de scară, o mică săritură și gata, intră imediat în corolă, între stamine și pistiluri, aspirînd miresmele, uneori de napalm și carne arsă. o iau la fugă, lăsînd capul

1. Aluzie la Păsăroiul (Passarola) părintelui Bartolomeu • Lourenço dintr-un alt i-oman al autorului, Memorialul de la Mafra, Univers, 1988.

24

înjos, și se duc să vadă ce s-a întîmplat, unii dintre ei vin direct de la Irati, deja au o experiență tectonică, dar nu asta.

Crăpătura taie șoseaua, toată suprafața de sta-ționare, și se prelungește, subțindu-se spre cele două laturi, în direcția văii, unde se pierde, șerpuind prin coasta muntelui în sus, pînă dispăre în desîșuri. Sîntem nici mai mult nici mai puțin decît în punctul de graniță, cea autentică, linia de despărțire, pe acest limb fără patrie între posturile celor două poliții, la duana și la douane, la bandera și le drapeau. La o distanță prudentă, pentru că se admite posibilitatea dărîmării marginilor plăcii terestre, autoritățile și tehnicienii schimbă fraze cu înțeles nul și efica-citate nulă, nu se poate numi dialog un asemenea zumzet de voci, și folosesc megafoane pentru a auzi mai bine, în timp ce alte personaje mai cahficate, înăuntrul pavilioanelor, vorbesc la telefon, fie între ele, fie cu Madrid și Paris. De-abia sosiți, ziaristii pornesc să cerceteze cum s-a întîmplat așa ceva, și culeg toți aceeași poveste, cu anumite variante elaborate, pe care imaginația lor personală o vor îmbogăți și mai mult, dar, simplificînd lucrurile, cel care a observat întîmplarea a fost un automo-bilist care, trecînd la căderea nopții, a simțit că mașina face un salt brusc, ca și cum roțile ar fi intrat și ieșit dintr-un șanț transversal, și s-a dus să vadă ce era, poate erau lucrări de reparații ale drumului care, din imprudență, nu fuseseră semna-late. Crăpătura avea atunci lărgimea unei jumătăți de palme, o lungime cam de patru metri, poate mai puțin. Ornul, care era portughez, pe nume Sousa, și călătorea cu soția și socrii, s-a întors la mașină și a zis. Parc-am fi intrat în Portugalia, inchipuiți-vă un șanț enorm, putea să-mi nenorocească jențile, să-mi strice o semi-axă. Nu era șanț, nici enorm, dar cuvintele, așa le-am făcut noi, au mult bine în ele, ajută, numai pentru că le spunem exagerate ne și potolesc temerile și emoțiile, de ce, pentru că le fac

25

să pară dramatice. Soția, fără să dea prea mare importanță mformației, a răspuns, la te uită, și el s-a gîndit c-ar fi bine să-i urmeze sfatul, deși n-avea o astfel de intenție,

propoziția doamnei, mai degrabă interjecție decât recomandare abreviată, era dintr-acelea care rareori primesc răspuns, a ieșit omul din nou și s-a dus să verifice jențile, nu erau stricăciuni vizibile, din fericire. În câteva zile, pe pământul său portughez acum, va fi erou, va da interviuri la televiziune, la radio și în presă, Ați fost primul care ați văzut, domnule Sousa, relatați-ne impresiile dumneavoastră din acea clipă îngrozitoare. Va repeta de nenumărate ori, și de fiecare dată va isprăvi ornamentata poveste cu o întrebare tulburătoare și retorică în stare să provoace fiori și care pe el îl înfiora într-un chip delicios, ca un extaz, Dacă ar fi fost gaura mai mare, v-ați gândit, cum se spune c-ar fi acum, am fi văzut acolo înăuntru, Dumnezeu știe pînă la ce adîncime, și cam la fel gîndise și galicianul cînd întrebuse, dacă vă amintiți, Incotro se duce apa asta. Pînă unde, iată de fapt chestiunea crucială. Intîia prevedere obiectivă ar fi sondarea crăpăturii, cerce-tarea adîncimii sale, iar apoi studierea, definirea și punerea în aplicare a procedurilor adecvate pentru astuparea breșei, niciodată nu poate vreo expresie să fie atît de riguroasă, și de aceea franceză, îți vine să crezi că cineva ar fi gîndit-o într-o zi, sau ar fi inventat-o, pentru a putea fi folosită, cu deplin temei, atunci cînd avea să crape pământul. Sondarea, imediat făcută, a înregistrat puțin peste douăzeci de metri, ceva neînsemnat pentru mijloacele de inginerie modernă din construcțiile publice. Din Spania și din Franța, de aproape și de departe, au înaintat betonierele, malaxoarele, aceste mașini interesante care, cu mișcările lor simultane, ne amintesc de Pămînt în spațiu, rotație, translație, și ajungînd la destinație răsturnau betonul, torențial, dozat pentru eficiență cu mari cantități de pietriș și ciment de

26

priză rapidă. Erau în plină operație de umplere, cînd un expert cu imaginație a propus să se atașeze, așa cum se făcea pe vremuri la rănile persoanelor, niște menghine mari, de oțel, care să susțină marginile, ajutînd, ca să zicem așa, și accelerînd cicatrizarea. Ideea a fost aprobată de comisia bila-terală de urgență, combinatele siderurgice spaniole și franceze au început imediat studiile necesare, aliajul, grosimea și profilul materialului, relația între dimensiunea ghearei care avea să rămînă montată în sol și golul încercuit, în sfîrșit, detalii tehnice numai pentru cunoscători, enunțate aici superficial. Crăpătura înghițea torentul de piatră și mîl cenușiu ca și cum ar fi fost rîul Irati prăvălindu-se în interiorul pămîntului, răsunau ecouri profunde, s-a ajuns chiar să se admită probabilitatea existenței acolo jos a unui hău gigantic, o cavernă, un fel de gîtej nesătios. Și că, dacă ar fi așa, nu merită să se continue, se construiește un pasaj peste gaură, e poate soluția cea mai ușoară și mai economică, se cheamă italienii, care au mare experiență în viaducte. Dar, la capătul a nu se știe cîte tone și metri cubi, sonda a semnalat fundul la șaptesprezece metri, apoi la cincisprezece, la doisprezece, nivelul de beton urca, neconținut, bătălia era cîștigată- Se îmbrățișau tehnicienii, inginerii, muncitorii, polițiștii, se fluturau drapele, crainicii de la televiziune, agitați, citeau ultimul comunicat și-și prezentau propriile lor păreri, elogiînd abnegatia titanică, eroismul colectiv, solidaritatea internațională în acțiune, pînă și din Portugalia, o țară mică, a pornit un convoi de zece betoniere, pe șosea, au în față o călătorie lungă, peste o mie cinci sute de kilometri, ce efort extraordinar, nu va fi nevoie de betonul pe care-l aduc, dar istoria va înregistra gestul lor simbolic. Cînd umplutura a atins nivelul șoselei, bucuria a explodat într-un delir colectiv, ca de revelion, focuri de artificii ca la corrida de Sfîntul Silvestru. Răsuna

27

văzduhul de claxoanele automobiliștilor care nu dăduseră îndărăt nici un pas, nici măcar după ce se dezafectaseră druiromnln, camioanele slobozeau mugete răgușite din avertissKurs și bocinas1, iar elicopterele fluturau glorios pe deasupra capetelor, ca niște serafimi investiți cu puteri din întîmplare deloc celeste. Fulgerau neîncetal aparatele de foto-grafiat, operatorii de televiziune s-au apropiat, stăpînindu-și nervii, și acolo, lipiți de margmille crăpăturii care nu mai exista acum, au înregistrat prim-planuri ale suprafeței neregulate de beton, dovadă a triumfului umenesc asupra unui capriciu al naturii. Și astfel, spectatori, din depărtare, în sigu-ranța și confortul cămmelor lor, pnniind în direct imaginile luate la frontiera franco-spaniolă Collado de Pertuis, au putut vedea, pe cînd rideau și aplaudau, sărbătorind ovenimentul ca pe propna lor izbîndă, au putut vedea astfel, fără a voi să-și creadă acum ochilor, au văzut mișcîndu-se supra-fața încă moale a betonului începînd să coboare, ca și cum masa enormă ar fi fost suptă dmăuntru, lent, dar irezistibil, pînă cînd a rămas din nou la vedere gura

căscată. (h-apătura nu se largise, și asta nu putea însemna decât un lucru, că joncțiunea pere-tilor nu se făcea nici la douăzeci de metri adâncime, ca mai înainte, ci mult mai joasă, numai Dumnezeu știe cât dejos. Operatorii s-au dat înapoi, înspăimîntați, dar datorită profesională, dovădă instinct dobîndit, a menținut aparatul în funcțiune, treniurător, e-adevărat, și lumea a putut vedea chipurile transfigurate, panica nesuportabilă, se auzeau exclamații, tipete, fuga a fost generală, în mai puțin de un minut a-a golit zona de staționare, au rămas părăsite betonierele, ici-colo mai funcționa câte una, cu malaxoarele învîrtindu-se, pline cu un beton care cu trei minute înainte nu mai era necesar, iar acum devenise inutil.

1. Auertisscurs în 1911, în) cincis Isp. i - claxonf. 28

Pentru întâia oară, un fior de teamă a străbătut peninsula și Europa vecină. În Cerbere, foarte aproape de acolo, oamenii, ieșind în stradă pre-monitor, așa cum o făcuseră cîinii lor, își spuneau unul altuia, Era scris, cînd vor lătra ei se va sfîrși lumea, dar nu era chiar așa, nu fusese niciodată scris, însă întotdeauna în clipele mari avem nevoie de fraze mari, iar aceasta, Era scris, are nu știu ce prestigiu care ocupă întîiul loc în cornpendiile stilului fatal. Temîndu-se, din mai multe pricini decât oricare alții, de ceea ce avea să se întîmple, localnicii din Cerbere au început să părăsească orașul, într-o masivă migrare către pămînturi mai solide, poate că sfîrșitul lumii nu va ajunge atît de departe. În Banyuls-Sur-Mer, Port-Vendres și Collioure, ca să nu mai vorbim decât de aceste populații din regiunea riverană, n-a mai rămas nici un suflet viu. Cele moarte, de vreme ce muriseră, au rămas pe loc, cu acea indiferență nestrămutată care le distinge de restul omenirii, dacă vreodată cineva a spus contra-riul, că Fernando l-a vizitat pe Ricardo, fiind unul din ei mort și celălalt viu, n-a fost decât închipuire smintită și nimic altceva. Dar unul din acești morți, în Collioure, s-a mișcat puțin, ca și cum ar fi șovăit, să merg, să nu merg, spre interiorul Franței în nici un caz, doar el o ști încotro, poate o vom ști și noi cîndva.

Printre miile de vești, păreri, comentarii și mese rotunde, care au ocupat, în ziua următoare, ziarele, televiziunea și radioul, a trecut aproape neobservat scurtul comentariu al unui seismolog ortodox, Tare-aș vrea să știu cum de se petrece așa ceva fără să se cutremure pămîntul, la care un alt seismolog, din școala modernă, pragmatică și flexibilă, a răspuns, Vom explica la timpul potrivit. Or, într-o așezare din sudul Spaniei, un om, auzind aceste diferende,

1. Cf. romanului saramangian o Anno da Morte de Ricardo Rein, Lisboa, Caminho, 1984. 29

își lăsa casa pentru a se duce în orașul Granada, ca să le spună domnilor despre la televiziune că de mai bine de opt zile simțea cum tremură pămîntul, că nu vorbise pînă acum numai pentru că se gîndea că nu-l va crede nimeni, și că venise acolo, în persoană, ca să se vadă cum un simplu om poate fi mai sensibil decât toate seismografele din lume la un loc. A vrut destinul său ca un ziarist să-i dea ascultare, fie din simpatie binevoitoare, fie sedus de insolitul cazului, noutatea a fost rezumată în patru rînduri, iar știrea, deși fără imagini, a fost dată la telejurnalul de noapte, cu o indulgentă detașare. În ziua următoare, televiziunea portugheză, din lipsă de materiale locale proprii, a profitat și a dezvoltat subiectul, audiind în studio un specialist în fenomene paranormale care nu a izbutit să clarifice în nici o privință cazul, după cum se poate conchide din declarația sa cea mai importantă, Ca și în celelalte cazuri, totul depinde de sensibilitate.

S-a tot vorbit aici despre efecte și cauze, de fiecare dată cu extremă cumpănire, ținînd seama de logică, respectînd bunul simț, păstrînd judecata, căci oricui îi este clar că dintr-o ulicioară nu va reuși niciodată cineva să facă o piață largă. Se va accepta, așadar, ca naturală și legitirnă, îndoiala că tocmai acea linie trasă pe pămînt de Joana Carda cu nuiua de velniș ar fi fost cauza directă a faptului că se crapă Pirineii, lucru care se tot insinuează de la bun început, Dar să nu se respingă un alt fapt, în întregime adevărat, și anume că s-a dus Joaquim Sassa în căutarea lui Pedro Orce, pentru că auzise vorbindu-se despre el la știrile de noapte, și mai cu seamă pentru ceea ce susținea acesta.

Mamă iubitoare, Europa s-a îndurerat de soarta tinuturilor sale extreme, Occidentul. Prin tot lanțul muntos pirineic plesneau granituri, se înmulțeau crăpăturile, alte șosele erau frînte, alte rîuri, pîriuri

și torente se cufundau în adâncuri, înspre nevăzut. Deasupra piscurilor acoperite, privite din văzduh, se deschidea o linie neagră și iute, ca un fitil de pulbere, către care aluneca zăpada, dispărînd, ca freamătul alb al unei mici avalanșe. Elicopterele veneau și plecau, fără încetare, observau culmile și văile, înțe-sate de experți și specialiști din toate domeniile care păreau de vreun folos, geologii, cei mai îndreptății, de altfel, deși acum le era interzisă munca pe teren, seismologi perplecși, fiindcă pământul se încăpăținează să stea neclintit, fără nici un tremur, nici măcar o vibrație, și vulcanologi, nutrind în secret speranțe, cu toate că cerul era senin, limpezit de fumuri și de focuri, perfect și clar albastru de august, fitilul de pulbere n-a fost decît o comparație, e pericolul să le luăm ad litteram, pe aceasta și pe altele, dacă nu învățăm mai întii să fim prevăzători. Puterea omenească nu izbutea să facă nimic pentru un lanț muntos care se deschidea precum o rodie, fără nici o durere aparentă, numai pentru că, cine sîntem noi să o știm, s-a pîrguit și i-a sosit sorocul. La numai patruzeci și opt de ore după ce Pedro Orce se duse la televiziune să spună ceea ce știm, nu mai era cu puțință, de la Atlantic pînă la Mediterana, să se parcurgă frontiera pe jos sau în vehicule terestre. Iar înspre țărmurile litoralului, mările, fiecare de partea sa, pătrundeau în noile canale, gîtlejuri miste-rioase, necunoscute, tot mai înalte, cu pereți abrupti, păstrînd riguros poziția verticală a pendulului, despi-cătura netedă arătînd dispunerea straturilor arhaice și moderne, sinclinalele, intercalările argiloase, conglomeratele, întinsele plăci de calcar și de gresie moale, paturile șistoase, rocile silicoase și negre, graniturile și tot ceea ce nu mai poate fi adăugat, din neputința povestitorului și din lipsă de timp. Acum știm ce răspuns ar fi trebuit dat galicianului care a întrebat, încotro se duce apa asta, Se duce să cadă în mare, i-am spus, într-o ploaie foarte măruntă, în pulbere, în cascadă, depinde de înălțimea de

unde se prăvălește și de debit, nu vorbim acum de Irati, el e departe, dar se poate pune rămășag că totul va fi conform celor știute, jocuri de apă, chiar și curcubeu, atunci cînd soarele va reuși să străpungă adîncurile întunecoase.

Pe o fișie de cîteva sute de kilometri, de fiecare latură a frontierei, locuitorii își părăsiseră casele, se îndreptaseră spre relativa siguranță a pămîntu-rilor interioare, mai complicat a fost cazul Andorrei, de care, în mod inadmisibil, era să uităm, de asta au parte țările mici, mai bine-ar fi făcut să devină mai mari. La început au existat unele ezitări în legătură cu ultima consecință a crăpăturilor, mai întii că erau pe ambele laturi, la cele două frontiere, și-apoi și pentru că, fiind localnicii unii spanioli, alții francezi, alții andorranii, fiecare dintre ei înclina după firea sa, numai să scape, sau se hotăra din motive ori interese ale momentului, amenințate fiind astfel să se dezbine familiile și alte asociații. În cele din urmă, linia continuă de fractură s-a stabilit definitiv la granița cu Franța, cei cîțiva mii de francezi au fost evacuați pe calea aerului, într-o strălucită operațiune de salvare, care a primit numele codificat de Mitre d'Eveque, denumire ce i-a displăcut profund episcopului de Urgel, inspiratorul ei invo-luntar, fără să-i umbrească însă mulțumirea de a fi, pe viitor, unicul suzeran al principatului, în cazul în care acesta, unit doar într-o parte cu Spania, nu avea să se prăbușească în mare. În pustiul creat prin evacuarea generală circulau doar, cu crezul pe buze, cîteva detașamente militare continuu supravegheate din zbor de elicoptere gata să ridice personalul la cel mai raic indiciu de instabilitate geologică, și mai erau și inevitabili țilari, în general izolați, pe care catastrofele îi scoteau întotdeauna din birlog sau din gaură de șarpe, și care, în acest caz, întocmai ca militarii care îi împușcau fără pic de milă, mergeau și ei, cu crezul lor pe buze, conform credinței declarate, orice ființă are dreptul la iubirea și protecția zeului

32

său, punînd mai presus ceea ce în sprijinul sau spre scuza hoților s-ar putea aduce mărturie, și anume că cine si-a părăsit propria casă nu merită să trăiască și să se bucure de ea, și-n afară de asta, bine spune proverbul, unul cu folosul, alții cu ponosul, să hotărască cititorii dacă se găsește vreo potrivire între lecția generală și cazul particular.

Aici ai-ar avea loc regretul de mai înainte că această relatare veridică nu este un libret de operă, fiindcă, dacă ar fi, am aduce la rampă un ansamblu coral cum nu s-a mai auzit vreodată, douăzeci de soliști între lirici și dramatici de toate coloraturile, intonîndu-și rolurile în tremolo, unul cite unul sau în cor, succesive sau simultane, și

anume, reuniunea guvernelor spaniol și portughez, ruperea cablurilor transportatoare de electricitate, declarația Pieței Comune, luarea de poziție a Pactului Nord-Atlantic, panica în debandadă a turiștilor, luarea cu asalt a avioanelor, congestionarea traficului pe șosele, întâlnirea lui Joaquim Sassa cu Jose Anaipo, întâlnirea lor cu Pedro Orce, neliniștea taurilor în Spania, nervozitatea iepelor în Portugalia, alarma pe coastele Mediteranei, perturbatiile mareelor, fuga magnaților și a capitalurilor puternice, în curînd n-au să ne mai ajungă soliștii. Spiritele curioase, ca să nu le spunem sceptice, doresc să afle cauza atîtor, și atît de diverselor, și atît de gravelor efecte, încît se pare că nu le-ar fi de ajuns simplul fapt al crăpării unui lanț muntos, chiar dacă rîurile devin cascade și mările înaintează cu cîțiva kilometri în interiorul pămîntului, după ce cu atîtea milioane de ani în urmă s-au retras din el. Fapt e că, și-n acest punct fatal mîna ezită, cum ar putea scrie, într-un mod plauzibil, următoarele cuvinte, acestea care, fără vreun remediu, vor compromite absolut totul, cu atît mai mult cu cît va fi de-acum foarte dificil să distingi, dacă se poate așa ceva într-un anumit moment al vieții, adevărul de fantezii. Fapt e că, să încheiem ce a rămas neterminat, printr-un mare efort de

33

transformare prin cuvînt a ceea ce pesemne numai prin cuvînt poate fi transformat, a sosit clipa să o spunem, acum a sosit, că Peninsula Iberică s-a înde-părtat brusc, toată în întregime și deodată, zece metri surprinzător, cine oare mă va crede, s-au deschis Pirineii de sus pînăjos ca și cum un topor nevăzut ar fi coborît din înalțuri, împlîntîndu-sc în crăpătu-rile profunde, despicînd piatră și pămînt pînă la mare, acum da, vom putea vedea cum cade Irati, o mie de metri, ea infinitul, în cădere liberă, se deschide către vînt și soare, evantai de cristal sau coadă a păsării paradisului e întiul curcubeu suspendat deasupra abisului, prima ameteală a eretelui care planează cu aripile umezite, zugrăvite în șapte culori. Și am mai vedea vîrfurile Visaurin, Monte Perdido, Pico Perdiguere, cel din Estats, două mii de metri, trei mii de metri de pante insuportabil de privit, nici nu li se vede fundul, ceșos de apă și de depărtare, iar apoi vor veni alți nori lărgindu-se acest spațiu, la fel de sigur într-adevăr e că există destin. Trece timpul, amintirile se estompează, aproape că nu se mai poate face distincție între adevăr și adevăruri, mai înainle atît de clare și bine delimitate, prin urmare, dorind să limpezim pe deplin ceea ce în mod ambițios denumim rigoarea faptelor, vom consulta martorii vremii, diverse documente, ziare, filme, înregistrări video, cron.ici,jurnale intime, pergamente, mai cu seamă palimpseste, îi interogăm pe supraviețuitori, cu bunăvoință de o parte și de alta reușim chiar să dăm crezare celor spuse de străbunic despre ce a văzut și auzit în copilărie, și din toate vom desprinde o anumită concluzie, în lipsa certitudinilor clare presupunem, dar ceea ce pare în mod pozitiv dovedit este că pînă să se rupă cablurile de energie electrică nu existase în peninsula o spaimă autentică, deși a fost spus contrariul, o anumită panică da, nu însă spaimă, care e un sentiment de un alt calibru. Desigur că multă lume păstrează o amintire vie a dramaticei scene de la Collado de

34

Pertuis, cînd betonul a pierit sub ochii celor care strigau, Am învins, am învins, dar episodul a fost de fapt impresionant doar pentru cine a fost de față, ceilalți au asistat de departe, de acasă, la teatrul domestic care e televiziunea, pe micul dreptunghi de sticlă, acea curte a miracolelor unde o imagine o mătură pe cea anterioară fără a lăsa urme, totul la scară redusă, chiar și emoțiile. Iar acei spectatori sensibili, cei care or mai fi încă, cei care pentru un fleac încep să dea apă la șoareci și să-și ascundă nodul din gît, aceștia au făcut ce fac de obicei cînd nu mai rezști, în fața foametei din Africa și a altor calamități, și-au întors privirea. În afară de asta, să nu uităm că în mari părți ale peninsulei, în inte-rioarele sale profunde și străfunde, unde ziarele nu ajung și televiziunea e greu de priceput, existau milioane, da, milioane de persoane care nu înțelegeau ce se întîmplă, sau aveau o idee vagă, formată doar din cuvinte al căror sens fusese înțeles pejumătate, sau nici măcar atît, într-atît de nesigur încît nu s-ar putea face o mare deosebire între ceea ce unul considera că știe și ceea ce altul ignora. Dar cînd toate luminile peninsulei s-au stins deodată, apagon l i s-a zis pe urmă în Spania, negu-rime într-un sat portughez încă născocitor de cuvinte, cînd cinci sute optzeci și unu de mii de kilometri pătrați de pămînt au devenit invizibili pe fața lumii, atunci n-a mai fost nici o îndoială că venise într-adevăr sfîrșitul. Noroc că n-a durat

stingerea totală a luminilor mai mult de cincisprezece minute, pînă cînd s-au făcut conexiunile de urgență care puneau în acțiune resursele energetice proprii, în această perioadă din an slabe, în plină vară, în plin august, secetă, scădere a lagunelor, numărul redus al centralelor termice, afurisitele nucleare, dar a fost într-adevăr pandemoniul peninsular, cu diavolii

1. Stingere (sp.)

35

lăsați slobozi, cu spaimă covârșitoare, noapte valpurgică, un cutremur n-ar fi avut efecte morale mai groaznice. Era seara tîrziu, atunci cînd inajoritatea oamenilor s-au strîns acasă, unii sint așezați în fața televizoarelor, în bucătării femeile pregătesc cina, un tată mai răbdător explică, nesigur, problema de aritmetică, se pare că nu e prea multă fericire, dar în curînd s-a văzut ce mult conta ea la urma urmelor, această groază, această beznă de smoală, această pată de cerneală căzută peste Iberia, Nu ne lua lumina, Doamne, fă-o să se întoarcă, și-ți promit că pînă la sfîrșitul vieții n-am să-ți mai cer altceva, asta o spuneau păcătoșii pocăiți, care întotdeauna exagerează. Cine locuia maijos putea să se închipuie înăuntrul unui puț astupat, cine locuia mai sus urca mai sus și, la multe leghe înjur, nu vedea nici o scînteie, era ca și cînd pămîntul și-ar fi schimbat orbita și ar fi călătorit acum într-un spațiu fără soare. Cu mîini tremurînde s-au aprins lumînările prin case, lanternele cu baterii, lămpile cu petrol, păstrate pentru orice eventualitate, dar nu ca aceasta, sfeșnicele de argint fin, aplicele de bronz care serveau doar de decor, opaițele din alamă, cande-lele cu ulei, pîlpiiri slabe care au populat umbra cu umbre și au lăsat să se întrevadă aruncături fugare de priviri ale unor chipuri înfricoșate, descompuse ca niște reflexe în apă. Multe femei au țipat, mulți bărbați au tremurat, despre coph se va spune că au plîns cu toții. După cincisprezece minute, care, după cum se zice, au părut cincisprezece secole, deși nimeni nu le-a trăit încă pe acestea ca să le compare cu acelea, curentul electric a revenit, încetul cu încetul, clipind, în lămpile ca niște ochi somnoroși aruncînd priviri tulburi și mirate în jur, gata aă ațipeacă iar, pînă la urmă a îngăduit lumina, cîtă era, și a susținut-o. Jumătate de oră mai tîrziu, televiziunea și radioul au reînceput să emită, au dat știri despre eveniment, și astfel am aflat că toate cablurile de înaltă tensiune

36

dintre Franța și Spania săriseră în aer, unii piloni căzuseră, dintr-o neglijență de neiertat nici un ingi-ner nu și-a amintit să întrerupă liniile, din moment ce era imposibil să le faci să coboare. Din fericire, focul de artificn a1 scurtcircuitelor nu a provocat victime, un mod de a vorbi destul de egoist, pentru că, dacă e adevărat că n-au murit oameni, un lup, cel puțin, n-a scăpat de explozie, fiind prefăcut în scrum. Dar faptul că au sărit în aer cablurile era doarjumătate din explicația pentru lipsa de lumină, cealaltă jumătate, deși enunțată în cuvinte în mod deliberat confuze, n-a mai durat mult pînă să devină inteligibilă, pe cînd se ajutau vecinii între ei, Aștia de fapt se feresc să spună că nu-i vorba doar de crăpă-turile din sol, dac-ar fi numai asta nu s-ar fi rupt cablurile, Atunci ce crezi, vecine, că s-a întîmplat, o fi stat cloșca pe ouă, da' n-a ieșit nici un pui de data asta, cablurile s-au rupt pentru că au fost întinse prea mult, și-au fost întinse pentru că s-a despărțit pămîntul, dacă n-o fi așa să nu-mi zici mie pe nume, Nu mai spune, Ba spun, spun, ai să vezi că pînă la urmă au să recunoască ei. Chiar așa a și fost, dar numai în ziua următoare, cînd zvonurile erau atît de multe că o veste în plus, fie ea și adevă-rată, nu putea spori confuzia, și totuși n-au spus tot, nici prea clar, doar că, exact acestea au fost cuvintele, o alterare a structurii geologice a lanțului muntos pirineic dusesse la o ruptură continuă, în soluție de continuitate fizică, fiind în acest moment întrerupte comunicările pe sol între Franța și peninsula, auto-ritățile urmăresc îndeaproape evoluția situației, legăturile aeriene se mențin, toate aeroporturile sînt deschise și funcționează la întreaga lor capa-citate, se speră că va fi cu puțință, începînd de mîine, să se dubleze cursele.

Și chiar că era nevoie. Cînd a devenit evident și incontestabil că Peninsula Iberică se separase complet de Europa, chiar așa se și spunea, s-a separat, sute de mii de turiști, după cum știm, era

37

în plin sezon estival, au părăsit în grabă, lăsându-și notele de plată neachitate, hotelurile, vilele, cabanele, hanurile, motelurile, pensiunile, casele și camerele închiriate, campingurile, corturile, caravanele, pro-vocînd imediat pe șosele congestionări uriașe de circulație, care s-au agravat și mai mult cînd automobila au început să fie abandonate peste tot, a durat ceva timp, dar a fost ca un praf de pușcă, în general oamenii pricep și acceptă cu întîrziere gravitatea situațiilor, de pildă, faptul că un automobil nu mai servește la nimic, de vreme ce șoselele spre Franța sînt tăiate. În jurul aeroporturilor se revărsa, ca un puhoi, masa enormă de mașini, de toate dimensiunile, modelele, mărcile și culorile, blocînd străzile și căile de acces, în chiorchine, dezorganizînd viața comunităților locale. Spaniolii și portughezii, refăcuți de-acum după spaima provocată de apogon și negu-rime, asistau la panică, găsînd-o fără noimă, La urma urmelor, pînă acum n-a murit nimeni, și străinii aștia, cînd îi scoți din rutină, își pierd capul, asta tocmai pentru că sînt atît de avansați în știință și tehnică, și după o asemenea judecată osînditoare, mergeau să-și aleagă, dintre automobilele abandonate, pe cel care le satisfăcea cel mai mult gustul și le încununa visele.

În aeroporturi, birourile companiilor erau luate cu asalt de către multimea aglomerată, un babel furios de gesturi și strigăte, se ofereau și se plăteau filodorme nemaivăzute pentru a obține o plecare, se vindea orice, se cumpăra orice, bijuterii, aparate, haine, rezerve de drog, acum tîrguit pe față, automobilul a rămas afară, Poftim cheile și actele, dacă nu puteți aranja un loc pentru Bruxelles merg oriunde, chiar și la Istanbul, chiar și în iad, acest turist făcea parte dintre cei distrati, habar n-are pe ce lume trăiește.

Supraîncărcate, cu memoriile pletorice saturate, calculatoarele au oscilat, s-au înmulțit erorile, pînă cînd s-a ajuns la o blocare totală. Nu se mai vindeau bilete, avioanele erau asaltate, o sălbăticie, mai

38

întîi bărbații, pentru că aveau mai multă forță, apoi femeile fragile și copiii nevinovați, nu puțini dintre aceștia au fost călcați în picioare, între terminal și scara de acces, prime victime, și în curînd secunAe și terțe, cînd cineva a avut tragica idee să-și deschidă drum cu pistolul în mînă și a fost doborît de poliție. S-au schimbat focuri de armă, mai erau și alte arme în mulțime și s-a tras, nu merită să spunem în ce aeroport s-a petrecut nenorocirea, întîmplarea abominabilă repetată și în alte două-trei locuri, deși cu unele consecințe mai puțin grave, aici au murit optsprezece persoane.

Deodată, amintindu-și cineva că și prin porturile mărilor se poate scăpa, a început altă cursă pentru salvare. Au dat buzna înapoi fugarii, din nou în căutarea automobilelor pe care le abandonaseră, uneori le-au găsit, alteori nu, dar ce conta asta, dacă nu se găseau chei sau nu erau potrivite, repede se făcea o legătură directă, cine nu știa a învățat numaidecît, Portugalia și Spania au devenit para-disul hoților de automobile.

Cînd ajungeau în porturi, mergeau să caute vreo barcă sau canoe care să-i transporte, sau, și mai bine, un trauler, un șalutier, o șalupă, un velier, și astfel își părăseau ultimele bunuri pe pămîntul ăsta blestemat, plecau cu hainele de pe ei sau doar cu puțin mai mult, o batistă nu prea curată pentru șters nasul, o brichetă fără valoare și fără gaz, o cravată care nu-i plăcuse nimănui, nu se cade în timpul unei asemenea calamități să profi-tăm de nenorocirea altora, am fost ca niște tiliari de coastăjefuindu-i pe naufragiați. Debarcau sărmanii pe unde puteau, unde îi duceau, pe unii îi lăsaui de izbeliște în Ibiza, Maiorca și Minorca, în Formentera, sau în insulele Cabrera și Conejera, în voia sorții, rămîneau nefericiții, ca să spunem așa, între ciocan și nicovală, e adevărat că pînă acum insulele nu se clintiseră, dar cine-ar putea ghici ziua de mîine, solizi pe veșnicie păreau Pirineii, și pînă la urmă. Mii și mii de oameni s-au dus în Maroc, fugînd fie

39

din Algarve, fie de pe coasta spaniolă, din cei care erau mai jos de Capul Palos, cine era mai de sus prefera să fie dus direct în Europa, iar dacă era cu puțință, întrebau așa, Cît îmi cereți ca să mă duceți în Europa, și boțmanul își încrunta sprîncenele, strîngea din buze, îl privea pe fugar calculîndu-i mijloacele bănești, Păi de, Europa e al naibii de departe, tocmai la capătul lumii, și degeaba îi răspundeau, Hodoronc-tronc, sînt doar zece metri de apă, s-a întîmplat ca un olandez să se încumete să folosească sofismul, un suedez l-a susținut, și riposta a venit cu cruzime, Aha, sînt doar zece metri, păi atunci luați-o înot, au trebuit să-și ceară scuze și să plătească dublu. Afacerea a înflorit

pînă în ziua în care, de comun acord, țările au stabilit puncte aeriene pentru transportul masiv al concetățenilor lor, și după această măsură umanitară, se mai găsea încă cine să umple de bani tagma marinărească și pescărească, ajunge să ne amintim că nu chiar toți cei care călătoresc au constimța curată, aceștia erau gata să plătească orice tarif, și nici n-aveau alt mijloc de ales, căci forțele navale ale Portugahei și Spaniei patrolau asiduu pe coaste, în alertă maximă, sub veghea, discretă, a unor formații navale ale marilor puteri.

Au existat, totuși, turiști care s-au hotărît să nu plece, au acceptat ca pe o fatalitate irezistibilă rup-tura geologică, au luat-o ca pe un semn imperios al destinului și le-au scris familiilor, cel puțin au avut grija asta, să le spună să nu se mai gîndească la ei, că dacă li s-a schimbat lumea și viața, nu era vina lor, erau în general persoane cu voință slabă, din cele care amînă luarea de decizii, spun întotdeauna miine, miine, dar asta nu înseamnă că n-ar avea visuri și dorințe, rău e că mor înainte de a putea și de a ști să trăiască o mică parte din ele. Alții au acționat pe tăcute, erau cei disperati, au dispărut 'pur și simplu, au uitat și s-au făcut uitați, or, oricare din aceste cazuri omenești ar da naștere, de unul

40

singur, unui roman, povestea, ma rog, a ceea ce nu au reușit să fie, și chiar dacă nimic, alt nimic, că nu întâlnești două la fel.

Dar sînt unii care poartă pe umeri obligații mai grele, și de ele nu e admis să fugi, într-atît încît atunci cînd treburile patriei nu merg ca lumea, imediat ne punem întrebarea, Ei bine, dar ei, ei ce fac oare, ce mai așteaptă, aceste nerăbdări conțin o doză de mare nedreptate, la urma urmelor, sărmanii, nici ei nu pot scăpa de destin, cel mult se duc la președinte să-și ceară demisia, dar nu într-un ase-menea caz, ar fi o mare ticăloșie, istoria arjudeca sever oamenii publici care ar lua astfel de hotărîri, în aceste zile în care, ca să spunem așa, totul se duce pe apa sîmbetei. Rînd pe rînd, în Portugalia, în Spania, guvernele au dat citire unor comunicate liniștitoare, au garantat formal că situația nu autorizează îngrijorări excesive, ciudat limbaj, că totodată sînt asigurate toate mijloacele pentru salvarea persoanelor și a bunurilor, în sfîrșit, au apărut la televiziune șefii de guvern, iar apoi, pentru calmarea spiritelor neli-niștite, au apărut și regele de acolo și președintele de aici, Friends, Romans, countrymen, lend me your ears¹, au spus ei, iar portughezii și spaniolii, reuniți în forurile lor, au răspuns la unison, Păi da, sigur, words, words, nimic altceva decît words². În fața nemulțumirii opiniei publice, s-au adunat într-un loc secret premierii celor două țări, mai întii singuri, apoi cu membri ai guvernelor respective, au fost două zile de convorbiri exhaustive, hotărîndu-se, în final, să se constituie o comisie paritară de criză, al cărei obiectiv principal să fie coordonarea acțiunilor de apărare civilă a ambelor țări, cu scopul de a

1. Prieteni! Cetățeni! Romani! Vă rog să m-ascultați. (engl.) - citat din discursul lui Antoniu, actul III, scena 2, din piesa Iuliu Cezar de William Shakespeare, traducere de Tudor Vianu.

2. Harnlet, act II, scena 2.

41

facilita potențarea reciprocă a resurselor și mijloacelor tehnice ai umane pentru înfruntarea sfidării geologice care dej'a îndepărtase peninsula la zece metri de Europa, Dacă n-ar fi fost prea mare distanța, se șoptea pe coridoare, cazul n-ar fi avut o gravitate nemaipomenită, aș spune chiar că ar fi fost un renghi bun jucat grecilor, un canal mai mare decît cel din Corint, atît de renumit, Și totuși nu vom putea ignora că problemele comunicării noastre cu Europa, atît de complexe din punct de vedere istoric vor deveni explozive, Ei și, construim niște poduri, Pe mine personal mă preocupă posibilitatea ca nu cumva canalul să se lărgească într-atît încît să navigheze prin el vapoare, mai ales petroliere, ar fi o lovitură dură pentru porturile iberice, iar consecințele atît de importante, mutatis mutandis, desigur, ca și cele care au rezultat din deschiderea Canalului Suez, adică nordul Europei și sudul Europei ar dispune de o comunicare directă, dispensîndu-se, să spunem așa, de ruta Capului¹, Și noi am rămîne cu ochii-n soare la vapoare², a comentat un portughez, ceilalți au crezut că înțeleg că vapoarele de care vorbea erau cele care ar urma să treacă prin noul canal, or, numai noi, portughezii, știm că sînt cu totul altele aceste pomenite vase, sînt încărcate

cu umbre, năzuințe arzătoare, frustrări, iluzii și dezi-luzii, umplute ochi calele, Om la apă, au strigat, și nimeni nu i-a venit în ajutor.

În timpul reuniunii, după cum se stabilise ante-rrior, Piața Comună a dat publicității o declarație solemnă, din termenii căreia reieșea că dislocarea țărilor iberice către apus nu avea să pericliteze

1. Capul Bunei Speranțe.

2. în portugheză, autorul folosește expresia ficar a ver navios, care înseamnă „a rămîne cu buza umflată”. Aici am folosit o expresie asemănătoare, încercînd să redăm jocul de cuvinte.

42

acordurile în vigoare, cu atît mai mult cu cît era vorba de o îndepărtare minimă, cîtiva metri acolo, dacă e să comparăm distanța care separă Anglia de continent, ca să nu mai vorbim de Islanda sau de Groenlanda, care au atît de puțin din Europa. Această declarație, obiectivă și clară, a rezultat dintr-o dezba-tere aprină în sinul comisiei, în care unele țări membre au ajuns să manifeste o anumită detașare, cuvînt întru totul exact, mergînd pînă acolo încît să insinueze că dacă Peninsula Iberică avea chefsă se ducă, ducă-se, greșeala a fost că i s-a dat voie să intre. Desigur că totul era o glumă, unjoke, și în aceste reuniuni internaționale dificile simt oamenii nevoia de destindere, nu s-ar putea doar lucra, dar delegații portughezi și spanioli au repudiat cu energie atitu-dinea provocatoare lipsită de eleganță și neîndoios anticornunitară, citînd, fiecare în limba sa, cunoscutul proverb iberic, Prietenul la nevoie se cunoaște. De asemenea, s-a cerut Pactului Nord-Atlantic o declara-tie de solidaritate atlantistă, dar răspunsul, deși nu a fost negativ, s-a rezumat la o frază de nepublicat, Wait and see¹, ceea ce, de fapt, nu exprimă nici un adevăr întreg, considerînd că, fie albă, fie neagră, fuseseră puse în alertă bazele de la Beja, Roira, Gibraltar, El Ferreol, Torrejon de Ardoz, Cartagena, San Jurjo de Valenzuela, ca să nu mai vorbiin de instalatiile mai mici. Atunci Peninsula Iberică s-a mai mișcat puțin, un metru, doi metri, încercîndu-și forțele. Funiile, ce slujeau drept martori, aruncate de pe o parte pe alta, așa cum fac pompierii pe zidurile care prezintă crăpături și amenință să se prăbușească, au plesnit ca niște sforicele, unele, mai solide, au smuls din rădăcini copacii și stîlpii de care erau legate. A urmat o pauză, s-a simțit trecînd prin aer o suflare puter-nică, asemeni primei respirații profunde a cuiva

1. Așteptați și vedeți (engl.).

43

care se trezește, și masa de piatră și pămînt, acoperită de orașe, sate, rîuri, codri, fabrici, tufărișuri aride, ogoare, cu oamenii și animalele sale, a început să se miște, barcă ce se îndepărtează de port, cu fața spre marea din nou necunoscută. Acest măslin este cordovic, sau cordovez, sau cordovan, totuna-i, astea sînt numele care i se dau, fără vreo deosebire, pe pămînt portughez, iar măs-linei pe care o zămislește, după mărime și frumusețe, aici i s-ar spune aceituna de la reîna, dar nu cordo-beză, deși ne aflăm mai aproape de Cordoba decît de granița cu Portugalia. Par amănunte superflue, vocalizări de coloratură, artificii ornamentale ale unui cîntec anost năzuind la aripi de muzică adevă-rată, cînd, de fapt, mai important ar fi să vorbim despre acești trei oameni care șed sub măslin, unul fiind Pedro Orce, altul Joaquim Sassa, al treilea Jose Anaipo, întîmplări miraculoase sau mașinații bine ticluite i-or fi adunat în acest loc. Dar faptul că spunem că măslinul este cordovic va servi, cel puțin, pentru a observa pînă la ce punct au fost neglijenți, de pildă, evangheliștii, cînd s-au măr-ginit să scrie că Iisus a blestemat smochinul, s-ar părea că această informație ne-ar fi de ajuns, dar nu ne e, zău, la urma urmelor, după douăzeci de secole, încă nu știm dacă arborele năpăstuit dădea smochine albe sau negre, timpurii sau tîrzii, țîța-babei sau strop-de-miere, nu că datorită acestei lipse ar pătimi știința creștină, însă adevărul iatoric suferă în mod sigur. E, așadar, un măslin cordovic, iar cei trei bărbați șed sub el. Dincolo de aceste povîrnișuri, dar invizibil de aici, se află un sat în care a trăit Pedro Orce, și, dintr-o întîmplare, mai întîi a lor, dacă tot e să fie, au și unul și celălalt acplași nume, ceea ce nu reduce și nici nu aporește verosimilitatea povestirii, un om se poate numi

44

Cabez-de-Vaca1 sau Mau-Tempo2 și să nu fie măcelar sau meteorolog, s-a mai spus ca sînt întîmplări, mașinații, totuși de bună credință.

Șed pe pămînt, în mijlocul lor se aude vocea fbnfăită a unui radio ale cărui baterii par să fie pe ducă, și iată ce spune crainicul, în conformitate cu ultimele măsurători, viteza dislocării peninsulei s-a stabilizat la aproximativ două sute cincizeci de inetri pe oră, cam optsprezece kilometri pe zi, nu pare mult, dar, dacă am sta să facem socoteli minuțioase, asta însemnînd că în fiecare minut ne îndepărtăm cu doisprezece metri șijumătate de Europa, cu toate că n-ar trebui să ne alarmăm prea tare, situația e realmente îngrijorătoare, Și ar fi încă și mai mult dacă ai spune că în fiecare secundă sînt doi centi-metri și ceva, a comentat Jose Anaio, calculînd imediat în minte, n-a putut ajunge la zecimi și sutimi, Joaquim Sassa îl ruga să tacă, voia să-l audă pe crainic, și merita, Conform informațiilor recent sosite la redacție a apărut o crăpătură largă între La Linea și Gibraltar, motiv pentru care se prevede, luînd în considerare consecința pînă acum ireversi-bilă a rupturilor, că El Penon va rămîne izolat în mijlocul mării, dacă se va întîmpla cumva așa ceva să nu dăm vina pe britanici, vina, firește, e a noastră, e a Spaniei, care n-a știut să recupereze la timp această bucată sacră a patriei, acum e tîrziu, chiar ea ne părăsește. Omul ăsta-i un artist al cuvîntului, a spus Pedro Orce, dar crainicul schimbuse deja tonul, își stăpînise emoția, Cabinetul primului ministru al Marii Britanii a dat publicității o notă în care guvernul Majestății Sale Britanice își reafirmă ceea ce el numește drepturile sale asupra Gibraltarului, confirmate acum, cităm, de indiscutabilul fapt că The Rock se desparte de Spania, drept

Cap de vacă (sp.). Vreme rea (port.).

se suspendă unilateral și definitiv toate negocierile cu privire la un eventual, deși problematic, transfer de suveranitate, Nici de data asta nu s-a sfîrșit cu Imperiul Britanic, a spus Jose Anaio. In declarația făcută de Parlament, opoziția Majestății Sale a pre-tins că viitoarea parte nordică a noii insule să fie imediat fortificată, astfel încît stînca să devină, pe tot perimetrul său, un bastion inexpugnabil, izolat semeț în mijlocul Atlanticului, lărgit de-acum, ca simbol al puterii nemuritoare a Albionului, Sînt nebuni, a murmurat Pedro Orce, privind culmile munților Sagra, din fața sa. La rîndul său, guvernul, vizînd diminuarea impactului politic al revendi-cării, a răspuns că Gibraltarul, în noile condiții geostrategice, va continua să fie una din bijuteriile coroanei Majestății Sale Britanice, formulă care, precum Magna Carta, are magna însușire de a satisface pe toată lumea, această încheiere ironică și-a asumat-o crainicul care și-a luat rămas-bun, Vom reveni cu știri, dacă nu intervine nimic deosebit, peste o oră. Un stol de sturzi a trecut ca un taifun peste colina aridă, vruuuuuuuuuu. Sînt ai tăi, a întreat Joaquim Sassa, și, fără să se uite măcar, Jose Anaipo a răspuns, Sînt ai mei, el e dator să știe, începînd cu acea zi din cîmpiile verzi ale Ribatejului, aproape că nu se mai despart, doar cînd e vorba de mîncare și de somn, omul nu se hrănește cu viermi sau grăunțe căzute la întîmplare, pasărea doarme în copaci, fără cearceafuri. Stolul a dat un ocol mare, fremătînd, cu aripile vibrînd, cu ciocurile sorbind aer și soare, și azur, puținii nori, albi și înghesuiți, navighează în spațiu ca niște galioane, oamenii, aceștia și ceilalți, privesc aceste lucruri felurite și, ca de obicei, nu le prea înțeleg.

Dar nu pentru a auzi, laolaltă, un radio cu baterii, s-au adunat aici, din locuri atît de diferite, Pedro , Orce, Joaquim Sassa și Jose Anaio:o. Știm de trei minute că Pedro Orce trăieale în satul care este ascuns în spatele acestor povîrnișuri, știam de la

46

bun început că Joaquim Sassa a venit de pe o plajă din nordul Portugaliei, iar Jose Anaigo, acum de-abia aflăm sigur, se plimba prin cîmpiile din Ribatejo cînd a întîlnit sturzii, și am fi știut-o imediat, dacă ain fi acordat suficientă atenție detaliilor peisajului. Mai rămîne încă să aflăm cum de s-au întîlnit cei trei, de ce stau aici în mod clandestin, sub un măslin, unicul de pe aici, între arborii pitici rari și încilciți care se agață de solul alb, soarele reverbe-rează pe întregul șes, aerul vibrează, este căldura andaluză, deși sîntem în mijlocul unui amfiteatru muntos, deodată devenim conștienți de aceste repere materiale, am intrat în lumea reală, sau poate că ea ne-a forțat ușa. Dacă ne gîndim bine, nu există un început pentru lucruri și pentru oameni, tot ceea ce a început într-o zi a început de dinainte, povestea acestei foi de hîrtie, ca să luăm exemplul cel mai la îndemînă, pentru a fi adevărată și completă, ar trebui să urce pînă la începuturile lumii, am folosit în mod voit pluralul în jocul singularului și chiar și așa

să ne îndoim, căci aceste începuturi n-au fost începuturi, doar puncte de trecere, rampe de alunecare, sărmanul nostru cap, supus atîtor șarade, admirabil cap, în ciuda a tot și a toate, care din orice motiv e în stare să înnebunească, mai puțin din acesta. Nu există, deci, început, dar a fost un moment în care Joaquim Sassa a plecat de undeva, o plajă din nordul Portugaliei, poate Afife, cea cu pietre enigmatice, poate A-Ver-0-Mar1, asta ar fi un loc mai nimerit, avînd cel mai desăvîrșit nume de plajă care se poate imagina, nici un poet sau romancier nu l-ar fi putut inventa. Dintr-acolo a venit Joaquim Sassa, auzind că un oarecare Pedro Orce din Spania simțea cum îi tremură pămîntul sub picioare atunci cînd pămîntul nu tremura, e o curiozitate foarte 1. Cătînd-spre-Mare (port.).

47

normală a unuia carc a aruncat o piatră grea în mare cu forțe pe care nu le avea, făcînd chiar să se smulgă peninsula din Europa fără nici o zdrunci-nare sau durere, ca un fir de păr care cade în tăcere, așa fiind voia Domnului după cum se spune. A pornit la drum, în vechiul său Doi Cai, nu și-a luat rămas bun de la familie, îndurerat, fiindcă nu avea familie, și nici nu și-a înștiințat șeful de la serviciul unde lucra. E timpul concediilor, poate să plece și să se întoarcă fără să ceară voie, acum la graniță nici măcar nu-ți mai verifică pașaportul, se arată doar actul de identitate și peninsula e a noastră. Pe scaunul de alături duce un radio cu baterii, îi face bine să audă muzică, pălăvrăgeala crainicilor, suavă și adormitoare ca un leagăn acustic, deodată iritantă, asta era în timpurile normale, acum eterul este brăzdat de cuvinte febrile, veștile care vin din Pirinei, exodul, trecerea Mării Roșii, retragerea lui Napoleon. Aici, pe șoselele din interior, se circulă puțin, nimic nu se compară cu Algarve, ce mai confuzie și convulsie, iar în Lisabona, pe autostrăzile din sud și din nord, aeroportul Portela pare mai degrabă o piață asediată, un asalt de furnici, pilitură de fier atrasă de magnet, Joaquim Sassa merge liniștit, pe drumurile umbrite de lîngă țârm, are ca destinație un sat numit Orce, din provincia Granada, țara Spania, unde trăiește cutare om de care s-a vorbit la televiziune, Vreau să aflu dacă există vreo legă-tură între ce mi s-a întîmplat mie și faptul că cineva simte pămîntul tremurîndu-i sub picioare, cînd lumea începe să-și imagineze ceva, pune lucrurile cap la cap, de cele mai multe ori greșit, uneori le mai nimerește, o piatră aruncată în mare, pămîntul care se cutremură, un lanț muntos crăpat. Joaquim Sassa merge tot printre munți, deși nu se compară cu acești titani, dar deodată se neliniștește, Și dacă se întîmplă și aici la fel, dacă se întîmplă să crape Estrela, să fie înghițit Mondego, în adîncuri, plopii tomnatici fără oglinzi în care să se contemple, gîndurile au devenit poetice, pericolul a trecut.

48

În acea clipă s-a întrerupt muzica, crainicul a început să citească știrile, nu se deosebeau mult, singura noutate, cu toate că relativă, venea din Londra, primul ministru s-a dus în Camera Comunelor pentru a afirma, în mod categoric, că suveranitatea britanică asupra Gibraltarului nu admite discuții, oricare ar fi distanța care ar avea să despartă Peninsula Iberică de Europa, la care liderul opoziției a adăugat o garanție formală, mai precis, Cea mai loială colaborare a băncilor opoziției și a partidului nostru în marele moment istoric pe care îl trăim în prezent, dar a adăugat la discursul solemn o ironie care i-a făcut pe toți deputații să rîdă, Domnul prim-ministru s-a expus unei mari imprecizii de vocabular cînd a numit peninsula cea ce este astăzi o insulă fără nici o puțință de tîgadă, cu toate că fără fermitatea insulei noastre, ofeourse. Deputații majoritari au aplaudat concluzia și au schimbat zîmbete complice cu adversarii, nimic nu e mai presus decît interesul patriei pentru a-i uni pe politicieni, e un adevăr incontestabil. Joaquim Sassa a zîmbit și el, Ce mascaradă, și deodată și-a ținut respirația, crainicul îi pronunțase numele, Domnul Joaquim Sassa, aflat în călătorie prin țară, este rugat, repetăm, Domnul Joaquim Sassa este rugat să fie amabil, este rugat să fie amabil și să se prezinte de urgență în fața guvernatorului civil cel mai apropiat de locul unde se găsește, cu scopul de a colabora cu autoritățile pentru clarificarea cauzelor rupturii geologice observate în Pirinei, întrucît auto-ritățile competente sînt convinse că susmenționatul Joaquim Sassa dispune de informații de interes național, repetăm apelul, Domnul Joaquim Sassa este rugat, dar domnul Joaquim Sassa nu mai auzea, trebuise să oprească mașina pentru a-și redobîndi seninătatea, singele rece, cu miinile tremurînd în așa hal nici nu mai putea conduce,

urechile îi vuiau ca un melc în mare. Pe viața mea, cum or fi aflat de piatră, pe plajă nu era nimeni, cel puțin din câte-am văzut eu, și n-am pomenit niniânui nimic, m-ar fi făcut mincinos, poate o fi fost totuși cineva care m-a observat, dar cine oare se uită la un om care aruncă pietre în apă, păi da, da' pe mine m-au observat imediat, ce ghinion, și-apoi știm prea bine cum se petrec lucrurile, unul îi spune altuia și adaugă ce și-a închipuit, fiindcă n-a apucat să vadă ; atunci când povestea o fi ajuns la urechile autorităților piatra o fi ajuns deja de mărimea mea, cel puțin, și-acum ce-o să înă fac. N-o să răspundă la apel, n-o să se prezinte la nici un guvernator civil sau militar, închipuiți-vă ce conversație absurdă, cu cabinetul închis, cu magnetofonul înregistrând, Domnule Joaquim Sassa, ați aruncat o piatră în mare, Așa e, După părerea dumneavoastră cam cât ar fi putut cântări, Habar n-am, vreo două kilograme sau trei, Sau mai mult, Da, putea fi și mai mult, lată câteva pietre, încercați-le și spuneți-ne care dintre ele se apropie, în greutate, de piatra pe care ați aruncat-o, Asta, Haideți s-o cântărim, așa, ei bine, fiți amabil și verificați cu propriii dumneavoastră ochi, Nu mi-am închipuit c-ar fi chiar atât, cinci kilograme și șase sute de grame, Acum spuneți-mi, vi s-a mai întâmplat vreodată ceva asemănător, Niciodată, Sinteți sigur, Absolut, Nu suferiți de perturbații mentale sau nervoase, epilepsie, somnambulism, transe de diverse tipuri, Nici pomeneală, Dar în familia dumneavoastră, sînt sau au fost asemenea cazuri, Nici pomeneală, Mai tîrziu vom face o encefalogramă, deocamdată încercați-vă forța pe acest aparat de-aici, Ce este, Un dinamometru, folosiți toată forța de care vă simțiți în stare, Nu mai pot, Doar atât, N-am avut niciodată mușchii prea tari, Domnule Joaquim Sassa, dumneavoastră n-ați fi putut arunca niciodată acea piatră. Și eu sînt de aceeași părere, și totuși am aruncat-o, Știm c-ați aruncat-o, avem martori, persoane demne de toată încrederea, tocmai de aceea trebuie să ne spuneți cum ați reușit, V-am mai explicat, mergeam pe

50

plajă, am văzut piatra, am apucat-o și am aruncat-o, Nu se poate, o confirmă martorii, E adevărat, însă martorii n-au cum să știe de unde v-a venit asemenea forță, dumneavoastră trebuie să știți, V-am mai spus că nu știu, Situația, domnule Sassa, e foarte gravă, așa spune chiar extrem de gravă, ruptura Pirineilor nu se explică pînă la cauze naturale, altfel ne-am trezi într-o eatastrofă planetară, tocmai pornind de la această stare de lucruri am început să investigăm cazurile insolite ivite în aceste ultime zile, iar al dumneavoastră e unul dintre ele, Mă îndoiesc că aruncarea unei pietre în mare ar putea fi cauza ruperii unui continent, Nu vreau să intru în filosofii vane, dar spuneți-mi dacă vedeți vreo legătură între faptul că o maimuță a coborît dintr-un copac acum douăzeci de milioane de ani și fabricarea unei bombe nucleare, Legătura sînt chiar cei douăzeci de milioane de ani, Bine zis, dar acum să ne închipuim c-ar fi posibil să reducem la ore timpul între o cauză, care în acest caz ar fi aruncarea unei pietre, și un efect, care a fost separarea de Europa, cu alte cuvinte, să ne închipuim că, în condiții normale, această piatră aruncată în mare ar produce efecte doar de acum în douăzeci de milioane de ani, dar că, în alte condiții, mai precis de anormalitate, pe care le investigăm acum, efectul se observă câteva ore, sau zile, mai tîrziu, E pură speculație, cauza poate fi alta, Sau un complex concomitent al lor, Atunci va trebui să investigați alte cazuri insolite, Asta și facem, și spaniolii la fel, cu omul acela care simte cum se cutremură pămîntul, Dac-ati lua-o așa, după ce examinați cazurile insolite, va trebui să treceți la cazurile solite, Ce cazuri, Solite, Ce înseamnă acest cuvînt, Solit este contrariul insolitului, antonimul său, Vom trece de la insolite la solite dacă va fi nevoie, trebuie să descoperim cauza, Veți avea multe de examinat, Sîntem de-abia la început, spuneți-ne de unde ați acumulat acea forță, Joaquim Sassa nu răspunse, își amuți imaginația, cu atât mai mult cu cît dialogul

51

A-

^tĂT

amenința să devină circular, acuma trebuia să repete, Habar n-am, iar restul va fi identic, cu câteva variante, minime, mai ales formale, dar și acolo trebuie să aibă grijă, fiindcă, după cum se știe, prin formă se ajunge la eaeiță, prin conținător la conținut, prin sunetul cuvîntului la înțelesul său.

il porni pe Doi Cai, mergînd la pas, se poate spune așa ceva despre un automobil, voia să se gîndească, avea nevoie să se gîndească serios. Nu mai era un călător oarecare în drum spre graniță, un om obișnuit fără însușiri și fără importanță, acum nu, probabil că în chiar aceste clipe se impri-mau afișele cu portretul și înștiințarea, Wanted, cu litere groase și roșii, vînătoarea de oameni. Privi în oglinda retrovizoare și văzu o mașină a poliției rutiere, venea atît de grăbită încît părea că vrea să intre prin lunetă, M-au prins, își spuse, accelerează, dar se corectă imediat, fără să frîneze, și toate mane-vrele au fost inutile, mașina poliției a trecut în trombă, avea o destinație anume, desigur, nici măcar nu l-au privit, dacă ar fi ghicit polițiștii cei grăbiți cine conducea acolo, doar că sînt mulți Doi Cai, pare o contradicție matematică, dar nu e. Joaquim Sassa a privit din nou în oglindă, acum ca să se vadă pe el, să-și recunoască ușurarea cu proprii săi ochi, nu se reflecta mare lucru, puțintel din chip, așa e greu de știut cui îi aparține, lui Joaquim Sassa, știm asta, dar Joaquim Sassa ăsta cine este, un bărbat tînăr, are treizeci și ceva de ani, mai aproape de patruzeci decît de treizeci, vine o zi în care nu mai poți evita asta, sprîncenele sînt negre, ochii căprui specific portughezi, dreaptă linia nasului, sînt trăsături realmente comune, vom afla mai multe despre el cînd se va întoarce înspre noi. Deocamdată, își spuse, e doar un apel la radio, mai rău va fi la graniță, colac peste pupăză mai e și numele ăsta, Sassa, azi aș fi preferat să fiu un oarecare Sousa, precum cel de la Collado de Pertuis, într-o zi am căutat în dicționar să văd dacă există cuvîntul,

52

Sassa, nu Sousa, și ce înseamnă, am aflat că e un arbore corpolent din Nubia, frumos nume, de femeie, Nubia, pe undeva prin Sudan, Africa Orientală, pagina nouăzeci și trei din atlas. Și-n noaptea asta, unde o să dorm, la hotel nici gînd, stau tot timpul cu radioul deschis, la ora asta toată hotelăria portu-gheză scrutează atent candidații la o noapte de somn, refugiul urmăritilor, închipuiți-vă scena, Bineînțeles, domnule, avem o cameră liberă la etajul doi, numărul două sute unu, hei, Pimenta, condu-l pe domnul Sassa, iar cînd el se va fi întins să se odihnească, încă îmbrăcat, recepționarul foarte agitat, nervos, la telefon, Tipul e aici, veniți repede.

L-a tras pe Doi Cai la marginea drumului, a ieșit să-și dezmoștească picioarele și să-și limpezească gîndurile, care totuși nu au știut să fie un bun sfetnic, i-au propus o necuviință, Rămii și tu într-un oraș mai populat, din cele care au asemenea como-dități, cauți un bordel, petreci noaptea cu una din fete, fii liniștit că n-o să-ți ceară actul de identitate, o să plătești, și dacă n-ai chef să-ți destinzi trupul cu atîtea griji pe cap, cel puțin vei reuși să dormi, s-ar putea să-ți iasă asta chiar mai ieftin decît la hotel, Absurd, răspunse Joaquim Sassa propunerii, soluția ar fi să dorm în automobil, pe vreun drum lăturalnic. Și dacă-ți ies în cale niște derbedei, niște haimanale, niște țigani, dacă te atacă și te jefuiesc, dacă te omoară, Ținutul ăsta-i liniștit, Și dacă apare vreun incendiator de meserie sau cu mania de a da foc pădurilor de pini, acum e vremea lor, rămii încercuit de flăcări și mori ars de viu, asta trebuie să fie cea mai rea moarte, din cîte-am auzit, amintește-ți de martirii Inchiziției, Absurd, repetă Joaquim Sassa, am hotărît, dorm în mașină, și gîndul a tăcut, întot-deauna tace cînd voința e fermă. Era încă devreme, mai putea face vreo patruzeci-cincizeci de kilometri pe șoselele astea întortocheate, o să înnopteze aproape de Tomar, sau de Santarem, pe unul din drumeagurile acelea interioare care duc înspre

53

ogoare, cu șanțurile lor adînci făcute mai demult de căruțe cu boi și astăzi de tractoare, noaptea nu trece nimeni, oriunde poate să se ascundă Doi Cai. Pot chiar dormi în ralanti, tocmai bine îmi ține cald, la ideea asta n-a mai răspuns gîndul, dar o dezaprobă.

Nu s-a oprit în Tomar, nu a ajuns la Santarem, a cinat incognito într-un orașel la malul Tejului, oamenii de prin părțile locului sînt curiosi din fire, dar nu într-atît încît să-l ia la întrebări pe călător, bîgîndu-i-se în suflet, la ascultă, cum te numești, dacă ar rămîne mai multă vreme da, în scurt timp i-ar cerceta viața trecută și destinul pentru viitor. Televizorul era deschis, în timp ce Joaquim Sassa cina, se vedea ultima parte a unui film despre viața submarină, cu multe bancuri de pești mărunti, pești raia unduindu-se și murene sinuoase, și o ancoră veche, apoi au venit reclamele, unele cu montări percutante, rapide, altele deliberat lente ca o voluptate iscată din experiență, vocile erau ale unor copii care strigau mult, adolescenti nesiguri pe ton, sau femei puțin

răgușite, toți bărbații baritoni și virili, în curtea din spatele casei sforăie porcul, îngrășat cu lături și cu resturile din farfurii. În sfârșit, dădură știrile, și Joaquim Sassa tresări, era pierdut dacă i se arăta poza. Apelul a fost citit, dar poza n-a apărut, la urma urmelor, nu căutau un criminal, era doar rugat, cu multă stăruință și politețe, să-și semnaleză prezența, servind astfel supremului interes național, nici un patriot demn de acest nume nu s-ar sustrage de la îndeplinirea unei obligații atât de simple, să se prezinte autorităților pentru niște declarații. Mai erau trei persoane care luau cina, o pereche mai în vîrstă, iar la altă masă cunoscutul bărbat singur despre care se spune întotdeauna, Precis e comis-voiajor.

Conversațiile s-au întrerupt cînd s-au auzit primele vești despre Pirinei, porcul continua să sfo-răie, dar nimeni nu-l auzea, și toate astea într-o clipă doar, stăpînul casei s-a urcat pe un scaun

54

pentru a da mai tare sonorul, fata care servea la mese a rămas nemișcată cu ochii holbați, clienții și-au lăsat cu grijă tacîmurile pe marginea farfuriei, cazul merita atenție, pe ecran se vedea un elicopter care era filmat dintr-un alt elicopter, amîndouă intrînd prin canalul înfricoaător, și arătau pereții foarte înalți, atît de înalți încît de-abia se zărea cerul undeva deasupra, un firicel azuriu, Dumnezeuule, te apucă ametelele, a spus fata, iar patronul, Tacă-ți gura, acum proiectoare extrem de puternice arătau gîtlejul căscat, așa o fi fost intrarea în infernul grecesc, dar acolo unde ar trebui să latre Cerberul grohăie un porc, mitologiile nu mai sînt nici pe departe ca pe vremuri. Aceste imagini dramatice, a declamat crainicul, luate cu un autentic risc al vieții, vocea a devenit păstoasă, înfundată, cele două elicoptere au devenit patru, năluci ale nălucilor, Antenă blestemată, bodogăni stăpînul restaurantului.

Cînd sunetul și imaginea s-au restabilit și au devenit inteligibile, elicopterele dispăruseră, iar crainicul citea cunoscutul apel, acum generalizat, Sînt de asemenea rugate toate persoanele care cunosc cumva cazuri ciudate, fenomene inexplica-bile, semnale îndoielnice, să înștiințeze neîntîrziat autoritățile cele mai apropiate. Atunci, vîzîndu-se interpelată așa direct, fata a reamintit de cazul atît de discutat al iedului care se născuse cu cinci picioare, patru negre și unul alb, dar patronul a răspuns, Asta a fost cu multe luni în urmă, toanto, iezi cu cinci picioare și pui cu două capete se vîd pe mai toate drumurile, mie spune-mi de altele, care te lasă năuc, ca ăla cu sturzii învățătorului, Care sturzi, care învățător, a întreat Joaquim Sassa, învăță-torul de-aici, numele lui e Jose Anaigo, de cîteva zile, oriunde s-ar duce, vine și un stol de sturzi, nu-s mai puțin de două sute, Sau mai mult, l-a corectat comis-voiajorul, nu mai departe de azi dimineață i-am văzut cînd am venit, zburau pe deasupra școlii și făceau atîta hărmălaie cu aripile și cu strigătele

55

lor că te uimeau. În acest moment a luat cuvîntul domnul în vîrstă, pentru a spune, După mîntea mea, ar trebui să-l informăm. pe președintele comisiei de cazul ăsta cu sturzii, De știut, îl știe el, a observat stăpînul casei, Știe, dar nu face legătura între lucruri, cana și toarta, ca să spun așa, Atunci ce-i de făcut, Să vorbim cu el mîine de dimineață, pe deaupra e important pentru țînutul nostru să fie pomenit la televiziune, e bine pentru comerț și industrie, Dar secretul rămîne între noi, nu-l spunem nimănui, Și-nvățătorul ăsta pe unde stă, a întreat Joaquim Sassa, ca și cum răspunsul nu l-ar fi interesat prea mult, de aceea patronul, distrat, n-a fost pe fază ca să întrerupă sporovăiala fetei, Stă într-o casă chiar lîngă școală, e casa profesorilor, noaptea are întot-deauna lumină la fereastră pînă foarte tîrziu, și părea să aibă o anumită melancolie în voce. Supărat, stăpînul casei a certat-o pe biata slujnică, Taci din gură, proasto, du-te mai degrabă de vezi dacă i-e foarne porcului, ordin cu totul și cu totul absurd, pentru că porcii la ora asla nu mîncă, în general dorm, dacă acesta protestează atîta poate o face din neliniști și frămîntări, tot așa prin grajdurile și în țarcurile din cîmp iepele nechează și scutură copitele, nervoase, fără liniște sfărîmă cu potcoavele pietrișul desprins de pe pămînt, sfișie finul. o fi din cauza lunii, e diagnosticul baciului.

Joaquim Sassa a plătît nota, și-a luat rămas bun, i-a lăsat bacșiș generos ca recornpensă pentru infor-mația pe care i-o dăduse fata, poate că patronul o să-l bage la el în buzunar, încludat de întîmplare, nu că ăsta i-ar fi obiceiu, bunătatea oamenilor nu e mai grozavă decît ei, uneori supusă eclipselor și contradicțiilor, rareori constantă,

și acesta e și cazul fetei gonite care, neputînd da de mîncare unui porc căruia nu-i e freamă, îl scarpină pe iestuz[^] între ochi, cuvîntul e castilian, dar este folosit aici pentru că

1. Rîit (sp.) 56

nu există în portugheză. E o seară frumoasă, Doi Cai se odihnește sub platani răcorindu-și roțile în apa ce se scurge din cișmea și Joaquim Sassa îl lasă acolo, se duce pe jos să caute școala și fereastra luminată, oamenii nu reușesc să-și ascundă secretele cu toate că prin vorbe vor să le păstreze, o stridență neașteptată îi denunță, stingerea neașteptată a unei vocale îi revelă, orice observator cu experiență de viață și-ar da numaidecît seama că fata e îndrăgostită. Orașelul e doar un sat mai mare, în mai puțin de o jumătate de oră mergi de la intrare pînă la capătul caselor, dar Joaquim Sassa nu va fi nevoit să meargă atît, l-a întreat pe un puștan care trecea unde-i școala, n-ar fi putut întîlni o călăuză mai bine înformată, Mergeți tot înainte, cînd ajungeți la o piațetă unde e o biserică o luați la stînga, pe urmă tot la dreapta, n-aveți cum să vă rătăciți, școala se vede imediat, Și învățătorul stă acolo, Da, domnule, fereastra este luminată, dar nu era nici urmă de pasiune în vreunul din aceste cuvinte, pesemne că băiatul nu învață bine și școala e primul său purgatoriu de păcătos, dar glasul i s-a înveselit deodată, copiii nu poartă ranchiună, asta îi salvează, Și sturzii sînt acolo, nu sînt niciodată tăcuți, dacă nu-și va abandona curînd studiile va putea învăța să-și compună frazele astfel încît să nu repete atît de des formele verbale.

Jumătate de cer este încă senină, cealaltăjumătate nu s-a întunecat de tot, văzduhul e albastru de parcă ar miji zorile. Prin case s-au aprins deja luminile, se aud voci molcome, de oameni obosiți, un plîns discret în leagăn, zău că oamenii sînt inconștienți, se aruncă pe o plută pe mare și continuă să se ocupe de viața lor ca și cum ar sta pe un pămînt neclintit pentru veșnicie, flecărind ca Moise pe cînd cobora Nilul în coșulețul de răchităJucîndu-se cu fluturii, atît de norocos că nu l-au văzut crocodilii. La capătul străduței înguste, între ziduri, se află școala, dacă Joaquim Sassa n-ar fi avizat, ar

57

crede că e o casă ca oricare, noaptea toate sînt cenușii, altele sînt și în timpul zilei, s-a întunecat între timp, dar numai ceva mai tîrziu se vor aprinde fehnarele publice. Pentru a nu-i dezminți pe fata îndrăgostită și pe puștanul cu sentimente rezervate, fereastra este luminată, și la ea a bătut Joaquim Sassa, la urina urmelor sturzii nu fac chiar atîta hărmălaie, se pregătesc pentru înnoptat, cu disputele de rigoare, certurile între vecini, dar nu va trece mult și sub frunzele mari ale smochinului unde s-au instalat se vor liniști nevăzuți, negri în toiul beznei, doar mai tîrziu va răsări luna, atunci se vor trezi cîțiva atinși de degetele albe, și vor adormii iar, nu bănuiesc că vor trebui să facă o cale lungă. Dinăuntru casei o voce de bărbat a întreat, Cine e, și Joaquim Sassa a răspuns, Fiți amabil, cuvinte magice care substituie identifi-carea politicoasă, limbajul e plin de asemenea enigme și de altele mai complicate. Fereastra s-a deschis, nu-i ușor să vezi cine locuiește în această casă, așa cum stă în lumina indirectă, dar, în compensație, chipul lui Joaquim Sassa apare complet, de unele trăsături am vorbit mai adineauri, restul este după cum ne așteptam, păr șaten drept, obraji slabi, nasul într-adevăr comun, buzele par pline doar cînd vor-besc, Mă scuzați că vin să vă deranjez la ora asta, Nu-i tîrziu, a spus învățătorul, dar a fost nevoit să ridice vocea pentru că sturzii, luați prin surprindere, au înălțat un cor de proteste sau de alarmă. Tocmai din cauza lor aș vrea să vă vorbesc, Din cauza cui, A sturzilor, aha, Și a unei pietre pe care am aruncat-o în mare, cu mult peste puterile mele, Cum vă numiți, Joaquim Sassa, Sînteți cel de care se vorbește la radio și televiziune, Intocmai, Intrați.

De pietre și de sturzi au discutat. Acum vorbesc despre deciziile luate. Sînt în grădina de zarzavat din spatele casei, Jose Anaițo așezat pe banca de

58

piatră de lingă ușă, Joaquim Sassa pe un scaun, fiind musafir, și deoarece Jose Anaițo stă cu spatele la bucătărie, de unde vine lumina, tot nu știm ce trăsături are, parcă s-ar ascunde omul ăsta, și nu-i așa, de cîte ori nu s-a întîmplat să ne arătăm așa cum sîntem, și n-a meritat osteneala, nu era nimeni prin jur ca să vadă. Jose Anaițo a mai turnat niște vin alb în pahare, îl beau la temperatura camerei, după cum spun

cunoscătorii că trebuie băut, fără artificii moderne ale răcirii, dar în acest caz o fac numai pentru că în casa învățătorului nu există frigider. Ajunge pentru mine, a spus Joaquim Sassa, cu vinul roșu de la cină mi-am făcut plinul, Asta-i ca să ciocnim pentru călătorie, a răspuns Jose Anaigo, și zîmbea, i se vedeau dinții foarte albi, fapt demn de înregistrat, Că eu merg în căutarea lui Pedro Orce, asta-i de înțeles, deocamdată sîntîn concediu, n-am obligații de serviciu, Nici eu, și încă pentru mai mult timp, pînă la deschiderea școlilor, la înce-putul lui octombrie, Sînt singur, Singur sînt și eu, Nu intra în intențiile mele să vin aci să vă constrîng să veniți cu mine, nici nu vă cunoșteam, Eu vă rog să mă lăsați să vă însoțesc, dacă-mi dați un loc în mașina dumneavoastră, dar mi l-ați și dat, acum nu vă mai puteți lua cuvîntul înapoi, Inchipuiți-vă ce zarvă va fi cînd au să vadă că lipsiți, sînt în stare să cheme poliția la prima oră, au să vă socotească mort și îngropat, spînzurat de o cracă groasă de copac, sau aruncat în rîu, de către mine, desigur, pe mine au să mă bănuiască, necunoscutul cu o forță misterioasă care a venit de nu știu unde, a pus întrebări și a dispărut, întocmai ca în cărți, Las un bilețel în ușa Primăriei și spun că a trebuit să plec de urgență la Lisabona, sper că nimănui n-o să-i treacă prin minte să întrebe dacă m-au văzut cumpă-rînd vreun bilet.

Cîteva clipe au rămas tăcuti, apoi Jose Anai^o s-a ridicat și a făcut cîțiva pași în direcția smochinului, în timp ce sorbea restul vinului, sturzii nu mai

59

conteneau cu ciripitul și larma, unii se treziseră auzind discuția bărbaților, alții pesemne că visau cu voce tare, acel coșmar înfiorător al apiecei de a se simți zburînd, pasăre singură rătăcită de stol, într-o atmosferă care opune rezistență și unde aripile se zbat zadarnic, de parcă ar fi în apă, la fel se întîmplă cu oamenii cînd voința din vis le poruncește să fugă și ei nu pot. Plecăm cu o oră înainte de răsăritul soarelui, a spus Jose Anaigo, acum e vremea să ne culcăm, și Joaquim Sassa s-a sculat de pe scaun, Rămîn în mașină, vin de dimineață să vă iau, De ce să nu dormiți aici, am numai un pat, dar e mare, încap lejer două persoane. Cerul era înalt, înțesat de aștri care păreau apropiați de parcă ar fi atîrnat nevăzuți în el, pulbere de sticlă, vâl de lapte înghețat, și marile constelații scăpărau dramatic, Ciobanul, Cele două Urse, Carul Mare, peste siluetele în picioare ale celor doi bărbați se cernea o bură diafană de mici cristale de lumină, care se prindeau de piele, rămîneau aninate în păr, n-a fost pentru prima oară că s-a produs acest fenomen, dar dintr-o dată au încetat toate foșnetele nopții, pe deasupra copacilor a apărut prima albeață a lunii, acum au să se stingă stelele. Atunci Joaquim Sassa spuse, Pe așa o noapte mai că aș dormi sub smochin, dacă-mi împrumutați o pătură, Vă țin companie. Au strîns un morman de paie și apoi le-au aranjat pentru culcuș, așa cum se face pentru vite, au întins pătu-rile, pe o parte s-au culcat, cu cealaltă s-au învelit. Sturzii pîneau din ramuri cele două siluete, Cine-o fi ăla, sub copac, și în ramuri s-au trezit cu toții, cu o asemenea lună va avea destul de furcă somnul cu ei. Luna urcă repede, coroana joasă și rotundă a smochinului se transformă într-un labirint de negru și alb, și Jose Anaigo spune, Umbrele astea nu mai sînt ca înainte, S-a mișcat prea puțin peninsula, cîțiva metri acolo, efectul nu poate fi prea mare, a observat -Joaquim Sassa, fericit că înțelesese comentariul, S-a mișcat și a fost destul pentru ca umbrele să fie

60

diferite, sînt unele crengi într-acolo pe care lumina lunii le atinge pentru întîia oară la ceasul ăsta. Au trecut cîteva minute, sturzii începeau să se poto-lească, și Jose Anai^o a murmurat, cu un glas în care în sfîrșit pătrunsese somnul, fiecare cuvînt în așteptarea sau căutarea următorului, Odată, demult, Dom João al II-lea, regele nostru, desăvîrșit după nume1 și după mine umorist desăvîrșit, i-a dat unui anumit hidalgo o insulă imaginară, spuneți-mi dacă mai știți vreo țară unde să se fi putut întîmpla așa ceva, Și acest hidalgo ce-a făcut, s-a dus pe mare în căutarea ei, aș vrea să știu si eu cum poate fi găsită o insulă imaginară, Pînă acolo nu ajunge știința mea, dar insula astalaltă, iberică, care era peninsula și nu mai e, o văd ca și cum, cu un umor identic, s-ar fi decis să o pornească pe mare în căutarea oame-nilor imaginari, Frumoasă frază, din cele poetice, Atunci aflați că n-am făcut în viața mea nici măcar un vers, Lăsați,

cînd toți oamenii vor fi poeți nu va mai scrie nimeni versuri, Și fraza asta are un ce al ei, Am băut cam mult, Și mie mi se pare la fel. Tăcere, domolire, nesfîrșită suavitate, și Joaquim Sassa a murmurat, de parcă visa deja, Ce-or face miine sturzii, rămîn, vin cu noi, o să aflăm cînd vom pleca, așa e întotdeauna, a spus Jose Anaiço, luna s-rătăcit printre ramurile smochinului, va pierde toată noaptea în căutarea drumului. Încă nu mijiseră zorii cînd Joaquim Sassa s-a sculat din culcușul său de fin ca să se ducă după Doi Cai, lăsat în odihnă sub platanii din piață, chiar lîngă cișmea. Pentru a nu fi văzuți împreună de vreun trecător matinal, din aceia care există întotdeauna în ținuturile agricole, au stabilit să se întâlnească la ieșirea din sat, dincolo de ultimele case. Jose Anaiço avea să meargă pe drumuri lăturalnice, scurtături și hîrtoape, lipit de umbre, Joaquim Sassa, deși cu

1. Dom João al II-lea (1481-1495), supranumit Prințul Desăvîrșit (o Principe Perfeito).

61

discretie, pe șoseaua principală, e un călător din cei care nu au nici o datorie și nu se tem de nimic, a ieșit devreme ca să se bucure de răcoarea dimineții și să profite de zi, așa-s turiștii matinali, în fond problema-tici și neliniștiți, căci suferă de incurabila scurtime a vieților, culcarea tîrziu și scularea devreme, nu c-ar fi mai sănătoase, dar lungesc traiul. Doi Cai are un motor discret, ambreiajul e de mătase, l-au auzit doar rarii localnici suferind de insomnie, iar aceștia au crezut că în sfîrșit dormeau și visau, acum de-abia se aude, în zorii liniștiți, zgomotul regulat al unei pompe de scos apă. Joaquim Sassa a ieșit din sat, a trecut de prima curbă, de a doua, apoi l-a oprit pe Doi Cai și a așteptat.

În adîncimea argintată a livezii de măslini, trun-chiurile începeau să se întrezărească, era deja în aer un iz umed și nedeslușit, ca și cum dimineața ieșea dintr-o fîntînă de apă pîcloasă, iar acum a cîntat o pasăre, sau a fost o iluzie auditivă, nici măcar ciocîrlile nu cîntă atît de devreme. A trecut timpul, și Joaquim Sassa s-a trezit murmurînd, S-o fi cînt și nu mai vine, dar nu mi s-a părut a fi un om în stare de așa ceva, sau poate a trebuit să facă un ocol mai mare decît socotea, asta o fi fost, și-apoi e și geamantanul, geamantanul e greu, ce minte și pe mine, aș fi putut să-l car eu pînă la mașină. Atunci, printre măslini, a apărut Jose Anaiço înconjurat de st.urzi, o frenezie de aripi într-o rîpăială continuă, strigăte stridente, cine a vorbit de două sute nu stă bine la aritmetică, asta-mi amintește mai degrabă de un roi de albine negre, imense, dar în memoria lui Joaquim Sassa au răsărit, da, Păsările lui Hitchcock, film clasic, însă acelea erau niște asasini infami. Jose Anaiço s-a apropiat de mașină cu coroana sa de făpturi înaripate, vine rizînd, poate de asta pare mai tînăr decît Joaquim Sassa, se știe prea bine că gravitatea încarcă fizionomiile, are dinții foarte albi, după cum știm încă din noaptea trecută, și nu există nimic deosebit în trăsăturile sale, este însă o anumită

62

armonie în obraji slabi, nimeni nu are obligația să fie frumos. Și-a băgat geamantanul în mașină, s-a așezat alături de Joaquim Sassa, și, înainte de a închide ușa, a tras cu coada ochiului afară să vadă sturzii, Hai să mergem, aș vrea să știu ce-au să facă ei, asta e, Dac-am fi avut la noi o pușcă, trăgeam cîteva gloanțe, două cartușe de alice făceau ravagii printre ei, Sînteți vînător, Nu, vorbesc doar ca să mă aflu în treabă, N-avem nici o pușcă, Poate c-o fi existînd altă soluție, îi dau bice lui Doi Cai și-i lăsăm în urmă, astea-s păsări cu aripi slabe și răsufare scurtă, Incercați. Doi Cai și-a schimbat viteza, s-a echilibrat pe o linie dreaptă lungă, și, profitînd de terenul plat, a lăsat numaidecît în urmă sturzii. Lumina neclară a dimineții începea să se coloreze în trandafirii și roz aprins, erau culori căzute din cer, iar văzduhul a devenit albăstrui, văzduhul, spunem bine, nu cerul, după cum am putut observa încă de ieri pe înserate, orele astea sînt foarte asemănătoare, una de început, alta de sfîrșit. Joaquim Sassa a stins toate farurile, a încetinit viteza, știa că Doi Cai nu a venit pe lume pentru curse de mare calibru, nu are pedigree, și pe lîngă asta, unde oare se duce tinerețea, iar blîndețea motorului e o renunțare filosofică, nimic mai mult, Gata, s-a zis cu sturzii, asta a spus-o Jose Anaigo, dar era o nuanță de regret în glasul său. Două ore mai tîrziu, pe terenurile din Alentejo, s-au oprit pentru o mică gustare, cafea cu lapte, pișcoturi cu scorțișoară, apoi s-au întors la mașină, dezbătînd grijile

cunoscute, Cel mai rău n-ar fi să nu mă lase să intru în Spania, cel mai rău e dacă mă prind, Dar nu ești acuzat de nici o crimă, Născocesc ei un pretext, mă rețin pentru cercetări, Lasă, de-aici pînă la graniță găsim noi un mijloc să treci, așa a decurs dialogul, care nu face să progreseze cu nimic înțelegerea povestirii, pesemne c-a fost pus aici doar ca să aflăm că Joaquim Sassa și Jose Anaiț-o se tutuiesc, or fi convenit pe drum, Ce-ar fi să ne tutuim,

a spus unul din ei, iar celălalt a încuviințat, La asta mă gîndeam și eu. Joaquim Sassa voia tocmai să deschidă ușa mașinii cînd au reapărut sturzii, acel nor mare, mai mare ca oricînd, semănînd cu un roi învîrtejindu-se, și făceau un zumzet asurzitor, se vedea că sînt iritați, oamenii aflați pe drum se opreau cu capul dat pe spate, arătau cu degetul spre cer, cineva ajurat, Niciodată-n viața mea n-am văzut atîta păsăret laolaltă, după vîrsta pe care o arăta nu păreau să-i lipsească experiența asta și altele, Sînt peste o mie, a adăugat, și are dreptate, cel puțin au fost o mie două sute cincizeci cei convo-cați cu acest prilej. Pînă la urmă ne-au ajuns, a spus Joaquim Sassa, să le mai dăm de lucru și isprăvim cu ei odată pentru totdeauna. Jose Anaițo privea sturzii care zburau în cerc larg, triumfători, privea cu o expresie atentă, concentrată, Să mergem încet, de-acum înainte să mergem încet, De ce, Nu știu, e o presimțire, dintr-o anumită pricină aceste păsări nu ne dau pace, Ție nu-ți dau pace, Așa o fi, atunci pot să te rog să mergem încet, cine știe ce-o să se mai întîmple.

Să străbați Alentejo pe canicula asta, sub un cer mai degrabă albastru, între miriști scînteietoare, cu rari stejari verzi pe pămîntul pustiu și baloti de paie rămași încă nestrînși, sub neconținutul țîrii al greierilor, ar fi de bună seamă o întregă poveste, eventual mai riguroasă decît cea povestită pe înde-lete. E sigur că pe kilometri și kilometri de șosea nu se vedea nici țipenie de om, dar holdele au fost secerate, grînele treierate, și pentru atîtea munci a fost nevoie de bărbați și femei, de data asta nu vom afla nimic nici despre unii, nici despre alții, foarte adevărat e noul proverb care spune, o poveste spusă bine trage alta după sine.

Zăpușeala e mare, te sufocă, dar Doi Cai nu se grăbește, cînd îi vine cheful se oprește la umbră, atunci ies Jose Anaișo și Joaquim Sassa scrutînd orizontul, așteaptă atîta timp cît e nevoie, în sfîrșit

64

apar, nor mic pe cer, toate opririle acestea n-ar fi necesare dacă sturzii ar ști să zboare în linie dreaptă, dar, fiind atîția, și voințele atîtea, chiar dacă în mod gregar reunite, nu se pot evita dispersările și distragerile, unii au vrut să se odihnească, alții să bea apă sau să guste din fructe, atîta timp cît nu domină o singură dorință, se perturbă ansamblul și se confundă traseul. Pe drum, pe lîngă păsările gaie, vînătoare aolitare, și altele din congregații mai inici, au mai văzut păsări din specia lor, dar nu s-au alăturat grupului, poate pentru că nu erau negre, ci bălțate, sau pentru că aveau alt destin în viață. Jose Anaișo și Joaquim Sassa se suiau în mașină, Doi Cai o pornea pe șosea, și astfel, cînd oprind, cînd mergînd, au ajuns la graniță. Atunci a spus Joaquim Sassa, Și-acum, dacă nu mă lasă să trec, Hai, mergi înainte, poate ai noroc cu sturzii.

Exact ca în poveștile cu zîne, vrăjitorii și cava-lerii rătăcitori, sau ca în celelalte nu mai puțin admirabile aventuri homerice, în care, prin dărnicia copacului fabulos sau urzeala zeilor și a altor puteri accesorii totul se putea petrece pe dos față de repetitia obișnuită, într-un chip nefiresc, aici s-a întîmplat că Joaquim Sassa ai Jose Anaișo s-au oprit la ghereta polițiștilor, post grăniceresc în limbaj tehnic, și Dumnezeu atie cu ce încordare sufletească își prezentau actele de identitate cînd, dintr-o dată, ca un ropot de ploaie violentă sau uragan irezistibil, au coborît din înălțimi sturzii, meteor negru, corpuri care erau scînteieri electrice, șuierînd, țipînd strident, iar la nivelul acoperișurilor joase s-au răspîndit în toate direcțiile, într-un vîrtej fără noimă, polițiștii înfricoșați dădeau din mîini, fugeau să se refugieze, rezultatul, Joaquim Sassa a ieșit din mașină, să-și ia înapoi actele pe care autoritatea le lăsase să cadă, nimeni nu și-a dat seama de neregularitatea vama, și gata, pe atîtea drumuri s-a traversat clandestin, dar așa nu s-a mai întîmplat vreodată, Hitchcock aplaudă din sală, sînt aplauzele cuiva care

65
e as în materie. Excelența metodei a fost imediat confirmată, rămînînd demonstrat că și poliția spa-niolă, ca și cea portugheză, apreciază aceste chestiuni de ornitologie generală cu sturzi negri. Călătorii au trecut fără nici o greutate, dar pe teren au rămas

cîteva zeci de păsări și asta pentru că la vama veci-nilor se găsea o armă încărcată, pînă și un orb ar fi fost în stare să nimerească, era destul să tragi în grămadă, dar asta a fost un măcel fără rost, de vreme ce în Spania, după cum știm, nu-l căuta nimeni pe Joaquim Sassa. Și nu e bine că au procedat așa gărzile andaluze, că sturzii erau la obîrșie portu-ghezi, născuți și crescuți în ținuturile din Ribatejo, și-au venit să moară atît de departe, măcar de-ar fi avut acele gărzi nemiloase considerația de a-i invita la frigare pe colegii lor alentejani, într-o ambianță de cordialitate sănătoasă și camaraderie de arme.

De-acum călătorii merg în ținutul de dincolo, cu baldachinul de păsări însoțitoare, pe drumul spre Granada și împrejurimi, și vor trebui să ceară ajutor pe la intersecții, căci harta pe care o au nu însem-nează și așezarea Orce, e o mare lipsă de sensibili-tate a desenatorilor topografi, fac prinsoare că pe meleagurile lor nu au uitat niciodată, să-și amin-tească pe viitor ce jignitor este să iei harta să vezi dacă se găsește acolo locul unde ai venit pe lume și să dai peste un spațiu în alb, gol, în acest fel au fost generate probleme deosebit de grave de identitate personală și națională. Pe șosea trec Seaturi și Pegasuri, se recunosc imediat după sunet și după numărul de înmatriculare, iar așezările pe care lc străbate Doi Cai au acel aer somnoros care se spune că ar fi propriu ținuturilor din sud, indolente le numesc triburile din nord, sînt disprețuri facile și trufașe de castă ale celor care n-au avut niciodată de muncit cu soarele asta arzîndu-le spinarea. Dar - e adevărat că există diferențe de la o lume la alta, cine nu știe că pe Marte oamenii sînt verzi, în timp ce pe Pămînt sînt de toate culorile, mai puțin asta!

De la un locuitor din nord n-am auzit ceea ce o să auzim, dacă ne vom opri să-l întrebăm pe omul care trece pe-acolo, cu picioarele rășchirate pe un măgar, ce crede despre faptul extraordinar că s-a separat Peninsula Iberică de Europa, o să tragă de dîrlogul asinului, Ho, și-o să răspundă pe șleau, Que todo es una bufonada¹. Roque Lozano judecă după aparențe, din ele și-a făcut o rațiune a sa proprie lesne de înțeles, contemplați seninătatea bucolică a acestor cîmpuri, străvezimea cerului, echihbrul pietrelor, munții Morena și Aracena nestrămutați de cînd s-au născut, sau dacă nu chiar de atunci, de cînd ne-am născut noi, Dar la televizor au arătat întregii lumi că Pirineii se crapă ca un pepene verde, argumentăm noi, folosind o metaforă la îndemîna înțelegerii rustice, Nu mă încred în televiziune, pînă nu văd cu propriii mei ochi, ăștia pe care-o să mi-i înghită pămîntul, nu mă încred, răspunde Roque Lozano fără să descalece, Și-atunci ce-o să faci, Mi-am lăsat familia să-și ducă traiul, iar eu mă duc să văd dacă-i adevărat, Cu ochii dumitale pe care o să-i înghită pămîntul, Cu ochii mei pe care încă nu mi i-a înghițit pârîntul, Și socotești c-o să ajungi acolo călare pe măgarul ăsta, Cînd n-o să mai poată să mă ducă, o să mergem amîndoi pejos, Cum se numește măgarul dumitale, Un măgar nu se numește, se cheamă, Ei bine, cum se cheamă măgarul dumitale, Platero, Și mergeți în călătorie, Plateroyyo, Știi să ne spui pe unde vine Orce, Nu, domnule, nu știu, Se pare că e pe lîngă Granada, mai încolo, Aha, atunci mai aveți mult de mers, și-acum rămas-bun, domnilor portughezi, expediția mea e mult mai lungă, și merg pe măgar, Probabil cînd o să ajungi dumneata acolo, nici n-o să mai vezi Europa, Dacă n-am s-o văd, înseamnă că n-a existat niciodată, la urma urmelor, are perfectă dreptate Roque Lozano, fiindcă, pentru

1. Că totu-i o măscărie (sp.).

67

66

ca să existe lucrurile, sînt necesare două condiții, ca omul să le vadă și ca omul să le pună un nume. Joaquim Sassa și Jose Anai^o au dormit la Aracena, repetînd ce făcuse Dom Afonso al III-lea, regele nostru, care a cucerit-o de la mauri¹, dar a fost o strălucire de scurtă durată, era pe-atunci noaptea timpurilor. Stnrzii s-au răspîndit prin cîțiva copaci, pentru că, fiind ațiția, nu puteau rămîne laolaltă ca oile, cum preferă. În hotel, de-acum culcați, fiecare în patul său, Jose Anai^o și Joaquim Sassa stau de vorbă despre imaginile amenințătoare și cuvintele pe care le-au văzut și auzit la televizor, că Veneția este în pericol, și chiar așa se arăta, Piața San Marco inundată fără să fie vremea de acqua alta, un ștergar lichid și neted unde se reflectau pînă la cel mai infim detaliu clopotnița și frontispiciul bazilicii, Pe măsură ce Peninsula Ibcrică se va

îndepărta, spunea crainicul, cu vocea cumpătată și gravă, se va intensifica efectul distructiv al mareelor, se prevăd mari prejudicii în întregul bazin mediteranean, leagăn al civilizațiilor, trebuie să salvăm Veneția, adresăm un apel omenirii, faceți o bombă cu hidrogen mai puțin, faceți un submarin nuclear mai puțin, dacă mai avem încă timp, Joaquim Sassa era ca Roque Lozano, nu văzuse niciodată perla Adriaticii, dar Jose Anaigo îi putea garanta existența, desigur că nu-i pusese el numele, nici prenumele, dar de văzut o văzuse cu propriii lui ochi, o atinsese cu propriile sale mâini, Ce mare nenorocire, dacă o să se piardă Veneția, spuse el, și aceste vorbe tulburate l-au impresionat pe Joaquim Sassa mai mult decât involburarea apelor în canale, cursurile tumultuoase de apă, înaintarea mării către partea de jos a pala-telor, cheiurile inundate, incomparabilă Atlantidă, catedrala acoperită de apă, i mori, ochi orbi ai apei, 1. Dom Afonso al III-lea (1248-1279) a cucerit regiunea Algarve.

68

bătînd în clopot cu ciocănele de bronz cît timp algele și melcii de mare nu paralizează angrenajele, lichide ecouri, Hristos Pantocrator al bazilicii în sfîrșit în teologic dialog cu zeii marii subalterni ai lui Jupiter, Neptunul roman, Poseidonul grec, și, dintr-o dată reîntoarce din apele în care s-au născut, Venus și Amfitrite, numai pentru zeul creștînilor nu există femeie. Cine nu știe dacă nu-i vina mea, a murmurat Joaquim Sassa, Nu te socoti atît de grozav încît să te învinovățești de toate, Mă refer la Venetia, la faptul că se pierde Veneția, Pentru pierderea Veneției vina va fi generală, și foarte veche, se pierdea de mult din delăsare și goană după cîștig. Nu vorbesc de-aceste cauze, datorită lor se pierde toată lumea, ci vorbesc de ce am făcut eu, am aruncat o piatră în mare și unii cred că ăsta e motivul pentru care s-a smuls peninsula din Europa, Dacă vei avea cîndva un fiu, el va muri pentru că tu te-ai născut, de crima asta nimeni nu te va ierta, mîinile care fac și înșiră sînt cele care desfac și deșiră, ceea ce e sigur dă naștere greșelii, greșeala produce ceea ce e sigur, Slabă consolare pentru un amărit, Nu există consolare, triste prietene, omul e un animal inconsolabil.

Poate că Jose Anaigo, care a fost cu sentința, să aibă dreptate, poate că omul să fie acest animal care nu poate, sau nu știe, sau nu vrea să fie consolat, dar anumite acte ale sale, fără alt înțeles decît că par să nu aibă nici unul, susțin nădejdea că omul va ajunge într-o bună zi să plîngă pe umărul omului, probabil că prea tîrziu, cînd nu va mai fi timp pentru altceva. De unul din aceste acte a vorbit televiziunea la același buletin de știri, iar mîine vor vorbi ziarele cu amănunte și depoziții ale istoricilor, criticilor și poezilor, s-a întîmplat că a debarcat pe furiș, în Franța, pe o plajă lângă Collioure, un comando civil și literar de spanioli care, în liniștea nopții, fără teamă de țipătul cucuvelei și de ectoplasmă, a atacat cimitirul unde de mulți ani fusese îngropat

69

Antonio Machado. Au alergat la locul faptei jandarmii, avertizați de vr.eun plimbăreț nocturn, și au urmărit hoțn de cimitire, dar n-au putut să-i prindă. Săculețul cu oseminte a fost aruncat în șalupa care aștepta pe plajă cu motorul torcînd ușor și în cinci minute nava pirat a pornit-o în larg, pe țărniș jandarmii trăgeau cu cătarea în sus, numai ca să se ușureze de plectiseală, nu pentru faptul că fuseseră lipsiți de poeticele oaze. Intervicvat de France Presse, primarul din Collioure a încercat să discrediteze cutezanța, insinuînd chiar că nimeni n-ar putea garanta că rămășițele funebre ar fi ale lui Antonio Machado, după atîta amar de vreme, nici nu merită osteneala să se cerceteze cîți ani au trecut, doar dintr-o improbabilă neglijență a administrației s-ar afla ele acolo, cu toată bunăvoința deosebită cu care sînt de obicei tratate oazele poezilor. Ziaristul, om trecut pînă multe, și atît de puțin sceptic că nici nu părea francez, a opinat, la rîndul său, că pentru cultul relicvelor este nevoie doar de obiectul potrivit, autenticitatea contează mai puțin, și pentru verosimilitate nu se cere decît o asemănare liniștitoare, gîndiți-va. la catedrala din Valencia unde pe vremuri se întetea credința cu acest relicvar prolix, și anume, potirul care i-a servit Domnului Nostru la cea de pe u.rma. cină, cămașa pe care a purtat-o cînd era copil, cîteva picături din laptele Sfintei Fecioare, cîteva fire din părul Ei, blonde, și pieptenul cu care se pieptăna, și de asemenea bucăți din Crucea Adevărată, un fragment indefinibil de la unul din Sfînții Inocenți, două din acele monezi, pînă la urmă de argint, cu care s-a lăsat luda cumpărat fără vreo vină proprie, și, ca să încheiem lista, un dinte al Sfîntului Cristofor, lung de patru degete și larg de trei, dimensiuni neîndoios excesive, dar care îl vor surprinde doar pe cel care nu avea știință

despre natura uriașă a acestui sfânt. Și-acum unde-au să-l îngroape spaniolii pe poetul Machado, a întreat Joaquim Sassa, care nu-l citise niciodată, iar Jose Anaipo i-a răspuns, Dacă, în ciuda tuturor rătăci-rilor și năpăstuirilor din lume, orice lucru are locul său și orice loc reclamă lucrul care îi aparține, ce a mai rămas din Antonio Machado va fi îngropat astăzi în oricare parte a câmpiilor din Soria, sub un stejar verde, care în castiliană se cheamă encina, fără vreo cruce sau piatră funerară, doar o grămăjoară de țărână care nici nu va mai trebui să imite forma unui corp întins, cu timpul țărina se va lăsa pe pământ și se va face una cu pământul, Și noi, portu-ghezii, după ce poet trebuie să mergem în Franța, dacă ne-a rămas pe-acolo vreunul, După cite știu eu, doar Mário de Să-Carneiro¹, dar pentru el nici nu merită încercat, mai întâi, pentru că nu voia să se întoarcă, în al doilea rând, pentru că cimitirele din Paris sînt bine păzite, în al treilea, pentru că după atîția ani de la moartea lui, administratia unei capitale n-ar comite greșelile unei comune din provincie, care, pe deasupra, are și scuza de a fi mediteraneană, Pe lîngă asta, la ce-ar servi să-l scoți dintr-un cimitir și să-l bagi în altul, de vreme ce în Portugalia nu se autorizează îngroparea morților în alte locuri, sub cerul liber, Nici oasele lui n-ar rămîne liniștite dacă le-am lăsa la umbra vreunui măslin din Parcul Eduardo VII², Or mai fi măslini în Parcul Eduardo VII, Bună întrebare, dar nu știu să-ți răspund, și-acum hai să ne culcăm, că mîine o să mergem să-l căutăm pe Pedro Orce, omul cu pămîntul tremurător. Au stins lumina, au rămas cu ochii deschiși, în așteptarea somnului, dar, înainte ca el să vină, Joaquim Sassa a mai întreat, Și Veneției,

1. Mário de Să-Carneiro (1890-1916), reprezentant de seamă al modernismului portughez, stabilit în utimii ani de viață în Franța, unde s-a sinucis.

2. Celebru parc din centrul Lisabonci, inaugurat în 1885.

71

ce-o să i se întîmple, Să știi că cel mai ușor dintre lucrurile grele din lumc ar fi salvarea Veneției, ar fi de ajuns să închidă laguna, să lege insulele unele de altele în așa fel încît să nu poată marea aă între în voie, dacă nu sînt italienii în stare să ducă treaba la bun sfîrșit, să-i cheme pe olandezi, sînt oameni în stare să sece Veneția cît ai clipi din ochi, Ar trebui să-i ajutăm, avem răspunderi, Noi nu mai sîntem europeni, Ei, asta nu e pe de-a-ntregul adevărat, Deocamdată mai sinteți în apele teritoriale, a spus vocea necunoscută.

De dimineață, pe cînd plăteau nota, a venit directorul să-și verse năduful, hotelul aproape gol în plin sezon, una lastima¹, Joaquim Sassa și Jose Anaipo, prinși cu grijile lor, nici nu observaseră că erau puțini oaspeți, Și grotel, nu vine nimeni la grote, repetă amfritrionul consternat, faptul că nu venea nimeni la grote era cea mai groaznică dintre catastrofe. Pe stradă era mare zarvă, tineretul din Aracena nu mai văzuse niciodată atîția sturzi laolaltă, nici chiar cu ocazia inatructivelor plimbări la țară, dar plăcerea noutății a durat puțin, de-abia s-a pus în mișcare portughezul Doi Cai, în direcția Sevillei, și sturzii s-au înălțat în zbor ca o singură pasăre, au făcut două ocoluri de rămas-bun sau de recunoaștere a orizonturilor, și au dispărut în spatele castelului templierilor. Dimineața e luminoasă, de-ți vine s-o atingi cu degetele, și ziua promite să fie mai puțin călduroasă decît cea de ieri, dar călătoria c lungă, De-aici pînă la Granada sînt peste trei sute de kilometri, și pe urmă trebuie să mergem în căutarea lui Orce, să sperăm că nu va fi zadarnic și-l vom întîlni pe tip, asta a spus-o Jose Anaigo, să nu-l întîlnească era o posibilitate care de-abia acum îi trecuse prin minte, Și dacă-l întîlnim, ce-o să-i spunem, era rîndul lui Joaquim Sassa să se îndoiască.

1. o nenorocire (sp.). 72

Deodată, datorită iluminării noii zile sau ca efect al nopțn prost sfătuitoare, toate episoadele astea îi păreau absurde, nu putea fi adevărat ca un continent să se rupă pentru că cineva a aruncat o piatră în mare, mai mare piatra decît forța care-a aruncat-o, dar era un adevăr de necontestat că fusese aruncată această piatră și că se rupsesse acest continent, iar un spaniol spune că simte pămîntul tremurînd, și un stol de păsări nebune nu-l slăbesc pe un învățător portughez, și cine știe ce s-a mai întîmplat sau o să se mai întîmple prin peninsula asta, o să-i vorbim de piatra ta și de sturzii mei, iar el va vorbi despre pămîntul care a tremurat, sau tremură încă, Și pe urmă, Pe urmă, dacă nu va mai fi nimic de văzut, simțit și aflat, o să ne întoarcem acasă, tu la serviciul tău, eu

la școala mea, ne prefacem că totul a fost doar un vis, dar apropo, încă nu mi-ai spus ce serviciu ai, Lucrez la un birou, Și eu lucrez la un birou, sînt învățător. Au rîs amîndoi, și Doi Cai, prevăzător, a anunțat pe indicatorul propriu că se apropie de fundul rezervorului de benzină. Au făcut plinul la prima benzinărie care le-a ieșit în cale, însă au fost nevoiți să aștepte mai bine de jumătate de oră, șirul de automobile se întindea de-a lungul șoselei și toată lumea voia să facă plinul. S-au întors la șosea, Joaquim Sassa de-acum neliniștit, E coadă la benzină, în curînd au să închidă pompele, și-atunci, Trebuie să ne gîndim la asta, benzina e un produs sensibil, volatil, în momente de criză e prima care dă semnalul, acum cîțiva ani a fost un embargo, nu știu dacă-ți amintești sau ai auzit vorbindu-se, a fost un haos, Ce vād e că nici la Orce n-o să putem ajunge, Nu fi pesimist, Așa m-am născut.

Au străbătut Sevilla fără să se oprească, sturzii au zăbovit cîteva minute să sărbătorească Giralda, pe care n-o mai văzuseră niciodată. Dacă ar fi fost o jumătate de duzină ar fi putut alcătui o coroană de îngeri pentru statuia Credinței, dar, fiind cîteva mii, cînd au pogorit pe ea în avalanșă au preschimbato

73

într-o figură indefinibilă, care putea fi la fel de bine ceea ce era precum și inversul ei, emblema Necredinței. Puțin a durat metamorfoza, pînă acel labirint de străzi conduce Jose Anai^o, să-l urmărim, națiune înaripată. Pe drum, Doi Cai s-a adăpat pe unde nimerea, cîteva benzinării purtau inscripția „Terminat”, dar vînzătorii spuneau Manana, ăștia sînt din soiul optimist, sau poate, pur și simplu, or fi învățat regula buneii conduite. Sturzilor nu le lipsea apa, slavă Domnului, că mai multă grijă are Domnul Nostru de păsări decît de oameni, uite acolo afluenții lui Guadalquivir, lagunele, digurile, mai mult decît puteau înghiți ciocuri atît de mici în toată istoria lumii. Tocmai în plină amiază ajung în Granada, gîfii Doi Cai tremurînd după marele efort, în timp ce Joaquim Sassa și Jose Anaigo fac cercetări, e ca și cum ar avea o scrisoare sigilată și ar fi timpul să o deschidă, acum vom ști unde ne așteaptă destinul.

La biroul de turism o funcționară i-a întrebat dacă sînt arheologi sau antropologi portughezi, că erau portughezi se pricepea imediat, dar antropologi și arheologi de ce, Pentru că în Orce, în general, vin doar așa ceva, acum cîțiva ani s-a descoperit, în apropiere, la Venta Micena, cel mai vechi european care a fost înregistrat, Un european întreg, a întrebat Jose Anaipo, Doar un craniu, dar vechi, cu o vîrstă între un milion trei sute de mii și un milion patru sute de mii de ani, Și există vreo certitudine că e vorba de un bărbat, a vrut să știe în mod subtil Joaquim Sassa, la care Maria Dolores a răspuns cu un surîs înțelegător, Cînd se găsesc vestigii umane antice, sînt întotdeauna de bărbați, Omul de Cro-Magnon, Omul din Neanderthal, Omul din Steinheim, Omul din Swanscorabe, Omul din Pekin, Omul din Heidelberg, Omul din Java, pe vremea aceea nu erau femei, încă nu slujise coasta lui Adam la crearea Evei, pe urmă slujitoare a rămas Eva, Sînteti ironică, Nu, sînt antropolog de meserie și

74

femmistă de minie, Iar noi sîntem ziarîști, am vrea să-i luăm un interviu unui oarecare Pedro Orce, cel care a simțit pămîntul tremurînd, Cum de ajunge o asemenea știre în Portugalia, în Portugalia ajunge totul și noi ajungem oriunde, partea aceasta a dialogului a fost toată cu Jose Anaipo, care e mai prompt în replici, poate din nevoia de a-și ține în frîu elevii. Joaquim Sassa se îndepărtase ca să vadă afișele cu fotografiile din Curtea Leilor, Grădinile din Generalife, statuile funerare ale Regilor Catolici, în timp ce privea se întrebă dacă merită să vezi lucrurile adevărate după ce le-ai văzut imaginile. Datorită acestei filosofii asupra percepțiilor realului a pierdut restul conversației, ce i-o fi spus Jose Anaipo de rîde Maria Dolores cu atîta poftă, dacă fetele cu numele Dolores nu și-ar fi schimbat numele în Lola, fiecare chicotit al lor ar fi un scandal. Cea de-aici deja nu mai arăta nici o umbră de minie ferninistă, poate pentru că acest Om din Ribatejo era ceva mai mult decît o mandibulă, molar și calotă craniană, și pentru că fusese dovedit din plin că există femei în timpul acesta în care trăim. Maria Dolores, care e funcționară la turism pentru că nu are slujbă de antropolog, îi trasează lui Jose Anai^o pe hartă șoseaua care lipsește, însemnează cu un punct negru așezarea Orce, cea din Venta Micena e chiar alături, acum pot domnii călători să-și continue calea, E

ca un deșert lunar, dar în ochi i se citește regretul că nu poate merge și ea, să-și practice știința în compania ziariștilor portughezi, mai ales a aceluia mai discret care s-a îndepărtat ca să vadă afișele, de câte ori experiența vietii nu ne-a învățat că nu trebuie să judecăm după aparențe, cum judecă acum Joaquim Sassa, greșeala lui, modestia lui, Dacă rămîneam aici, te cuplai cu antropoloaga, să-i iertăm vulga-ritatea expresiei, bărbații cînd sînt împreună au astfel de discuții grosolane, iar Jose Anaigo, plin de sine, dar amăgît și el, a răspuns, Mai știi.

75

Lumea asta, nu ne vom obosi s-o repetăm, e o comedie a erorilor. o altă dovadă a acestui adevăr e că s-a dat numele de Omul din Orce unui os găsit nu chiar în Orce, ci în Venta Micena, care ar da un titlu frumos pentru paleontologie, dacă n-ar fi numele acela, Venta, semn sigur de comerț vulgar și sărac. Ciudat e destinul cuvintelor. Dacă Micena n-a fost nume de femeie, înainte de a nu fi putut să fie de bărbat, ca acea galiciană faimoasă care în Portugalia a dat numele orașelului Galegă1, poate că prin aceste foarte îndepărtate meleaguri or fi ajuns niște greci de-ai lui Micena, fugind de nebunia Atrizilor, în vreun loc trebuiau să-și replanteze toponimicul național, s-a întimplat să fie aici, mult mai departe decît Cerbere, în inima infernului, și niciodată atît de departe ca acum, că navigăm. Chiar dacă nu vă vine deloc să o credeți. Prin locurile acelea și-a avut diavolul primul său sălaș, copitele lui au ars pămîntul și apoi au calcinat cenușa, între munți care atunci s-au înfiorat de teamă și pînă acum așa au rămas, sihăstrie finală unde însuși Hristos s-ar fi lăsat dus în ispită dacă n-ar fi cunoscut vicleniile aceluiași diavol, după cum s-a putut afla din textul biblic. Joaquim Sassa și Jose Anaigo privesc, ce oare, peisajul, dar acest dulce cuvînt aparține altor lumi, altor limbaje, nu se poate numi peisaj ceea ce văd ochii aci, am spus sălașul infernului, chiar și de asta ne îndoim, căci pe meleagurile damnate cel mai sigur e să întilnești încă bărbați și femei, cu vitele care îi însoțesc pînă cînd sosește ceasul să le omori și să trăiești din ele, printre stane și sudalme, în acest surghiun o fi scris poetul care n-a fost niciodată la Granada. Așa-i

1. Denumirea orașului provine de la o galiciană (în port. : galegă) care deschisese un han celebru în această localitate.

76

ținutul Orce care trebuie să fi sorbit mult sînge de mauri și de creștini, la fel și în noaptea timpurilor, la ce bun să vorbim de cei care au murit în urmă cu atîția ani, dacă pămîntul însuși e mort, îngropat de el însuși.

în Orce s-au întilnit drumetii cu Pedro Orce, de profesie farmacist, mai bătrîn decît și-l reprezenta-seră în minte, dacă se gîndiseră la așa ceva, totuși nu atît cît milionarul său străbun, presupunînd că nu e incorect să folosim măsurători în general pentru bani în evaluări de timp, avînd în vedere că unul nu-l cumpără pe celălalt, iar acesta îi alterează valorile celuilalt. Pedro Orce n-a apărut la televizor, așa că nu știam că e un om peste șazeci de ani, slab la figură și la corp, cu părul aproape în întregime alb, dacă sobrietatea gustului său n-ar respinge arti-ficiul, și-ar putea compune, că doar cunoaște destul despre tertipurile chimice, vopsele brune și blonde, la alegere, în taina laboratorului. Cînd Joaquim Sassa și Jose Anaigo îi intră pe ușă, el tocmai umple cașetele cu praf de chinină, medicină arhaică ce disprețuiește înaltele concentrări ale doctoriilor moderne, dar care, printr-un instinct înțelept, a păstrat efectul psihologic al unei îngurgitări difi-cile, de îndată eficace în chip miraculos. în Orce, care e loc inevitabil de trecere înspre Venta Micena, după ce s-a potolit zarva cu excavări și descoperiri, călătorii sînt rari, craniul celui mai bătrîn strămoș nici nu știm pe unde poposește, poate în vreun muzeu în așteptarea etichetei și a vitrinei, în general clientul în tranzit cumpără aspirine, antidiareice sau pastile pentru digestie, cei de prin partea locului poate mor de la prirna îmbolnăvire, așa nu se va îmbogăți niciodată un farmacist. Pedro Orce a închis cașe-tele, parcă ar fi o operă de prestidigitatie, odată umezite părțile care vor servi drept căpăcele se apasă cele două foite de alamă, perforate, și gata, s-a preparat rețeta, o cașetă de chinină plus unspre-zece, după care a întreat ce doreau domnii, Sîntem

77

portughezi, declarație superfluă, e destul să-i auzi, ca să-ți dai imediat seama ce sînt, dar, în fine, e un obicei omenesc să declarăm cine sîntem înainte de a spune pentru ce am venit, îndeosebi în cazuri de asemenea importanță, să călătorești sute de kilometri

numai ca să întrebi, deși nu chiar cu aceste drama-tice cuvinte, Pedro Orce, juri pe onoarea ta și pe osul găsit că ai simțit tremurînd pămîntul cînd toate seismografele din Sevilla și Granada trasau cu ac ferm cea mai dreaptă linie care s-a văzut vreodată, și Pedro Orce a ridicat mîna și a spus, cu simplitatea celor drepti și adevărați, Jur. Am dori să vă vorbim în particular, a adăugat Joaquim Sassa, după declara-rea naționalității, și chiar acolo, nefiind alte persoane în farmacie, au relatat întîmplările personale și comune, piatra, sturzii, trecerea frontierei, despre piatră nu puteau aduce mărturii, cît despre păsări e destul să apari la ușă și să privești, iată, în piața aceasta, sau în cealaltă de alături, gruparea infaili-bilă, toți locuitorii cu capetele în aer, uluindu-se în fața acestui rar spectacol, acum au dispărut zburătoarele, au coborît peste Castelul Celor Șapte Turnuri, arab. E mai bine să nu vorbim aici, a spus Pedro Orce, urcați-vă în mașină și ieșiți din localitate. În ce direcție. Luati-o tot înainte, în direcția Primăriei, mergeți trei kilometri după ultimele case, e un podet acolo, în apropiere un măslin, așteptați-mă acolo, am să vin și eu de îndată, lui Joaquim Sassa i s-a părut că-și retrăiește propria viață, cînd l-a așteptat pe Jose Anaigo după ultimele case, acum două zile, era în zori.

Stau pe jos, sub un măslin cordovic, cel care, după vorba populară, face uleiul galben, ca și cum n-ar fi fost tot uleiul, unul foarte ușor inverzit, și primul cuvînt al lui Jose Anai^o, pe care nu și l-a putut înfrîna, Lucrurile astea te bagă în sperieți, iar Pedro Orce a răspuns, În Venta Micena e mult mai rău, acolo m-am născut, ambiguitate formală care înseamnă atît ceea ce pare cît și contrariul

78

său, depinzînd mai mult de cititor decît de lectură, deși aceasta depinde întru totul de el, de-aceea ne e atît de greu să știm cine citește ce a fost citit și cum a rămas ceea ce a fost citit de cel care a citit, să nu care cumva, în acest caz, să creadă Pedro Orce că vitregia pămîntului se datorează nașterii lui acolo. Apoi, intrînd în subiect, au conferit pe îndelete despre experiențele lor de discobol, păsărar și seismolog, și au decis în concluzie că toate cazurile au fost și continuă să fie legate între ele, cu atît mai nault cu cît Pedro Orce atîrmă că pămîntul încă se mai cutre-mură, Chiar și acum îl simt, și a întins mîna într-un gest demonstrativ. împinși de curiozitate, Jose Anai^o și Joaquim Sassa au atins mîna care rămăsese întinsă, și au simțit, oh, fără nici o îndoială, au simțit, cutremurarea, vibrația, zbîmiiitul, nu contează că un sceptic ar insinua că e tremurul firesc al vîrstei, nici Pedro Orce nu-i chiar atît de bătrîn, nici nu sînt de confruntat tremurăturile și cutremu-răturile, chiar dacă o atestă dictionarele.

Un observator care ar privi de departe și-ar închipui că cei trei bărbați au făcut un legămînt anume, cert e că pentru o clipă mîinile s-au strîns, nimic altceva. În jur, pietrele înteșesc căldura, pămîntul alb te orbește, cerul este gura unui cuptor încins, chiar și sub acest măslin cordovic, la umbră. Măslinile sînt încă o promisiune, deocamdată în siguranță în fața voracității sturzilor, stați numai să vină decembrie și să vedeți ce razie, dar fiind acesta unicul măslin n-au să frecventeze sturzii tocmai asemenea popasuri. Joaquim Sassa a dat drumul la radio, pentru că dintr-o dată nici unul din cei trei nu stie ce ar trebui spus, nu-i de mirare, se cunosc de atît de puțin timp, se aude vocea craini-cului, fonfăită din cauza oboselii profesionale și a bateriilor pe sfîrșite, În acord cu ultimele măsură-tori, viteza dislocării peninsulei s-a stabilizat la aproximativ șapte sute cincizeci metri pe oră, cei trei bărbați au ciulit urechile, Conform unor infbrmatii

79

chiar acum primite la redacție, a apărut o crăpătură mare între La Linea și Gibraltar, și tot așa mai departe, vom reveni cu știri, dacă nu intervine nimic neprevăzut, peste o oră, chiar în clipa aceea au trecut în rafală sturzii, vruuuuuuuuuu, și Joaquim Sassa a întrebat, Sînt ai tăi, nu a fost nevoit Jose Anai^o să se uite ca să-i dea răspunsul, Sînt ai mei, pentru el e ușor, îi cunoaște, Sherlock Holmes ar spune chiar, Elementar, amice Watson, nu există stol cu care s-ar putea asemui prin aceste locuri, și are dreptate, căci rare sînt păsările în infern, numai cele nocturne din cauza tradiției.

Pedro Orce urmărește cu privirea zborul stolului, mai întii fără mai mare interes decît cel al unei curiozități bine educate, apoi i se luminează ochii de cer albastru și nori albi, și, neputîndu-și reține cuvintele neașteptate, propune, Ce-ar fi să mergem pe coastă să vedem trecînd stîncă. Pare ceva absurd, un nonsens, dar nu e, și-atunci cînd mergem cu trenul ni se pare că vedem trecînd copacii care sînt infipți în pămînt prin rădăcini,

acum nu călătorim cu trenul, mergem mai încet stînd pe o plută de piatră care navighează pe mare, fără închisori, singura diferență e cea care există între solid și lichid. De cîte ori, ca să schimbăm viața, avem nevoie de toată viața, ne gîndim atîta, ne luăm avînt și ezităm, apoi o luăm de la capăt, ne gîndim iar și iar, ne dislocăm de pe șinele timpului cu o mișcare circulară, precum vârtejurile care străbat cîmpia stîrnind pra-ful, frunze uscate, lucruri neînsemnate, că pentru mai mult nu le ajung puterile, mult mai bine ar fii să trăim într-un ținut bîntuit de taifunuri. Alteori, un singur cuvînt e de ajuns, Să mergem să vedem trecînd stîncă, și pe loc s-au ridicat în picioare, gata de aventură, nici nu simt zăduful din aer, ca niște copii lăsați să zburde în voie, coboară colina alergînd, și rîd. Doi Cai e un jeratic, într-un minut cei trei bărbați sint lac de sudoare, dar aproape că nici nu-și dau seama de neplăcere, tot de pe aceste meleaguri

80

din sud au pornit oamenii să descopere cealaltă lume, și ei la fel, duri, feroce, nădușind ca niște cai, înaintau înveșmîntați în arnuri de fier, cu coifuri de fier pe cap, cu spada de fier în mînă, împotriva goliciunii indienilor, înveșmîntați doar cu pene de păsări și vopsiți cu acuarele, ce imagine idilică.

Nu au mai străbătut din nou așezarea, fiindcă ar fi fost de mare mirare să treacă în automobil Pedro Orce cu doi necunoscuți, ori este răpit ori au întîlniri conspirative toți trei, mai bine ar chema poliția, dar un bătrîn dintre bătrînii din Orce ar spune, Nu vreau aici garda civilă. Au luat-o pe alte drumuri, pe cărări pe care harta obișnuită nu le cunoaște, ceea ce ne lipsește acum aici este sfînxul turismului, pentru a trasa itinerariul acestor noi descoperiri, sfînx a fost deci, pînă la urmă, și nu sibilă, că doar nu s-au pomenit niciodată sibile la răscuri, deși sint peninsulare și unele și altele. Spuse Pedro Orce, Mai întii am să vă arăt Venta Micena, plaiul meu natal, așa i-a ieșit fraza, ca din gura cuiva care-și batejoc de sine însuși sau anume răscolește unde îl doare. Au trecut printr-un sat în ruine numit Fuente Nueva, dacă o fi fost pe-aici vreo fintînă a îmbătrînit și a secat, iar la o curbă mare a drumului înainte, Uite-o. Ochii se uită, și vâzînd atît de puțin caută ceea ce trebuie să lipsească și nu găsec. Acolo, a între-bat Jose Anaiyo, are dreptate să se îndoiască, căci casele sint rare și răzlețe, se confundă cu culoarea pămîntului, o turlă de bisericăjos, un cimitir inconfundabil, aici la marginea șoselei, cruce și zid albe. Sub soarele vulcanic terenurile se unduiesc ca o mare pietrificată acoperită de praf, dacă tot așa era și în urmă cu un milion patru sute de mii de ani nu e nevoie să fii paleontolog ca săjuri că Omul din Orce a murit de sete, dar acestea erau timpurile tinereții lumii, pîriul care curge acolo în depărtare o fi fbst pe atunci un rîu larg și generos, or fi fost mulți copaci, pajiștile mai înalte decît un stat de

81

om, toate astea s-au întîmplat înainte aă fi fost așezat aici infernul. La vremea potrivită, plouînd, ceva verdeață s-o întinde pe aceste cîmpii de culoare cenușie, acum margimle joase sint cullivate cu multă trudă, se usucă și mor plantele, apoi renasc și trăiesc, numai omul n-a învățat încă modul în care se repetă ciclurile, pentru el totul odată pentru totdeauna. Pedro Orce face un gest care cuprinde satuljalnic, Casa unde m-am născut nu mai există, iar apoi, arătînd cu degetul spre stînga, în directia unor coline cu creștetul ras, Este Groapa Tufelor de Trandafiri, acolo s-au găsit oasele Omului din Orce. Joaquim Sassa și Jose Anaiço priveau peisajul livid, acum un miiion patru sute de mii de ani au trăit în acest loc bărbați și femei, care au făcut bărbați și femei, care au făcut bărbați și femei, destin, fatalitate, pînă astăzi, peste un milion patru sute de mii de ani cineva va face săpături în acest cimitir sărman și, existînd deja un Om din Orce, poate i se va da Cezarului ce-i al Cezarului și se va numi Omul din Venta Micena craniul găsit. Nu trece nimeni, nu se aude lătrînd nici un cîine, sturzii s-au strîns laolaltă, un fior prelung străbate spinarea lui Joaquim Sassa, care nu reușește să-și înfrîngă proasta dispoziție, iar Jose Anaiço întrebă, Cum se numește muntele acela din fund, E muntele Sagra, Și asta, din dreapta noastră, E muntele Maria, Cînd Omul din Orce a murit, probabil asta a fost ultima imagine pe care au luat-o ochii lui, Oare cum îi spunea el cînd vorbea cu ceilalți oameni din Orce, cei care n-au lăsat cranii, a întreat Joaquim Sassa, Pe vremea aia nimeni n-avea încă un nume, a spus Jose Anaiço, Cum poți privi un lucru fără să-i pui un nume, Trebuie să aștepți să se nască numele. Au rămas toți trei privînd, fără alte cuvinte, în sfîrșit, Pedro Orce a spus, Să mergem, era timpul să lase trecutul în pacea sa neliniștită.

Pentru a anima călătoria, Pedro Orce a repetat povestirea întâmplărilor pe care le trăise, a adăugat

82

amănunte, oamenii de știință au ajuns să-l lege, în prezența autorităților, la un seismograf, idee disprețuită, dar de bun augur, pentru că atunci au putut să se convingă de adevărul pe care-l afirmase el, acul mecanismului a înregistrat continuu cutremurarea pământului, întorcându-se la linia dreaptă imediat ce pacientul a fost dezlegat de mașină. Ceea ce n-are explicație e explicat, a spus guvernatorul Granadei, care asista, dar unul din învățați l-a corectat, Ceea ce n-are explicație mai are nițel de așteptat, a vorbit fără rigoare științifică, dar toată lumea a priceput și i-a dat dreptate. L-au trimis pe Pedro Orce acasă, să rămână la dispoziția științei și a autorităților, și să nu vorbească de harurile sale extrasenzoriale, recomandare ce nu diferea mult de hotărârea luată de către veterinarul francez în legătură cu misterioasa problemă a dispariției corzilor vocale la cîinii din Cerbere.

Doi Cai se îndreaptă în sfârșit spre sud, de-acum merge pe șosele frecventate, prin părțile acestea nu pare să fie lipsă de combustibil, benzină, gazolină, dar treptat a fost silit să-și încetinească mersul sprinten, în fața sa înaintea alene un șir care nu se mai sfârșește, alte automobile, autocare și auto-camioane, motocicletele, bicicletele, motorete, căruțe trase de catiri, asini călăriți, dar Roque Lozano nu merge pe nici unul din ei, și oameni pe propriile lor picioare, mulți, unii fac autostopul, alții disprețuiesc în mod ostentativ mijloacele de transport ca și cum și-ar ispăși vreo pedeapsă sau și-ar îndeplini unjurământ, și nici n-are rost să-i întrebă încotro se îndreaptă, nu e nevoie să te numești Pedro Orce ca să ai același gând și aceeași dorință de a vedea trecînd Gibraltarul în depărtare abătut din drum, ajunge să fii spaniol, și pe-aici sînt mulți, Vin din Cordoba, din Linares, din Jaen, din Guadix, orașe principale, dar și din Higuera de Arjona, din El Tocon, din Bular Bajo, din Alamedilla, din Jesus del Monte, din Almăcegas, de pretutindeni par să fi

fost trimise delegații, oamenii aceștia au fost foarte răbdători, de la o mie șapte sute patru, ia faceți socoteală, dacă Gibraltarul n-o să fie al nostru, ca să ne facem deschidere la mare, să nu fie nici al englezilor. E atît de uriaș fluviul uman, încît poliția rutieră a trebuit să deschidă un al treilea drum coborînd pe unde era posibil, rari sînt cei care merg spre nord, numai cu pricini întemeiate, moarte sau boală, și chiar și așa sînt priviți cu neîncredere, suspectați de anglofilie, poate vor să-și ascundă departe dure-rea unei atari devieri geologice și strategice.

Dar această zi, pentru majoritatea lor, e o sărbătoare mare, o săptămînă la fel de sfîntă ca cealaltă, unele autocare poartă crucifixe, inși de prin toate colțurile Sevillei, formații de muzică, cu instrumentele lucind în soare, și se vîd pe spinările măgarilor mănunchiuri mare de rachete de artificii și mortiere, dacă cineva le întinde un fitil aprins vor urca, precum Clavileno 1, în a doua și a treia regiune a aerului, și la cea a focului, unde s-ar pîrli barba lui Sancho, dacă, atît de credul cum e de obicei, ar fi dispus să se mai lase o dată înșelat. Fetele sînt îmbrăcate cu ce au mai bun de gală și poartă podoabe, mantile și mantouri, iar bătrînii, cînd nu mai pot umbla, sînt duși de tineri în spate, fiu ești, vei fi tată, bine faci, bine găsești, pînă cînd se oprește vreun vehicul oarecare, și-și continuă mersul, alinat corpul obosit, toți pe drumul spre coastă, spre plajă, mai bine încă spre înălțimile dominînd marea, ca să poată fi văzută în întregime stîncă blestemată, păcat că nu se vor mai putea auzi, de la distanța asta, tipetele maimuțelor, dezorientate că le lipsește vederea pământului. Pe măsură ce marea se apropie, circulația se îngreunează, unii își abandonează automobilele și o pornesc pe jos, sau le cer loc celor care merg în căruțe sau pe măgari,

1. Lerimopiron, cf. romanului Don Quijote (sp.). 84

aceștia nu-și pot părăsi animalele în mijlocul naturii, trebuie să le îngrijească, să le adape, să le întindă la bot coșul cu paie și grăunțe, chiar și polițiștii sînt la curent cu situația, toți provin din mediul rural, așa că ordinele sînt să fie lăsate autocarele și automobilele pe marginea drumului, animalele pot merge mai departe, și mai sînt autorizate motocicletele, bicicletele și motoretele, sînt mașinării care au arta de a se insinua ușor datorită corpolenței reduse. Formațiile de muzică, mergînd pejos, repetă primele pasos-dobles, un artificier mai nerăbdător sau patriot a aruncat prematur un mortar de mare putere, dar a fost muștruluit de colegi, care nu erau dispuși să-și strice

focul de pomană. Doi Cai s-a oprit și el, era în cortegiu unicul automobil portughez, mai bine zis, cu număr de înmatriculare portughez, faptul că va vedea Gibraltarul pierdut pe mare nu-l încălzește și nici nu-l lasă rece, mîhnirea sa istorică se numește Olivença și drumul acesta nu duce acolo. Se văd deja oameni rătăciți, femei care-și cheamă bărbații, copii care-și strigă părinții, dar cu totii, din fericire, se vor întîlni în cele din urmă, dacă asta nu-i o zi pentru risete, nici pentru lacrimi nu va fi, dorind-o așa Dumnezeu Tatăl și Fiul Său. Mai trec pe-acolo și niște ciini care adulmecă, puțini sînt cei care latră, și numai atunci cînd se încaieră, din Cerbere nu e nici unul. Și de doi mîgari care s-au ivit singuri, fără stăpîn prin apropiere, au profitat în mod imprudent Pedro Orce, Joaquim Sassa și Jose Anaigo, pe rînd, unul pejos, doi la odihnă, dar nu i-a ținut mult repausul, mîgarii erau ai unei șatre de țigani care mergeau înspre nord, pe aștia-i durea în cot de Gibraltar, iar dacă n-ar fi Pedro Orce spaniol, și încă din cei mai vechi și declarați, pe-acolo ar curge sînge de portughezi.

De-a lungul coastei tabăra nu are sfîrșit, e o sărbătoare cîmpenească, unii se urcă pe acoperișuri și în copacii înalți, ca să nu mai vorbim de alte atîtea mii care n-au vrut să vină atît de departe, au

85

rămas cu ocheane și binocluri pe culmile munților Contraviesa sau la poalele munților Nevada, aici ne interesează doar persoanele cele mai simple, cele care simt nevoia să pună mîna pe lucruri ca să le recunoască, chiar atît de aproape nu vor putea ei să ajungă, dar de străduit s-au străduit. Jose Anaipo, Joaquim Sassa și Pedro Orce au venit cu ei, din rîvna pasionată a lui Pedro Orce și sinceritatea cordială a celorlalți, acum șed pe niște pietre care dau înspre mare, seara se apropie de sfîrșit, și Joaquim Sassa e cel care spune, pesimist așa cum singur a mărturisit-o, Dacă Gibraltarul trece noaptea, degeaba am mai venit, Măcar îi vedem luminile, a argumentat Pedro Orce, va fi chiar mai frumos să vezi piatra îndepărtîndu-se ca un vas luminat, atunci, da, va fi justificat focul de artificii complet, cu stelute, ploi, cascade, sau cum li s-o fi spunînd, în timp ce palida stîncă se pierde în depărtare, mistuindu-se în noaptea întunecată, adio, adio, că n-am să te mai văd. Dar Jose Anaipo despăturise harta pe genunchi, cu creion și hîrtie a făcut calcule, le-a repetat unul cite unul ca să aibă toată siguranța, a verificat din nou scala, a făcut probe peste probe, în cele din urmă a declarat, Gibraltarului, amicii mei, îi vor mai trebui vreo zece zile pînă să ajungă aici, surprindere neîncre-zătoare a tovarășilor de drum, atunci le-a prezentat calculele sale aritmetice, n-a fost nici măcar nevoie să-și invoce autoritatea de învățător cu diplomă, științele astea, din fericire, sînt deja la îndemîna înțelegerilor celor mai rudimentare, Dacă peninsula, sau insula, sau ce o fi, se dislocă cu o viteză de șapte sute cincizeci de metri pe oră, înseamnă că va parcurge optsprezece kilometri pe zi, de la golful Algeciras pînă aici unde ne aflăm, în linie dreaptă, sînt aproape două sute de kilometri, acum faceți și voi socoteala, că-i ușor de făcut. în fața demonstrației limpezi ca lumina zilei, Pedro Orce a înclinat capul, împovărat, Va să zică noi am venit aici, și-a venit toată omenirea asta zor, nevoie mare, pentru că

86

sosise ziua gloriei, azi urma să luăm în zeflema Piatra Rea, și pînă la urmă mai avem de așteptat încă zece zile, nici un incendiu nu poate dura atît, Și dacă am merge înspre ea, pe drumurile de coastă, și-a dat cu părerea Joaquim Sassa, Nu, nu merită, a răspuns Pedro Orce, fiecare lucru trebuie făcut la timpul său, cît nu scade entuziasmul, acum ar trebui să treacă prin fața ochilor noștri, acum că sîntem exaltați, am fost, că ne-a trecut, Și-atunci ce facem, a întrebat Jose Anaigo, Hai să plecăm, Nu vreți să rămînem, După vis nu se poate trăi visul, Dacă-așa stau lucrurile, plecăm mîine, Atît de curînd, Mă așteaptă școala, Și pe mine biroul, Și pe mine farma-cia, întotdeauna. Au pornit în căutarea lui Doi Cai, dar cît timp caută și încă nu găsesc e vremea să spunem cu multe mii de persoane care n-au primit nici glas nici credit în această povestire, care nici măcar n-au ajuns să fie figuranți în fundul scenei, mii de persoane n-au dat înapoi nici măcar un pas în timpul acestor zece zile și zece nopți, au mîncat din merindele pe care le-au adus, iar apoi, cînd în ziua următoare s-au terminat, s-au dus să cumpere din ceea ce se găsea prin partea locului, și au gătit în aer liber, la ruguri mari care erau ca niște facile pe crenelurile cetăților din alte tirnuri, iar cei cărora li s-au terminat pînă la urrnă banii nici așa n-au murit de foame, unde mînca unul mîncau toți, sîntem în vremea întoarcerii la frăție, dacă e omeneste posibil să fi

fost și să fie din nou. Această frăție admirabilă n-o vor încerca Pedro Orce, Jose Anai^o și Joaquim Sassa, au întors spatele mării, acum e rîndul lor să fie priviți cu neîncredere de către ceilalți, mulți, care încă mai coboară în direcția opusă. între timp s-a lăsat noaptea, s-au aprins primele lumini, Să mergem, a spus Jose Anai^o, Pedro Orce va călători pe bancheta din spate, trist, cu ochii închiși, va fi acum sau niciodată, nu vom mai avea altă ocazie mai bună ca să pomenim aici de vorba portughezului, Unde te duci, Mă duc la petrecere, 87

De unde vii, De la petrecere, chiar și fără ajutorul punctelor de exclamare și de suspensie se vede imediat diferența care există între vesela expectativă a primului răspuns și oboseala dezumflată a celui de-al doilea, numai pe pagina pe care sînt scrise par la fel. În timpul întregului drum nu s-au spus decît trei cuvinte, Mîncăți cu mine, care au ieșit din gura lui Pedro Orce, e obligafria sa de gazdă. Jose Anai^o și Joaquim Sassa n-au găsit cu cale să răspundă, cineva ar spune că e semn de proastă creștere să tacă, dar acela nu prea cunoaște firile umane, altul mai informat arjura că cei trei oameni au devenit prieteni.

E noapte tîrziu cînd intră în Orce. Străzile, la ora asta, sînt un deșert de umbre și tăcere, Doi Cai poate fi lăsat la ușa farmaciei, și bine fac că-l lasă să se odihnească, miine va reveni pe șosea purtînd greutatea a trei oameni, după cum va fi decis în casă în jurul mesei, cu cîte ceva de-ale gurii în farfurii, că și Pedro Orce locuiește singur și n-a venit vremea pentru gastronomiim mai bune. Au aprins televizorul, acum știrile se dau din oră în oră, și au văzut Gibraltarul, nu doar separat de Spania, ci chiar îndepărtat de ea cu mulți kilometri, ca o msulă în părăsire în mijlocul apelor, transformat, vai de el, în culme muntoasă, ac de stîncă sau recif, cu mia sa de tunuri fără nici un folos sau țintă. Chiar dacă se vor încăpățîna să deschidă noi breșe în zidul dinspre nord, poate cu asta să rămînă măgulit orgoliul imperial, dar vor fi bani aruncați pe apa sîmbetei, atît în sensul propriu cît și la figurat. Imagini impresionante au fost, fără îndoială, însă nimic care să se compare cu șocul provocat de o serie de fotografii făcute din satelit, care arătau lărgirea progresivă a canalului dintre peninsula și Franța, ti se făcea pielea de găină și părul măciucă să vezi o atît de extraordinară fatalitate, mai mare decît forța omenească, că ăla nu mai era canal ci ditamai apa, prin care navigau vasele în voie, pe mări, asta da, niciodată înainte

88

navigate, Desigur că dislocarea nu se putea observa, de la această altitudine o viteză de șapte sute cincizeci de metri pe oră este insesizabilă ochiului liber, dar, pentru observator, era ca și cum marea masă de piatră s-ar disloca în interiorul capului său, persoanele sensibile au fost cît pe ce să leșine, altele s-au plîns de amețeli. Și erau imagini înregistrate la bordul neobositelor elicoptere, gigantica pantă piri-neică, tăiată perpendicular, și furnicarul minuscul de omenire îndreptîndu-se spre sud, ca o migrație subtilă, numai ca să vadă Gibraltarul trecînd pe apă înjos, iluzie optică, fiindcă noi, asta da, mergem în sensul curentului, și de asemenea, amănunt pitoresc, notiță de reportaj, un stol de sturzi, cu miile, întunecînd cerul, Pînă și păsările secondează agitația oamenilor, a fost cuvîntul pe care l-a folosit crainicul, secondează, cînd la istoria naturală se învață că păsările au propriile lor motive ca să meargă încotro au chefsau nevoie, nu că secondează pe Cutare sau Cutărică, cel mult pe Jose, care spune nerecunoscător, Uitasem cu totul de ele.

Au mai arătat și imagini din Portugalia, de pe coasta Atlanticului, cu valurile spărgîndu-se de stînci sau amestecînd nisipurile, și era multă lume privind în zare, cu acel aer tragic al cuiva care s-a pregătit de secole întregi pentru neștiut și se teme că pînă la urmă nu va veni, sau va fi la fel cu banalul și comunul pe care-l aduc cu sine toate orele. Acum iată-i aici, cum a spus Unamuno că sînt, la cara morena entre amiias palmas, clauas tus ojos donde el sol se acuesta solo en la mar inmensa1, toate popoarele cu marea la apus fac la fel, ăsta-i oacheș, nu e altă diferență, și a navigat. Liric, în mare zor, crainicul spaniol a declarat, Priviți-i pe portughezi, de-a lungul plajelor lor aurite, provă a Europei care Cu chipul oacheș sprijinit în palme, îți ațintești pri-virea unde soarele asfințește singuratic pe necuprinsul mării (sp.).

89

au fost și nu mai sînt, pentru că ne-am desprins de cheiul european, dar larăși despîcînd valurile Atlanticului, ce amiral ne călăuzește, ce port ne așteaptă, ultima

imagine a arătat un băiețel de câțiva ani care arunca o pietricică în mare, cu acea artă a ricoșeului care n-are nevoie de ucenicie, și Joaquim Sassa a spus, Are forța vârstei sale, piatra nu putea zbura mai departe, dar peninsula, sau ce o mai fi, a dat impresia că înaintează cu și mai multă vigoare pe marea densă, atât de diferită față de cum e ea de obicei, în sezonul estival. Ultima stare a fost dată de crainic în treacăt, ca și cum nu i-ar fi atribuită multă însemnătate, Pare să se observe o oarecare instabilitate a populațiilor, multe persoane ies din case, nu numai în Andaluzia, acolo se stie motivul, și, având în vedere că majoritatea lor se îndreaptă spre mare, se crede că este vorba de o mișcare naturală de curiozitate, în orice caz le garantăm telespectatorilor noștri că pe coastă nu e nimic de văzut, după cum am avut adineauri ocazia să arătăm, toți acei portughezi care priveau și nu vedeau nimic, să nu dorim să fim ca ei. A spus atunci Pedro Orce, Dacă aveți un loc și pentru mine, vin cu voi.

Au rămas tăcuți Joaquim Sassa și Jose Anai^o, nu au înțeles de ce ar dori un spaniol atât de bine povățuit să meargă spre ținuturile și plajele din Portugalia. Întrebarea era bună și nimerită, fiind stăpînul lui Doi Cai i-a revenit lui Joaquim Sassa sarcina să o pună, și Pedro Orce a răspuns, Nu vreau să rămîn aici, cu pămîntul ăsta tremurîndu-mi mereu sub picioare și oameni care-mi spun că sînt nălu-cirile minții mele, Probabil că o să simțiți la fel și în Portugalia, și același lucru au să vă spună și cei de-acolo, a spus Jose Anaigo, iar noi avem treburile noastre. N-am să fiu o povară, vă rog doar să mă duceți, să mă lăsați la Lisabona, unde n-am fost niciodată, și-ntr-o bună zi am să mă întorc, Și familia dumneavoastră, farmacia, După cum cred că v-ati

90

dat seama pînă acum, n-am familie, sînt ultimul, cu farmacia se rezolvă, am un ajutor, are el grijă. Nu mai era nimic de discutat, nici un motiv de respins, Ne face multă plăcere să ne însoțiți, asta a spus-o Joaquim Sassa, Cel mai rău ar fi să te prindă la graniță, i-a amintit Jose Anaipo, Le spun că am fost să dau o raită prin Spania, deci nu puteam ști că eram căutat, și că am să mă prezint neîntîrziat la guvernatorul civil, dar cel mai sigur lucru e că nici nu va trebui să dau explicații, sînt probabil mai atenți la cine iese decît la cine intră, Să trecem prin alt post de graniță, din cauza sturzilor, a mai adăugat Jose Anai^o, și, spunînd asta, a întins harta pe masă, toată Peninsula Iberică, desenată și colorată pe vremea cînd totul era pămînt neclintit și în care insensibilitatea osoasă a Pirineilor înfrîna ispita hoinăreliei, tăcuți cei trei bărbați au contemplat reprezentarea plană a acestei părți a lumii ca și cum n-ar fi recunoscut-o, Strabon spunea că peninsula are forma unei piei de bou, cuvintele astea le-a murmurat cu intensitate Pedro Orce, și în ciuda nopții căldu-roase s-au înfiorat Joaquim Sassa și Jose Anaigo, ca și cum în fața ochilor lor s-ar fi înălțat lighioana ciclopică, care avea să fie sacrificată și jupuită pentru a-i adăuga continentului Europa un trofeu care avea să sîngereze pentru toate timpurile timpurilor.

Harta desfășurată arăta cele două patrii, Portugalia încrustată, suspendată, Spania fără mandibulă în sud, și regiunile, provinciile, districtele, marele prundiș al orașelor mai însemnate, pulberea orașelelor și a satelor, dar nu chiar toate, că de multe ori e invizibil colbul pentru ochiul liber, Venta Micena a fost doar un exemplu. Mîinile netezesc și mîngîie hîrtia, trec peste Alentejo și continuă înspre nord, ca și cum ar dezmiarda un chip, dinspre obrazul stîng înspre obrazul drept, este sensul acelor de ceasornic, sensul timpului, regiunile Beiras, Ritajebo, înaintea lor, iar apoi Trăs-Os-Montes, și Minho, Gahcia, Asturias, Țara Bască și Navarra, Castilia

91

și Leon, Aragon, Cataluna, Valencia, Estremadura, a noastră și a lor, Andaluzia unde încă ne aflăm, Algarve, și atunci Jose Anaigo a pus degetul pe gura rîului Guadiana și a spus, Intrăm pe-aici.

Secerați de tirul de armă de la Rosal de la Frontera, de o sîngeroasă amintire, sturzii, de data aceasta prudenți, au făcut ocol înare înspre nord și au traversat pe unde erau văzduhul liber și circu-latia deschisă, cam pe la vreo trei kilometri de pod, care în aceste zile de care am vorbit a fost deja construit, era și timpul. Poliția din zona portugheză n-a părăut interesată de faptul că unul din cei trei călători se numea Joaquim Sassa, pricepeai că griji mai grave stăpîneau spiritul autorității, care anume erau ele s-a știut după dialog, încotro doriți să mergeți domnilor, a întrebant agentul, înspre Lisabona, a răspuns Jose Anaipo, care se afla la volan, și a întrebant, De ce, domnule sergent, Veți întîlni baraje pe șoselele de-aici, să urmați întocmai

instrucțiunile pe care le veți primi, nu care cumva să forțați trecerea sau să schimbați traseele că veți plăti scump, S-a întâmplat vreo nenorocire, Depinde cum priviti lucrurile, Să nu spuneți că se separă și Algarve, mai devreme sau mai târziu trebuia să se întâmple, au avut dintotdeauna ideea asta că sînt un regat aparte, Problema e alta, și mai gravă, oamenii vor acum să ocupe hotelurile, spun că din moment ce nu sînt turiști ei au nevoie de case, Habar n-aveam de asta, cînd a început invazia, Aseară tîrziu. Hm, ce chestie, a exclamat Jose Anaigo, dacă ar fi fost francez ar fi spus, Qa alors, fiecare are maniera sa de a-și exprima spaima pe care a simțit-o și celălalt, auziți numai ce a spus Pedro Orce rîspicat, Caramba, cît despre Joaquim Sassa nici nu și-a dat seama că nu făcea decît să repete, Hm, ce chestie.

Polițistul le-a spus să-și continue drumul, i-a mai avertizat o dată, Atenție la baraje, și Doi Cai a putut

92

să traverseze Vila Real de Santo Antonio, în timp ce pasagerii cornentau extraordinara întîmplare, la urma urmelor, cine-ar fi crezut, portughezii sînt de două soiuri diferite, unii se duc la plajă și pe malul înalt ca să contemple melancolici zările, alții înain-tează întreprinzători peste fortărețele hoteliere păzite de polițiști, de garda republicană și chiar, după cum se poate observa, de către armată, deja există răniți, asta li s-a spus în taină într-o cafenea unde s-au hotărît să se oprească și să culeagă infor-mații. Astfel au aflat că în trei hoteluri, unul din Albufeira, altul din Praia da Rocha, altul din Lagos, situația e critică, pe punctul de a încercui forțele de ordine clădirile unde s-au răscolat insurectii, ferecînd ușile și geamurile, tăind căile de acces, sînt ca niște mauri asediați, necredincioși implacabili care n-au mai respectat crezul, nu dau atenție apelurilor și nici amenințărilor, știu că după steagul alb va veni gazul lacrimogen, de aceea nu paria mentează și nu cunosc cuvîntul capitulare. Pedro Orce e impres-ionat, repetă întruna, Caramba, și i se citește pe față un anume dispreț patriotic, ciuda că nu au fost spaniolii cei cu inițiativa.

Chiar la primul baraj au vrut să-i întoarcă spre Castro Marim, dar Jose Anaigo a protestat că avea treburi importante și care nu sufereau amînare în Silves, a spus Silves ca să nu trezească bănuieli, De altfel, trebuie să merg pe șoselele din interior, Și chiar cît mai în interior posibil, dacă vreți să evitați compli-cațiile, a recomandat ofițerul de gardă, liniștit de aparența pacifică a celor trei pasageri și de respecta-bilitatea obosită a lui Doi Cai, Dar, domnule locotenent, într-o atare situație, cu țara mergînd în derivă, și cuvîntul nu putea veni mai la țanc, să fim îngrijorați din cauza ocupării unor hoteluri, dar nu-i o revoluție ca să fie decretată mobilizarea gene-rală, masele sînt uneori nerăbdătoare, asta-i tot, cel cu comentariul a fost Joaquim Sassa, puțin diplomat, noroc că locotenentul e dintre cei care nu-și încalcă

93

cuvîntul, respectînd vechile tradiții, altfel chiar ar fi trebuit să meargă la Castro Marim. Totuși, imperti-nentul nu a scăpat de ocară militară, Armata se află aici ca să-și îndeplinească datoria, ce-ar fi dacă din cauza lipsei de confort din cazărmi ne-am duce noi să ocupăm hotelul Sheraton sau Ritz, mare trebuie să fie dezorientarea acestui ofițer pentru a binevoi să-i dea satisfacție unui civil. Aveți întru totul dreptate, domnule locotenent, așa-i amicul ăsta al meu, vorbește fără să se gîndească, oricît îi atrag eu atenția, Păi ar trebui să se gîndească, doar e destul de copt pentru asta, a pus ofițerul capăt discuției în mod peremptoriu. Cu un gest sec le-a făcut semn să-și urmeze calea, n-a auzit ce-a spus Joaquim Sassa, și cu atît mai bine, sau cazul s-ar fi sfîrșit la pușcărie.

Au fost reținuți de alte baraje, cele ale gărzii republicane mai puțin binevoitoare, de cîteva ori au trebuit să facă ochuri pe drumuri proaste pînă să se poată întoarce la șoseaua principală. Joaquim Sassa era supărat, și pe bună dreptate, fusese admo-nest de două ori, Faptul că locotenentul și-a făcut numărul său de rigoare, îl accept, dar nu era cazul să mai zici și tu că eu vorbesc fără să mă gîndesc, Scuză-mă, am făcut-o ca să evit ascuțirea disputei, îți ardea de ironii cu fripul, e o greșeală, cu autori-tățile nu trebuie niciodată să fii ironic, fie că nu pricep, și n-a meritat osteneala, fie că pricep, și-atunci va fi cu mult mai rău. Pedro Orce i-a rugat să-i explice, pe îndelete, ce se discuta acolo, și schimba-rea necesară de ton, repetările, au arătat că nu avea importanță cazul, cînd Pedro Orce a înțeles totul, totul fusese înțeles.

După bifurcația de la Boliqeime, pe o porțiune pustie de șosea, Jose Anaipo, profitând de o rigolă netedă și fără a avertiza, l-a băgat pe Doi Cai pe cîmp, pe o scurtătură. Încotro ai luat-o, a strigat Joaquim Sassa, Dacă mergem pe șosea, ca niște copii cuminiți, nu vom reuși niciodată să ne apropiem

94

de vreunul din hotelurile alea, iar noi vrem să vedem ce se petrece pe-acolo, da sau ba, a răspuns printre zgîlțituri Jose Anaipo, răsucind volanul instabil, mașina trepida pe arătură ca nebuna. Pedro Orce, pe bancheta din spate, era azvîrlit dintr-o parte în alta fără nici o milă, iar Joaquim Sassa, care izbucnise în ris, răspundea printre hohote, Bună poantă, bună poantă. Din fericire, trei sute de nietri mai încolo, au găsit un drumeag ascuns printre smochini, în spatele unui zid dărîmat, cu pietre risipite, sau cu pietre pe care timpul le risipise din tencuială. Se aflau, ca să zicem așa, în teatrul operațiunilor. Folosindu-se de toate precauțiile se apropiau de Albufeira, de cîte ori era posibil alegeau terenurile joase, mai rău e cu norii de prafpe care îi stîrnește Doi Cai, nu prea are însușiri de hăitaș și avangardă, dar poli-țiștii sînt de-acum departe, protejează intersecțiile, nodurile rutiere principale, că așa le zice în limbajul modern al comunicațiilor, în rest nici efectivele forțe-lor de ordine nu sînt atît de numeroase încît să poată acoperi strategic o regiune la fel de bogată în hoteluri ca și în roșcove, dacă se poate admite compa-rația. Intr-adevăr, cine are ca destinație următoarea orașul Lisabona n-ar avea nevoie să se aventureze prin aceste meleaguri unde domnește subversiunea, dar merită să verificăm personal adevărul informa-țiilor, de mii de ori s-a văzut că poveștile relatate sînt povești umflate, poate să fi fost vreun caz izolat, iar barajele, la urma urmelor, or fi aplicația practică a acelei prudențe prescriptive care poruncește, să previi ca să nu fii nevoit să remediezi. Dar deja erau infiltrații. Prin crîngul rărit, călcînd neliniștit pe pămîntul roșu, înaintau bărbați și femei cărînd în spate saci, geamantane și boccele, în brațe cu copii mici, ideea lor este să-și găsească astfel loc în hotel, cu această puțină agoniseală și cu cel mai ajuns din familie ca garanție, femeia, copiii, apoi, dacă totul va decurge bine, vor chema și restul rudelor, cu patul, cufărul, masa, că altceva nu prea

95

mai au, nici unul din ei nu și-a amțtit că în hoteluri găsești cîte paturi și mese vrei, iar dacă sînt mult mai puține cufere, există în schimb șifonierele, care sînt liiăi avantajoase.

La porțile Albufeirei se pregătea bătălia de cîmp. Călătorii îl lăsaseră pe Doi Cai în ariergardă, la tihna unei umbre, într-un asemenea caz nu te poți bizui pe sprijinul lui, e obiect mecanic, fără emoții, merge unde îl duci, rămîne unde este, lui puțin îi pasă că peninsula navighează sau ba, doar n-au să-i scurteze distanțele pentru că se dislocă ea. Lupta a avut un preambul oratoric, așa cum se obișnuia pe vremuri, în războaiele din vechime, cu provocări, avertismente trupelor, închinăciuni Fecioarei sau lui Santiago, sînt întotdeauna bune cuvintele cînd încep, foarte proaste întotdeauna rezultatele lor, în Albufeira n-a fost de nici un folos că luase cuvîntul șeful oștilor populare invadatoare, și bine mai cuvîntase. Gardiem, soldați, prieteni, ciuliți bine urechile, fiți atenți încoace, voi sînteți, și să nu uitați asta, fii ai poporului ca și noi, acest popor atît de sacrificat care face casele și nu le are, care construiește hoteluri și nu cîștigă destul ca să se instaleze în ele, după cum vedeți am venit aici cu copiii noștri și femeile noastre, dar nu ca să cerem luna de pe cer, ci doar un tavan mai demn, un acoperiș mai sigur, camere în care să dormim cu pudoarea și respectul datorate unor ființe umane, ncn nu sîntem animale, și nici masini nu sîntem, avem sentimente, ei bine, aceste hoteluri sînt pustii, există sute, există mii de camere, s-au făcut hote-lurile pentru turiști, iar ei au plecat și nu se mai întorc, cît timp au fost aci ne-am resemnat cu traiul prost al vieții, acuma, vă rugăm, lăsați-ne să intrăm, vom plăti o chirie la fel ca cea pe care o plăteam pentru casa din care am venit, n-ar fi drept să ne cereți mai mult, și jurăm pe tot ce e și nu e sfînt, că ya fi totul mereu curat și ordonat, pentru așa ceva nu există femei care să fie pe măsura alor noastre,

96

știu bine, aveți dreptate, mai sînt și copiii, copiii murdari murdăresc mult, dar aceștia vor începe să trăiască spălați și scrobiți, e ușor, fiecare cameră, după cîte sîntem informați, are sala ei de baie, duș și cadă la alegere, păi așa să tot fii dichisit, iar aceia

dintre fii noștri care fiind de-acum înaintați în vîrstă și în viciul murdăriei nu se vor obișnui cu igiena, fiii lor vă promet că vor fi cele mai curate creaturi de pe pămînt, problema e să le dați timp, de altfel, oamenii numai de asta au nevoie, de timp, și numai atît au, restul e doar iluzie. La asta nu se aștepta nimeni, să ne apară filosof șeful rebel.

Se vede după trăsăturile chipului, și după actele de identitate s-ar confirma, că soldații sînt într-ade-văr fii ai poporului, dar maiorul lor, fie că e și el, dar și-a repudiat pe băncile școlii militare umila ascendență, fie că aparține din născare claselor superioare, pentru care hotelurile din Algarve au fost făcute, după răspunsul dat nu se poate ști, Dați-vă înapoi, sau o încasati peste bot, vorbirea aceasta grosolană nu este apanajul exclusiv al păturilor de jos. Trupele vedeau acolo în adunătură iubita imagine a tatălui și a mamei, însă datoria, atunci cînd ne cheamă, e mai puternică. Ești lumina ochilor mei, îi spune mama fiului care îi va da o lovitură cu latul baionetei. Dar comandantul civil a strigat înfuriat, schimbînd din disperare expresia și vocativul, Slugoi nemernici, care nu recunosc pieptul ce le-a dat să sugă, licență poetică, acuzație cu puțin temei și lipsită de obiect, căci nici un fiu și nici o fiică nu-și amintesc de așa ceva, cu toate că abundă autoritățile care afirmă că, în străfundul conștiinței noastre, păstrării tainic aceste și alte amintiri înspăimîntătoare, și că viața noastră este, toată, făcută din astfel de terneri.

Nu a fost pe placul maiorului să fie etichetat drept slugoi, și, înfocat, a strigat, La atac, pe cînd zbiera, mînat de furie, generalul invadatorilor, Pe ei, patrioți, și s-au năpustit cu toții, corp la corp,

97

prăvălindu-se unii peste alții. Chiar în această vreme au sosit la fața locului Joaquim Sassa, Fedro Orce și Jose Anaigo, curioși, dar inocenți, în ce s-au mai băgat, fiindcă trupa, cu mintea rătăcită, nu mai deosebea între actori și spectatori, se poate spune că neavînd nevoie de casă cei trei prieteni au trebuit să se lupte pentru ea. Pedro Orce, în pofida vîrstei, s-a încăierat de parcă asta ar fi fost ținutul său, ceilalți se străduiau și ei cît puteau, sau ceva mai puțin, fiindcă aparțineau rasei pacifice. Răpiți se tirau sau erau duși la marginea drumului, femeile își smulgeau părul în jeluiri și blesteme, infanții fuseseră puși la adăpost în convoiul de căruțe, că astfel de bătălii doar sînt medievale și cu un limbaj al epocii. o piatră aruncată de un adolescent numit David l-a trîntit pe maiorul Goliat la pămînt, sînge-rînd de la o tăietură adîncă în bărbie, nu l-a putut proteja casca de oțel, iată rezultatul renunțării la viziune și apărători nazale, iar partea mai proastă a fost că, în confuzia încăierării, insurecții au împrăș-tiat trupele, atacîndu-le dintr-o parte și din cealaltă, pentru ca imediat după aceea, printr-o lovitură tactică instinctivă, dar genială, să se disperseze pe străzile abrupte și pe străduțe, evitînd astfel ca militarii care încercuiau hotelul să poată veni în ajutor, cu suficientă eficiență, pentru întărirea bata-lionului învins, de o asemenea umilire nu se mai pomenise încă din timpurile străvechi ale jacqueriei. Un director de hotel, poate cu mintea tulburată sau deodată convertit la interesele populare, și-a deschis larg porțile, spunînd, Intrați, intrați, mai bine voi decît deșertul.

Cu asemenea înlesniri de capitulare, s-au trezit Pedro Orce, Jose Anaigo și Joaquim Sassa ocupanții unei camere pentru care nu luptaseră cu adevărat, și pe care două zile mai tîrziu au cedat-o unei fami-lii dintre cele mai nevoiașe, cu o bunică paralizată și răniți care trebuiau îngrijiți. În acea învălmășeală nemaivăzută, au fost soți care s-au pierdut de

98

neveste, fii care s-au pierdut de părinți, dar rezultatul unor răzlețiri atît de dramatice, fapt pe care nimeni n-ar ști să-l inventeze, ceea ce, doar prin sine, demonstrează irezistibilă veridicitate a relatării, rezultatul, spuneam, a fost că o astfel de familie, scindată, dar însuflețită de un dinamism egal în toate părțile sale, a ocupat locuri în hoteluri diferite, străduindu-se cu sîrg să-i strîngă sub un același acoperiș pe cei care, după cum spuneam, la urina urmelor, îl rîvneau, în general se instalau cu totii pînă la urmă în hotelul care avea mai multe stele pe firmament. Comisarii de poliție, colonelii de armată și de gardă cereau întăriri, mașini blindate și instrucțiuni de la Lisabona, guvernul, fără să știe unde să vină mai întîi în ajutor, comanda și contramanda, amenința și ruga, se spunea chiar că fuseseră deja derniiși trei miniștri. Intre timp, pe plaja și străzile din Albufeira se puteau vedea fami-liile triumfătoare la ferestrele

hotelurilor, acele terase fruinoase și larg deschise cu masă pentru mic dejun și canapele cu perne, tatăl și familia bătea cu ciocanul primele cuie și întindea frînghiile unde aveau să fie atîrnate rufele din timpul săptămîinii, pe care mama de familie, fredonînd, începuse deja să le spele înăuntru, în baie. Iar piscinele erau toate pline ochi, nimeni nu-și adusese aminte să le explice puștanilor că mai întîi trebuie să mergi la duș, și doar pe urmă să sari în apa albastră, nu va fi deloc ușor să-i faci pe oamenii aceștia să-și uite apucăturile din cartierul sărântocilor.

Mult mai mult și mult mai bine decît bunele intenții, întotdeauna au prosperat și s-au proliferat pildele rele, și nu se știe pe ce căi accelerate obișnuiesc să se transmită, că în cîteva ore mișcarea populară de ocupație a sărit granița, a invadat treptat toată Spania, închipuiți-vă ce-o mai fi fost prin Marbella și Torremolinos, unde hotelurile sînt ca orașele și trei alcătuiesc o megalopolis. Europa, aflînd veștile alarmante, a început cu țipetele, Anarhie, Haos

99

Social, atentat la Proprietatea Privată, iar un ziar francezesc, din cele care formează opinia publică, și-a intitulat articolul sibilm pe toată lățimea primei pagini, Năravul Din Fire N-are Lecuire. Această sentință, deși atît de puțin originală, a picat la țanc, europenii, cînd vorbeau de fosta Peninsulă Iberică, dădeau din umeri și își spuneau, Ce să-i faci, așa-s ei, năravul din fire n-are lecuire, unica excepție la corul osînditor a venit de la acel mic ziar napolitan și machiavelic care a anunțat, S-a rezolvat problema locuințelor în Portugalia și Spania.

În timpul zilelor pe care și le-au mai petrecut cei trei prieteni în Albufeira, poliția de intervenție, sprijinită de grupul de operațiuni speciale, a încercat să realizeze o evacuare violentă a unuia din hote-luri, dar reacția unită și concordantă a noilor oaspeți și a proprietarilor, unii decîși să reziste pînă la ultima cameră, ceilalți temători de harababura lăsată în mod obișnuit de salvatori, i-a făcut să suspende operațiunile, amînate pentru altă ocazie, cînd vremea și fagăduielile vor fi adormit vigilența. Cînd Pedro Orce, Joaquim Sassa și Jose Anai^o și-au reluat drumul spre Lisabona existau deja în clădirile ocu-pate comisii de locatari alese în mod democratic, constituind ramuri specializate, mai precis de igienă și întreținere, de gospodărie, de spălătorie, de petre-ceri și agrement, de animație culturală, de educație și formare civică, de gimnastică și sport, în fine, tot ceea ce este indispensabil armoniei și buneii funcționări a oricărei comunități. Pe arborii proprii și improvi-zați fluturau banderole și flamuri de toate culorile, totul servea acestui scop, drapele ale unor țări străine, ale cluburilor sportive, ale diverselor aso-ciații, sub egida simbolului patriei arborat pe cel mai înalt catarg, se vedeau chiar și cuverturi spînzurînd la ferestre, într-o sănătoasă emulație decorativă.

Totuși, conjuncție de coordonare adversativă care întotdeauna anunță opoziția, restricția, sau dife-rența, și care, aplicată la caz, vine să ne amintească

100

faptul că tocmai bunele lucruri pentru unii își au totuși-urile lor pentru alții, ocuparea hotelurilor în această manieră sălbatică a fost picătura de apă care a făcut să transbordeze neliniștea în care trăiau încă din primul ceas cei înstăriți și puternici. Mulți, de teamă să nu se afunde peninsula cu vieți și moșii, plecaseră o dată cu acea debandadă a turiștilor, ceea ce, desigur, nu înseamnă că ei au fost, respectivii, străini în propria lor țară, cu toate că există diverse grade de apartenență a fiecăruia la patria care e în mod natural și administrativ a sa, după cum ne-a demonstrat cu prisosință istoria.

Acum, sub egida generală a insolențelor sociale, mai mult decît generală, universală, dacă facem abstracție de comportarea contradictorie a micului ziar din Neapole, avea loc o a doua ernigrare, în masă, în asemenea măsură încît devenise legal să te îndoiești că nu fusese pregătită cu meticulozitate încă de cînd, sub ochii tuturor, devenise evident că rănile a ceea ce pe atunci mai era Europa completă nu se puteau cicatriza nicicum, că structura fizică a peninsulei, cine și-ar fi putut închipui, se rupsese acolo unde era mai solidă. Marile conturi bancare au devenit peste noapte minime, mai era o remi-niscentă simbolică, în Portugalia vreo cinci sute de scuzi amăriți, în Spania vreo cinci sute de pesetas arnărite, sau ceva mai mult, rase astfel depunerile la ordin, cu un anume prejudiciu depozitele pe termen, și toate toate, aurăriile, argintăriile, pietrele pre-țioase, bijuteriile, operele de artă, titlurile, totul a fost purtat de puternicul suflu

care a măturat peste mare, în cele treizeci și două de direcții ale rozei vînturilor, bunurile mobile ale fugarilor, în speranța că va fi restul recuperat într-o bună zi, timp să fie și răbdare. Desigur că schimbări atît de mari nu se puteau face în douăzeci și patru de ore, dar o săpta-mînă a fost suficientă ca să se modifice, de sus înjos și de la stînga la dreapta, în mod radical, fizionomia socială a celor două țări iberice. Un observator care

101

nu ar cunoaște faptele și motivele, care s-ar lăsa amăgit de aparența superficială, ar conchide că portughezii și spaniolii s'arăciseră brusc, de la un ceas la altul, cînd, la urma urmelor, scurt și cuprinzător, tot ce se întîmplase fusese plecarea magnaților, cum dispar ei, cum suferă statistica.

Acestor observatori care reușesc să vadă un Olimp întreg de zei și zeițe acolo unde nu sînt decît niște nori trecători, sau acelora care îi au în fața ochilor pe Jupiter Tunătorul și îi spun vapor atmosferic, nu ne vom obosi niciodată să le amintim că nu-i destul să vorbești de împrejurări, cu diviziunea lor bipolară între antecedente și consecutive, cum se folosește dm abrevierea efortului mental, ci e necesar să considerăm ceea ce fără greș se situează înLre unele și celelalte, să enumerăm în ordinea convenită timpul, locul, motivul, mijloacele, persoana, faptul, modul, dacă nu se măsoară și nu se cîntărește totul ne așteaptă greșeala fatală la prima judecată pro-pusă. Omul e o ființă inteligentă, fără îndoială, dar nu atît cît ar fi de dorit, și asta e o demonstrare și confesiune de umilință care va trebui întotdeauna să înceapă cu noi înșine, cum se spune despre filantropia lipsită de fațarnicie, înainte de a ni se arunca în față.

Au ajuns la Lisabona pe înserate, la ceasul în care străvezimea cerului umple sufletele de o întristare fără nume, acum se vede cită dreptate avea acel admirabil înțelegător de senzații și impresii care a afirmat că peisajul este o stare sufletească, ceea ce n-a știut să ne spună însă e cum or fi fost priveliștile pe vremea în care nu erau pe lume decît piten-cantropi, cu puțin suflet pe deasupra, și în afară de faptul că era puțin, mai era și încilcit. După atîtea milenii, și datorită perfecționărilor, poate de-acum Pedro Orce să recunoască în melancolia aparentă a orașului imaginea fidelă a propriei sale tristeți lăuntrice. Se obișnuise cu tovărășia acestor

102

portughezi care veniseră să-l caute pe meleagurile neprimitoare unde se născuse și trăia, acum nu mai e mult și vor trebui să se despartă, fiecare la locul său, nici familiile nu rezistă la eroziunea necesi-tății, darmita simplii cunoscuți, prietenii legate de curînd și cu rădăcini fragede.

Doi Cai traversează podul agale cu viteză minimă perniisă, pentru a-i da răgaz spaniolului să admire frumusețea peisajului cu uscat și mare, și totodată grandioasa operă de inginerie care leagă cele două maluri ale riului, această construcție, ne referim la frază, e perifrastică, o folosim doar pentru a nu repeta cuvîntul pod, din care ar rezulta un solicism, de specia pleonastică sau redundantă. În diversele arte, și mai cu seamă în aceasta a scrisului, cel mai bun drum între două puncte, chiar dacă apropiate, nu a fost, si nu va fi, și nu e linia care se numește dreaptă, niciodată și în vecii vecilor, iată modul energic și emfatic de a răspunde la îndoieli, făcîndu-le să tacă. Mergeau călătorii atît de absorbiți de frumu-sețile urbei și furați de opera minunată, că nici nu au băgat de seamă teroarea care îi apucase brusc pe sturzi. Beți de altitudine, zburînd periculos de razant pe deasupra enormilor stîlpi care se înălțau din apă ca să fie sprijin cerului, pentru această parte a orașului cu geamurile în flăcări, departe marea si soarele, și înjos marele rîu curgînd ca un torent lent de lavă dogorind sub cenușă, păsările își schimbau brusc direcția, cu lovituri de aripi iuți, succesive, iar pămîntul părea să se învîrtească în jurul podului, devenind nordul est și apoi sud, sudul vest și apoi nord, în ce loc din lume vom fi noi cîndva cînd va fi să ne strămutăm un pic sau ceva mai mult. S-a mai spus că oamenii, chiar și cînd privesc asemenea lucruri, nu le înțeleg, nici de data asta nu le-au înțeles.

Erau cam pe la mijlocul podului, și Pedro Orce a murmurat, Frumos oraș, cuvinte amabile, care nici nu așteaptă răspuns, doar dacă n-o fi, modest, Chiar

103

așa. Ar fi încă prea devreme să-l lase pe Pedro Orce instalat într-un hotel și ei să-și vadă de drum, măcar pînă la orașelul ribatejan unde locuiește Jose Anaigo, și unde Joaquim Sassa ar mai putea încă o dată să-și petreacă noaptea, dacă ar avea chef, sub

smochin, dar ar fi o atitudine necuviincioasă să-l părăsească pe vizitator, de comun acord au hotărît portughezii să mai rămînă pe-aici o zi sau două, pînă cînd va cunoaște spaniolul orașul destul de bine ca să-și însușească, pentru atunci cînd se va întoarce la Orce, vorbele vechii și inocentei noastre vanități, Lisabona de n-ai văzut, lucru frumos n-ai cunoscut, binecuvîntat fie Dumnezeu, care ne-a dat rimele și nu ne-a luat rimarea. Joaquim Sassa și Jose Anaigo nu duc lipsă de bani, au adunat tot ce aveau pentru aventura de dincolo de graniță și înapoi, și încă au putut face economii, după cum știm, o dată dormind sub clar de lună, altă dată în casa unui spițer andaluz, iar în Algarve, profitînd de situația anarhică, nu le-a fost prezentată nota de plată a șederii. În Lisabona, unde au intrat de-acum, numai la periferia orașului au avut loc asaltul și ocuparea de hoteluri, pe celelalte, centrale, le-a apărât conjugarea a doi factori care au abătut poporul de la hotărîre, în primul rînd fiind capitala, așa cum se obișnuiește în diverse țări, locul cu cea mai înaltă concentrare a forțelor autorității, sau represive, în al doilea rînd acea timiditate proprie citadinului, care deseori suferă și se stăpînește simtîndu-se observat de vecinul care îl judecă, și viceversa, protozorul din picătura de apă tulbură desigur lentila și ochiul care în spatele ei îl observă și îl tulbură. Neavînd oaspeți, aproape toate hotelurile închiseseră porțile, pentru lucrări de renovare, asta era scuza, dar unele continuau să funcționeze, folosind liste cu tarife reduse, încît unii capi de familie chibzuiau deja la ipoteza de a-și părăsi casele unde trăiau, și pentru care plăteau chirii foarte mari, ca să se mute la Meridien și alte coordonate asemănătoare.

La o atît

104

de mare schimbare de rang nu ajungeau aspirațiile celor trei călători, de aceea s-au instalat într-un hotel modest, pe Rua do Alecrim, pe partea stîngă pentru cine coboară, și al cărui nume nu interesează pentru înțelegerea acestei relatări, odată a fost destul și poate că prea destul.

Sturzii sînt sturzi, și la fel se spune și despre persoanele ușurate și nesăbuite, ceea ce înseamnă că nici ei și nici ele nu prea au darul să reflecteze asupra actelor pe care le înfăptuiesc, incapabili să prevadă sau să imagineze dincolo de imediat, ceea ce nu e incompatibil cu generozitatea anumitor com-portări ale lor, dusă pînă la sacrificiul vletii, cum s-a văzut în episodul de la graniță, cînd atîtea corpușoare fragede au căzut fără suflare, vîrsîndu-și pentru o cauză străină sîngele prețios, vă amintim că vorbim de păsări, nu de persoane. Dar că ar fi ușurate și nesăbuite este minimul care se poate spune despre miile de păsări care, în mod imprudent, poposesc pe acoperișul unui hotel, atrăgînd atenția mulțimii și a polițiștilor, a ornitologilor și a amatorilor de păsărelle fripte, și astfel denunțînd prezența a trei bărbați care, deși nu aveau vini apăsătoare pe conștiință, au ajuns să fie ținta interesului incomod al autori-tăților. Pentru că, fapt ignorat de călători, presa portugheză, în pagina permanentă pe care o dedică acum cazurilor insolite, se făcuse ecoul atacului irezistibil al sturzilor asupra neprevenitelor gărzi de la graniță, amintind, cum era și de așteptat, deși fără nici o originalitate, de filmul deja pomenit de noi al lui Hitchcock despre viața păsărilor. Presa, radioul și televiziunea, informate imediat despre minunea care se producea acolo pe Cais do Sodre, au trimis reporteri, fotografi și operatori video la fața locului, ceea ce poate n-ar fi avut alte urmări, în afara pitorescului lisabonez, dacă spiritul metodic și, de ce să n-o spunem, științific, al unui ziarist nu l-ar fi îndemnat pe acesta să-și pună problema existenței unei posibile relații cauzale

105

între sturzii care erau afară, pe acoperiș, și rezidenții de la hotel, permanenți sau în trecere, care se găseau înăuntru. Fără să aibă habar de pericolul care, lite-ralmente, le atîrna deasupra capetelor, Joaquim Sassa, Jose Anai^o și Pedro Orce, fiecare în camera sa, își despachetau puținele bagaje cu care călă-toreau, în cîteva minute aveau să fie pe stradă, vor da o primă raită prin oraș, pînă va sosi ora cinei. Or, tocmai în această clipă, agerul ziarist consultă registrul de oaspeți, citește numele înscrise în el, și iată două dintre ele îi mișcă subtil angrenajele memo-riei, Joaquim Sassa, Pedro Orce, n-ar fi un bun profesionist în comunicări dacă i-ar fi scăpat din vedere, la fel i s-ar întîmpla poate și cu alt nume, Ricardo Reis, dar registrul unde a fost acesta înscris într-o zi, în urmă cu o grămadă de ani, este în arhiva din pod, plin de colb, pe o pagină care probabil nu va vedea niciodată lumina zilei, și, dacă o va vedea, probabil că numele lui nu se va putea citi, fiind rîndul în alb, sau albă pagina întregă, asta-i unul din efectele

timpului, șterge. Pînă în această zi a fost culmea artei cinegetice să omori doi iepuri dintr-o lovitură, începînd de acum crește la trei numărul de leporide în bătaia dibăciei omenești, trebuind totuși să fie corectate culegerile de pro-verbe și zicători, unde se citește doi să se citească trei, și poate nici nu nc oprim aici.

Solicitați să coboare la recepție, instalați apoi în salon în fața mării oglinzi a adevărului, Joaquim Sassa și Pedro Orce, la insistențele ziariștilor, nu au avut ce face și au confirmat că ei sînt, respectiv, cel cu piatra aruncată în mare și seismograful viu. Dar mai sînt și sturzii, nu poate fi o întîmplare că atîția sturzi s-au adunat aici, a observat reporterul inteligent, aici a intervenit Jose Anaipo care, solidar cu prietenii săi și credincios faptelor, a făcut

1. Episod narat în o Ano da Morte de Ricardo Reis. 106

declarația, Sturzii merg cu mine. Majoritatea întrebărilor adresate de Joaquim Sassa au coincis, în partea respectivă, cu dialogul pe care și-l imagi-nase între el și un guvernator civil i motiv pentru care nu se repetă aici, și nici răspunsurile respective, dar Pedro Orce, care în țara sa nu mai putuse fi un profet deplin, a stăruit îndelung asupra recentelor fapte ale vieții sale, într-adevăr, continua să simtă tremurul pămîntului, intens și profund, ca o vibrație care îi urca prin oaae, iar în Granada, Sevilla și Madrid fusese supus la nenumărate teste, atît afec-tive cît și intelectuale, atît senzoriale cît și motorii, și iată-l acum dispus să fie supus unor cercetări identice sau diferite dacă așa vor crede de cuviință învățații portughezi. între timp se înnoptase, sturzii răspunzători de ancheta oficială s-au răspîndit care încotro prin copacii din grădinile învecinate, odată epuizate întrebările și curiozitatea au plecat zian.știi, camerele de luat vederi și proiectoarele, dar nici așa n-a putut fi liniște m hotel, oamenii de serviciu și funcționarii inventau fel de fel de pretexte ca să se foiască pe la recepție și să arunce o privire înăuntrul salonului, să vadă ce mutre au fenomenele.

Obosiți de forfota neîncetată, cei trei prieteni au hotărît să nu iasă și să ia cina acolo. Pedro Orce era îngrijorat de urmările limbuției de care se lăsase ademenit. După ce m-au tot prevenit să nu suflu o vorbă despre cazul meu, în Spania n-o să le convină cînd vor afla, dar dacă mai rămîn pe-aici cîteva zile, poate vor uita pînă la urmă de mine. Jose Anaipo se îndoia, Miine povestea noastră va apărea în toate ziarele, probabil că televiziunea va transmite știrea chiar astăzi, iar cei de la radio n-au să tacă, sînt neobosiți, iar Joaquim Sassa, Chiar și așa, din noi trei, tu ești în situația cea mai bună, poți oricînd să argumentezi că n-ai nici o vină că vin sturzii după tine, nici nu-i fluieri, nici nu le dai de mîncare, dar noi doi am intrat în bucluc, pe Pedro Orce îl privesc ca și cum ar fi o pasăre rară, știința lusitană

nu-și va pierde cobaiul, iar mie n-au să-mi dea pace cu povestea cu piatra, Aveți mașina, le aminti Pedro Orce, plecați miine în zori, sau chiar în noaptea asta, eu rămîn, dacă mă întreabă unde v-ați dus, le spun că nu știu. Acum e prea tîrziu, de cum o să apar la televizor se va găsi cineva să telefoneze de-acolo din orașel numai ca să spună că mă cunoaste, că eu sînt învățătorul, și că simțeau ei că e ceva în neregulă, sînt însetați de glorie, asta a spus-o Jose Anaipo, și a adăugat, E mai bine să rămînem împreună, vom vorbi puțin, peste cîtva timp au să se sature.

Așa cum era prevăzut, au apărut la ultimul buletin de știri de la televiziune, un reportaj complet, se vedeau sturzii în zbor rotit, fațada hotelului, directorul făcînd declarații care știm că sînt false, după cum se va vedea imediat, E primul mare eveniment în istoria acestui stabiliment hotelier, și cele trei minuni, Pedro, Jose și Joaquim, răspunzînd întrebărilor.

Ca de fiecare dată cînd se consideră indispensabil un supliment de autoritate convingătoare, se află în studio expertul, în cazul acesta un specialist în moderna disciplină a psihologiei dinamice, care, printre alte opinii despre esența problemei, a declarat că nu este exclusă ipoteza că ar fi vorba despre pură șarlatanie. Se știe, a declarat el, că în momente ca acesta, de criză, nu întîrzie niciodată să apară impostorii, indivizi care scornesc tot felul de povești și încearcă să profite de credulitatea maselor, deseori cu intenții de destabilizare politică imediată sau servind unor proiecte de cucerire a puterii pe termen lung, Dacă punctul ăsta de vedere prinde, ne-am aranjat strașnic, a observat Joaquim Sassa, Și sturzii, ce părere aveți în legătură cu sturzii, a vrut să știe crainicul. Asta da, e o enigmă fascinantă, fie că cel pe care îl urmează e purtătorul unei momeli irezisti-hile, fie că e vorba de un caz de hipnoză colectivă, Nu trebuie să fie ușor să hipnotizezi păsări, Dimpotrivă,

o găină poate fi hipnotizată cu o simplă bucată de cretă, chiar și un copil e în stare să-o facă, Totuși, două sau trei mii de sturzi în același timp, cum ar putea ei să zboare dacă ar fi hipnotizați, Observați că stolul, pentru fiecare pasăre care face parte din el, este deja un agent hipnotic, agent și rezultat în mod simultan, Mă scuzați că vă reamintesc că unii telespectatori vor avea dificultăți să vă urmărească un limbaj prea tehnic, Atunci, încercînd să fiu mai clar, voi spune că tot grupul tinde să se constituie în hipnoză omogenizată, Nu sînt sigur că s-a priceput mai bine, în orice caz vă mulțumesc pentru prezența dumneavoastră în studiourile noastre, acest subiect va mai cunoaște cu certitudine și alte dezvoltări, vom avea atunci ocazia pentru o dezbateră mai aprofundată, Sînt la dispoziția dumneavoastră, a zîmbit expertul. Dar Joaquim Sassa n-a găsit nimic de ris. Țasta-i timpit, Chiar are aerul, dar sînt unele situații în care nu strică să-i asculti cu atenție pînă și pe timpiti, i-a răspuns Jose Anaigo, iar Pedro Orce, N-am înțeles nimic, asta a fost prima dată cînd i-a scăpat complet vorbirea lusitană, dacă am lua ad litteram ceea ce înseamnă cuvintele, frumos dialog ar fi fost între Viriato¹ și Nuno Alvares Pereira², eroii aceleiași patrii, după cît se spune. În timp ce în salonul hotelului se discutau aceste grave chestiuni, directorul, într-un cabinet retras, primea o delegație de proprietari de restaurante vecine, care veneau să-i propună o afacere, Cît doriți ca să ne lăsați să montăm niște plase pe acoperiș, mai devreme sau mai tîrziu sturzii se vor întoarce să se așeze aici, nu le vom pune în copaci, la îndemîna oricui, ar fi ca și cum ai face copii cu femeii necunoscute, oamenii ăștia sînt

1. Conducătorul lusitanilor revoltați contra dominației romane, asasinat în anul 140 î.e.n.

2. Conducătorul oștilor portugheze în bătălia de la Aljubarrota (1335), care consacră independența Portugaliei față de regatul Castiliei.

din cei care cred că unicul înțeles intim al lucrurilor e că ele n-au nici un înțeles intim¹, directorul sovăie, îi e teamă să nu i se spargă țiglele, dar în cele din urmă se hotărăște, propunînd o simă, E scump, spun ceilalți, și continuă să discute prețul.

În ziua următoare, devreme, în zori, o altă delegație de domni, aceștia cu o expresie solemnă, bine îmbrăcați, foarte manierați, au venit să-i roage pe Joaquim Sassa și Pedro Orce să fie amabili să-i însoțească, din ordinul guvernului, în grupul cu rugămintea mai venea și un consilier al ambasadei spaniole, care l-a salutat pe Pedro Orce, dar cu o asprime atît de ostentativă, încît nu putea proveni decît din simțul de onoare patriotic ofensat. Vroiau să întreprindă o cercetare rapidă, au explicat, foarte simplă, cît durează o investigație de rutină pentru a adăuga la deja voluminosul dosar al rupturii peninsulei, după cît se pare iremediabilă, dacă luăm în considerare continua sa dislocare, fatală, ca să spunem așa. De Jose Anaipo nu s-au legat, probabil existau îndoieli că ar fi fost dotat cu putere de atracție și înriuriri compatibile doar cu ale fluierașului din Hamelin², de altfel, sturzii nici nu se zăresc în aceste clipe, străbat văzduhul cercetînd orașul, laolaltă în plasele din acoperiș, înșelător montate, n-au căzut decît patru vrăbii hoinare, care ar fi trebuit să aibă un sfîrșit diferit, totuși soarta a hărăzit o altă încheiere vieților lor. Care soartă, întrebă vocea ironică, și datorită acestei intervenții neașteptate iată că am aflat că nu există doar o soartă, contrar celor învățate din fadouri și alte cîntece, Ce ți-e scris în frunte ți-e pus, se prea poate

1. Fragment din al cincilea poem din volumul o Guardador de Rebanhos (Păzitorul de turme) al heteronimului lui Fernando Pessoa, Alberto Caeiro.

2. Eroul unei vechi legendă germane care a gonit șobolanii din orașelul Hamelin, atrăgîndu-i prin cîntecul său din fluier pînă în rîul Weser, unde s-au înecat.

110

să avem, pe nepusă masă, soarta altcuiva, asta li s-a întîmplat și vrăbiilor, au avut soarta sturzilor.

João Anaiyo a preferat să rîrnîie în liniștea hote-luîui, așteptînd întoarcerea tovarășilor săi, a cerut ziare, interviurile erau toate pe prima pagină, cu fotografii explozive și titluri dramatice, Enigme care sfidează știința, Forțele ignorate ale minții, Trei oameni periculoși, misterul din hotelul Braganga, atîtea scrupule am avut să-i spunem pe nume, și poftim presa necredincioasă, Va fi spaniolul extrădat, întrebare, Am sfeclit-o de-a binelea, asta a gîndit-o Jose Anaipo, nu e titlu. Au trecut orele, a sosit vremea prînzului, de la Joaquim Sassa și Pedro Orce nici albă nici neagră, sînt prinși,

întemnițați, îți trece pofta de mâncare de atîta îngrijorare, Nici măcar nu știu încotro i-au dus, prostul de mine, ar fi trebuit să întreb, ba nu, ar fi trebuit să merg cu ei, să nu-i părăsesc, calm, probabil, chiar dacă aș fi vrut eu, nu m-ar fi lăsat să merg, probabil nu înseamnă sigur, de fapt am fost foarte mulțumit că in-au lăsat deoparte, lașitatea e mai rea decît o caracatiță, caracatița își strînge și-si întinde tentaculele, lași-tatea știe doar să le strîngă, după această judecată severă se vede cît de furios este Jose Anaîșo pe sine însuși, mai rămîne să aflăm ce loc are sinceritatea în impulsuri și gînduri atît de contradictorii, cel mai bine, ca în toate cazurile din viață, va fi să mai așteptăm urmarea acțiunii. Mai întii s-a dus să-l întreb pe director, dacă auzise cumva vreo pre-cizare, o adresă, un nume, dar acesta a răspuns, Nu, domnul meu, nici măcar nu-i cunoșteam pe vreunul din domni, îi văzusem pentru întiia dată, atît pe portughezi, cît și pe spaniol, într-o străfulge-rare de clipă s-a luminat inteligența lui Jose Anaîșo, nu era timpul pierdut, să meargă la ambasadă, ambasada știe cu siguranță, și imediat o altă înspiri-atie l-a surprins, o iluminare nu vine niciodată singură, păi sigur, era de ajuns să se adreseze unuia din aceie ziare, în cîteva ore toți detectivii

111

Argo, Holmes și Lupin din redacții aveau să cerceteze urmcle dispăruților, necesitatea e într-adevăr marna invenției, în acest caz se numește tatăl îngrijorat, dar nu e întotdeauna același.

Ușurat, a urcat în cameră, voia să-și schimbe pantofii, să se spele pe dinți, aceste purtări comune nu sînt incompatibile cu spiritul rezolut, se dă exemplul lui Othello, care fiind răcit și fără să-și dea seama de ce face, și-a suflat nasul în mod ridicol înainte de a o ucide pe Desdemona, care, la rîndul ei, în ciuda presimțirilor funebre, nu s-a închis cu cheia, fiindcă o soție nu se refuză niciodată soțului, chiar dacă știe c-o s-o ucidă, iar pe lîngă asta Desdemona știa prea bine că odaia nu avea decît trei pereți, or, în această dramă Jose Anaico tocmai își peria dinții cu periuța și scuipă cînd aude pe cineva bătînd în ușă, Cine e, a întreat, deși glasul nu o arată, tonul e de veselă expectativă, o să-i răspundă Joaquim Sassa, Am sosit, dar amăgirea a durat foarte puțin, Fiți amabil, pînă la urină e came-rista, o clipă, a terminat operația igienică, și-a clătit mîinile, gura, s-a șters, în sfirșit, s-a dus să deschidă, Fata e o angajată obișnuită a hotelului, cu semne și destin atît de personale, că acesta e singurul moment din viața ei cînd abia de va atinge, și doar atît cît să lase un simplu mesaj, existența lui Jose Anaîyo și a însoțitorilor săi, prezenți și viitori, asta se întîmplă de multe ori în teatru și în viață, avem nevoie de o persoană care să vină să bată la ușă numai ca să spună, Este în salon o doamnă care vă caută. Se uimește Jose Anaigo, dă expresie uimirii, Pe mine, iar fata adăugă ceea ce considerase că nu era necesar să spună, De fapt, a întreat de dumneavoastră trei, dar cum ceilalți nu-s aici, Trebuie să fie o ziaristă, și-a spus Jose Anai^o, și a zis, Cobor imediat. Fata s-a îndepărtat precum cineva care se retrage din viață, nu vom mai avea nevoie de ea, nu există nici un motiv ca să ne-o amintim, nici măcar cu indife-rență. A venit, a bătut la ușă, a lăsat mesajul, care,

112

nu se știe de ce, n-a fost transmis prin telefon, poate că vieții îi place să cultive, cînd și cînd, sensul drama-ticului, dacă sună telefonul ne gîndim, Ce-o fi, dacă ni se bate la ușă ne gîndim, Cine-o fi, și îi dăm gîndului glas întrebînd, Cine e. Acum știm c-a fost camerista, dar întrebarea a avut doar jumătate de răspuns, sau nici măcar atît, de aceea Jose Anaîyo se gîndește în timp ce coboară scara, Cine-o fi, a uitat de ipoteza c-ar fi vorba de o ziaristă, așa sînt anumite gînduri ale sale, servesc doar ca să ocupe, prin anticipare, locul celorlalte care ar da mai mult de gîndit.

În hotel este o liniște desăvîrșită, ca într-o casă părăsită de unde s-a retras viața neliniștită, dar încă n-a îmbătrînit de abandon, au rămas ecouri de pași și glasuri, un plîns, o șoaptă de despărțire care se prelungește pe ultimul palier. Directorul este în picioare, în spatele tejghelei are dulăpiorul cu chei și cu despărțiturile lor pentru mesaje, corespondență și facturi, scrie într-un registru sau copiază din el numere pentru un raport, e un om activ, chiar dacă nu prea are de lucru. Cînd Jose Anaigo trece prin față, îi face un semn din cap în direcția salonului, la care Jose Anaigo răspunde cu un altul, de asenti-ment, Da, știu, asta vrea să zică, primul însemnase, mai pe larg, E acolo o doamnă care vă așteaptă. S-a oprit Jose Anaipo la intrarea în salon, a văzut o femeie tînără, o fată, doar ea poate fi, nu mai e prin jur o altă persoană, deși este umbrîtă de draperiile de la ferestre pare simpatică, sau chiar frumoasă, poartă

pantaloni și jachetă de culoare albastră, într-o nuanță care trebuie să fie indigo, la fel de bine poate fi ziaristă sau nu, dar alături de scaunul pe care șade are o valijoară, iar pe genunchi un băț, nici mic nici mare, între un metru și un metru și jumătate, efectul e tulburător, o femeie îmbrăcată așa nu se plimbă prin oraș cu un băț în mână, Nu cred să fie ziaristă, și-a spus Jose Anaigo, cel puțin nu zăresc instrumentul de lucru, blocnotesul, pixul, magnetofonul.

113

Femeia s-a ridicat, și acest gest, neașteptat, fiindcă se spune că doamnele, conform codului de etică și maniere elegante, trebuie să aștepte la locurile lor ca bărbații să se apropie și să le salute, atunci vor oferi mâna sau vor întinde obrazul, în funcție de încredere și gradul de intimitate și firea lor, și vor expune surîsul de femeie, educat, sau insinuant, sau complice, sau revelator, depinde. Acest gest, sau poate nu gestul, ci faptul că există acolo, la patru pași, o femeie în picioare așteptând, sau, în loc de asta, surprinzătoarea conștiință că s-a suspendat vremea atâta timp cât nu s-a făcut întiiul pas, e adevărat că oglinda e martor, dar al unei clipe anterioare, în oglindă Jose Anaigo și femeia sînt încă doi străini, dincoace nu, aici, pentru că au să se cunoască, se cunosc deja. Acest gest, acest gest despre care mai devreme nu s-a putut spune totul, a făcut să se miște parchetul ca o punte, balansul unei bărci pe valuri, lent și amplu, această impresie nu se poate confunda cu tremurul cunoscut de care pomenește Pedro Orce, nu-i vibrează lui Jose Anaigo oasele, dar întreg corpul său a simțit, fizic și material a simțit, că peninsula, din obișnuință și comoditate a expresiei încă astfel numită, de fapt și de drept navighează, o știa doar din observația exterioară, acum o știe din propria sa senzație. Astfel, datorită acestei femei, dacă nu cumva datorită doar acestei clipe în care a sosit ea, că mai mult decît orice contează orele în care se petrec lucrurile, a încetat Jose Anaigo să fie doar involuntara momeală a pășărilor nebune. înaintează către ea, și această mișcare, lansată în aceeași direcție, se va uni cu forța care împinge cu violență, fără nici un fel de rezistență, forma de plută la prova căreia hotelul Braganța, în chiar această clipă, este figura sculptată și punte, cu scuze pentru evidentul caracter impropriu al cuvintelor. Pe cît se poate.

Prietenii mei nu-s aici, a spus Jose Anaigo, au venit să-i cheme de dimineață, pentru lămuriri,

114

niște oameni de știință, încep să fiu îngrijorat de întârziere, de altfel, tocmai voiam să ies, să-i caut, Jose Anaigo e conștient că n-ar avea nevoie de atîtea cuvinte ca să spună ceea ce era important pentru situație, dar nu le-a putut reține. Ea îi răspunde, și vocea e plăcută, joasă, dar limpede. Ceea ce am eu de spus este și pentru unul și pentru toți trei, în felul ăsta poate chiar am să știu să mă explic mai bine. Ochii au culoarea unui cer proaspăt. Ce e un cer proaspăt, ce culoare are, de unde mi-a venit și ideea asta, gînd al lui Jose Anaigo, și cu voce tare, Luați vă rog loc, nu stați în picioare. S-a așezat ea, s-a așezat el. Dumneavoastră sînteți, Jose Anaigo, Numele meu e Joana Carda, îmi pare bine. Nu și-au strîns mîinile, ar fi ridicol acum, că erau așezați, altfel, ca să o facă, ar trebui să se ridice puțin de pe scaune, și mai ridicol, sau numai el, ar rămîne ridicolul la jumătate dacă jumătate de ridicol n-ar fi egală chiar cu ridicolul întreg. E într-adevăr fru-moasă, și părul, care e aproape negru, n-ar trebui să se potrivească cu ochii, de culoarea cerului proaspăt de dimineață, de culoarea cerului proaspăt de noapte, merg foarte bine împreună, Vă pot fi de folos cu ceva, prin această formulă de politețe a fost tradusă gîndirea intimă. Nu știu dacă vom putea sta de vorbă aici, a murmurat Joana Carda, Sîntem singuri, nu ne aude nimeni, Dar curiozitatea e mare, uitați-vă. Mergînd țepăn, directorul trecea prin fața intrării la salon, trecea din nou, aparent dus pe gînduri ca unul care tocmai a renunțat să inventeze o nouă preocupare, din moment ce devenise inutilă. Jose Anaigo l-a privit grav și fără rezultat, a coborît glasul, făcînd ca dialogul să devină astfel și mai suspect, Nu vă pot invita să urcați, pe lîngă faptul că ar părea necuviincios, o fi probabil interzis ca oaspetii să-și primească în camere vizitatorii, Pentru mine n-ar avea importanță, n-ar trebui să mă apăr în fața cuiva care, desigur, nu se gîndește să mă atace, De fapt nu intenționez așa ceva, cu atît mai

mult cu cît vă văd înarmată. Zimbeau amîndoi, dar în zîmbet era ceva forțat, constrîns, o neliniște subită, într-adevăr conversația devenise prea intimă pentru niște persoane care se cunoșteau doar de trei minute, și doar după nume. La nevoie, ar fi bățul ăsta, a spus Joana Carda, dar nu de asta îl port cu mine, ca să vă spun sincer el mă poartă pe mine. Declarația, oricît de insolită a fost, a limpezit aerul, a echilibrat presiumle, pe cea atmosferică și pe cea sanguină. Joana Carda tineea strîns nuiăua pe genunchi, aștepta răspunsul, în sfîrșit, Jose Anaipo a spus, E ma'i bine să ieșim, vom discuta pe stradă, într-o cafenea sau într-o grădină, dacă doriți. Ea a apucat valiza, el i-a luat-o din mînă, Putem s-o lăsăm la mine în cameră, dar cu bățul, Bățul nu-l las, am să iau și valiza, poate că nu e nimerit să mă întorc aici, Cum doriți, păcat că valiza asta e atît de mică, am fi pus bățul înăuntru, Nu toate lucrurile se nasc unul pentru altul, a răspuns Joana Carda, ceea ce, deși evident, presupune nu puțină filosofie.

La ieșire, Jose Anaigo i-a spus directorului, Dacă apar prietenii mei, spuneți-le că nu întîrzii mult, Da, domnule, mergeți liniștit, a răspuns omul, fără să-și ia ochii de la Joana Carda, dar nu o privea cu poftă, doar cu o vagă neîncredere, cum se poate observa la toți directorii de hotel. Au coborît pe scări, în fund, în virful balustradei, era o statueta de fier forjat, ornamentală, în stilul vreunui hidalgo sau paj de operă, iată o figură care prea bine ar putea fi alipită, cu globul său electric iluminat, unuia din marile promontorii portugheze sau gali-ciene, de la São Vicente, Espichel, Roca, Finiaterra, și altele de mai mică valoare, dar cu toate acestea nu se străduiesc mai puțin să spargă apele, totuși destinul acestui hidalgo sau paj este să fie ignorat, poate în vreuna din zilele trecute să-l fi privit cineva cu atenție, nu au făcut-o Joana Carda și Jose Anaigo, o fi pentru că au alte griji mai serioase, cu toate că, întrebați, n-ar ști probabil să spună ce anume. Cine stă în răcoarea hotelului, m aceea penumbră seculară,

116

nu-și închipuie cît de cald e pe stradă. E august, dacă ne mai amintim bine, clima nu s-a schimbat pentru că a călătorit peninsula doar o sută cincizeci de kilometri, presupunînd că viteza s-a menținut constantă, după cum a informat postul de radio național al Spaniei, n-au trecut decît cinci zile și parcă ar fi fost un an. A spus Jose Anaipo, cum era și de așteptat, o plimbare pe zăpușeala asta, cu valiza și bățul în mînă, nu mă prea atrage, în zece minute vom fi terminați, cel mai bine ar fi să intrăm într-o cafenea, bem ceva răcoritor, Aș prefera un parc, o bancă izolată, la umbră, E pe-aici, în apro-piere, un parc, în Piața Dom Luis, dacă știți, Nu locuiesc în Lisabona, dar știu, Aha, nu locuiți în Lisabona, a repetat inutil Jose Anaigo. Coborau pe Rua do Alecrim, ea ducea valiza și bățul, vor fi destui trecători care să creadă despre el lucruri puțin măguhtoare, dacă nu îi duce valiza, și despre ea lucruri puțin decente, dacă duce bățul ăla, atît e de adevărat că sîntem cu toții niște observatori implacabili, malițioși cînd se nimerește și chiar mai mult decît trebuie. La exclamația lui Jose Anaipo s-a limitat Joana Carda să răspundă că sosise chiar în ziua aceea, cu trenul, că o pornise direct spre hotel, restul îl vom afla acum.

Sînt așezați, din fericire, la umbra copacilor, el a întreat, Prin urmare, ce v-a adus la Lisabona, din ce pricină ați venit să ne căutați, și ea i-a spus, Pentru că trebuie să fie adevărat că dumneavoastră și prietenii dumneavoastră aveți un rol în ceea ce se întîmplă, Ce se întîmplă, cui, Știți prea bine la ce mă refer, peninsula, sfișierea Pirineilor, călătoria asta cum nu s-a mai văzut vreodată, Uneori și eu îmi spun că da, e din cauza noastră, alteori găsesc că sîntem cu toții smintiți, o planetă care merge în jurul unei stele, rotindu-se, fie zi, fie noapte, fie frig, fie cald, și un spațiu aproape gol unde există obiecte gigantice care nu au alt nume decît cel pe care li-l dăm noi, și un timp despre care nimeni nu știe cu adevărat ce este, și toate astea să fie și ele

117

opera unor smintiți, Sînteți aRtronom, a întreat Jose Anaipo, amintindu-și în acea clipă de Maria Dolores, antropologul din Granada, Nu sînt astronom, dar nici neroadă, Scuzați-mi impertinența, sîntem cu toții nervoși, cuvintele nu spun ceea ce ar trebui, sînt prea multe, sînt prea puține, vă rog să mă scuzați, Vă scuz, Pescmne că vă par sceptic pentru că mie nu mi s-a întîmplat nimic în afară de sturzi, cu toate că, Cu toate că, Cu puțin timp în urmă, în hotcl, cînd v-am văzut în salon, m-am simțit ca și cum aș fi fost pe un vas pe mare, a fost pentru prima oară, lar eu v-am văzut ca și cum v-ați fi apropiat de foarte departe, Și nu erau decît cițiva pasi.

Veniți din toate părțile zării, sturzii au coborât brusc peste copacii din parc. Din străzile învecinate s-au ivit persoane, alergînd, priveau în sus, arătau cu degetul, iar au venit, a spus Jose Anaiço, enervat, și mai rău e că nu vom putea vorbi cu toată mulțimea asta înjur. În acea clipă sturzii s-au ridicat în zbor cu toții, au acoperit parcul cu o pată mare și neagră în vibrație, oamenii țipau, unii amenințatori, alții tulburați, alții înfricoșați, Joana Carda și Josã Anaiço priveau fără să înțeleagă ce se întîmplă, și atunci marea masă s-a înșiruit, a devenit triunghi, aripă, săgeată, iar apoi din trei ocoluri rapide sturzii au țîșnit înspre sud, au traversat riul, au dispărut departe în zare. Curioșii, gură-cască, adunați acolo, au scos exclamații de surpriză, dar și de decepție, în câteva minute parcul s-a golit, s-a simțit din nou căldura, așezați pe o bancă mai rămăseseră un bărbat ai o femeie, aveau un băț de velniș și o valiză. Jose Anaiço a spus, Cred că n-au să se mai întoarcă niciodată, iar Joana Carda, Acum am să vă povestesc ce mi s-a întîmplat.

Odată recunoscută gravitatea faptelor relatate, prudența a hotărît ca Joana Carda să nu se insta-lege la celebrul hotel, pe al cărui acoperiș încă mai așteptau plasele, acum zadarnic, să coboare acolo

118

sturzii. A fost o hotărîre inteligentă, a evitat, barem, să se poată confirma modificarea, pentru a doua oară, a proverbului despre lovitură și iepuri, și care ar însemna să cadă în laț, laolaltă cu cei trei sus-pecți, dacă nu chiar incriminați deja, o femeie cu haruri în scrimă metafizică. Schimbînd textul în cuvinte mai puțin baroce și construcții mai aerisite, Joana Carda s-a instalat mai sus, în Hotel Borges, în plin Chiado, cu valijoara și bățul ei de velniș, care din păcate nu e telescopic, să se strîngă, de acea oamenii o privesc intrigați cînd trece, iar la recepția hotelului, glumind ca să-și mascheze reala curiozitate, un funcționar, respectuos de altfel, va face o discretă aluzie la nuiiele care nu sînt bastoane, i-a răspuns Joana Carda prin tăcere, la urma urmelor, nu există nici o lege cunoscută care să interzică unui oaspete să transporte în camera sa o tulpină de stejar, darmito o nua subțirică, ce nici nu atinge doi metri lungime, lesne de purtat în lift, și care, dacă o pui deoparte, într-un colț, nici nu se bagă de seamă.

Jose Anaiço și Joana Carda au stat mult de vorbă, pînă după asfințitul soarelui, închipuiri-vă, au întors subiectul pe toate fețele posibile, și de fiecare dată ajungeau la concluzia că, nefiind nimic natural în el, lucrurile se petreceau ca și cum o nouă norma-litate ar fi venit să se instaleze în locul celei vechi, dar fără convulsii, zguduirii sau schimbări de culoare, care, de altfel, chiar dacă s-ar produce, tot n-ar explica nimic. Greșeala e doar a noastră, cu gustul nostru pentru dramă și tragedie, cu nevoia de contur și gesturi largi, ne minunăm, de pildă, în fața unei nașteri, învîlmășeala aceea de suspine și gemete și țipete, corpul care se deschide ca o smochină coaptă și azvîrle afară un alt corp, și asta e o minune, într-adevăr, dar nu a fost o minune mai mică ceea ce n-am putut vedea, ejacularea arzătoare în interiorul femeii, maratonul ucigător, iar pe urină făurirea nespuse de lentă a unei ființe prin sine însăși, e adevărat că și cu ajutoare, acesta care va fi, ca să

119

nu mergem mai departe, cel care scrie asta, ireine-diabil ignorînd ce i s-a întîmplat atunci și totodată, hai să mărturisim, nu p-reă cunoscător a ceea ce i se întîmplă acum. Joana Carda nu știe și nu poate spune mai mult, Bățul era acolo, pe joa, am tras o linie cu el, dacă pentru că am făcut așa ceva se petrec toate lucrurile astea, cine sînt eu să jur, trebuie venit și văzut. Au dezbătut din nou și din nou problema, era deja în amurg cînd s-au despărțit, ea a luat-o spre Borges în sus, el spre Bragança în jos, și merge chinuit de remușcări Jose Anaiço, căruia puțin i-a păsat de ce li se întîmplase prietenilor, ingratur, a fost de ajuns să-i apară o femeie scornind povești de mică vrăjitoare, și aproape toată după-amiază s-o asculte, Trebuie mers și văzut, repeta ea, modificînd ușor fraza, poate pentru a-l convinge definitiv, în multe cazuri e unica soluție să spui în alt fel. La intrarea în hotelul său Jose Anaiço a ridicat ochii, de la sturzi nici o pană, umbra înaripată care tocmai a trecut, fugară și catifelată ca o mîngiere discretă, a fost un liliac la vînătoare de țînțari și fluturi de noapte, Micul hidalgo de pe balustradă are felinarul aprins, e acolo ca să salute, dar Jose Anaiço nici măcar o privire îngreșată nu-i aruncă, îl așteaptă cu siguranță o noapte grea dacă nu s-au întors Pedro Orce și Joaquim Sassa.

S-au întors. Așteaptă în salon, așezați pe aceleași scaune pe care au stat Joana Carda și Jose Anaigo, și mai sînt unii care nu cred în coincidențe, cînd tocmai coincidențele se întîlnesc și se pregătesc mai des în lume, dacă nu cumva coincidențele sînt însăși logica lumii. Jose Anaigo se oprește la intrarea în salon, se pare că se va repeta totul, dar nu chiar acum, parchetul a rămas neclintit, cei patru pași de distanță sînt doar o distanță de patru pași, nici un hău interstelar, nici un salt de moarte sau de viață, picioarele s-au mișcat singure, apoi gurile au vorbit ca să spună ceea ce e de așteptat, Ai fost să ne cauți, a întrebat Joaquim Sassa, dar la o întrebare

120

atît de simplă nu poate Jose Anaipo să răspundă cu simplitate, Da sau Ba, amîndouă cuvintele ar fi adevărate, amîndouă ar minți, ar dura prea mult ca să explice, de aceea a pus la rîndul său o întrebare, la fel de legitimă și naturală ca și cealaltă, Unde naiba ați fost atîta vreme. Se vede că Pedro Orce a obosit, nici nu-i de mirare, vîrsta, orice-ar zice îndărătnicii, își spune cuvîntul, dar pînă și un bărbat tînăr și viguros ar fi ieșit terminat din mîinile doctorilor, teste peste teste, analize, radiografii, chestionare, lovituri de ciocănel în tendoane, sondaje la urechi, examinări ale retinei, electroencefalograme, nu-i de mirare că pleoapelor îi atîrnă de parcă ar fi de plumb. Tot ce vreau e să dorm, spune el, savanții ăștia portughezi erau să mă omoare. Atunci au hotărît ca Pedro Orce să se retragă în cameră pînă la ora cinei, o să coboare mai tîrziu pentru o supă de pasăre cu orez și un piept de găină, deși nu prea avea poftă de mîncare, i se pare că are încă stomacul plin cu substanță radiologică. Dar n-ai făcut nici o radiografie la stomac, s-a mirat Joaquim Sassa, Păi nu, dar e ca și cum aș fi făcut, zîmbetul lui Pedro Orce era la fel de decolorat ca un trandafir veșted. Stai să te odihnești, i-a spus Jose Anaipo, Joaquim și cu mine o să mergem să cinăm la un restaurant, vorbim despre ce s-a întîmplat, iar cînd ne întoarcem îți batem la ușa, să vedem cum te simți, Nu mai bateti, mai mult ca sigur că voi dormi, aș vrea să dorm douăsprezece ore în șir, pe mîine, și s-a retras tîrșîindu-și picioarele. Sărmanul, în ce belea l-am băgat, asta a fost spus de Jose Anaipo, Și pe mine m-au hărțuit cu examene și întrebări, dar nu se compară cu ce i-au făcut lui, știi de ce mi-a amintit asta, de o povestire pe care am citit-o cu multi ani în urmă, Inocent între doctori se numea, de Rodrigues Miguels¹, Intocmai.

1. Jose Rodrigues Miguels, scriitor portughez contemporan, născut în 1901, autor a numeroase romane și nuvele.

121

Pe stradă au hotărît să se mai plimbe în Doi Cai, era încă devreme pentru cină, și puteau tăfășui în voie. Dezorientarea era totală, a început Joaquim Sassa, și dacă se agață atîta de noi e pentru că nu mai au nimic altceva, adică, de-acum chiar încep să aibă prea mult, poate din cauza știrilor de la televizor, de ieri, și din ziarele de azi, ai văzut titlurile celor de după-amiază, au innebunit, le-au căzut pe cap o droaie de persoane care jură că simt și ele Lremu-riciul de pămînt și că au aruncat pietricele în rîu și a ieșit de-acolo o nimfă, iar papagalul scoate sunete ciudate. Totdeauna se întîmplă așa, vestea naste veste, pe păsărelele noastre, probabil, n-o să le mai vedem, De ce, ce s-a întîmplat, Cred c-au plecat, așa pur și simplu, mci mai mult nici mai puțin, după ce nu te-au slăbit deloc o săptămînă întreagă, Așa se pare, Le-ai văzut, Da, au traversat rîul înspre sud și nu s-au mai întors, Cum de-ai știut că plecau, erai la fereastra camerei, Nu, am fost într-un parc din apropiere, In loc de asta, mai bine ai fi încercat să afli unde eram noi, Asta și aveam de gînd, dar pe urmă am mers în parc și am rămas acolo, Să iei o gură de aer, Să stau de vorbă cu o femeie, Asta-i bună, halal prieten te-ai dovedit, noi în chinurile iadului și tu la agățat, cum n-ai putut aă pui mîna pe arheoloaga din Granada, acum îți scoți pîrleala, Nu era arheolog, era antropolog, Tot aia e, Asta-i astronom, Nu-ți batejoc de mine, De fapt nu știu ce e, ideea asta cu astronomul mi-a venit de la un iucru pe care i l-a.m spus, £1, e povestea ta, eu n-am de ce să mă bag în viețile altora, Ba ai, întîmplarea pe care mi-a povestit-o are legătură cu noi, Am priceput, e una din cele cu pietricelele, Ba nu, Atunci simte tremurături, Tot nu mă crezi, Canarul și-a schimbat culoarea, Ironizînd cu atîta artă nu ajungi unde trebuie, lartă-mă, adevărul e că-s mîhnit, nu pot uita că n-ai fost să ne cauți, Ți-am mai spus că asta intenționez, dar tocmai atunci s-a ivit femeia, tocmai cînd mă pregăteam să ies, voiam să încep cu

122

ambasada Spaniei, s-a ivit și avea o întâmplare de povestit, era cu un băț în mână, ducea o vahjoară, purta pantaloni și jachetă albastre, are părul negru, pielea foarte albă, ochii nu știu bine cum, e greu de spus, Interesante amănunte pentru istoria peninsulară, mai lipsește doar să-mi spui că doamna e frumoasă, Este, Tinără, Să spunem că da, că e tinără, deși nu e chiar o fetișcană, După cum vorbești, ești aniorezat Inlea, E un cuvânt mare, dar am simțit pardoseala hotelului clătinându-se, N-am mai auzit vorbindu-se despre acest efect, Să facem pace, Numai dacă oi fi fost băut și nu-ți mai amintești, Pace, Păi da, pace, ce voia Ochi Nu Știu Bine Cum, și ce băț era ăla, Bățul era de velniș, Nu prea sînt tare la botanică, ce-o mai fi și ăla velniș, Velnișul e vînj, sau ulm, și dacă în această parte a conversației pot face un comentariu lateral, îți spun că ai o tehnică de interogatoriu excelentă. Joaquim Sassa a rîs, Oi fi învățat azi de la meșteri buni care m-au călcat pe nervi, scuză-mă, continuă povestea cu doamna, mai are alt nume în afară de Ochi Nu Știu Bine Cum, Se numește Joana Carda, A fost prezentată, acum să pătrundem în miezul problemei, închipuiește-ți că găsești un băț pe drum și că, distrat sau fără vreun scop anume, tragi o linie pe pămînt, Cînd eram puștan am făcut-o de multe ori, Și ce s-a întîmplat, Nimic, nu s-a întîmplat niciodată nimic, și zău, a fost păcat, Acum închipuiește-ți că această linie ar produce, printr-un efect magic sau dintr-o cauză echivalentă, o crăpătură în Pirinei și că munții Pirinei s-ar frînge de sus pînă jos, iar Peninsula Iberică ar începe să navigheze în largul mării, Joana ta nu-i în toate mințile, Au mai fost și altele, dar asta n-a venit din Lisabona ca să ne spună că, deoarece a tras ea o linie pe pămînt, s-a separat peninsula de Europa, Slavă Domnului, n-a dispărut încă de tot judecata pe acest pămînt, Ea a spus că linia pe care a tras-o nu dispăre nici la vînt, nici cu apă aruncată peste ea, nici răzuită, nici măturată cu un tîm, nici

123 călcată în picioare, Baliverne, Așa cum tu ești cel mai puternic aruncător de greutate din toate timpurile, șase kile aruncate fără să trișezi la cinci sute de metri, însuși Hercule, cu toate că era semizeu, n-ar reuși să-ți bată recordul, Vrei să cred că o linie trasă pe pămînt, că pe pămînt a fost, nu, se menține în ciuda vîntului, a apei și a măturii, iar dacă o umpli se reconstituie, Imposibil, Nu ești original, și eu am folosit cuvîntul ăsta, iar Joana cu Ochi Nu Știu Bine Cum s-a mărginit să răspundă, Doar Mergînd Acolo și Văzînd sau Doar Mergînd și Văzînd Acolo, nu sînt sigur. Atăcut Joaquim Sassa, în această vreme mergeau pe Cruz Quibrada1, ce caz profanator s-o ascunde în aceste cuvinte azi inofensive, iar Jose Anaîto a spus, Toate astea ar fi absurde dacă nu s-ar întîmpla, iar Joaquim Sassa a întrebat, Chiar crezi asta. Mai era încă puțină lumină de zi, nu multă, doar atîta cît să se poată vedea marea în plină zare, de pe această înălțime de unde se coboară spre Caixas se atinge dimensiunea marilor ape, poate de asta a murmurat Jose Anaîto, Sînt altele, și Joaquim Sassa, care nu putea ști la ce alte se referea, a întrebat, Cine, Apele, apele astea sînt altele, așa se transformă viața, s-a schimbat și nu ne-am dat seama, eram liniștiți și socoteam că nu ne schimbaserăm, iluzie, pură amăgire, mergeam cu viața. Marea bătea cu forță în parapetul șoselei, nu-i de mirare, aceste valuri sînt și ele altele, obișnuite să aibă mișcări libere fără martori, numai cînd trecea vreun vas minuscul, nu leviatanul de acum, care împinge violent oceanul. Spuse Jose Anaipo, Hai să mîncăm acolo, în Paço de Arcos, apoi ne întoarcem la hotel, să vedem ce face Pedro, Sărmanul, l-au dat gata. L-au depus pe Doi Cai pe o stradă laterală, s-au dus în căutarea unui restaurant, dar, înainte de a intra, Joaquim Sassa a spus, În timpul examenelor

1. Cruce Sfărîmată (port.). 124

și al interogatoriilor am auzit un lucru la care noi nu ne gîndiserăm niciodată, a fost doar jumătate de cuvînt, dar suficient, cel care și-a dat drumul la gură credea pesemne că nu eram atent, Ce anume, Pînă acum, peninsula, nu e peninsula, dar cum naiba să-i spunem, s-a dislocat practic în linie dreaptă, între paralele treizeci și șase și patruzeci și trei, Și ce-i cu asta, Oi fi tu bun profesor la toate celelalte materii, dar ești slab la geografie, Nu pricep, Ai să pricepi dacă-ți amintești că Azorele sînt situate între paralele treizeci și șapte și patruzeci, La dracu', Strigă-l, strigă-l, Peninsula o să se ciocnească de insule, Exact, Va fi cea mai mare catastrofă din istorie, Poate că da, poate că nu, și, după cum ai spus-o cu puțin timp în urmă, toate astea ar fi absurde dacă nu s-ar întîmpla, acum hai să mîncăm.

S-au instalat, au ales mîncarea, Joaquim Sassa era hămesit, înfuleca pîine cu unt, măsline, vin, cu o lăcomie pentru care surisul său cerea scuze, E ultima masă a

condamnatului la moarte, de-abia după câteva minute a întrebat, Și judecătoarea cu bățul, unde se găsește în acest moment, A tras la hotelul Borges, din Chiado, Credeam că locuiește în Lisabona, Nu locuiește în Lisabona, asta mi-a spus-o, dar nu mi-a spus unde anume, nici eu n-am întrebat-o, probabil pentru că m-am gândit că o să mergem cu ea, Penru ce anume, Să vedem linia pe pământ, Ai tu îndoieli, îndoieh nu cred că am, dar vreau să văd cu ochii mei, să ating cu mîinile mele, Ești ca tipul cu măgarul Platero, dintre munții Morena și Aracena, Dacă ceea ce afirmă ea e adevă-rat, mai mult o să vedem noi decît Roque Lozano, care nu va găsi decît apă cînd va ajunge la destinație, De unde știi tu că se numea Roque Lozano, nu-mi amintesc să-l fi întrebat noi de nuine, de cel al măgarului da, dar nu și de-al lui, Oi fi visat, Și Pedro, o să vrea să ne însoțească, Cine simte pămîntul tremurîndu-i sub picioare are nevoie de companie, Ca și cineva care a simțit clătînîndu-se parchetul,

125

Pace, Sărmanul Doi Cai, începe să devină mic pentru atîta lume, patru persoane cu bagaje, chiar și de cercetaș, și c bătrîn, sărăcuțul, Nimeni nu reușește să trăiască dincolo de ultima sa zi, Ești un înțelept, Tot e bine că te-ai convins, Parcă se isprăviseră călătoriile noastre și fiecare urmează să meargă la casa lui, la viața cea de toate zilele, Mergem la viața acestor zile, să vedem ce ne oferă, Pînă cînd nu se ciocnește peninsula de Azore, Dacă ăsta-i sfîrșitul, pînă atunci avem viața garantată.

Au terminat de cînat, au pornit-o la drum fără grabă, în trapul scurt al lui Doi Cai, pe șosea era puțină circulație, o fi din cauza greutăților de aprovi-zionare cu benzină, au avut noroc cu cumpătarea motorului. Dar nu ne dă mîna să rămînem în pană oriunde, atunci chiar că se încheie călătoria, a observat Joaquim Sassa, și deodată amintindu-și, De ce ai spus că probabil au plecat sturzii, Oricine e în stare să priceapă diferența dintre adio și la revedere, ce-am văzut eu a fost un adio, Dar de ce, Nu știi ce să-ți spun, totuși, e o coincidență, sturzii au plecat cînd a apărut Joana, Joana, așa se numește, Puteai să-i spui individa, tipa, mîndra, așa vorbește pudoarea masculină despre femei atunci cînd pronunțarea numelnr lor ar fi ceva prea intim, In comparație cu înțelepeiunea ta, a mea face încă primii pași, dar, după cum tocmai ai observat, i-am spus numele firesc, dovadă că sufletul meu n-are nimic de-a face cu acest caz, Numai dacă nu cumva, pînă la urmă, ești mult mai machiavelic decît o arăți, prefăcîndu-te că ai dori să dovedești contra-riul a ceea ce de fapt gîndești sau simți pentru ca eu să cred că ceea ce simți sau gîndești e tocmai ceea ce doar pari că vrei să dovedești, nu știi dacă am fost clar, N-ai fost, dar nu contează, claritatea și obscuritatea sînt aceeași umbră și aceeași lumină, întunericul e clar, clarul e întunecat, și cît despre a fi cineva în stare să spună de fapt și exact ceea ce simte sau gîndește, te implor să nu o crezi, nu pentru

126

că nu ar fi de dorit asta, ci pentru că nu se poate, Atunci de ce vorbesc oamenii atîta, Numai asta puteni face, să vorbim, sau nici măcar să nu vorbim, toate sînt experimente și tentative, Au plecat sturzii, a venit Joana, a plecat un cerc de prieteni, a venit un prieten, poți să te fălești că ești un norocos, Asta rămîne de văzut.

La hotel era un mesaj de la Pedro Orce, pentru

Joaquim Sassa, tovarășul său de suferință, No me despierten1, altul de la Joana Carda, telefonic, pentru Jose Anai^o, E totul adevărat, n-ați visat. Pe deasupra umărului lui Jose Anaigo, glasul lui Joaqmm Sassa a părut să sune batjocoritor, Doamna Ochi Nu Știu Bine Cum te asigură că e reală, de aceea nu pierde timpul visînd-o la noapte. Pe cînd urcau scara spre camere, Jose Anaișo a spus, Mîine, la prima oră, o sun să-i spun că vom merge la ea, dacă ești de acord, Sînt, și nu te supăra pentru lucrurile pe care le zic, la urma urmelor, se știe, invldia mă face să vorbesc, Să invidiezi ceea ce doar pare să fie e o trudă în zadar, Înțelepriunea mea îmi șoptește că totul pare doar, nimic nu e, și trebuie să ne mulțumim cu asta, Noapte bună, înțeleptule, Vise plăcute, amice.

Intr-o taină atît de mare că popoarele habar nu au avut de preambului, nici măcar cît negru sub unghie, pregăteau guvernele și institutele științifice cercetarea mișcăm subtile care ducea peninsula pe mare în larg cu o constanță enigmatică și o stabi-litate sigură. Să știe cum și de ce se frînseseră Pirineii era o idee la care se și renunțase, o

nădejde pierdută în câteva zile. În ciuda enormei cantități de informații acumulate, calculatoarele cereau, cu răceală, noi date sau dădeau răspunsuri disperate,

1. Nu mă trezi (sp.).

127

cum a fost cazul celebrului Institut Tehnologic din Massachusetts, unde programatorii s-au înroait de rușine când au prirnit pe teriniale sentința perem-ptorie, Prea multă expunere la soare, închipuiți-vă. În Portugalia, poate că datorită imposibilității, pînă astăzi, de a se primeni limbajul cotidian de anumite arhaisme persistente, concluzia cea mai apropiată care s-a putut obține a fost, Ulciorul nu merge de multe ori la apă, metaforă care n-a făcut decît să încurce ițele, de vreme ce nu era vorba de nici un ulcior, nici de apă, dar în care nu e greLi de descifrat un factor sau început de repetiție, care prin propria sa natură, depinzînd de periodicitate, nu se știe niciodată unde se va opri, totul depinde de durata fenomenului, de efectul acumulat al acțiunilor, ceva în genul strop cu strop o picătură găurește piatra dură, formulă care, în mud curios, n-a fost niciodată exprimată de calculatoare, și zău că ar fi putut, că între una și cealaltă nu lipsesc asemănări de toate ordinele; în primul caz povara grea a apei din ulcior, în al doilea caz tot apa, dar strop cu strop, în cădere liberă, și timpul, celălalt ingredient comun.

Există filosofii populare despre care am putea chibzui la nesfirșit, dar care pentru personalul științific, geologi și oceanologi, nu înseamnă nimic. În intenția spiritelor simple, chestiunea ar admite chiar să fie pusă sub forma unei întrebări elementare care, în naivitatea sa, amintește de cea a galicianu-lui la vederea rîului Irati atunci cînd acesta se afunda înăuntrul pămîntului, dacă vă amintiți, Incotro se duce apa asta, a vrut el să știe, acum am spunc altcumva, Ce se întîmplă dedesubtul acestei ape. Aici, de afară, cu picioarele bine înfipte în pămînt, privind zările, sau din aer, unde continuă neobosite observațiile, peninsula e o masă de pămînt care pare, insistăm asupra verbului, pare să plutească peste ape. Dar de bună seamă că nu poate pluti. Ca să plutească ar fi nevoie să se fi desprins din adîncuri, în care caz s-ar opri, inevitabil, tot din adîncuri,

128

desfacută în bulgări, fiindcă, presupunînd chiar că în împrejurările de față legea impulsului s-ar îndeplini fără prea mare abatere sau dereglare, efectul deza-gregator al apei și al curenților maritimi ar reduce, în mod progresiv, grosimea platformei navigante pînă la dizolvarea completă a plăcii superficiale, Prin urmare, și fără nici o îndoială, trebuie să conchidem că peninsula alunecă pe sine însăși, la o adîncime neștiută, ca și cum pe orizontală s-ar fi separat în două lame, cea inferioară formînd partea crustei profunde a pămîntului, cea superioară, după cum s-a mai explicat, alunecînd lent în întunecimea apelor, între nori de nămol și pești înspăimîntați, așa o fi navigînd în abisuri, prin cine știe ce loc din oceane, Olandezul Zburător de tristă amintire. Teza e sedu-cătoare și are mister, cu un dram de imaginație în plus ar putea furniza cel mai fascinant capitol din Douăzeci de mii de leghe sub mări. Totuși, acestea sînt alte veacuri, știința mult mai exigentă, și deoarece tot nu s-a putut descoperi ce anume duce la dislocarea peninsulei pe fundul mării, atunci să meargă acolo cineva, cu ochii săi omenești, să vadă minunea, să filmeze împingerea uriașei mase de piatră, să înregistreze, mai știi, acel țipăt de balenă, acel scrișnet, acea sfișiere neconținută. A venit vremea scufundătorilor.

În apnee, se știe, nu se poate coborî prea adînc și nici pentru mult timp. Vine pescuitorul de perle, sau de bureți, sau de corali, se scufundă pînă la cincizeci de metri, și chiar șaptezeci, pînă la fundul apei, suportă vrei trei-patru minute, e totul în funcție de antrenament și de cerință. Aici sînt alte adîncimi, iar apele cu mult mai reci, chiar dacă se protejează corpul cu costumele acelea de cauciuc care preschimbă orice om, bărbat sau femeie, într-un triton negru cu dungi și pete galbene. Se va recurge atunci la sca-fandri, la buteliile cu aer comprimat, și, cu aceste tehnici și aparaturi mai recente, cu mii de precauții, se vor putea atinge adîncimi de ordinul a două sute

129

sau trei sute de metri. De acolo înjos ar fi mai bine să nu se forțeze norocul, se trimit maBini fără echipaj, ticsite cu camere de filmat și televiziune, senzori, sonde tactile și ultrasonice, toată aparatura potrivită unor asemenea scopuri.

Cu discreție, concomitent, pentru a beneficia de confruntarea rezultatelor observației, au început operațiile pe coastele de nord, sud, și vest, sub simu-larea unor manevre navale în cadrul programului de antrenament al Pactului Nord-Atlantic, pentru ca anunțarea investigației să nu dea naștere unor noi mișcări de panică, fiindcă pînă acum, în mod inexplicabil, nici unui om din popor nu i-a trecut prin minte că peninsula ar putea să alunecă peste ceea ce a fost pedestalul ei milenar. A sosit timpul să arătăm că savanții mai ascund și o altă neliniște chinuitoare, care decurge, ca să spunem așa, în chip fatal, din chiar această teză care a propus ipoteza despicării adînci, orizontale, și care se poate rezuma la o altă înspăimîntătoare întrebare de o teribilă simplitate, Ce se va întîmpla cînd se va interpune în calea peninsulei o gaură abisală, încetînd să existe așadar, o suprafață continuă de alunecare. Recurgînd, așa cum e întotdeauna de dorit, pentru o mai bună înțelegere a faptelor, la propria noastră conștiință, de scîldători, în acest caz, vom înțelege perfect ce ar însemna acest lucru dacă ne amintim de ceea ce se întîmplă, în stare de panică și tulburare, cînd, pe neașteptate, alunecă piciorul, iar cunoștințele de natație sînt insuficiente. Alunecîndu-i peninsulei piciorul, sau picioarele, va avea loc inevitabila scu-fundare, afundare, sufocare, asfixiere, cine ar fi spus, după atîtea secole de viață mărginită, că eram hărăziți destinului Atlantidei. Să ne dispensăm de amănuntele care într-o zi vor fi divulgate pentru ilustrare tuturor acelor care se interesează de viața submarină, amănunte care, deocamdată strict secrete, se întîlnesc în jurnalele de bord, acte confidențiale și unele registre, cîteva

130

cifrate. Să ne limităm să spunem că platforma continentală a fost minutios examinată, fără rezultat. Nu s-a găsit nici o crăpătură, în afară de cele din născare, nici o frecare anormală nu s-a observat la microfoane. Odată frustrată această primă expectativă, s-a trecut la genuni. Macaralele au coborît pompele pregătite pentru marile presiuni, care, în marea adîncă și tăcută, au căutat, au căutat și n-au găsit nimic. Arhimede, capodoperă a investigației submanne, acționat de proprietarii săi francezi, s-a coborît la maximele străfunduri periferice, de la zona eufotică pînă la zona pelagică, iar de aici pînă la zona batipelagică, a folosit faruri, pensete, palpa-toare electronice, sonde de diverse tipuri, a măturat orizontul subacvatic cu sonarul panoramic, zadarnic. Lungii versanți, pantele abrupte, hăurile verticale se etalau în taciturna lor mareție, în nesfirșita lor splendoare, instrumentele înregistrau, cu multe clicuri și lumini care se aprindeau și se stingeau, curenții ascendenți și descendenți, fotografiau peștii, bancurile de sardine, coloniile de caracude, brigă-zile de toni mai mari și mai mici, flotile de scrumbii, oștile de pești-spadă, iar dacă Arhimede ar transporta în pîntecele sale un laborator utilat cu necesarii reactivi, solvenți ai alt calabalic chimic, ar individualiza elementele naturale care sînt dizolvate în apele oceanice, mai precis, în ordinea descrescătoare a cantităților și pentru garanția culturală a unei populații care nici nu visează că există atîtea lucruri în inerea în care se scaldă, clor, sodiu, magneziu, sulf, calciu, potasiu, crom, carbon, stronțiu, bor, siliciu, fluor, argon, azot, fosfor, iod, bariu, fier, zinc, aluminiu, plumb, staniu, arsenic, cupru, uraniu, nichel, mangan, titan, argint, tungsten, aur, ce bogă-ție, Dumnezeule, și ce lipsuri mai avem pe pămîntul neclintit, numai nu se ajunge la crăpătura ce ar explica fenomenul care, în ochii tuturor, la urma urmelor se produce, iese în evidență și se adevă-rește. Disperat, un savant american, din cei iluștri,

131

a ajuns să proclame pe puntea superioară a navei hidrografice, împotriva vîntului și a orizontului, Declar că e imposibil ca peninsula să fie în mișcare, dar un italian, cu toate că nu era atît de învățat, însă îmbărbătat de precedentul istonc și om de știință, a murmurat, totuși nu atît de încet încît să nu-l audă acea ființă providențială care le aude pe toate, E pur si muove. Cu mîinile goale, aspre de sare, umilite de frustrare, guvernele s-au mărginit să dea publicității știrea că, sub auspiciile Națiunilor Unite, a avut loc o examinare a eventualelor modi-ficări aduse de dislocarea peninsulei în habitatul speciilor piscicole. Nu s-a scremut muntele să iasă un șoarece, dar oceanul a dat naștere unei plevuști.

Călătorii au ascultat informația la ieșirea din Lisabona și nu i-au acordat însemnătate, așa cum fusese știrea introdusă între celelalte care se refereau tot la îndepărtarea peninsulei și care, ca importantă, nu păreau să fie cine știe ce. Omul se obișnuiește cu toate, popoarele o fac chiar mai lesne și mai grabnic, în definitiv e ca și cum am călători

acum pe un vapor imens, atât de mare încît ar fi chiar posibil să locuiești pe el pentru tot restul vieții fără să-i vezi prora sau pupa, încă nu era vapor peninsula atunci cînd era agățată de Europa și totuși existau deslui care din toate ținuturile le cunoșteau doar pe cele în care se născuseră, spuneți-mi atunci, vă rog, unde e diferența. Acum, că Joaquim Sassa și Pedro Orce par să fie definitiv eliberați de furoarea analitică a științei și nu vor mai trebui să se teamă de autorități, ar putea să se întoarcă fiecare acasă, la fel și Jose Anai^o, de care sturzii s-au dezinte-resat dintr-o dată, dar această apariție feminină, ca să spunem așa, a făcut să se întoarcă totul la începuturi, așa cum, de altfel, e apanajul tuturor femeilor, chiar dacă nu întotdeauna într-o manieră atât de radicală. În urma unei întâlniri chiar în acel parc, unde în ajun fuseseră Joana Carda și Jose Anaïço, cei patru au hotărît, după o nouă examinare

132

a faptelor, să pornească toți într-o călătorie care îi va duce la locul însemnat cu linia pe pămînt, una din acelea pe care totii le-au făcut în viață, dar unică prin calitățile sale, dacă e să-l credem pe agent și martor, coincidînd într-o singură persoană. Joana Carda nu a destăinuit încă numele locului sau al vreunui oraș învecinat, s-a mărginit să indice direcția generală, Mergem spre nord pe autostradă, apoi vă arăt dru-mul. în mod discret, Pedro Orce l-a atras pe Jose Anaigo deoparte, să-l întrebe dacă i se părea în regulă să se aventureze astfel, supuși orbește libe-rului arbitru al unei țicnite cu bățul în mîină, n-o fi asta vreo capeană, vreo răpire, vreun viclesug perfid, Al cui, a vrut să știe Jose Anaigo, Asta nu mai știu, poate vor să ne ducă la laboratorul vreunui savant nebun, cum se vede prin filme, vreun Frankenstein, a răspuns Pedro Orce, de-acum zîmbind, Există deci motive să se vorbească atîta de imaginația andaluză, fierbe în puțină apă, a comentat Jose Anai^o, Nu că-i apa puțină, ci că focul e mare, a răspuns Pedro Orce, Lasă, a încheiat Jose Anaïço, ce o fi, o fi, și s-au apropiat de ceilalți, care înce-puseră o dezbatcre cam așa, Nu știu cum de s-a întîmplat, nuiaua era pe jos, am luat-o și am tras linia, V-ați gîndit pe urmă că ar fi o nuielușă ferme-cată, Mi s-a părut prea mare pentru o nuielușă, și-apoi întotdeauna am auzit spunîndu-se că nuielu-șele fermecate sînt făcute din argint și cristal, cu o steluță în vîrf, strălucind, Știați că era o nuia de velniș, Eu nu mă prea pricep la copaci, dar, în cazul ăsta, cred că și un băț de chibrit ar fi avut același efect, De ce spuneți asta, Ceea ce trebuie să se întîmple se întîmplă, și are multă forță, nu-i poți rezista, Credeți în fatalitate, Cred în ceea ce trebuie să se întîmple, Atunci sînteți ca Jose Anaïço, a spus Pedro Orce, și el crede asta. Dimineața, cuunvînticel care părea o adierejucăușă, nu promitea o zi caldă. Mergem, a întrebat Jose Anai^o, Mergem au răspuns toți, inclusiv Joana Carda, care venise să-i ia.

133

Viața e plină de întîmplări mărunte care par să nu aibă însemnătate, altele într-un anumit moment au atras toată atenția, iar cînd, mai tîrziu, în lumina consecințelor lor, le apreciem din nou, se vede că despre cele din urmă a slăbit ammtirea, pe cînd primele au dobîndit titlul de fapt decisiv, sau barem verigă de legătură într-un lanț succesiv și semnifi-cativ de evenimente în care, ca să dăm exemplul așteptat, nu ar avea de fapt loc această învălmășeală de na-și-pune, aparent atât de justificată în sine însăși, care e aranjarea bagajelor a patru persoane într-un automobil atât de mic precum Doi Cai. Ope-rația dificilă absoarbe atenția tuturor, fiecare dă sugestii, propune și își dă silința să ajute, dar ches-tiunea principală latentă în toată această foială, care determină pesemne chiar și dispunerea ocazională a celor patru înjurul mașinii, este să se știe lîngă cine va merge Joana Carda. Că Joaquim Sassa trebuie să-l conducă pe Doi Cai, e de la sine înțeles, la începutul unei călătorii cu mașina trebuie să fie întotdeauna condusă de stăpînul său, e vorba de un punct indiscutabil care implică prestigiu, prerogativ și simțul proprietății. Șoferul alternativ, la momentul oportun, va fi Jose Anaifo, de vreme ce Pedro Orce, nu atât datorită vîrstei, cît faptului că trăiește pe pămînt despămîntenit și are slujbă la tejghea, nu s-a aventurat niciodată în complexa mecanică a volanului, pedalelor și levierelor, iar pe Joana Carda e prea devreme ca s-o întrebe dacă știe să conducă. Astfel sînd datele problemei, se pare că cei doi ar trebui să călătorească pe bancheta din spate, mergînd în față, în mod logic, pilotul și copilul. Dar Pedro Orce e spaniol, Joana Carda portugheză, nici unul din ei nu vorbește Hmba celuiilalt, în afară de asta de-abia s-au cunoscut, mai incolo nu vom spune că nu, atunci cînd va fi altă familiaritate. Locul de lîngă șofer, deși pentru superștiioși, cu sprijinul

faptelor experienței, este numit locul mortului, e în general considerat un loc de distincție, trebuind de

134

aceea să fie oferit Joanei Carda, căreia Joaquim Sassa i-ar da locui de onoare, mergînd ceilalți bărbați în spate, și nu s-ar înțelege rău, după atîtea aventuri trăite în comun. Dar bățul de velniș e prea mare pentru a intra în față, iar Joana Carda pentru nimic în lume nu s-ar despărți de el, după cum au înțeles cu toții. Ori, neexistînd alte alternative, va merge Pedro Orce în față, și asta pentru două motive explica-bile, oricare dintre ele de cea mai mare însemnătate, pentru că e un loc de distincție, iar apoi, pentru că, la urma urmelor, fiind Pedro Orce cel mai bătrîn dintre cei prezenți, e totodată și cel mai aproape de moarte, în conformitate cu ceea ce numim, cu umor negru, legea naturală a vieții. Dar ceea ce de fapt e mai presus de orice raționamente bifurcate, este că Joana Carda și Jose Anaiço vor să meargă împreună pe bancheta din spate, și în mișcări, pauze și aparente neatenții au izbutit asta. Să ne așezăm, așadar, și să pornim la drum.

Călătoria n-a avut istorie, asta o spun întotdeauna naratorii grăbiți cînd socotesc că ne pot convinge că în cele zece minute sau zece ore pe care le vor șterge cu buretele nu s-a întîmplat nimic care să merite a fi semnalat. Din punct de vedere deontologic, ar fi mult mai corect, și un altfel de loialitate, să spunem așa, Ca în toate călătoriile, indiferent de durata și parcursul lor, au avut loc mii de episoade, mii de cuvinte, mii de gînduri, și cine-a spus mii ar putea spune zeci de mii, dar relatarea oricum merge tîriș-grăpiș, de aceea îmi permit să abreviez, folosind trei rînduri pentru a parcurge două sute de kilometri, dînd de înțeles că patru persoane într-un automobil au mers tăcute, fără gînduri și fără să se miște, prefăcîndu-se, în sfîrșit, că nu au dat importanță călătoriei făcute. În cazul nostru, de pildă, ar fi imposibil să nu găsim vreo semnificație în faptul că Joana Carda, cu toată naturalețea, l-a însoțit pe Jose Anaiço atunci cînd el s-a dus să ocupe locul lui Joaquim Sassa, căruia

135

i-a venit cheful să se odihnească după atîta condus, și că nu se știe prin ce exerciții de gimnastică o fi reusit să găsească loc în față și pentru bățul de velniș, fără să incomodeze șoferul sau să afaceteze vizibilitatea. Și devine acum inutil să spunem că revenind Jose Anai(:n pe bancheta din spate s-a dus și Joana Carda cu el, și așa a fost mereu, unde era Jose era și Joana cu el, deși nici unul dintre ei, deocamdată, nu știe să spună de ce și pentru ce, sau, știînd-o, nu s-ar încumeta, fiecare clipă are propria ei aavoare, iar savoarea acestei clipe încă nu s-a risipit.

Se vedeau cîteva automobile abandonate pe șosea, iar acestea, în mod invariabil, erau incomplete, le lipseau roțile, farurile, retrovizoarele, ștergătoarele, o portieră, toate portierele, banchetele, unele din mașini apăreau reduse doar la caroserie, ca niște raci fără miez. Dar, cu siguranță din cauza greutăților de aprovizionare cu benzină, traficul era redus, doar arareori trecea cîte o mașină. Mai ieșeau la vedere anumite incongruențe, bunăoară mersul pe autostradă al unei căruțe trase de un măgar, sau un pluton de cicliști ale căror viteze maxime posibile ar rămîne cu mult dincoace de viteza minimă pe care semnalele respective continuau să o impună inutil, indiferente la semnificația dramatică a reali-tății. Și mai erau oameni care umblau pe jos, de obicei cu rucsacul în spate, sau, în mod rustic, cu cîte doi saci pe jumătate legați la gură și atîrnați pe umăr, ca o desagă, iar femeile cu coșul pe cap. Mulți umblau singuri, dar erau și familii, aparent complete, cu bătrîni, și tineri, ai inocenți. Cînd, puțin mai sus, Doi Cai a trebuit să iasă de pe autostradă, frecvența acestor drurneți a scăzut, în proporție cu neînsemnătatea rutieră a drumului. De trei ori a vrut Joaquim Sassa să-i întrebe încotro se duc, și de la toți răspunsul a fost același, Mergem hai-hui, să vedem lumea. Știu, de bună seamă, că lumea, lumea imediată, în deplinătatea ei, acum era mai

136

mică decît fusese, poate tocmai de asta devenise cu puțință visul de a o cunoaște în întregime, și cînd Jose Anaiço a întregat, Dar casa dumneavoastră, serviciul dumneavoastră, îi răspundea liniștit, Casa-i tot la locul ei, cu serviciul o să se

aranjeze, există lucruri din lumea veche care nu trebuie să se amestece în lumea nouă. Și noroc că, fiind mai discreți sau mai prinși cu propria lor viață, oamenii nu le-au întors lor întrebarea, ar fi fost tare frumos să le răspunzi, Mergem cu doamna aceasta să vedem o linie pe care a tras-o pe pământ cu bățul, cât despre chestiunea cu munca ar face o tristă figură, Pedro Orce ar spune poate, Mi-am lăsat bolnavii aproape fără ocrotire, iar Joaquim Sassa, Asta-i bună, funcționari de birou sînt pe toate drumurile, nu-mi duc ei lipsa, și-n afară de asta mă bucur de-un binemeritat concediu, iar Jose Anaipo, Sînt în aceeași situație, dacă m-aș duce acum la școală n-aș găsi elevii acolo, de-acum pînă în octombrie am tottimpul, iar Joana Carda, Despre mine n-am vorbit, și dacă n-am făcut-o încă față de oamenii ăștia cu care călăto-resc, cu atît mai puțin o voi face față de necunoscuți.

Trecuseră de Pombal cînd Joana Carda a spus, Acolo e o șosea către Soure, pe-acolo o luăm, de la plecarea lor din Lisabona asta a fost prima indicație a unei ținte concrete, pînă acum li se părea că ar fi umblat pierduți într-o piclă groasă sau, adecvînd cazul particular împrejurărilor generale, fuseseră ca niște străvechi și inocenți navigatori, pe mare sîntem, marea ne poartă, încotro ne-o purta marea. Erau pe cale s-o afle- Nu s-au oprit la Soure, au luat-o pe străzi înguste care se încrucișau, se bifurcau și se trifurcau, și uneori păreau să se rotească înjurul lor înșile, pînă cînd au ajuns într-un sat care își anunța la intrare numele pe o tăbliță, Ereira, iar

Joana Carda a spus, Aici e.

Tresărind, Jose Anai^o, care se afla atunci la volan, a apăsat brusc pe frînă, ca și cum linia s-ar fi aflat în mijlocul șoselei și el ar fi fost cît pe ce s-o

137

calce, nu c-ar fi exista't pericolul să se distrugă mărturia fabuloaaă, indestructibilă după spusele Joanei Carda, dar din acel soi de temere sacră care ri cuprinde chiar și pe cei mai sceptici cînd se frînge rutina așa cum s-a frînt un tăiș peste care voiam să lăsăm mîna să alunece, încrezători și fără griji, în afară poate de grija de a păstra, întări și prelungi pomenitul tăiș, și la fel și mîna pînă unde se poate. Joaquim Sassa a privit afară, a văzut case, copaci dincolo de acoperișuri, cîmpuri largi, se întrezăresc mlaștinile, plantațiile de orez, este dulcele rîu Mondego, mai bine el decît o stîncă aspră. De-ar fi acesta gîndul lui Pedro Orce, în poveste s-ar ivi negreșit Don Quijote și trista sa figură, cea pe care o are și cea pe care a făcut-o, în piele și oase, sărînd nebunește printre stîncile înalte ale munților Morena, ar fi absurd să aducem asemenea episoade cu cavaleri rătăcitori spre confruntare, de aceea Pedro Orce, ieșînd din mașină, se mîrginește să confirme, călcînd pejos, că pămîntul continuă să tremure. Jose Anaigo i-a dat ocol lui Doi Cai, s-a dus, cavalier, să deschidă portiera de partea cealaltă, se preface că nu vede surîsul ironic și binevoitor al lui Joaquim Sassa, și după ce primește de la Joana Carda bățul de velniș, întinde mîna ca s-o ajute să iasă, ea i-o dă pe a ei, se încleștează una în cealaltă mai mult decît e necesar, pentru a garanta siguranța sprijinului, dar nu e pentru întîia dată, întîia, și unica pînă acum, a fost pe bancheta din spate, o pornire, și totuși n-au rostit atunci, și nu rostesc nici acum, vreun cuvînt mai sonor san mai stîns, care, cu forță egală, să ae încleșteze în cuvîntul celuilalt. Este vremea explicațiilor, e adevărat, dar a altora, le cere întrebarea lui Joaquim Sassa, precum căpitanul vasului care, deschizînd harta sigilată, bănuiește că va scoate o hîrtie albă. Și acum, Acum mergem pe drumul ăsta, a răspuns Joana Carda, și în timp ce mergem am să vă povestesc ce mai e de spus, nu că asta ar avea importanță pentru motivul

13S

care ne-a adus aici, ci pentru că n-ar avea nici un sens să mai fiu o necunoscută pentru cine m-a urmat pînă aici, Ați fi putut să o faceți mai devreme, la Lisabona, sau în timpul călătoriei, a observat Jose Anaïto, La ce bun, sau veneați cu mine pentru că vă încredeati într-un singur cuvînt, sau cuvîntul ăsta mai avea nevoie de multe altele pentru a convinge și atunci nu prea mai conta, Drept premiu că am crezut în dumneavoastră, Mie îmi revine alegerea premiului și ora cînd va fi să-l dau. La asta nu a vrut Josă Anaïto să răspundă, și-a mutat privirea, aruncînd-o asupra unui șir de plopi din depărtare, dar a auzit șoapta lui Joaquim Sassa, Ce mai fată, Joana Carda a zîmbit, Nu mai sînt fată, nici femeia aprigă care vi se pare că sînt, N-aș spune aprigă, Autoritară, cu nasul pe sus, pedantă, încrezută, Dumnezeule, ce spuneți, să zicem misterioasă și gata, Pentru că există un mister, pentru că nu aș aduce aici pe nimeni

care n-ar crede fără să vadă, nici chiar pe voi, în care ceilalți nu cred, Ba acum ne fac această favoare, Eu am fost mai norocoasă, n-a trebuit să spun decît un cuvînt, Să sperăm că acum nu veți avea nevoie de multe. Acest dialog a fost numai între Joana Carda și Joaquim Sassa, în fața dificultății de înțelegere a lui Pedro Orce și a nerăbdării abia ascunse a lui Jose Anaigo, exclus de bună voie. Dar această situație curioasă, observați dumneavoastră, o repetă doar, cu deosebiri care disting întotdeauna situațiile care se repetă, pe cea din Granada, cînd Maria Dolores a vorbit cu un portughez și ar fi preferat să stea de vorbă cu celălalt, totuși, în cazul acesta, va fi timp să se lămurească

totul, cu răbdarea treci marea.

Merg acum pe drum, care e îngust, Pedro Orce e nevoit să meargă în urmă, ceilalți îi vor explica mai târziu ce au discutat, dacă pe vreun spaniol îl interesează cu adevărat viețile portughezilor. Nu locuiesc în satul acesta, în Ereira, a început Joana Carda, casa mea era la Coimbra, stau aici doar de cînd

139

m-am despărțit de soțul meu, acum o lună, motivele, la ce-ar folosi să pomenesc motivele, uneori ajunge unul singur, alteori nici toate la un loc, dacă viețile fiecăruia dintre voi nu v-au învățat asta, sărmanii, și spun vieți, nu viață, pentru că avem mai multe, din fericire se suprimă unele pe altele, altfel n-am putea trăi. A sărit peste un șanț larg, bărbații au urmat-o, și cînd grupul s-a format din nou, călcînd acum pe un pînînt moale și nisipos, de țărîină pe care apele umflate o înnămoliaeră, Joana Carda a continuat să vorbească, Stau în casa unor rude, voiam să mă gîndesc, dar nu șovăiala obișnuită, oi fi facut bine, n-oi fi făcut bine, ce s-a făcut rămîne bun facut, voiam să mă gîndesc la viață, la ce servește ea, la ce-am servit cu în ea, da, am ajuns la o concluzie și cred că nu există alta, nu știu cum e viața. Se vede pe chipul lui Jose Anaipo și Joaquim Sassa că sînt dezorientați, femeia care a descins în oraș cu bățul în mîină ca să proclame imposibile acte de agrimensură s-a dovedit a fi filosof pe cîmpiile Mondegului, și de speță negativă, sau, și mai complicat încă, din acea categorie specială care spune da cînd a spus nu, care va spune nu cînd va fi spus da. Jose Anaigo, care are pregătire de profesor, e în stare să priceapă mai bine aceste contradicții, nu e și cazul lui Joaquim Sassa, le presimte doar, de aceea îl stînjenesc de două ori. A continuat Joana Carda, acum oprită din mers, pentru că s-a apropiat de locul spre care vrea să-i conducă pe bărbați, și încă mai are ceva de Spus, alte destăinuiri vor rămîne pe altădată. Dacă am venit la Lisabona ca să vă ajut, nu a fost atît din cauza neobișnuitului de care sînteți legați, ci pentru că v-am văzut ca persoane separate de logica apa-rentă a lucrurilor, și tot așa mă simt și eu, aș fi fost dezamăgită dacă n-ați fi venit cu mine pînă aici, dar ați venit, pesemne că am mai simțit eu un lucru, sau l-am regăsit după ce îl pierdusem ca totul, acum haideti cu mine.

140

Era o poiană îndepărtată de rîu, un cerc cu frasinii în jur, care pare să nu fi fost niciodată cultivat, asemenea locuri sînt mai puțin rare decît s-ar crede, punem aici un picior și timpul pare să rămînă suspendat, limstca amuțește în alt fel, briza se simte toată pe față și pe mîini, nu, nu e vorba de vrăjitorii și vrăji, nu e loc de sabaturi sau de vreo poartă spre vreun alt univers, e numai din cauza acelor copaci în cerc și a pîrmntului care pare neatins de la începutul lumii, a venit doar nisipul și l-a înmuiat, dar dedesubt humusul e greu, vina pentru toate astea e a celui care a plantat copacii astfel, Joana Carda își termină explicația, Aici veneam eu să mă gîndesc la viața mea, nu cred să fie în lume vreun loc mai liniștit, dar și neliniștit, nu e nevoie să mi-o spuneți, dar dacă n-ați fi venit aici n-ați fi putut înțelege, și într-o zi, exact azi se împlinesc două săptămîni, pe cînd străbăteam poiana dintr-un capăt spre celălalt, ca să mă așez la umbra unui copac de acolo, am găsit bățul ăsta, era pe pămînt, nu-l mai văzusem niciodată pînă atunci, venisem aici și cu o zi înainte și nu era, parcă l-ar fi așezat cineva cu grijă, deși nu se vedeau urme de pași, cele pe care le vedeți aici sînt ale mele, sau foarte vechi, ale unor oameni de demult, care au trecut pe-aici cu mult timp în urmă. Sînt la marginea poienii, Joana Carda îi mai reține încă pe bărbați, sînt ultimele cuvinte, Am ridicat bățul de pe jos, îl simțeam fremătînd de parcă ar fi fost întreg copacul din care fusese tăiat, sau așa îl simt eu acum cînd mi-l amintesc, și în acea clipă, într-un gest mai degrabă de copil decît de adult, am tras o linie care mă

despărțea de Coimbra, de omul cu care am trăit, definitiv, o linie care tăia lumea în două jumătăți, se vede de-aici.

Au înaintat spre interiorul cercului, s-au apropiat, linia era acolo, vie, ca și cum de-abia ar fi fost trasă, pământul răsfrînt înspre părți, umedă cea din stratul inferior, în ciuda soarelui cald. Acum tac, bărbatii

141

nu știi ce să spună, Joana Carda nu mai trebuie să adauge alte cuvinte, este rîndul unui act riscant, care poate să transforme într-un motiv de dispreț toată minunata sa istorie. Nivelează locul cu piciorul, netezind linia ca un rașpel, o calcă și o bătătorește, parcă e un aacrilegiu- In clipa următoare, în fața ochilor uluiți ai tuturor, linia se reface, se recompu exact așa cum fusese înainte, grămăjoare minuscule, grăunțele de nisip se formează din nou, se organi-zează din nou, își ocupă din nou locul, iar linia apare din nou. între partea care a fost distrusă și restul, spre un capăt și spre celălalt, nu se vede nici un semn din separarea efectelor, primul și al doilea. Spune Joana Carda, cu un glas puțin strident din cauza nervozității, Am măturat toată linia, am turnat apă peste ea, tot apare, dacă doriți să încercați, am acoperit-o chiar și cu pietre deasupra, cînd le-am luat înapoi s-a refăcut totul ca mai înainte, verifi-cați, ca să puteți crede. Joaquim Sassa s-a aplecat, și-a îngropat degetele în pământul pufos, a smuls un pumn de țărînă, l-a aruncat departe, și pe loc linia s-a restabilit. A fost rîndul lui Jose Anaigo, dar acesta i-a cerut nuiaua Joanei Carda, a făcut cu ea o linie adîncă lîngă prima, apoi a călcat-o pe toată lungimea sa. Linia nu s-a refăcut. Acum faceți și dumneavoastră la fel, i-a spus Jose Anaiço Joanei Carda. Virful nuielii s-a înfipt în pământ, s-a mișcat, a deschis o rană prelungă, imediat închisă ca o cicatrice diformă cînd au călcat-o, și tot așa a și rămas. A spus atunci Jose Anaiyo, Nu-i de la nuiă, nu-i de la persoană, a fost de la clipă, clipa contează. Atunci Joaquim Sassa a făcut ceea ce trebuia făcut, a ridicat de jos una din pietrele pe care le folosise Joana Carda, la greutate și înfățișare se asemăna cu cea pe care o aruncase în mare, și folosind toată forța pe care o avea a aruncat-o în depărtare, cît a putut mai tare, a căzut unde trebuia în mod normal să cadă, la cîțiva pași, doar atît cît poate forța omenească.

142

Pedro Orce asistase la probe și experiențe, dar nu dorise să ia parte, poate fiindcă-i ajungea pământul care continua să-i tremure sub picioare, a luat din mîinile Joanei Carda nuiă de velniș și a spus, Puteți s-o rupeți, s-o aruncați, să-i dați foc, nu mai e bună de nimic nuiă dumneavoastră, piatra lui Joaquim Sassa, sturzii lui Jose Anaiço, toate au servit doar o dată, altă dată nu vor mai servi, sînt ca bărbații și femeile care numai o dată sînt buni, are dreptate Jose Anaiço, ceea ce contează e clipa, noi o servim doar, Așa o fi, a răspuns Joana Carda, dar bățul ăsta va rămîne cu mine, clipele nu anunță cînd sosesc. Un cîine a apărut printre copaci, din cealaltă parte, i-a privit îndelung, apoi a traversat poiana, era un animal mare, robust, cu blana roșcată, deodată într-o fișie de soare a părut să se aprindă în foc viu. Enervat, Joaquim Sassa a aruncat în el cu o piatră, din cele obișnuite, Nu-mi plac cîinii, dar nu l-a nimerit. Cîinele s-a oprit, deloc înspăimîntat, deloc amenințator, s-a oprit doar ca să privească, nici măcar n-a lătrat. Ajungînd la copaci a întors capul înapoi, apoi s-a îndepărtat agale și a dispărut. Joaquim Sassa a vrut să facă o glumă, să-și descarce propria încordare, Să păstreze Joana nuiă, poate o să mai aibă nevoie, dacă prin locurile astea trec fiare așa de mari, După cum s-a purtat, nu prea arăta a fiară.

S-au întors pe același drum, acum aveau de rezolvat niște chestiuni practice, de pildă, făcîndu-se tîrziu pentru întoarcerea la Lisabona, unde au să rămînă bărbații, Dar nu-i deloc tîrziu, a spus Joaquim Sassa, chiar fără să-i dăm zor, ajungem la Lisabona tocmai bine pentru cină, După mine, cred că-i mai bine să rîrnînem în Figueira da Foz sau în Coimbra, mîine mai trecem pe-aici, poate că Joana are nevoie de ceva, a spus Jose Anaiço, și era o foarte mare neliniște în vocea sa, Dacă preferi așa, a zîmbit Joaquim Sassa, și restul frazei a trecut din cuvinte în privire, Te înțeleg prea bine, vrei să te

143

gîndești la noapte, vrei să hotărăști ce vei spune mîine, clipele nu anunță cînd sosesc. Acum merg în față Pedro Orce și Joaquim Sassa, amiaza e atît de suavă încît gîtul se

strânge într-o emoție care nu e adresată nimănui, doar luminii, cerului palid, copa-cilor care nu se mișcă, blîndului rîu care se ghicește și care imediat mai înainte se ivește, oglindă netedă, și păsărilor care traversează alene, Jose Anai^o o ia de mîna pe Joana Carda, și spune, Sîntem de partea asta a liniei, împreună, pentru cît timp, iar Joana Carda a rîspuns, Nu mai e mult și o vom ști.

Cînd au ajuns lîngă automobil au văzut cîinele. Joaquim Sassa s-a aplecat iar după o piatră, dar nu a mai aruncat-o. Animalul, în ciuda mișcării, nu se clintise. Pedro Orce s-a apropiat de el, a întins mîna într-un gest împăciuitoare, ca pentru a-l mîngîia. Cîinele a rămas liniștit, cu capul ridicat. Avea în gură un fir de lînă albastră care-i atîrna, umed. Pedro Orce i-a trecut mîna pe spinare, apoi s-a întors spre însoțitori, Există unele clipe care anunță cînd sosesc, pămîntul tremură sub labelle acestui cîine.

Omul propune, cîinele dispune, la fel de bine merge zicătoarea asta foarte nouă ca și cea veche, un nume tot trebuie să-i dăm celui care în final decide, nu întotdeauna cel cu rezolvările e Dumnezeu, cum se crede în general. Și-au luat rămas-bun de-acolo, bărbații către Figueira da Foz, care e mai aproape, femeia la casa rudelor ospitaliere, dar cînd Doi Cai demarase și începuse să ruleze, am văzut cu uimire generală cum cîinele se postase în fața Joanei Carda, împiedicînd-o să înainteze. Nu a lătrat, nu și-a arătat colții, gestul cu bățul l-a lăsat indiferent, că numai gest a rămas. Șoferul Jose Anai^o s-a gîndit că iubita e în primejdie, și, iarăși cavalier rătăcitor, a oprit brusc mașina, a sărit și a fugit în ajutor, acțiune dramatică cu totul nepotrivită, cum și-a dat seama

144

imediat, cîinele, pur și simplu, se lungise în drum. Pedro Orce s-a apropiat, a venit și Joaquim Sassa, care-și ascundea antipatia sub un aer de nepăsare, Ce vrea javra, a întrebat, dar nimeni nu știa să-i rîspundă, nici măcar cîinele. Pedro Orce, așa cum făcuse mai devreme, s-a dus la animal, i-a pus mîna pe creștet, Cîinele a închis ochii sub mîngîiere, într-un chip dureros, dacă un aemenea cuvînt este relevant, de cîini era vorba, nu de persoanele sensibile care cultivă sensibilitatea, și pe urmă s-a ridicat, i-a privit pe toți pe rînd, le-a dat rîgazul să înțeleagă, și a început să meargă. A parcurs vreo zece metri,

s-a oprit și a rămas în așteptare.

Or, după cum ne-a învățat experiența, la fel și

filmele și romanele au abundat în demonstrații identice, Lassie, de pildă, stăpînea perfect această tehnică, ne spune experiența că un cîine face asta ori de cîte ori vrea să-l urmărească. În cazul de față, îți sare în ochi că a îngreunat trecerea Joanei Carda ca să-i oblige pe bărbați să iasă din mașină, iar dacă acum, că sînt laolaltă, le arată drumul pe care, în înțelegerea lui de cîine, trebuie să-l urmeze, o face pentru că, să ne mai fie o dată iertate repetițiunile, vrea ca laolaltă să-l urmeze. Nu e nevoie să fii inteligent ca un om ca să pricepi acest lucru, dacă un cîine oarecare știe să comunice asta atît de simplu. Dar bărbații, care au fost înșelați de atîtea ori, au învățat să experimenteze totul, se conving de toate, mai ales pe calea repetiției, care e cea mai ușoară, și cînd, ca în acest caz, au atins un nivel cultural mediu, nu se mulțumesc cu o a doua experiență, identică cu prima, îi introduc mici variante care nu modifică radical datele de bază, spre exemplificare, s-au dus Jose Anaigo și Joana Carda spre mașină, au rămas afară Pedro Orce și Joaquim Sassa, acum o să vedem ce face cîinele. Să spunem că a făcut ce trebuia. Cîinele, care știe prea bine că nu poate opri o mașină, decît punîndu-i-se în față, dar asta-i moarte curată și nici un șofer nu-și duce afecțiunea

145

pentru prietenii noștri animalele atît de departe încît să tragă pe dreapta pentru a-i fi de ajutor în ultimele clipe sau pentru a îndepărta spre rigolă nefericitul trup, cîinele le-a tăiat drumul lui Joaquim Sassa și Pedro Orce, așa cum o făcuse înainte Joanei Carda. A treia probă, ai cea decisivă, a fost cînd au intrat toți patru în automobil, mașina a început să meargă, și pentru că întîmplarea a făcut ca Doi Cai să se afle în direcția corectă, cîinele i s-a pus în față, de data aceasta nu ca să-l împiedice să înainteze, ci ca să-i deschidă calea. Toate aceste manevre au decurs fără asistența uurioșilor, pentru că, așa cum s-a mai întîmplat și în alte dăți de la începutul acestei relatări, anumite episoade importante au avut loc întotdeauna la intrarea sau la ieșirea din orașele Sau orașe, și nu în interiorul lor, cum se întîmplă în majoritatea cazurilor, și asta ar merita fără îndoială o explicație, dar noi nu avem compe-tența să o dăm, ce să-i faci.

Jose Anaigo a frînat, cîinele s-a oprit, privind-i, și Joana Carda a rezumat în cele din urmă, Vrea să mergem cu el. Le trebuise destul timp ca să priceapă un lucru care era evident încă de cînd animalul traversase poiana, să spunem că clipa se anunțase chiar de atunci, însă oamenii nu sînt de fiecare dată atenți la semne. Chiar și cînd nu mai există motiv de îndoială, încă se mai încapățînează să reziste la lecție, asta face Joaquim Sassa, care întrebă, Și de ce, mă rog, trebuie să-l urmăm, ce neghiobie mai e și asta, să mergem patru oameni în toată firea în urma unui cîine de pripas care nici măcar nu are vreun mesaj la zgardă, salvați-mă, sau o plăcuță de identificare, mă numesc Pilot, cine mă găsește să mă ducă la stăpînul meu, domnule cutare cută-rescu, sau cutăreasca, pe strada așa și așa, Nu te mai osteni, a spus Jose Anaipo, la fel de absurdă e povestea asta ca și cele care s-au întîmplat pînă acum și care păreau să n-aibă nici o noimă, Mă îndoiesc că ar avea vreun tîlc, Nu te îngriji de tîlcuri,

146

asta a spus-o Pedro Orce, o călătorie n-are alt sens decît să se sfîrșească, iar noi sîntem abia la jumătatea drumului, sau la începutul lui, cine poate să știe, spune-mi ce scop ai avut și-ți voi spune ce sens ai putut avea, Prea bine, și pînă o veni ziua aia, ce hotărîre luăm. S-a așternut tăcere. Lumina scade, ziua se îndepărtează și lasă umbre printre copaci, de-acum e altfel și cîntecul păsărilor. Cîinele se duce și se lungește în fața mașinii, la trei pași de ea, își lasă capul pe etichetele de dinaintea întinse, așteaptă fără nerăbdare. Atunci Joana Carda spune, Sînt gata să merg oriunde ne duce, dacă pentru asta a venit, cînd vom ajunge la destinație vom ști. Jose Anaipo a respirat adînc, nu a fost un suspin, deși există și de ușurare, Și eu, numai atît a spus, Și eu, a adăugat Pedro Orce, De vreme ce toată lumea e de acord, n-o să fiu eu infamul care să vă silească să mergeți pe jos în spatele pilotului, am să vă însoțesc, la ceva trebuie să servească și concediul, concluzie a lui Joaquim Sassa.

A hotărîri înseamnă a rosti da sau nu, suflare a gurii în afară, abia pe urmă vin greutatea, în partea practică, după cum spune marea experiență din popor, cîștigată o dată cu trecerea timpului și cu răbdarea de a-l suporta, cu puține speranțe și schimbări și mai puține. Mergem în urma cîinelui, în regulă, dar trebuie să știm cum merge călăuza, de vreme ce nu știe să explice, nu poate merge în mașină, ia-o la stînga, ia-o la dreapta, tot înainte pînă la al treilea semafor, în afară de asta, ceea ce deja e o mare încurcătură, cum ar putea încăpea un animal atît de mătăhălos într-un automobil care are toate locurile ocupate, fără a mai pomeni de bagaj și nuiaua de velniș, deși de asta aproape că nu-ți mai dai seama cînd merg Joana Carda și Jose Anaipo unul lîngă altul. Și dacă tot vorbim de Joana Carda, încă lipsește bagajul ei, și pe lîngă asta, înainte de a ajunge să-l îndese și pe el în acest talmeș-balmeș, trebuie să meargă după el, să le

147

explice verilor despre plecarea neașteptată, însă nu pot apărea la ușa casei trei bărbați, Doi Cai și un cîine, Merg cu ei, ar fi glasul adevărului inocent, dar o femeie care de atît de puțină vreme s-a despărțit de soț nu trebuie să dea și alte motive pentru gura lun-ni, mai ales în acest mediu restrîns cum e Ereira, un sat, marile rupturi sînt fără probleme în capitală și în orașele importante, și chiar și așa doar Dumnezeu știe cu cîte lupte și suferințe ale corpului și ale simțirii.

Soarele a asfințit, noaptea nu va întîrzia, nu e ora să începi o călătorie spre necunoscut, iar Joana Carda rău ar face dacă ar dispărea nitam-nisam, le-a spus rudelor că se duce la Lisabona să rezolve ceva, s-a dus cu un tren și a venit cu altul. Asemenea greutăți par noduri gordiene, atît de puternice sînt conveniențele societății și ale familiei. Numai ce iese Pedro Orce din mașină, că s-a și ridicat cîinele vîzîndu-l că se apropie, și acolo, în amurg, au stat amîndoi de vorbă, cel puțin așa s-ar spune, deși știm că acest cîine nici să latre nu e în stare. Odată încheiat dialogul, Pedro Orce s-a întors în mașină și a spus, Cred că Joana se poate duce acasă, cîinele rămîne cu noi, vedeți voi pe unde om putea dormi și hotărîți cuin și unde să ne întîlnim cu toții mîine. Nimeni nu a pus la îndoială garanția, Joaquim Sassa a desfăcut harta și în trei secunde s-au hotărît să rămînă în Montemor-O-Velio, sub acoperișul modestei pensiuni de acolo, Și dacă n-o fi existînd așa ceva pe-acolo, a întrebat Joaquim Sassa, Ne ducem la Figueira, a spus Jose Anaipo, de fapt cel mai bine ar fi să mizăm pe cartea sigură, ne ducem să dormim în Figueira, iar tu mîine ieși cursa, te așteptăm lîngă cazino în parcare, nu mai e nevoie să spunem că aceste instrucțiuni îi erau destinate Joanei Carda, care le-a primit fără să se

îndoiască de competența celui care i le dădea. A spus Joana la revedere, pe mâine, și în ultima clipă, când scosese deja un picior afară, s-a întors și l-a sărutat pe Jose

148

Anaiço pe gură, iar atunci, nu ceva de complezență sau simplă alipire, au fost două fulgere, unul de iuteală, altul de șoc, dar de la ultimul s-au pre-lungit efectele, ceea ce nu s-ar fi întâmplat dacă s-ar fi prelungit contactul buzelor, atât de dulce. Ar spune verisorii din Ereira dacă ar ști ce s-a petrecut aici, La urma urmelor nu ești decât o ușuratică, și noi, care credeam că de vină e soțul tău, multă răbdare trebuie să fi avut, un bărbat pe care l-ai cunoscut abia icri, și îl și săruți, nici măcar nu l-ai lăsat pe el să ia inițiativa, o femeie trebuie să facă asta întotdeauna, pentru că, mă rog, trebuie păstrat respectul, și-n afară de asta ai spus că te duci și vii în aceeași zi, ai dormit la Lisabona, în afara casei, nu-i frumos deloc ce-ai făcut tu, dar verișoara, când toată lumea s-a culcat, se ridică din pat și se duce în camera Joanei s-o întrebe cum a fost, ea îi spune că nu știe prea bine, și e adevărat, De ce-am făcut-o, se întreabă Joana Carda, pe când se îndepărtează sub penumiira deasă a copacilor, merge cu mâinile libere, așa poate să le ducă la gură, parcă reținându-și sufletul. Valijoara a rămas în mașină, marcînd locul pentru restul bagajului, nuiăua de velniș e bine pusă la păstrare, sub paza a trei bărbați și a unui ciine, care, chemat de Pedro Orce, a intrat în mașină și s-a făcut comod pe locul Joanei Carda, când toți vor fi dormind în Figueira da Foz, două femei vor mai tăifăsuși încă într-o casă din Ereira în taina nopții. Ce n-aș da să merg cu tine, îi spune verișoara Joanei, măritată și nemulțumită de căsnicie.

Ziua următoare a mijit închisă, nu te poți încrede în vreme, seara de ieri părea o răsfrîngere din para-dis, limpede și suavă, copacii legănîndu-și blînd crengile, Mondego neted ca pielea cerului, nimeni n-ar spune aici că e vorba de același rîu, sub norii joși, apa involburată, dar bătrînii dau din umeri, Prima zi de august, prima zi de iarnă, spun ei, ce noroc că prima zi a întîrziat aproape o lună. Joana

149

Carda a sosit în zori, dar Jose Anaiço o aștepta deja în mașină, așa au hotărît ceilalți doi bărbați, pentru ca îndrăgostiții să poată fi singuri și să stea de vorbă înainte de a o porni cu toții la drum, în ce direcție, asta încă nu se știe. Ciinele și-a petrecut noaptea la adăpostul automobilului, dar acum se plimbă pe plajă cu Pedro Orce și Joaquim Sassa, discret, frecîndu-și creștetul de piciorul spaniolului, a cărui companie a ales-o în mod manifest.

În parcare, printre alte automobile mai de soi, Doi Cai nu face o impresie prea grozavă, una la mină, pe lingă asta, cum am mai explicat, dimineata e aspră, nimeni nu se plimbă prinjur, două la mină, așadar nimic mai firesc decât să se îmbrățișeze imediat Jose Anaiço și Joana Carda, ca și cum ar fi fost despărțiți de un an de zile și ar fi suferit de dor din prima zi. S-au sărutat cu nesaț, pătimaș, nu a fost un fulger, ci un șir de fulgere, cuvinte au fost mai puține, e greu să vorbești într-un sărut, dar, în sfîrșit, după cîteva minute s-au putut auzi, Mi-ești dragă, cred că te iubesc, a spus Jose Anaiço sincer, Și tu mi-ești drag, și eu cred că te iubesc, de-aceea te-am sărutat ieri, nu, nu-i chiar așa, nu te-aș fi sărutat dacă n-aș fi simțit că te iubesc, dar pot să te iubesc mult mai mult, Nu știi nimic despre mine, Dacă cineva, ca să-i placă de altcineva, ar aștepta să-l cunoască, nu i-ar ajunge viața întreagă, Te îndoiești că doi oameni se pot cunoaște, Dar tu, crezi asta, Pe tine te întreb, Mai întii spune-mi ce înseamnă a cunoaște, N-am un dicționar la mine, În cazul ăsta, a recurge la dicționar înseamnă să afli ceea ce știai dinainte, Dicționarele spun doar ceea ce le poate servi tuturor, Repet întrebarea, ce înseamnă a cunoaște, Nu știu, Și totuși poți iubi, Pot să te iubesc pe tine, Fără să mă cunoști, Așa se pare, Numele tău, Anaiço, de unde vine, Un bunic de-al meu se numea Inácio, dar acolo, în sat, i-au schimbat numele, s-au apucat să-i spună Anaipo, cu timpul a devenit nurnele familiei, și tu, de ce te numești Carda, Pe vremuri

150

familia se numea Cardo1, dar pe o bunică de-a mea care, după ce i-a murit soțul, a rămas cu familia pe cap, au început s-o numească așa, Carda2, își meritase pe deplin propriul său nume de femeie, Am crezut că ești cuișor, Acum aș putea fi, și încă ceva, am căutat odată în dicționare și am văzut că mai înseamnă Carda și un instrument de dilacerat cărnurile, sâr-manii martiri, jupuiți, arși, decapitați, dilacerați, Asta mă așteaptă, Dacă m-aș întoarce la numele de Cardo n-ai cîștiga nimic la schimb, Ai să

înțepi întotdeauna, Nu, eu nu sînt numele pe care-l port, Cine ești, atunci, Eu. Jose Anaipo a întins mîna, a mîngîiat-o pe față, a murmurat, Tu, ea a făcut la fel, a repetat cu vocejoasă, Tu, și ochii i s-au umplut de lacrimi, poate pentru că era încă sensibilă la viața ei de-abia trecută, acum era normal să urmeze, asta va dori să știe despre viața lui, Ești însurat, ai copii, ce faci, Am fost însurat, n-am copii, sînt învățător. Ea a răsuflet adînc, dacă n-a fost cumva un suspin de ușurare, apoi a spus, zîmbind, Ar fi mai bine să-i chemăm, sărmanii, mor de frig. Jose Anai^o a spus, Cînd i-am povestit lui Joaquim prima noastră întîlnire, am vrut să-i descriu culoarea ochilor tăi, dar n-am fost în stare, am spus culoarea cerului nou, am spus niște ochi nu știu bine, și el s-a agățat de cuvînt, a început să te cheme chiar așa, Cum, Doamna Nu Știu Bine Cum, desigur că în prezența ta nu îndrăznește, îmi place numele, îmi place de tine, și-acum trebuie să-i chemăm.

Un braț făcînd semne, altul din depărtare care răspunde, agale pe nisip au venit Pedro Orce și Joaquim Sassa, cîinele mare și blînd între cei doi. După cum a făcut semn cu mîna, a spus Joaquim Sassa, a decurs bine întîlnirea, orice auz cu experiență de viață ar desluși fără greutate în tonul aceor cuvinte o melancolie reținută, care e un

1. Scaiete (port.).

2. Cui de mică dimensiune (port.).

151

sentiment nobil, prefăcută în invidie, sau resentiment, pentru cine preferă o expresie mai șlefuită. Îți place și ție de fată, a întregat Pedro Orce, înțelegător, Nu, nu e asta, sau ar putea fi chiar .și asta, problema mea e că nu știu de cine să-mi placă și cum să fac ca să-mi placă iiii continuare. La această declarație total negativă nn a știut Pedro Orce ce să răspundă. Au intrat în mașină, bună dimineața, ne pare bine că te vedem din nou, fii binevenită la bord, încotro ne-o duce aventura asta, fraze artificiale și jiviale, greșită ultima, mai exact ar fi dacă s-ar fi spus așa, Incotro ne-o duce cîinele ăla. Jose Anaipo a dat drumul la motor, dacă e la volan poate rămîne acolo, a făcut manevrele necesare pentru a ieși din parcare, Acum ce fac, o iau la dreapta, n iau la stînga, stătea în această șovăială prefăcută, ca să dea timp, atunci cîinele s-a răsucit în jurul propriului său corp, și, într-un trap înfrînat, dar iute, atît de regulat încît părea mecanic, a început să meargă în direcția nordului. Cu firul albastru atîrnîndu-i în bot. Aceasta a fost ziua însemnată cînd de-acum îndepărtata Europa, după ultimele măsurători cunoscute, ajunsese cam la o distanță de vreo două sute de kilometri, s-a văzut zdruncinată, din templii pînă la acoperiș, de o convulsie de natură psihologică și socială care în mod dramatic i-a pus în prinejdie de moarte identitatea, negată, în acea clipă decisivă, în fundamentele sale particulare și intrinseci, naționale-litătile, atît de laborios formate de-a lungul atîtor și atîtor secole. Europeanii, de la cei mai mari conducători pînă la cetățenii do rînd, se obișnuiseră repede, bănuim cu un sentiment neexprimat de ușurare, fără ținuturile din extremul occident, iar dacă noile hărți, puse numaidecît în circulație pentru actualizarea culturală a vulgului, mai provocau încă vederii un anume disconfort, o fi numai din motive de urdin estetic, acea indefinibilă impresie de indispoziție pe care cu siguranță a provocat-o în timp, și chiar și azi ne-o provoacă nouă, lipsa brațelor lui Venus

152

din Milo, că ăsta-i numele cel mai sigur al insulei unde-a fost găsită, Așadar Milo nu e numele sculptorului¹, Nici pomeneală, Milo e insula unde sărăcuța de ea a fost descoperită, a înviat din adîncuri precum Lazăr, dar nu s-a înfăptuit încă nici o minune care să facă să-i mai crească o dată braț^{le}.

Cu trecerea secolelor, dacă ele vor trece, Europa nici nu-și va mai aminti de vremea cînd era mare și intra direct în ocean, așa cum noi, astăzi, nu mai reușim să ne-o imaginăm pe Venus cu brațe. Desigur că nu se pot ignora pagubele și tulburările care curg de-a lungul Mediteranei, cu mareele, orașele riverane distruse la țarm, hotelurile care aveau trepte spre plajă și acum nu mai au nici plajă și nici trepte, și Veneția, Veneția e ca un smîrc, e un sat palafit amenințat, s-a dus frumosul turism, copiii mei, dar dacă ar lucra olandezii repede, în cîteva luni, orașul Dogilor, Aveiro al Italiei², și-ar putea redeschide porțile publicului nerăbdător, mult ameliorat, fără vreun pericol de scufundare catastrofică, fiindcă sistemele de echilibru hidraulic comunicant, digurile, ecluzele, valvulele de umplere și descărcare vor asigura un nivel constant al apelor, acum le revine italienilor sarcina întăririi structurilor inferioare ale orasului pentru ca

acesta să nu se afunde trist în noroi, lucrul cel mai dificil, dați-mi voie să v-o spun, a fost făcut, să le mulțumim descendenților aceluia flăcău eroic care, doar cu vârful fraged al degetului arătător, a evitat ca orașul Harlem să dispară de pe hartă prin inundație și potop.

Salvându-se Veneția, se va găsi o soluție și pentru restul Mediteranei. De câte ori n-au trecut pe aici

Joc de cuvinte în limba portugheză, Venus din Milo putând însemna alit „Venus din Milo”, cât și „Venus a lui Milo”.

Răsturnare ironică de sens, orașul Aveiro, situat la nord de Lisabona, fiind supranumit „Veneția Portugaliei”.

153

ciuma și războiul, cutremure și incendii, și de fiecare dată acest ținut sinuos a renăscut din pulbere și cenușă, făcând din suferința amară dulceața vieții, din tentația barbară civilizație, teren de golf și piscină, iaht pe apă și decapotabilă pe chei, omul e cea mai adaptabilă creatură, mai ales când merge spre mai bine. Deși nu cste măgulitor să o mărturisim, pentru anumiți europeni simplul fapt că s-au văzut scăpați de popoarele occidentale incomprehensibile, aflate acum în derivă fără c'atarg pe întinsul occa-nului, de unde n-ar fi trebuit să vină niciodată, a fost, el însuși, o binefacere, făgăduința unor zile și mai confortabile, cum e sacul și peticul, am început în sfirșit să știm ce este Europa, dacă n-or mai rămîne în ea, încă, parcele nelegitime care, mai devreme sau mai târziu, într-un fel sau altul se vor dezlega și ele. Să punem rămășag că în viitorul nostru final vom fi reduși la o singură țară, chinte-sență a spiritului european, sublimat perfect simplu, Europa, adică, Elveția.

Totuși, dacă există astfel de europeni, mai există și alt fel de europeni. Rasa nelimștiților, drojdie a necuratului, nu se stinge ușor, oricît și-ar da osteneala augurii B-O prevestească. Ea e cea care urmărește cu privirea trenul care trece și se întristează de dorul călătoriei pe care nu o va face, ea e cea care nu poate vedea o pasăre în văzduh fără a simți un dor de zbor alcionic, ea e cea care, atunci cînd dispăre un vaa în zare, își smulge din suflet un suspin tremurat, s-a gîndit la iubita care a fost și erau atît de aproape, doar el știa ce înseamnă să fii atît de departe. Așadar, una din aceste persoane nonconformiste și fără liniște a îndrăznit să scrie pentru prima diită cuvintele scandaloase, semn al unei evidente perversiuni, Nous auasi, nous sommes iberiques, a scris-o pe un colț de perete, cu teamă, ca unul care, neputînd încă să-și proclame dorința, nu mai suporta s-o ascundă. Fiind, după cum se poate citi, în limba franceză, s-ar putea considera că a fost în Franța, e

154

cazul să spunem, Gîndiți fiecare ce vreți, ar fi putut la fel de bine să fie în Belgia sau Luxemburg. Această declarație inaugurală s-a răspîndit cu iuțeală, a apărut pe fațadele marilor clădiri, pe frontoane, pe asfaltul străzilor, în vagoanele de metrou, pe poduri și viaducte, europenii fideli și conservatori protestau, Anarhiștii aștia sînt nebuni, mereu e așa, se dă toată vina pe seama anarhiștilor.

Dar fraza a depășit hotarele, și după ce le-a depășit s-a constatat că de fapt apăruse și în alte țări, în germană Auch wir sind Iberisch, în engleză we are iberians too, în italiană Anche noi siamo iberici, și deodată a fost ca un prafde pușcă, ardea pretutindeni cu litere roșii, negre, verzi, galbene, violete, un foc ce părea de nestins, în olandeză și flamandă Wij zijn ook Iberiers, în suedeză Vi ocksa är iberiska, în finlandeză Me myoskin olemme iberialaisia, în norvegiană Vi ogsa er iberer, în daneză Ogsaa vi er iberiske, în grecește Eimaste iberoi ki emeis, în frigiană Ek Wv Binne Ibeariers, și mai departe, deși cu o timiditate evidentă, în poloneză My tezejestesmy iberyjczykami, în bulgară. Nie sachtó sme iberiytzi, în maghiară Mi is iberek uagyunk, în rusă Mi toje iberitsi, în română Și noi sîntem iberici, în slovacă Ai my sme ibercamia. Insă culmea, apo-geul, acmea, cuvînt rar, pe care nu-l vom mai folosi, a fost cînd pe zidurile Vaticanului, pe venerabili pereți și pe coloanele bazilicii, pe soclul statuii Pietă a lui Michelangelo, pe cupolă, în enorme litere azurii pe caldarimul Pietii Sfintii Petru, exact aceeași frază a apărut în latină, nos quoque iberi sumus, ca o sentință divină la pluralul majestății, un mane teckel fares1, al noilor ere, iar papa, de la fereastra

Numărat, cîntărit, împărțit (ebr.) - cuvinte sibilinice scrise cu litere de foc de o mîină nevăzută pe zidurile Babilonului, în timpul domniei lui Baltasar, preves-tindu-i că zilclle îi sînt numărate, că el cîntărește prea puțin în balanță și că regatul îi va fi împărțit.

155

apartamentelor sale, înspăimîntat de-a binelea, făcea în spatiu semnul crucii, zadarnic, căci această cerneală e din cele tari, zece congregații la un loc n-ar dovedi-o, înarmate cu perii de sîrmă, leșie, piatră ponce și răzuitori, în plus, cu ajutorul diluanților, vor avea aici de lucru pînă la următorul sinod.

Peste noapte, Europa s-a văzut acoperită cu inscripții. Ceea ce la început nu fusese pesemne decît o simplă și neputincioasă descărcare a unui visător, s-a răspîndit pînă a devenit strigăt, protest, manifestație pe stradă. Fenomenul a început prin a fi subestimat, exprimările sale au fost ținta batjo-curilor. Dar nu după multă vreme, autoritățile au început să se îngrijoreze în fața unui proces care de data aceasta nu putea fi atribuit unei manevre din exterior, fiind el însuși cîmp al acțiunilor subversive, și această împrejurare a scutit, cel puțin, truda de a cerceta ce exterior ar fi acela, identificat nominal. Devenise o modă să iasă contestatarii pe stradă cu inscripții pe rever, sau, și mai libertin, lipite pe piept și pe spate, pe picioare, pe toate părțile corpului și în toate acele limbi, pînă și în dialectele regionale, în diverse idiomuri, pînă la urmă și în esperanto, dar pe asta era greu s-o pricepi. o acțiune de contraofensivă decisă de guvernele europe'ne s-a soldat cu organi-zarea unor dezbateri și mese rotunde la televiziune, cu participarea principală a celor care fugiseră din peninsula cînd s-a produs ruptura și a devenit ire-versibilă, nu cei care fuseseră acolo ca turiști și care, sărmanii, nu-și reveniseră încă din spaimă, ci aceia provenind chiar de acolo, cei care, în pofida strînselor legături de tradiție și cultură, de pro-prietate și putere, întorseseră spatele bramburelii geologice și aleseseră stabilitatea fizică a conti-nentului. Aceste persoane au trasat cadrul sumbru al realităților iberice, au dat povețe, cu multă claritate și în deplină cunoștință de cauză, pentru turbulenții care în mod imprudent erau gata să pună în pericol identitatea europeană, și au încheiat intervenția în

156

dezbateri cu o frază definitivă, privind în ochii telespectatorilor într-o atitudine de mare franchețe, Faceți ca mine, alegeți Europa.

Efectul nu a fost deosebit de eficace decît poate în protestele împotriva discriminării căreia îi căzuseră victime adepții peninsulei, care, dacă independența și pluralismul democratic nu ar fi fost cuvinte goale, ar fi trebuit să fie prezenți la televizor pentru a-și susține rațiunile, dacă le aveau. Precauția e de înțeles. înarmați cu rațiunile pe care controversa despre rațiune le creează întotdeauna, tinerii, pentru că mai ales ei declanșau acțiunile cele mai specta-culoase, și-ar fi putut fundamenta cu mai multă convingere protestul, atît la școală, cît și pe stradă, și în familie, să nu uităm. Rămîne discutabil dacă tinerii, echipați cu rațiuni, ar fi lăsat deoparte acțiunea directă, caz care s-ar isprăvi prin efectul împăciuator al inteligenței, spre deosebire de ceea ce a fost convingere de la începutul secolelor. Rămîne de discutat, dar nu merită, pentru că între timp s-a aruncat cu pietre în clădirile televiziunii, s-au spart magazmele care vindeau televizoare în ciuda dispe-rării comercianților care se tînguiiau, Da' nu-i vina mea, inocența lor relativă nu-i ajuta la nimic, detunau lămpile ca niște petarde, cutiile erau aruncate claie peste grărnadă pe străzi, li se dădea foc, rămîneau doar scrum. Venea poliția, încărca armele, se răspîn-deau insurgenții, și acest joc de-a v-ați ascunselea a durat opt zile, pînă în cea în care sîntem, cînd din Figueira da Foz au plecat, în urma unui ciine, trei bărbați și femeia unuia din ei, căci asta era fără să fi fost încă, sau care nefiind încă asta era, cine are vreo știință despre acordurile și întîlnirile inimilor va înțelege ambiguitatea. în timp ce ei călătoresc spre nord, Joaquim Sassa a și spus, Dacă trecem prin Porto ne oprim pe la mine, sute de mii, milioane de tineri de pe întreg continentul au ieșit la aceeași oră pe stradă, înarmați nu cu rațiuni, ci cu bastoane, cu lanțuri de bicicletă, cu cîngi, cutite, rîngi, foarfeci,

157

de parcă ar fi înnebunit de furie, dar și de frustrare și durere anticipată, și strigau, Și noi sîntem iberici, cu aceeași diaperare care-i făcea pe comercianți să geamă, Da' nu-i vina noastră.

După ce s-au înseninat spiritele, cîteva zile și săptămîni mai tîrziu vor veni psihologh și sociologii să demonstreze că, la urma urmelor, acei tineri nu voiau să fie de fapt iberici,

ceea ce făceau, profitînd de un pretext oferit de împrejurări, era să dea frîu liber visului de neînfrînat care, durînd atît cît durează viața, are în general în tinerețe întîia sa răbufnire, sentimentală sau violentă, neputînd fi într-un anume fel e în celălalt fel. Intre timp s-au dat bătălii pe cîmpul de luptă, sau pe stradă și în piață, ca să fim mai exacti, au fost răuiți cu duiumul, vreo trei-patru morți, cu toate că autoritățile au încercat să camufleze tristele cazuri în confuzia și contradicția știrilor, niciodată n-au ajuns să afle cu siguranță mamele din august cîți fil le-au dispărut, datorită simplului motiv că n-au știut să se organizeze, întotdeauna sînt cîteva care rămîn pe dinafară, erau ocupate să-șijească nenorocirea, sau să aibă grijă de fiul care le rămăsese, sau dedesubtul soțului să mai facă un ciuc, de asta pierd mamele întotdeauna. Gaze lacrimogene, tunuri cu apă, bastoane de cauciuc, scuturi și viziere, pietre smulse din caldarîm, țevi de la conducte, sulii ad-hoc din gardurile parcurilor, iată cîteva din armele folosite de o parte și de alta, anumite inovații cu efecte mai dureros persuasive au început să fie testate aici de diverși polițiști, războaiele sînt ca nenorocirile, nu vin niciodată singure, primul experimentează, al doilea perfecționează, al treilea e pentru că merită, fiind fiecare pe rînd, în funcție de unde începe număratoarea, al treilea, al doilea, primul. Pentru almanahurile cu memorii și amintiri a rămas ultima frază a aceluși blajin olandez, atins de un proiectil de cauciuc care, printr-o deficiență de fabricare, ieșise mai tare ca oțelul, dar legenda se va răapîndi imediat și fiecare

158

țară va reclama paternitatea, rămînînd proiectilul, desigur, nerevendicat, iar fraza n-a fost atît pentru semnificația sa obiectivă, cît pentru că a fost fru-moasă, romantică, incredibil de tinerească, iar țărilor le place asta, mai ales fiind vorba de cauze pierdute, ca aceasta, în sfîrșit, sînt iberic, și, spunînd asta, și-a dat duhul. Știa băiatul ăsta ce vrea, sau credea că o știe, ceea ce, atunci cînd nu există altceva mai bun, ajunge uneori, nu era ca Joaquim Sassa, care nu știe de cine să-i placă, însă acesta e încă viu, poate îi va veni ziua, dacă va fi atent la ocazie.

Dimineața s-a făcut amiază, amiaza se va face noapte, pe această șosea lungă aproape încolăcită de mare merge ciinele în chip de călăuză în trapul lui sigur, dar nu e copoi alergător, nici pe departe, chiar și Doi Cai, cu toate că hodorogit, ar fi în stare să meargă mai repede decît a dovedit-o în ultimele zile, Și mersul ăsta nu-i face bine deloc, se neliniștește Joaquim Sassa, acum la volan, dacă se întîmplă vreo avarie la mecanismul obosit, înăcar să fie în mîinile sale. Radioul, cu baterii proaspete, a dat de știre despre evenimentele catastrofale din Europa și a citat surse bine informate după care s-ar face presiuni internaționale asupra guvernelor portughez și spaniol pentru a pune capăt situației, ca și cum în mîinile lor ar sta puterea de a realiza un asemenea deziderat, ca și cum a fi guvem într-o peninsulă în derivă ar fi același lucru cu a-l conduce pe Doi Cai. Protestele au fost refuzate demn, cu orgoliu mas-culin din partea spaniolilor și fermnînă morgă din partea portughezilor, fără discreditare sau înfumurare de sex, anunțîndu-se că prefflierii vor lua cuvîntul chiar în acea noapte, fiecare în țara sa, desigur, dar de comun acord. Ceea ce a provocat o anume perplexitate este prudența Casei Albe, în general atît de pregătită să intervină în afacerile lumii, oriunde ar duce ele avantaje, existînd totuși unii care să susțină că americanii nu sînt dispuși să se angajeze în problemă înainte de a vedea unde oare,

159

literalmente, se va opri totul. Intre timp, totuși, din Statele Unite ale Americii a venit aprovizionarea cu carburanți, cu o anumită neregularitate, e ade-vărat, dar trebuie să le fim recunoscători pentru că în locuri îndepărtate este încă posibil să se găsească benzină, o pompă da, una ba. De n-ar fi americanii, drumetii aceștia ar trebui să umble pejos, dacă tot nu s-ar lăsa păgubași de mersul după ciine.

Cînd s-au oprit să ia prînzul, animalul a rămas în afara restaurantului, fără să opună rezistență, o fi înțeles că însoțitorii săi umani aveau nevoie să se alimenteze. La sfîrșitul mesei, Pedro Orce a ieșit înaintea celorlalți, aducea niște resturi, dar ciinele nu a vrut să mînince, îi dădeai seama de ce, erau semne de singe proaspăt pe blană și înjurul gurii. A fost Ja vînătoare, a spus Jose Anaipo, Dar tot are firul albastru, a observat Joana Carda, faptul ăsta e mai ciudat decît celălalt, în definitiv, ciinele nostru, dacă e ceea ce credem noi, duce această viață de vagabond de vreo două săptămîni, iar dacă a stră-bătut toată peninsula pe jos, din Pirinei pînă aici, și cine niai știe pe unde, nu se poate să fi avut pe cineva care să-i umple farfuria cu regularitate sau să-l consoleze cu

vreun os. Cît despre firul albastru poate fi aruncat pe jos și apoi înhățat din nou, ca un vînător care-și ține respirația pentru a trage și apoi respiră iar, normal. A spus Joaquim Sassa, în fine binevoitor, Cățeluș frumos, dacă vei putea să ai grijă de noi după cum se pare că știi să ai grijă de tine, sîntem bine încredințați competenței tale canine. Ciinele a scuturat din cap, mișcare pe care nu știm cum s-o interpretăm. Apoi a coborît spre șosea și și-a reluat mersul, fără a privi înapoi. Amiaza e mai bună decît dimineața, e soare și al naibii ciine, sau ciinele ăsta al naibii, își reia trapul neobosit, cu capul plecat, cu botul alungit, cu coada în prelun-girea spinării, blana arămie, Ce rasă o fi, a întreat JosO Anaipo, De n-ar fi coada aia, ar putea fi corci-tură de prepelicar cu ciobănesc, a spus Pedro Orce,

160

A mărit viteza, a observat Joaquim Sassa, satisfăcut, iar J oana Carda, poate doar ca să nu tacă, Ce nume i-or fi dat, mai devreme sau mai tîrziu, e inevitabil, ajungem veșnic la chestiunea cu numele,

Primul ministru le-a vorbit portughezilor, și a spus, Portughezi, în ultimele zile, cu intensificare subită în ultimele douăzeci și patru de ore, țara noastră a ajuns să fie ținta unor presiuni pe care fără exagerare le-aș putea clasifica drept inadmissi-bile, provenind din aproape toate țările europene, unde, după cum se știe, s-au observat serioase per-turbări ale ordinii publice, care s-au văzut brusc agravate, fără vreo răspundere de-a noastră, de ieșire în stradă a unor mase mari de manifestanti care, într-o manieră entuziastă, au dorit să-și exprime snlidantatea cu țările și popoarele peninsulei, ceea ce a dus la evidențierea unei grave contradicții în care se zbat guvernele Europei, de care noi nu roai aparținem, în fața profundelor mișcări sociale și culturale ale acestor țări care văd în aventura istorică în care ne găsim aruncați făgăduința unui viitor mai fericit și, pentru a spune totul în cîteva cuvinte, speranța unei reîntineriri a omenirii. Or, aceste guverne, în loc să ne sprijine, ca dovadă a unei omenii elementare și a unei conștiințe culturale efectiv europene, au hotărît să ne facă țapi ispășitori ai greutăților lor interne, somîndu-ne în mod absurd să oprim deriva peninsulei, cu toate că, cu mai mult simț și respect pentru fapte, ar fi ferebuit s-o numească navigare. Această atitudine e cu atît mai lamenta-bilă cu cît se știe că în fiecare oră care trece ne îndepărtăm cu vreo șapte sute cincizeci de metri de ceea ce sînt acum coastele occidentale ale Europei, ceea ce face ca guvernele europene, care niciodată în trecut nu s-au arătat cu adevărat dornice să ne aibă alături, să vină acum să ne someze să facem ceva ce de fapt nu vor, ba, mai mult, știu că nu e

161

posibil. Sălaș incontestabil de istorie și de cultură, Europa, în aceste zile tulburi, arată, la urma urmelor, Că eate lipsită de bun simț. Nouă, care păstrăm seninătatea celor puternici și drepti, ne revine sar-cina, ca guvem legitim și constituțional ce sîntem, să respingem energic presiunile și amestecurile de orice fel și de orice proveniență, proclamînd în fața lumii, că nu ne vom lăsa călăuziți decît de interesul national și, în mod mai cuprinzător, al popoarelor și țărilor peninsulei, afirmație pe care pot să o fac aici solemn și cu siguranță deplină, o dată ce guvernele Portugaliei și Spaniei au trecut de comun acord, și tot astfel vor continua, la examinarea și dezbaterea măsurilor necesare pentru un deznodămînt fericit al evenimentelor care s-au declanșat de la istorica ruptură a Pirineilor. Un cuvînt de recunoștință îl datorăm spiritului umanitar și realismului politic al Statelor Unite ale Americii, grație cărora s-a menținut la nivele rezonabile aprovizionarea cu carburanți si, de asemenea, cu produse alimentare, pe care pînă acum, în cadrul relațiilor comunitare, le importam din Europa. în condiții normale, astfel de chestiuni ar fi, ovident, tratate prin canale diplo-matice competente, însă, într-o situație de atare gravitate, guvernul pe care îl prezidez a înțeles că trebuie să aducă faptele la cunoștința imediată a întregului popor, exprimîndu-și astfel încrederea în demnitatea portughezilor, care vor ști, ca și în alte momente istorice, să strîngă rîndurile în jurul reprezentanților săi legitimi și al simbolului sacru al patriei, oferind lumii imaginea unui popor strîns unit și deplin hotărît, într-un moment atît de dificil și delicat al istoriei sale, trăiască Portugalia.

Cei patru călători au auzit discursul cînd crau în apropiere de Porto, au intrat într-o cafenea care servea gustări rapide și au rămas acolo destulă vreme pentru a vedea la televizor imagini ale marilor mani^estații ai ale atacurilor înarmate ale poliției, nu puteai să nu te emoționezi vîzînd tinerii generoși

arborînd afișe și pancarte de pînză pe care se citea, în limbile lor, formidabila frază. De ce oare, întreba Pedro Orce, or fi atît de preocupați de noi, iar Jose Anaio, repetînd fără să-și dea seama, dar mai direct, teza primului ministru, spunea, Sînt de fapt preocupați de ei înșiși, probabil că nu ar ști să-și explice mai bine gîndul. Au isprăvit de mîncat și au ieșit, de data asta cîinele a acceptat resturile pe care i le aducea Pedro Orce și, odată pus în mișcare Doi Cai, acum mai încet, deoarece călăuza de-abia se distinge în fața lor. Joaquim Sassa a spus, La intrarea pe pod o să încercăm să convingem cîinele să intre în mașină, merge în spate, în poala Joanei și a lui Jose, nu putem umbla prin oraș așa cum am venit pînă acum, iar el, cu siguranță, nu va dori să-și continue drumul în toiul nopții.

S-au dovedit exacte pronosticurile și au fost satisfăcute dorințele lui Joaquim Sassa, de cum a pnceput ce voiau de la el, cîinele a intrat, lent și greoi, s-a întins la picioarele călătorilor de pe bancheta din spate, și-a lăsat capul pe antebrațul Joanei Carda, dar nu a ațipit, mergea cu ochii deschiși, luminile orașului alunecau în ei ca pe o suprafață de cristal negru. Ne oprim la mine, a spus Joaquim Sassa, am un pat mare, și o canapea extensibilă unde încap destul de bine doi oameni dacă nu sînt grași, unul din noi trei, se referea la bărbați, desigur, va trebui să doarmă pe un scaun, ei, am s-o fac eu, că sînt stăpînul casei, sau mă duc să dorm la o pensiune din apropiere. Ceilalți nu au răspuns, ară-tînd astfel, prin supunerea tacită, că sînt de acord, sau poate preferau să rezolve mai tîrziu, discret, chestiunea delicată, acum se simțea în aer o constrîngere, o încordare, parcă ar fi făcut-o Joaquim Sassa în mod voit, și era în stare de asta doar ca să se distreze. Dar nu trecuseră nici două minute și Joana Carda a spus cu voce limpede, Noi rămînem împreună, zău că lumea e pierdută dacă au început femeile să ia inițiative atît de însemnate, pe vremuri

163

existau reguli, se pornea întotdeauna de la început, cîteva priviri calde și atr. active din partea bărbatului, coborîrea suavă a pleoapelor femcii insinuînd pri-virea săgetătoare printre gene, iar apoi, pînă la prima atingere de mîini, avean loc multe conversații, erau scrisori, îmbufnări, împăcări, semne cu batiste, tușituri diplomatice, desigur că rezultatul finaî era pînă la urmă același, pe spate în pat demoazela, deasupra galantonul, cu căsătoris sau fără, dar niciodată nu sft pomenise această neobrăzare, această lipsă de respect în fața unui om în vîrstă, și încă se mai spune că andaluzele au sîngele fierbinte, uitați-vă la portugheza asta, lui Pedro Orce aici prezent nu i-a spus nici una așa în față, Noi rămînem împreună. Dar timpurile s-au schimbat mult, și încă prea mult, dacă Joaquim Sassa vroia să glu-mească cu sentimentele altora, lucrurUe au luat altă întorsătură, și poate că Pedro Orce o fi priceput greșit, cuvîntul împreună nu se spune la fel în casti-liană și în portugheză. Jose Anaipo nu a deschis gura, ca să nu mai spună și el, ar face o figură groaznică dacă s-ar arăta îngîmfat ca un păun, și mai rău ar fi dacă s-ar arăta scandalizat, cel mai bine a fost că a tăcut, nu e nevoie să te gîndești mult ca să-ți dai seama că doar Joana Carda ar fi putut spune cuvintele de angajament, să ne închi-puim numai ce grosolanie dacă le-ar fi spus el fără să o consulte și pe ea înainte, și chiar așa, dacă ar fi întreat-o dacă e de acord, există atitudini pe care nu le poate lua decit o femeie, depinde de împrejurare și de moment, asta e, moinentul, acea secundă exactă care se găsește între alte două care ar provoca greșeală sau dezastru. Pe spinarea cîinelu] sînt împreună mîinile Joanei Carda și le lui Jose Anaipo, prin retrovizor Joaquim Sassa îi privește discret, le vine să zîmbească, pînă la urmă s-a termi-nat cu bine gluma, Are nerv Joana asta, și Joaquim Sassa simte din nou pișcătura invidiei, dar vina, deja mărturisită, e a lui, că nu știe de cine să-i placă.

164

Casa nu-i nici un palat, are un dormitor micuț, la mijloc, o odaie și mai Tmcă unde este canapeaua, bucătăria, baia, o locuință de burlac, și încă norocos, nu-și duce traiul prin camere închiriate. Cămara e goală, dar pofta de mîncare a fost potolită la ultimul popas. Se uită la televizor așteptînd alte vești, deocamdată nu există reacții ale cancelariilor euro-pene, dar ca să nu se prefacă ele, cumva, că n-au înțeles, primul ministru a apărut din nou la ultimul buletin de știri, Portughezi, a spus el, restul îl știm. înainte de culcare au făcut consiliu de război, nu c-ar fi fost necesar să ia hotăriri, acestea îi reve-

neau ciinelui, care moțăia la picioarele lui Pedro Orce, dar fiecare înainta cîte o supoziție, Poate că sfirșitul călătoriei o fi aici, spunea Joaquim Sassa, interesat, Sau mai spre sud, admitea Jose Anaïso, gîndindu-se la altceva, Cred că e mai la nord, a adăugat Joana Carda, care se gîndea la același lucru, dar Pedro Orce a găsit cuvîntul potrivit, Numai el știe, apoi a căscat, a spus, Mi-e somn.

Acum nu mai trebuiau contradansuri că cine va dormi cu cine, Joaquim Sassa a desfăcut canapeaua ajutat de Pedro Orce, Joana Carda s-a retras discret, iar Jose Anaigo a mai rămas cîteva clipe, stîngaci, prefăcîndu-se că nu însemna nimic pentru el, dar inima îi zvîcnea în piept ca un ropot de alarmă, îi răsuna în coșul pieptului, făcea să se legene toată clădirea pînă în temelii, deși acest tremur nu semăna deloc cu celălalt, în sfirșit a spus, Noapte bună, pe mîine, și s-a retras, cu siguranță că niciodata nu pot fi cuvintele la înălțimea marilor clipe. Dormitorul e chiar alături, există o ferestruică sus, lingă tavan, făcută să prelungescă lumina zilei, și nici măcar perdea nu are, e de înțeles ceea ce pare o lipsă de pudoare, casa e a unui singur om, chiar de ar avea Joaquim Sassa aceste gusturi perverse nu s-ar putea spiona pe sine însuși, deși se spune, în orice caz, c-ar fi foarte interesant, în afară de educativ, să fim din cînd în cînd spionii propriilor noastre persoane,

165

probabil că nu ne-ar plăcea. Cu asemenea precauții oratorice nu vrcm să insinuăm că Joaquim Sassa și Pedro Orce s-ar gîndi să cbumită copilării de o atare gravitate, dar fereastra aceea, acum doarfantasmă de fereastră, de-abia vizibilă în întunericul camerei, e tulburătoare, răscolește sîngele, ca și cum toate astea ar fi o singură cameră, un dormitor comun, o promiscuitate, iar Joaquim Sassa, culcat pe spate, nu vrea să se gîndească, dar înalță capul de pe pernă pentru a crea o aură ae tăcere și a putea auzi mai bine, are gura uscată și rezistă eroic ispitei de a se ridica pentru a se duce la bucătărie să bea apă și pe drum să asculte șoapte. Pedro Orce, deh, obosit cum era, a adormit de îndată, s-a întors cu spatele la el, și-a lăsat brațul să cadă pe spinarea ciinelui, care venise să se culce acolo, tremurul unuia e și tre-murul celuilalt, poate și somnul același. Din dormitor nu răzbate nici un sunet, nici un cuvînt dezarti-culat, nici măcar un suspin, un geamăt înăbușit, Ce tăcere, își spune Joaquim Sassa, și i se pare ciudat, nici el nu-și închipuie cît e de ciudat, nici n-o va ști sau imagina vreodată, căci astfel de lucruri rămîn de obicei taina celui care le-a trăit, Jose Anaïso a pătruns în Joana Carda și ea l-a primit, fără altă mișcare, dur el, nespuse de suavă ea, și au rămas astfel, cu degetele încleștate, cu gurile sorbindu-se în tăcere, în timp ce valul violent le zguduie centrul ființei, fără urmă de zgomot, pînă la ultima vibrație, pînă la ultimul picur delicat, să o spunem așa, dis-cret, ca să nu fim acuzați de exhibiții nemoderate de scene de împreunare, urît cuvînt, din rericire azi aproape uitat. Mîine, cînd Joaquim Sassa se va trezi, își va spunc că cei doi vor fi avut răbdarea de a aștepta, Dumnezeu știe cu ce preț, dacă o ști Dumnezeu despre aceste sublimări ale cărnii, vor fi așteptat să adoarmă ceilalți, s-a înșelat, fiindcă exact în clipa în care el cade pradă somnului, Joana Carda îl primește iarăși pe Jose Anaipo, acum nu vor mai fi atît de tăcuți cum au fost mai devreme,

166

anumite bravuri sînt irepetabile. Cred c-au adormit pînă auum, a spus unul din ei, și astfel trupurile au putut să se descātușeze, o meritaseră doar cu prisosință.

Pedro Orce s-a sculat primul, printr-o deschi-zătură îngustă a ferestrei l-a atins pe gura obosită degetul cenușiu al dimineții, a visat atunci că îl săruta o femeie, ah, cum a luptat să se mențină visul și să dureze, dar ochii s-au deschis, iar buzele erau uscate, nici o gură nu lăsase pe gura sa reali-tatea salivei, fertila umezeală. Ciinele a înălțat capul, s-a ridicat pe labele din față, și-a ațintit privirea asupra lui Pedro Orce în penumbra deasă a camerei, era imposibil să-ți dai seama de unde putea veni lumina care se reflecta în pupilele sale. Pedro Orce a mîngîiat animalul, iar acesta, doar o dată, i-a lins mîna slabă. Simțind mișcările, s-a trezit Joaquim Sassa, la început fără habar de locul unde se afla, deși era propria lui casă, poate pentru că nu era obișnuit cu un pat în care rareori dormea, și datorită vecinului de pat. Culcat pe spate, cu capul ciinelui pe piept, Pedro Orce a spus, Să începă o nouă zi, oare ce se va mai întîmpla, iar Joaquim Sassa, Poate și-a schimbat ideile, poate și-a pierdut simțul după ce a dormit, se întîmplă deseori, dormi și asta-i destul aă se schimbe lucrurile, sîntem

aceiași și nu ne recunoaștem. În acest caz nu părea că s-ar fi schimbat. Ciinele se sculase, mare, corpulent, ai o pornise spre ușa închisă. 1 se vedea conturul nedes-lușit, silueta, sclipirea privirii. Ne așteaptă, a spus Joaquim Sassa, mai bine să-l chemăm înapoi, e încă prea devreme să ne sculăm. Ciinele a venit la glasul lui Pedro Orce, s-a culcat fără să opună rezistență, bărbații vorbeau acum încet, spunea Joaquim Sassa, Am să scot banii pe care-i am la bancă, nu-s mulți, cer și un împrumut, Și când se vor termina, Poate se termină aventura înainte de a se termina banii, Știm și noi ce ne-o aștepta, Ne vom descurca noi cumva, la nevoie furăm, cuvintele astea le-a spus

167

Joaquim Sassa zîmbind. Dar poate nu va fi nevoii să recurgă la asemenea extreme ale ilegalității, aici în Porto se va duce și Jose Anaigo la reprezentanții băncii unde-și ține economiile, Pedro Orce și-a adu;

toate pesetele, de Joana Carda nu știu nimic îi privința resurselor, cel puțin am văzut că nu pare (femeie care să trăiască din caritatea sau pe cheltuieli masculului. Ne îndoim că ar putea cei patru să-ș;

găsească serviciu, de vreme ce serviciul presupune permanență, stabilitate, reședință normală, pe când ținta lor imediată e să meargă în urma unui ciine care despre ținta sa proprie sperăm să știe ceva, dar asta nu-i vremea când animalele, vorbind, ar putea spune unde doresc să meargă, dacă nu le-ar lipsi corzile vocale.

În încăperca de alături dormeau obosita amanții, îmbrățișați, minune ce nu poate din păcate să dureze veșnic, și e firesc, un corp e corpul acesta și nu acela, un corp are un început și un sfârșit, începe cu pielea și se termină cu ea, ceea ce e înăuntru îi aparține, dar are nevoie de liniște, de independență, de autonomia funcționării, ca să dormi în brațele cuiva e nevoie de armonia unor încastrări pe care somnul fiecăruia o deranjează, te trezești cu brațul amorțit, un cot proptit în coaste, și-atunci spui înce-tișor,

Dragostea mea, du-te mai încolo. Dorm obosiți Joana Carda și Jose Anaigo, care s-au regăsit pentru a treia oară în miezul nopții, sînt la început, de aceea îndeplinesc buna regulă de a nu-i refuza corpului ceea ce corpul, din motivele sale proprii, reclamă.

Pășind cu toată grija, Joaquim Sassa și Pedro Orce au ieșit cu ciinele, s-au dus să caute de mîncare pentru masă, Joaquim Sassa îi spune mic dejun, după francezi, Pedro Orce desayuno, dar apetitul comun va rezolva diferența lingvistică. Când se vor întoarce, Joana Carda și Jose Anaigo se vor fi sculat, îi auzim în baie, apa dușului curge, fericită pereche, • și mari călători, care în timp atît de scurt au fost în stare să parcurgă atîta drum.

168

La ora plecării, încă în casă, toți patru și-au îndreptat privirile spre ciine cu aerul perplex al cuiva care, așteptînd comenzi, se îndoiește atît de garanția lor cît și de bunul simț de a le da ascultare. Să sperăm că și pentru a ieși din Porto se va încrede în noi așa cum s-a încrezut la intrare, a spus Joaquim Sassa, și ceilalți au înțeles motivul observației, își închipuie la ce se pot aștepta dacă, fidel preocupării sale de a urma direcția către nord, ciinele Fidel, în oraș, ar lua-o pe străzi cu sens unic în care nordul ar fi exact în direcția interzisă, nu ar lipsi conflictele cu poliția, accidente, blocări de trafic, cu toată populația din Porto adunată să se hlizească la spectacol. Dar acest ciine nu e un dulău oarecare, cu paternitate suspectă sau clandestină, arborele său genealogic are rădăcini în infem, care, după cum știm, e locul unde se duce toată înțelepeiuina, cea străveche e deja acolo, cea modernă și cea viitoare vor urma aceeași cale. De aceea, și poate pentru că Pedro Orce a repetat șiretlicul de a-i murmura la ureche cuvinte potrivite pe care pînă acum încă n-am reușit să le percepem, ciinele a intrat în mașină cu cel mai firesc aer din lume, aerul cuiva care toată viața lui a călătorit astfel. Dar, atenție, acum nu și-a pus capul pe antebrațul Joanei Carda, acum merge vigilent, în timp ce Joaquim Sassa îl conduce pe Doi Cai prin curbele și unghiurile străzilor, în toate sensurile, cineva pus pe observații, văzîndu-i, ar spune, Se duc spre sud, dar în curînd s-ar corecta, Se duc spre apus, sau, Se duc spre răsărit, și acestea sînt direcțiile principale sau cardinale, dacă am menționa roza vînturilor completă n-am mai reuși să ieșim din Porto și din confuzie.

Există un acord între acest ciine și acești oameni, patru ființe raționale consimt să se lase conduse de instinctul animal, poate doar dacă or fi toți atrași de vreun magnet cu virful spre nord sau împinși de celălalt virf al unui fir albastru aidoma cu cel pe care ciinele nu-l lasă din gură. Au ieșit din oraș, se știe

că șoseaua, cu toate serpentinele, urmează direcția bună, ciinele dă semne că vre.a să iasă, i se deschide portiera și el o ia înainte, înviorat de odihna de peste noapte și de porția zdravănă care i s-a servit acasă. Trapul e foarte iute, Doi Cai îl însoțește sprintar, nu trebuie să muște din dirlog de nerăbdare. Acum șoseaua nu mai merge pe lângă mare, continuă pe drumuri interne, numai de aceea nu vom mai vedea plaja unde Joaquim Sassa a avut mai multă forță decât Samson într-un anume ceas al vieții sale. Chiar el a zis, Păcat că n-a vrut ciinele să o ia pe coastă, v-aș fi arătat locul unde mi s-a întimplat chestia cu piatra, nici chiar Samson din Biblie n-ar fi fost în stare să facă ce-am făcut eu, dar din modestie ar trebui să tacă, mai mare minune a fost și continuă să fie cea a Joanei Carda de pe cîmpiile din Ereira, mai enigmatic este trernurul pe care îl simte Pedro Orce, iar dacă aici călăuza noastră tercstră este un cîine de aiurea, ce să mai spunem de miile de sturzi care l-au însoțit atîta vreme pe Jose Anaipo, lăsîndu-l doar în clipa cînd a început un alt zbor.

Drumul urcă, apoi coboară, și pe urmă urcă din nou, și urcă mereu, iar cînd se lasă înjos e doar ca să se odihnească puțin, nu-s prea înalți munții ăștia, dar obosesc inima lui Doi Cai, care gîfîie pe povîrni-șuri, ciinele merge înainte, mlădios ca un elan. S-au oprit să ia masa de prînz într-un han de la marginea șoselei, ciinele a dispărut iar, ca să-și găsească singur de-ale gurii, și cînd s-a întors avea sînge pe bot, dar cunoaștem prea bine motivul, nu-i nici un mister, dar dacă nu are cine să-ți umple troaca, descurcă-te cu ce găsești. Din nou la drum, mereu către nord, la un moment dat Jose Anaipo a spus, și i se adresa lui Pedro Orce, Dacă-o ținem tot așa, o să intrăm în Spania, ne întoarcem în ținutul tău, Ținutul meu e Andaluzia, Ținut și țară sînt același lucru, Ba nu-s, se prea poate să nu ne cunoașteam țara, însă ne cunoaștem ținutul, Ai fost vreodată în Galicia, N-am fost niciodată în Galicia, Galicia e ținutul altora.

170

Dacă vor intra acolo rămîne de văzut, pentru că în seara asta vor dormi încă în Portugalia. S-au înregistrat Jose Anai^o și Joana Carda în pensiune ca soț și soție, din spirit de economie vor rămîne în aceeași cameră Pedro Orce și Joaquim Sassa, iar ciinele trebuie să doarmă cu Doi Cai, o dihanie atît de mare o înspăimîntă pe gazdă, Nu vreau o dihanie atît de mare înăuntru, să stea pe stradă, că e salonul cîinilor, n-ar mai lipsi decât să-mi umple casa de purici, Ciinele ăsta n-are purici, a protestat Joana Carda, fără rezultat, că nu ăsta era punctul esențial, în toiul nopții s-a sculat Pedro Orce din pat, incredințat că ușa de la stradă nu era încuiată, și într-adevăr nu era, s-a dus să doarmă în auto-mobil două ore îmbrățișat cu ciinele, cînd nu poți fi amant, în acest caz din evidente impedimente ale naturii, prietenia ajunge și ea. I s-a părut lui Pedro Orce că, atunci cînd a intrat în mașină, scheunase ciinele încetișor, dar o fi fost o halucinație a lui, una din multele care ne apar cînd dorim mult un lucru, corpul înțelept se milostivește de noi, simulează în sinea sa satisfacerea dorințelor, chiar acesta e visul, ce altceva credeți, Dacă n-ar fi așa, spuneți-mi atunci cum am putea suporta viața asta lipsită de satisfacții, comentariul e al vocii necunoscute care mai intervine uneori.

Cînd Pedro Orce s-a întors în cameră, ciinele a venit după el, dar, fiindu-i interzis să intre, s-a întins pe treptele de la ușă și acolo a rămas, nu există cuvinte care să poată descrie spaima și țîpetele de la ivirea zorilor, venea gazda matinală să inaugu-reze o nouă zi de lucru, deschide larg ușile, să intre răcoarea aurorii, și iată că de pe rogojină se scoală leul din Nemeea, cu botul căscat, era doar căscatul cuiva care nu-și încheiase încă somnul, dar și de căscat trebuie să te temi cînd îți arată niște colți formidabili și o limbă care, de roșie ce e, pare să verse sînge. A fost un asemenea scandal, încît ple-carea oaspeților a fost mai mult o izgonire decât o

171

retragere pacifică, deja Doi Cai era departe, aproape gala SH dea colțul, și gazda încă mai țîpa ca din gură de șarpe din pragul ușii împotriva fiarei tăcute, că astea-s cele mai rele, dacă e să crezi în zicala care spune, Ciinele care latră nu mușcă, e sigur că acesta n-a mușcat încă, dar dacă puterea lamentă-rilor ar fi direct proporțională cu tăcerea, scapă-mă Doamne de javră. Departe, pe drum, în timp ce călătorii rid de întimplare, Joana Carda, din solida-ritate feminină, se adapta împrejurării, Dacă-aș fi în locul ei, și eu aș muri de frică, și voi nu mai faceți atîta pe grozavii, mai ales nu fiți curajoși din obliga-ție, a nimerit din plin observația, fiecare din marii bărbați a facut bilanțul, în

taină, al propriilor lașități, cazul cel mai interesant a fost al lui Jose Anaiço, care s-a hotărît să i le relateze Joanei Carda cu prima ocazie, nu merge bine iubirea dacă nu spune totul, mai rău e cînd sfîrșește iubirea, te căiești de mărturisiri, și nu rareori confesorul abuzează de confidență, să aibă grijă Joana Carda și Jose Anaiço ca de data asta să nu fie așa.

Granița nu mai e departe. Obișnuiți cum au fost cu însușirile de cercetaș ale călăuzei, nici n-au observat drumeții modul expeditiv, fără umbră de șovăială sau chiar de gîndire prevăzătoare, cu care Fidel sau Pilot, vreun nume din acestea sau altul tot îi va trebui dat într-o bună zi, alege ramura din bifurcație pe care trebuie să-și continue drumul, și mai greu decît bifurcație, intersecție. Chiar dacă expertul animal o fi făcut aceeași cale de la nord la sud, iar siguranța acestui fapt nu poate nimeni s-o aibă, experiența nu l-ar prea ajuta dacă ne amintim de diferența punctului de vedere, în care, după cum nu ignorăm din fericire, totul rezidă. E neîndoios că oamenii trăiesc în preajma minunilor, dar din minunum nu ajung să cunoască nici măcar jumătate, iar despre jumătatea cunoscută de cele mai multe ori se înșală, mai ales pentru că doresc, cu orice preț, precum Domnul Dumnezeuul Nostru, ca lumea

172

aceasta și altele să fie făcute după propria lor irnagine și asemuire, pentru caz necontînd prea mult cine le-a făcut. Instinctul îl conduce pe cîine, dar nu știm ce sau cine conduce instinctul, și dacă într-o bună zi vom avea pentru straniul caz prezentat vreo primă explicație, cel mai probabil e că o ase-menea explicație nu trece de aparența sa, doar dacă nu cumva despre explicație vom putea avea vreo explicație, și tot așa mai departe, pînă la clipa din urmă în care nu va mai fi nimic de explicat la sume-denia celor explicate, de aici încolo presupunînd că va fi împărăția haosului, dar nu vorbim acum despre formarea universului, ce știm noi despre ea, aici e vorba doar de cîini. Și de oameni. Aceștia care merg după un cîine pe drumul către o graniță care a început să se apropie. Vor ieși din pămînt portughez la stingerea zilei, și deodată, poate datorită amurgului care se apropie, și-au dat seama că animalul a dispărut, și rămîn dintr-o dată ca niște copii rătăciți în pădure, acum ce ne facem, Joaquim Sassa profită, pentru a lua peste picior fidelitatea canină, a contat însă experiența de viață cu care Pedro Orce a făcut senina constatare, Pesemne că s-a dus să traverseze riul înot și ne așteaptă pe malul celălalt, dacă oamenii ar merge într-adevăr atenți la verigile și valențele care leagă existențele și chimia, ar fi priceput imediat, ne referim la Jose Anaipo și Joaquim Sassa, că moti-vele unui cîine pot fi aidoma celor ale miilor de sturzi, dacă Fidel a venit din nord și a trecut prin acest post, poate că nu mai vrea să repete experiența, fără zgardă, nici botniță, poate chiar suspect de turbare, e posibil să fi tras în el.

Santinelele portugheze se uită distrat peste acte, le fac semn să-și continue drumul, se vede că lucrul nu prea îi copleșește pe acești funcționari, e adevărat că oamenii, cum am mai avut ocazia să constatăm, călătoresc mult, de parcă le-ar fi teamă să nu se piardă de casa lor mai mare care este țara,

173

chiar dacă și-au părăsit casa mică, cea a propriului lor trai meschin. De partea cealaltă a Minhoului plictiseala nu diferă, se observă doar o străfulge-rare de curiozitate lipsită de vlagă la faptul că vine cu acești portughezi un spaniol din altă generație, dacă am fi pe vremea mai multor intrări sau ieșiri nici măcar atîta n-ar observa. Joaquim Sassa a mers un kilometru și l-a proptit pe Doi Cai la marginea trotuarului, a oprit, Să așteptăm aici, dacă, după cum spune Pedro, cîinele știe ce face, va veni să ne caute. Nici nu au avut timpul să-și piardă răbdarea. Zece minute mai tîrziu le-a apărut cîinele în fața mașinii, cu blana încă jilavă. Pedro Orce avusese dreptate, iar noi, dacă nu ne-am fi îndoit un pic, am fi rămas la malul riului ca să asistăm la curajoasa traversare, pe care am fi descris-o cu atîta plăcere, în locul unei banale treceri a graniței cu gărzi diferite doar după uniforme, Treceți, Pase, la asta s-a rezumat totul, chiar și străfulgerarea de curiozitate

nu a fost decît o sărmană născocire pentru a vătui materia.

Alte născociri mai bune s-ar potrivi acum pentru a împodobi ceea ce a mai rămas din călătorie, cu două nopți și două zile la mijloc, dormite primele în așezări rustice, parcurse celelalte pe drumuri stră-vechi, spre nord, mereu spre nord, ținutul Galiciei și al ceții, cu burnițe care anunță toamna, numai atît ar fi de spus, și n-a fost nevoie de

născociri. Celelalte ar fi îmbrățișările nocturne ale Joanei Carda și Jose Anaiyo, insomnia intermitentă a lui Joaquim Sassa, mîna lui Pedro Orce pe spinarea cînelui, pe-aici i-au dat voie cînelui să intre în camere și să doarmă acolo. Și zilele pe șosea, tot înainte spre un orizont care nu te lasă să te apropii de el. Joaquim Sassa a spus din nou că toate astea sînt curată nebunie, să mergi pe urmele unui cîine idiot pînă la capătul lumii, fără barem să știm de ce sau pentru ce, la care Pedro Orce a răspuns cu o anume asprime și ostilitate, Chiar pînă la capătul

174

lumii nu, înainte de asta o să ajungem la mare. Se vede că de-acum cîinele este ostenit, merge cu capul în jos, a coborît stindardul cozii, și pernuțele de la labe, cu toată asprimea pielii, trebuie să doară de la răzuirea de pămînt și de pietre, chiar la noapte se va duce Pedro Orce să i le examineze și va vedea jupui-turi care sîngerează, nu-i de mirare că i-a răspuns atît de dur lui Joaquim Sassa, care observă și el mai de departe și spune, vrînd parcă să-și ceară iertare, Niște comprese cu apă oxigenată i-ar prinde bine, asta-i ca și cum ai vinde castraveți grădina-rului, despre arta farmaceutică știe destule Pedro Orce, nu-i nevoie să i se vină în ajutor. Totuși, cu aceste cîteva cuvinte, au făcut pace.

Aproape de Santiago de Compostela cîinele a luat-o spre nord-vest. Se apropia pesemne de destinație, se vedea după vigoarea reînnoită cu care mergea acum la trap, după siguranțajaretele, după cum își tine capul în sus, după fermitatea cozii. Joaquim Sassa a trebuit să-l accelereze pe Doi Cai pentru a-i însoți mersul, și pentru că astfel s-au apropiat, cît pe ce să atingă animalul. Joana Carda a exclamat, Uitați-vă, uitați firul albastru. Toți au văzut. Firul parcă n-ar fi același. Celălalt, după cît se murdărise, putea la fel de bine să fi fost albastru sau maro sau negru, dar acesta strălucea în propria sa culoare, albastru nici al cerului, nici al mării, cine l-o fi vopsit și depănat astfel, cine îl spălase, dacă era același, și cine-l pusese apoi în gura cînelui spunîndu-i, Du-te. Drumul s-a îngustat, e aproape un drumeag care mărginește dealurile. Soarele a început să pogoare peste marea care de-aici încă nu se vede, natura e maestră în alcătuirea spectacolelor potrivite cu starea sufletească, de dimineață și chiar și în timpul după-amiezii cerul fusese încă acoperit și trist, cernînd burnița galiciană, iar acum o lumină purpurie se revărsa peste cîmpuri, cîinele e ca un giuvaer sclipitor, un animal de aur. Pînă și Doi Cai nu pare să fie mașina obosită pe care o știm,

175

iar înăuntru toți pasagerii sînt făpturi minunate, le bate lumina în față, înflăcărindu-i. Jose Anaiyo o privește pe Joana Carda și tresaltă văzînd-o atît de frumoasă, Joaquim Sassa își lasă în jos oglinda retrovizoare pentru a-și admira ochii strălucitori, iar Pedro Orce își contemplă bătrînele mîini, nu sînt bătrîne, nu, au ieșit dintr-o operație de alchimie, au devenit nemuritoare, chiar dacă restul trupului va trebui să moară. Dintr-o dată cîinele se oprește. Soarele a pogorît în virful culmilor muntoase, se ghicește marea de partea cealaltă. Șoseaua coboară în serpentine, două dealuri par să o strangleze acolo jos, dar e o iluzie a ochilor și a depărtării. În față, pe la jumătatea povîrnișului, e o casă mare, cu arhitectură simplă, are un aer părăsit, străvechi, cu toate că există semne de cultivare pe cîmpurile care o înconjoară. O parte din casă se află deja în umbră, lumina se atenuază treptat, parcă întreaga lume s-ar cufunda în crepuscul și singurătate. Joaquim Sassa a oprit mașina. Au ieșit cu toții. Se aude tăcerea, vibrează ca un ecou final, poate că nu-i decît izbirea înde-părtată a valurilor de stînci, asta-i întotdeauna cea mai bună explicație, chiar și înăuntru melcilor de mare răsună amintirea nesfirșită a valurilor, totuși nu e cazul aici, aici se aude doar tăcerea, ai auzit-o, te poți duce, acum știi cum e. Dar ceasul acesta încă n-a venit pentru nici unul din cei patru. Știu că ținta lor e acea casă, aici i-a adus cîinele fermecat, liniștit ca o statuie, în așteptare. Jose Anaiyo e lângă Joana Carda, însă n-o atinge, înțelege că nu trebuie s-o atingă, și ea îl înțelege, există clipe cînd chiar și dragostea trebuie să se confor-meze cu propria sa neînsemnătate, scuzați-ne că astfel reducem afecțiunea extremă la aproape nimic, - ea care, în alte cazuri, e aproape totul. Pedro Orce a fost ultimul care iese din mașină, lasă picioarele jos și simte pămîntul vibrînd cu o intensitate înspăimîntătoare, aici s-ar sparge toate acele seismografele,

176

iar dealurile dimprejur par să se unduiască și ele o dată cu zbaterea valurilor care departe, în mare, se îmbulzesc unele peste altele, împinse de această plută de piatră, aruncându-se înspre ea în refluxul puternicelor curente pe care le tăiem. Soarele s-a ascuns. Atunci un fir albastru s-a unduit în aer, aproape nevăzut de străveziu, ca și cum ar fi căutat un sprijin, le-a atins ușor mâinile și chipurile, Joaquim Sassa l-a prins, a fost o întimplare, a fost destin, să rămână așa aceste ipoteze, chiar dacă există atâtea motive pentru a nu crede nici în una nici în cealaltă, iar acum ce va face Joaquim Saasa, nu poate intra în automobil, cu mâna de afară ținând și urmînd firul, un fir pe care vîntul îl susține și-l împinge nu însoțește cuminte traseul șoselelor, Ce fac cu asta, a întrebat, dar ceilalți nu-i puteau răspunde, ciinele, da, a iesit de pe șosea și a început să coboare panta lină, în urma lui s-a dus Joaquim Sassa, mîna sa ridicată urmărirea firul albastru ca și cum ar fi atins aripile sau pieptul unei păsări de deasupra capului. Jose Anaipo s-a întors la mașină, cu Joana Carda și Pedro Orce, a demarat și, încetișor, însoțindu-l mereu pe Joaquim Sassa cu privirea, a coborît șoseaua, nu voia să ajungă înaintea lui, și nici cu mult după el, armonia posibilă a lucrurilor depinde de echilibrul lor și de timpul în care se petrec, nici prea devreme, nici prea tîrziu, de aceea ne e atît de greu să atingem perfecțiunea.

Cînd s-a oprit în fața casei, Joaquim Sassa ajunsese la zece pași de ușa care era deschisă. Ciinele a scos un suspin care părea omenesc și s-a culcat întinzîndu-și gîtul pe labele din față. A tras cu unghiile din gură firul de lînă, l-a scuturat jos. Din interiorul întunecat al casei s-a ivit o femeie. Avea în mînă un fir, același pe care Joaquim Sassa continua să-l țină. Femeia a coborît singura treaptă de la ușa. Intrați, că veți fi obosiți, a spus. Joaquim Sassa a fost priinul care a înaintat, ducea înfașurat înjurul încheieturii mîinii capătul firului albastru.

177

Acum cîteva zile, a povestit Maria Guavaira, cam pe la ceasurile acestea și cu o lumină cum era mai adineauri, s-a ivit ciinele, cu aerul cuiva care vine de departe, avea blana murdară, labele îi sîngerau, a venit și a lovit cu capul în ușa, și cînd m-am dus să deschid, crezînd că e vreunul din cerșetorii ăia care merg dintr-un loc în altul, care atunci cînd vin bat la ușa și spun, Fie-vă milă de un biet nenorocit, doamnă, ce să văd, ciinele gîfîia de parcă ar fi venit de la capătul lumii și sîngele murdărea pămîntul de sub labele sale, și mai de mirare a fost că nu m-am speriat, și ar fi fost cazul, cine nu știe cît de blind este ar socoti că are în față cea mai înspăimîntătoare dihanie, săracul, cum m-a văzut s-a lăsat pe labele din față ca și cum doar pe mine m-ar fi așteptat ca să se odihnească, și parcă plîngea, ca cineva care ar vrea să vorbească și nu poate, cît timp a fost aici nu l-am auzit deloc lătrînd, Cu noi merge de șase zile și tot așa, n-a lătrat deloc, a spus Joana Carda, L-am băgat în casă, l-am oblojit, m-am ocupat de el, nu-i un ciine de pripas, se vede după blană, și se vede că stăpînii îl hrăneau bine, îi purtau de grijă și nu-l lăsau în plata Domnului, ca să pricepi diferența e de ajuns să faci comparație cu ciinii galicieni, care se nasc flămînzi și mor flămînzi după ce au trăit flămînzi, și-s tratați cu piine și pietre, de-aceea ciinele galician nu poate să-și ridice coada, o ascunde între picioare nădăduind că va trece nevăzut, revanșa lui, atunci cînd poate, este să muște, Asta nu mușcă, a spus Pedro Orce, Probabil că nu vom ști niciodată de unde anume a venit, a spus Jose Anaipo, și poate că nici nu contează prea mult, ceea ce mă intrigă e că a venit în căutarea noastră ca să ne aducă pînă aici, nu poți să nu te întrebi cu ce scop, Habar n-am, știu doar că într-o bună zi a rupt cu dinții o bucată de fir, s-a uitat la mine de • parcă ar fi vrut să spună, Nu ieși de-aici pînă nu mă întorc, și s-a dus în sus pe munte, pe unde-a coborît acum a urcat atunci. Ce fir e asta, a întrebat

178

Joaquim Sassa, în timp ce înfășura și desfășura pe încheietura mîinii capătul care încă îl mai lega de Maria Guavaira, Ce n-aș da să știu și eu, a răspuns ea, depănînd între degete capătul dinspre ea, întinzînd firul ca pe o coardă de gitară foarte încor-dată, dar nici el și nici ea nu păreau să observe că erau legați, ceilalți da, priveau, gîndurile pe care le aveau le-au ținut sub tăcere, deși n-ar fi chiar atît de greu să le ghicim, Pentru că n-am făcut decît să desfăc un ciorap vechi, din cele care serveau pe vremuri la păstrat banh, dar ciorapul pe care l-am desfăcut ar da un pumn de lînă, or ceea ce-i aici parc-ar fi din lîna a o sută de oi, și cine spune o sută spune o sută de mii, ce

explicație s-ar putea da în cazul ăsta, După mine s-au ținut mai multe zile două mii de sturzi, a spus Jose Anaipo, Am aruncat în mare o piatră care cîntărea aproape cît mine și a căzut foarte departe, a adăugat Joaquim Sassa, dîndu-și seama că exagera, iar Pedro Orce a spus doar, Pămîntul tremură și a tremurat.

Maria Guavaira s-a ridicat și a deschis o ușă, a spus, Priviți, Joaquim Sassa se afla lîngă ea, dar nu trăsese firul, și ceea ce au văzut a fost un nor albastru de o culoare albastră care devenea densă și aproape neagră în mijloc, Dacă las ușa deschisă există întotdeauna fire care ies, precum cel de adineauri care a urcat pe șosea și te-a adus aici, i-a spus Maria Guavaira lui Joaquim Sassa, și bucătăria unde se adunaseră cu toții a rămas ca pustie, numai ei doi, legați de firul albastru, și norul albastru care părea că respiră, se auzea pocnetul vreascurilor în vatra unde fierbe o supă de varză asezonată cu mușchiuleț, mîncare tipic galiciană.

Nu pot Joaquim Sassa și Maria Guavaira să rămînă așa legați mai mult decît e nevoie pentru a dobîndi neîndoielnicul simț al legăturii, de aceea ea deapănă tot firul, ajungînd la încheietura mîinii lui o înconjoară ca și cum pe nevăzute l-ar mai lega o dată, pe urmă strînge micul ghem la piept, despre

179

semnificația acestui gest doar un nătărău ar avea îndoieli, dar ar trebui să fie nătărău de-a binelea ca să le aibă- Jose Anaipo s-a îndepărtat de focul care ardea, Deși pare absurd, m-am convins pînă la urmă că există o relație între ceea ce s-a întîmplat și separarea Spaniei și a Portugaliei de Europa, cred c-ai auzit despre ea, Am auzit, dar prin locurile astea nu le pasă, dacă trecem de munți și coborîm pe coastă e întotdeauna aceeași mare, Au arătat la televiziune, Nu am televizor, Radioul a transmis știri, Știrile sînt cuvinte, nu izbutim niciodată să aflăm dacă și cuvintele sînt știri.

Cu sentința asta sceptică s-a întrerupt pentru cîteva minute conversația, Maria Guavaira s-a dus să aducă niște blide de pe policioară, a turnat în ele supa, penultima pentru Joaquim Sassa, ultima pentru ea, dintr-o dată li s-a părut tuturor că avea să lipsească o lingură, dar nu, erau pentru toți, de aceea Maria Guavaira nu a trebuit să aștepte ca Joaquim Sassa să termine de mîncat. Atunci el a vrut să afle dacă ea trăia singură, pentru că pînă în acea clipă nu văzuseră alte persoane în casă, și ea a răspuns că era văduvă de trei ani, că veneau lucrători să-i muncească pămîntul, Sînt între mare și munți, fără copii și fără alte rude, frații pe care-i am au emigrat în Argentina, tatăl meu a murit, mama este alienată și stă la Coruna, puțini trebuie să fie mai singuri pe lume decît mine, Puteai să te recăsătorești, i-a amintit Joana Carda, dar imediat s-a căit, nu avea dreptul să spună așa ceva, ea care de cîteva zile doar rupsese o căsătorie și deja umbla cu un alt bărbat, Eram obosită, și pe urmă o femeie, la vîrsta mea, dacă se mărită a doua oară, o face din cauza pămîntului pe care-l are, bărbații se însoară cu pămîntul, nu cu femeia, Ești încă foarte tînără, Am fost tînără, și de-abia îmi mai aduc aminte de vremea cînd am fost, și spunînd asta s-a lăsat spre vatră, pentru ca focul să o arate mai bine, îl privea pe Joaquim Sassa pe deasupra flăcărilor și parcă ar fi

180

vrut să-i spună, Uite-așa sînt, privește-mă bine, ai venit pînă la ușa mea aninat de un fir care era în mîna mea, aș putea, dacă aș vrea, să te împing spre patul meu, și ai veni, sînt convinsă, dar frumoasă nu voi fi niciodată, doar dacă ai să mă preschimbi tu în cea mai frumoasă femeie care a existat vreodată, numai bărbații sînt în stare să facă asta, păcat că nu poate dura veșnic.

Joaquim Sassa o privea din partea cealaltă a focului și a socotit că vîlvătăile care dansau îi transformau pe rînd chipul, cînd săpînd suprafețe, cînd descetînd umbrele, dar ceea ce nu se schimba era strălucirea ochilor întunecați, poate că o lacrimă suspendată devenise o peliculă de lumină pură. Nu e frumoasă, și-a spus, dar nu e nici urîță, are mîinile muncite și obosite, nu se compară cu ale mele, care sînt de funcționar la birou bucurîndu-se de un conce-diu plătît, și apropo, miine, dacă nu m-am încurcat în socoteala timpului, e ultima zi a lunii, poimîine va trebui să mă întorc la lucru, dar nu, nu se poate așa ceva, cum să-i las aici pe Jose și pe Joana, pe Pedro și pe Ciine, n-au nici un motiv pentru a dori să mă însoțească, și dacă-l iau pe Doi Cai le va fi foarte greu să se întoarcă la casele lor, dar pesemne că nu o vor, singurul lucru adevărat care

există în această clipă pe pământ este că sîntem aici împreună, Joana Carda și Jose Anaipo discutînd în șoaptă, poate despre viața amîndurora, poate despre viața fiecăruia, Pedro Orce cu mîna pe capul lui Pilot, probabil că măsoară amîndoi vibrații și seisme pe care nimeni altcineva nu le simte, în timp ce eu mă uit, fără să-mi dezlipesc ochii de la ea, la această Maria Guavaira care are un mod de a privi care nu e a privi ci a-și arăta ochii, este îmbrăcată în negru, văduvă pe care timpul a alinat-o pînă acum, dar pe care obiceiul și tradiția o înnegresc încă, din fericire ochii îi strălucesc, iar acolo est un nor albastru care nu pare să-i aparțină acestei case, părul e castaniu, și are bărbia rotundă și buzele pline, iar dinții, i-am

181

văzut ceva mai devreme, sînt albi, slavă Domnului, la urma urmelor femeia asta e frumoasă și nu observa-sem, eram legat de ea și nu știam de cine, trebuie să mă hotărâsc, mă întorc sau rămîn aici, chiar dacă revin la serviciu peste cîteva zile mă iartă ei, cu toată confuzia asta peninsulară cine să mai observe întîrzierile salariaților care se întorc, se pot invoca dificultățile de transport, acum arată ștearsă, acum mai drăguță, iar acum, acum, alături de Maria Guavaira, Joana Carda nu face nici două parale, a mea e mult mai frumoasă, domnule Jose Anaipo, uită-te numai dacă se poate compara femeia ta citadină și arătoasă cu această făptură a pădurilor care are cu siguranță aroma sării adusă de vînt pe deasupra munților și trebuie să aibă corpul alb sub straietele astea, dac-aș putea eu acum, Pedro Orce, ți-aș spune ceva, Ce anume mi-ai spune, Că acum știu de cine să-mi placă, Felicitări, alții au întîrziat și mai mult, sau n-au aflat-o chiar niciodată, Cunoști vreunul, Eu, de pildă, și după ce a răspuns astfel a spus Pedro Orce cu glas tare, les pe-afară să dau o raită cu cîinele.

Încă nu e în puterea nopții, dar e frig. În direcția muntelui care ascunde marea există o potecă ce începe mai încolo să urce coasta în trepte succesive, la stînga și la dreapta, ca o vîrtelniță, pînă se pierde într-un nevăzut peste care ochii nu mai pot trece. Nu peste mult timp valea asta va fi ca în noaptea de apagon, pentru asta n-a fost nevoie să se rupă cablurile de transport de electricitate de la Europa civilizată și cultă. Pedro Orce a ieșit din casă pentru că acolo nu-i ducea nimeni lipsa. Înaintează fără să privească în urmă, mai întii pe cît de repede îi permit forțele, pe urmă, pentru că s-au frînt, alene. Nu are nici o senzație de teamă în această tăcere dintre pereții imenși care sînt munții, e om care s-a născut și a trăit într-o pustietate, în praf și între pietre, unde fără mirare se prea poate să întilnești o falcă de cal, o copită care are încă potcoava prinsă,

182

unii spun că nici armăsarii Apocalipsului n-ar supraviețui acolo, de război a murit calul din timpul războiului, de ciumă a murit calul din timpul ciumei, de foame a murit calul din timpul foametei, moartea este rațiunea supremă a tuturor lucrurilor și infaili-bila lor concluzie, doar pe noi ne înșală linia aceasta de vii în care ne aflăm, și care înaintează înspre ceea ce numim viitor doar pentru că trebuia să-i dăm un nume, culegînd din el neîncetat noile ființe, lăsînd în urmă neîncetat ființele bătrîne cărora a trebuit să le dăm numele de morți ca să nu iasă din trecut.

Bătrîna sau obosită este acum inima lui Pedro

Orce. Trebuie să se odihnească adeseori și de fiecare dată mai mult, dar nu renunță, îl însuflețește pre-zența cîinelui. Schimbă semnale unul cu celălalt, ca un cod de comunicare care chiar și nedescifrat este destul, pentru că e destul simplul fapt că există, umărul animalului se freacă de coapsa bărbatului, mîna bărbatului mîngîie pielea moale dinăuntrul urechii cîinelui, lumea este populată de un zvon de pași, de respirații, de fricțiuni, și acum da, se aude în spatele muchiei protestul surd al țării, din ce în ce mai sonor, din ce în ce mai limpede, pînă cînd se ivește în fața ochilor suprafața imensă, vag scînteietoare sub noaptea fără lună și doar cu cîteva stele, iarjos, ca o linie vie care desparte noaptea și moartea, albul violet al spumei constant risipite și reînnoite. Stîncile de care se izbeau valurile sînt mai negre, ca și cum piatra ar avea acolo o densitate mai roare sau ar fi îmbibată cu apă de la începutul veacurilor. Vîntul vine dinspre mare, o parte din el e suflare naturală, cealaltă parte, minimă, poate că este dato-rită dislocării peninsulei peste ape, e doar o adiere, o știm prea bine, și niciodată nu a existat vreun vijelie ca aceasta de cînd e lumea lume.

Pedro Orce măsoară cuprinsul oceanului și în acel moment i se pare mic, pentru că, inspirînd pro-fund, i se dilată plămîinii într-atît încît în ei ar putea

intra de-a valma toate abisurile lichide și încă ai mai rămîne spațiu pentru pluta care cu pintenii sa de piatră își croiește drum contra valurilor. Pedro Orce nu știe dacă e om sau pește. Coboară sprs mare, ciinele merge înainte să recunoască și să aleagă drumul, și tare necesar era hăitașul prudent și agei înainte de ivirea zorilor Pedro Orce, singur, n-ar mai găsi intrarea și ieșirea din acest labirint de pietre. In sfîrșit, au ajuns la marile lespezi care se înclină spre mare, aici este asurzitor bubuitul valu-rilor care se sparg. Sub acest cer nespus de întunecat și vuirea mării, dacă s-ar ivi acum luna, un om ar putea muri de fericire, socotind că moare de neliniște, de teamă, de singurătate. Pedro Orce nu mai simte frigul. Noaptea s-a mai limpezit, apar alte stele, iar ciinele, care dispăruse pentru o clipă, s-a întors alergînd, n-a fost învățat să-l tragă de pantalon pe stăpîn, dar îl cunoaștem îndeajuns pentru a ști că e prea bine în stare să-și comunice orice dorință, acum va trebui Pedro Orce să-l însoțească pînă la ceea ce a descoperit, un înecat care a eșuat la mal, o arcă a comorilor, urme ale Atlantidei, resturile Olandezului zburător, obsesivă amintire, și cînd a ajuns a văzut că nu mai erau decît pietre peste pietre, dar, nefiind acest animal un ciine care se înșală, trebuia să fie pe acolo ceva deosebit, dar atunci a observat, cînd propriile sale picioare s-au așezat pe el, obiectul, o piatră enormă, cu forma brută a unui vas, și mai încolo alta, lungă și strîmtă ca un catarg, și alta încă, asta ar fi cîrma cu timona sa, deși spartă. Crezînd că lumina foarte slabă îl înșela, a dat ocol pietrelor, pipăind și palpînd, și astfel a pierdut orice urmă de îndoială, partea asta, înaltă și ascuțită, este prova, astalaltă, rombul, e pupa, catargul de neconfundat, iar cîrma ar putea fi doar, de exemplu, maiul unui uriaș, dacă asta nu ar fi cu adevărat, acolo unde este, o barcă de piatră. Fenomen geologic, cu siguranță, Pedro Orce cunoaște din chimie mai mult decît suficient pentru a-și explica singur cele găsite, o străveche barcă de lemn adusă de valuri sau

lăsată de marinari, aruncată cu forță peste acele lespezi din negura vremurilor, apoi a acoperit-o pămîntul, s-a mineralizat materia organică, s-a retras din nou pămîntul, pînă astăzi, vor trebui mii de ani ca să se stingă contururile și să se micșoreze volu-mele, vînt, ploaie, șlefuirea datorită frigului și a căldurh, într-o bună zi nu se va mai deosebi piatră de piatră. Pedro Orce s-a așezat pe fundul bărcii, din poziția în care se află nu mai vede decît cerul și marea îndepărtată, dacă această navă s-ar legăna puțin i s-ar năzări că navighează, și atunci, cite mai pot și închipuirile, i-a venit o idee absurdă, că această barcă pietrificată ar fi cu adevărat navi-gantă, într-atît încît ea a smuls după sine peninsula remorcînd-o, nu te poti încrede în delirurile fanteziei, desigur că n-ar fi imposibil să se petreacă așa ceva, s-au văzut și alte acrobații mai dificile, numai că ironia cazului este că vasul are pupa întoarsă către mare, nici o ambarcațiune care se respectă nu ar naviga vreodată de-a-ndoaselea. Pedro Orce s-a ridi-cat, i s-a făcut frig, și ciinele a sărit parapetul, E timpul să ne întoarcem acasă, domnul și stăpînul meu, nu mai ai vîrsta pentru asemenea nopti albe, nu le-ai trăit cînd erai tînăr, acum e tîrziu. Cînd au ajuns pe culmea muntilor, Pedro Orce nu mai putea de picioare, iar sărmanii săi plămîni, care mai adineauri erau în stare să inspire întreg oceanul, gîfiau ca niște foale stricate, aerul aspru îi zgîria nările, îi usca gîtlejul, aventurile astea alpine sînt nepotrivite pentru un spițer în asfințitul vietii. S-a lăsat vlăguit pe o piatră, să se odihnească, cu coatele proptite pe genunchi, cu capul sprijinit în mîini, sudoarea face să-i strălucească fruntea, vîntul îi scutură firele rare și scurte de păr, e un om prăbușit, ostenit și trist, din păcate încă nu s-a inventat procesul de mineralizare a unei persoane în floarea tinereții pentru a-l preschimba într-o statuie nepieritoare. Gîfiala s-a mai potolit, aerul este mai blînd, intră și iese fără acea duritate de șmirghel. Dîndu-și seama de aceste schimbări,

ciinele, care așteptase întins, a dat semne că vrea să se ridice. Pedro Orce a înălțat capul, a privit IB jos, înspre valea unde se afla casa. Părea să fie deasupra ei o aură, o lucire fără scînteii, un fel de lumină neluminoasă, dacă această expresie, care, ca și toate celelalte, numai din cuvinte se poate alcătui, ajunge la înțelegere cu un sens univoc. In memoria lui Pedro Orce a apărut acel epileptic diii Orce care, după accesele care îl doborau, încerca să-și explice senzațiile confuze cu care se anunțau ele, o fi o vibrație a particulelor invizibile din aer, o fi iradierea unei energii precum căldura în depărtare, o fi distorsiunea razelor luminoase la limita cuprinderii lor, noaptea asta

într-adevăr s-a populat cu minu-nății, firul și norul de lină aliastru, barca de piatră aruncată peste lespezile de la țärm, acum o casă care freamătă în mod miraculos, sau așa am spune, văzută de aici. Imaginea oscilează, se topesc contu-rurile, deodată pare să se îndepărteze pînă cînd devine un punct aproape invizibil, apoi se întoarce pulsînd lent. Pentru o clipă s-a temut Pedro Orce că a fost lăsat de izbeliște într-un alt deșert, dar spaima a trecut, doar cît i-a trebuit ca să înțeleagă că acolo se iubiseră Maria Guavaira și Joaquim Sassa, vremurile s-au schimbat mult, acum totul e numaidecît împănăt, înnodat și afumat, dacă-mi permiteți comparația grosolană, plebee și arhaică. Se ridicase Pedro Orce pentru a începe să coboare povîrnișul, dar s-a așezat din nou și a așteptat cu răbdare, răzbit de frig, să se întoarcă iarăși casa la imaginea sa de casă, unde să nu mai fie atîtea vîlvătăi în afară de aceea ultimă care arde încă în vatră, cu cît va întîrzia mai mult, cu atît e mai sigur că va găsi doar cenușă în loc de foc. Maria Guavaira s-a trezit la revărsatul zorilor. Era în camera ei, în patul ei, și un bărbat adormit se afla lîngă ea. Îl auzea respirînd, profund, ca și cum ar fi purtat din măduva oaselor vlăstarul forțelor,

186

și, pejumătate inconștientă, și-a dorit ca propria ei respirație să o însoțească pe a lui. Mișcarea diferită a pieptului a făcut-o să simtă că este goală. Și-a plimbat miinile pe trup, de la mijlocul coapselor, înconjurînd pubisul, apoi pe pîntece în sus pînă la sîni, și deodată și-a amintit strigătul său de uimire cînd înăuntru explodase plăcerea ca un soare. Trează acum de-a binelea, și-a mușcat degetele ca să nu scoată același strigăt, dar ar fi vrut să recunoască în sunetul sugrumat senzațiile, să le facă inseparabile pentru totdeauna, sau poate era dorința renăscută, cine știe dacă nu remușcarea, neliniștea care rostește cunoscuta expresie, Ce mă fac eu acum, gîndurile nu pot fi izolate de alte gînduri, impresiile nu rămîn nealterate de alte impresii, această femeie trăiește la țară, departe de arta de a iubi a civilizației, și în curînd vor veni cei doi bărbați care îi lucrează pămîntul Mariei Guavaira, ce-o să le spună, cu casa așa plină de străini, nimic nu schimbă forma lucru-rilor precum lumina zilei. Dar bărbatul acesta care doarme a aruncat o stîncă în mare, iar Joana Carda a tăiat pămîntul în două, iar Jose Anaigo a fost regele sturzilor, iar Pedro Orce face să-i tremure pămîntul sub picioare, iar Ciinele a venit nu se știe de unde pentru a lega aceste ființe, Și mai mult decît de ceilalți m-a legat de tine, am tras de fir și ai venit pînă la ușa mea, pînă în patul meu, pînă în lăuntru trupului meu, pînă în sufletul meu, căci numai din el a putut ieși strigătul pe care l-am scos. Timp de cîteva minute ochii i se închiseră, cînd îi deschise văzu că Joaquim Sassa se trezise, îi simțea duritatea corpului, și suspinînd de nerăbdare se deschise pentru el, nu strigă, dar plînsă rîzînd, și se făcu dimineată. Din ceea ce și-au spus nu trebuie să luăm notițe indiscrete, puneți fiecare ce credeți, încercați să scoateți din închipuirea dumneavoastră, cel mai probabil e că nu veți nimeri, oricît de limitat ar părea vocabularul iubirii.

S-a sculat Maria Guavaira și trupul ei e alb așa cum visase Joaquim Sassa, ea spune, N-aș mai vrea

187

să pun hainele astea întunecate, dar acum n-am vreme să caut altele, Vor veni lucrătorii dintr-o clipă într-alta. S-a îmbrăcat, s-a întors în pat, părul ei a acoperit chipul lui Joaquim Sassa, și l-a sărutat, apoi a fugit, ieșind din cameră, Joaquim Sassa s-a rostogolit în pat, a închis ochii, va adormi. Are o lacrimă pe unul din obraji, poate fi la fel de bine a Mariei Guavaira sau a lui, și bărbații plîng, nu-i nici o rușine și le face chiar bine.

Aici e camera unde au stat Joana Carda și Jose Anaigo, au ușa închisă, dorm încă. Ușa cealaltă este întredeschisă, ciinele a venit să se uite la Maria Guavaira, s-a întors înăuntru, s-a dus iar să se culce, veghind somnul lui Pedro Orce, care se odihnește după aventurile și descoperirile sale. Că ziua de azi va fi călduroasă se ghicește în atmosferă. Norii vin dinspre mare și par să fugă mai repede ca vîntul. Lîngă Doi Cai se află doi bărbați, sînt angajații care au venit la lucru, își spun că văduva, care se plînge atîta de roadele pămîntului, și-a cumpărat o mașină pînă la urmă, După ce le-a răposat omul, toate se descurcă, sentința asta sarcastică a fost a celui mai vîrstnic, Moria Guavaira i-a chemat, și în timp ce aprindea focul și încălzea cafeaua le-a explicat că dăduse adăpost unor călători rătăciți, trei sînt portughezi, dar e și un spaniol, dorm încă, sărmanii. Dumneavoastră, singură aici, sînteți tare expusă, a spus cel mai tînăr,

dar fraza asta, atît de omenește solidă ă, e doar o variantă a multor altele care au mai fost spuse, orientate spre un cu totul alt sens, Ar trebui neapărat să vă măritați din nou, aveți nevoie de un om care să vadă de casă, Nu ați găsi, și nu că mă dau mare, un bărbat mai capabil ca mine, atît pentru lucru cît și pentru celelalte, Zău că-mi place tare mult de dumneavoastră, Intr-o bună zi o să mă vedeți intrind pe ușă și să știți că - va fi ca să rămîn, Mă faceți să-mi pierd mințile, credeți că un bărbat e de lemn, Nu știu, dar pot s-o știu cîndva, dacă te apropii de mine te trezești cu un

188

tăciune în față, asta a spus-o odată Maria Guavaira, și bărbatul mai tînăr nu a avut altceva mai bun de făcut decît să se întorcă la prima frază, modifi-cînd-o un pic, Aveți nevoie de cineva care să aibă grijă de dumneavoastră, dar nici așa nu a izbutit, pînă astăzi, să-și atingă țelul.

S-au dus lucrătorii pe cîmp și Maria Guavaira s-a întors în cameră. Joaquim Sassa dormea. Incet, ca să nu-l trezească, a deschis cufărul, și a început să aleagă haine din vremea cînd era mîntată, nuanțe de roz, verde, albastru, albul și roșul, portocaliul și violetul, și pe deasupra amestecatele culori feminine, nu c-ar fi asta o garderobă de teatru sau ea vreo țărancă avută, dar toată lumea știe că două rochii fac o sărbătoare și cu două fuste și două bluze se țese un curcubeu. Hainele miroase a naftalină și a aer închis. Maria Guavaira se va duce să le atîrne la soare ca să se evapore miasmele chimiei și ale timpului mort, și pe cînd coboară așa cu brațele doldora de culori, o întîlnește pe Joana Carda care și-a lăsat și ea bărbatul în căldura cearșafurilor și care, înțelegînd numaidecît ceea ce se întîmplă, vrea s-o ajute. Rîd amîndouă pe cînd întind rufele, vîntul le răvășește părul, hainele se desfac și flutură ca niște drapele, îți vine să strigi trăiască libertatea.

Se întorc la bucătărie și pregătesc masa, miroase a cafea aburindă, și a lapte, pîine de cîteva zile, dar gustoasă, brînză tare, dulceață de fructe, aceste arome laolaltă îi vor trezi pe bărbați, mai întii apăru Jose Anaïso, apoi Joaquim Sassa, al treilea nu a fost om, ci ciine, s-a ivit la ușă, a privit și s-a întors înapoi, S-a dus să-și cheme stăpînul, a spus Maria Guavaira, care teoretic are mai multe drepturi de proprietate, dar a făcut deja act de renunțare. A apărut în sfîrșit și Pedro Orce, i-a salutat și s-a așezat tăcut, i se observă în privire o anumită iritare cînd vede gesturile oricum foarte discrete de tandrețe cu care se exprimă cei patru, atît doi cite doi cît și toți împreună, lumea mulțumirii își are soarele ei propriu și diferit.

189

N-o cădea bine ranchhna lui Pedro Orce, care se știe bătrîn, dar va fi datoria noastră să-l înțe- legem, dacă nu s-a resemnat încă. Jose Anaipo vrea să-l atragă în conversație, îl întrebă dacă i-a plăcut plimbarea nocturnă, dacă i-a ținut buna companie Ciinele, și Pedro Orce, împăcat de-acum, mulțumește mî gînd mîinii întinse, a picat la țanc, înainte ca amărăciunea să-i sporească senzația de frustrare, Am fost pînă la mare, a spus, și auzind asta s-au uimit toți, cel mai mult Maria Guavaira, care știe foarte bine unde se află marea și ce greu se ajunge acolo. Dar dacă n-aș fi luat ciinele cu mine, n-aș fi izbutit, explică Pedro Orce, și deodată îi veni în minte barca de piatră, rămase tulburat, incapabil să priceapă, timp de cîteva secunde, dacă fusese doar într-un vis sau fusese concretă și reală, Dacă n-am visat, dacă n-a fost totul închipuire visată, există, este acolo chiar în această clipă, stau aici pe scaun și beau cafea, iar vasul e acolo, și, atît de mari sînt puterile imaginației, deși îl văzuse doar la lumina slabă a cîtorva stele, acum și-l reprezenta în minte în plină zi, cu soarele și albastrul cerului, stîncă neagră sub vasul mineralizat. Am dat peste un vas, spuse, și fără să-și dea seama că se putea înșela, își dezvoltă teoria, expuse, deși cu o anume imprecizie în termeni, procesul chimic, dar în curînd cuvintele începură să-i lipsească, îl neliniștea expresia dezaprobatore a Mariei Guavaira, și isprăvi cu o altă ipoteză de autoapărare, Admit și eu că-i vorba de un efect extraordinar al eroziunii, desigur.

Joana Carda spuse că vroia să meargă să vadă, Jose Anaipo și Joaquim Sassa fură de aceeași părere imediat, Maria Guavaira nu vorbea, se priveau ea și Pedro Orce. în curînd tăcură și ceilalți, înțelegeau că ultimul cuvînt nu fusese încă rostit, dacă există într-adevăr pentru toate lucrurile un ultim cuvînt, ceea ce ridică delicata chestiune de a

afla cum vor rămâne lucrurile după ce, despre ele, s-a spus totul. Maria Guavaira strinse mîna lui Joaquim Sassa ca

190

și cum ar fi depus un jurămînt, E un vas de piatră, declară, Asta am spus și eu, s-a transformat în piatră o dată cu trecerea vremii, poate că a fost prin mineralizare, dar la fel de bine se poate să fie operă a întîmplării ca și forma lui de azi să fi fost modelată de vînt și de alți agenți atmosferici, ploaie, de pildă, și chiar și marea, o fi fost o vreme în care nivelul mării a fost mai ridicat, E un vas de piatră care a fost întotdeauna de piatră, e un vas care a venit din depărtări și a rămas acolo după ce au debarcat ființele care călătoreau cu el, Ce ființe, întrebă Jose Anaișo, Sau ființă, de asta nu pot fi sigură, Și despre ceea ce se spune că e sigur, ce siguranță poți avea, a întreat cu îndoială Pedro Orce, Spuneau bătrînii că le spusese cei mai bătrîni, iar acestora alții încă și mai bătrîni, că pe această coastă au debarcat, în bărci de piatră, sosind din deșerturile din cealaltă parte a lurnii, niște sfinți, unii au ajuns vii, alții morți, cum a fost cazul lui Santiago, bărcile au eșuat acolo încă de atunci, iar asta e doar una din ele, Credeți în ceea ce spuneți, întrebă Pedro Orce, Problema nu constă în a crede sau a nu crede, tot ceea ce spunem noi se adaugă la ceea ce e, la ceea ce există, mai întii am spus granit, pe urmă spun vas, cînd ajung la sfîrșit, chiar dacă nu cred în ceea ce am spus, trebuie să mă încred că am spus-o, de multe ori asta-i de ajuns, tot așa apa, făina și drojdia fac pîinea.

li păru lui Joaquim Sassa o ciobăniță erudită, o Minervă din munții galicieni, în general nu ne dăm seama de asta, iar adevărul e că oamenii știu cu toții mult mai mult decît socotim noi, majoritatea lor nici nu visează ce știință au, partea proastă e că doresc să treacă drept ceea ce nu sînt, își pierd farmecul și gingășia, faceți mai bine ca Maria Guavaira care se mărginește să spună, Am citit cîteva cărți la viața mea, e de minune efectul lecturii, nu e această femeie atît de îngîmfată încît să fi declarat așa ceva despre sine, ci naratorul, iubitor

191

de dreptate, a fost cel care n-a rezistat comentariului, Acum Joana Carda întrebă cînd se vor duce să vadă barca de piatră, exact în clipa cînd Maria Guavaira, poate pentru a nu pfulungi disputa, pe terfnuri carc nu mai sînt de competența ei, spuneam exact în clipa aceea, dădu Maria Guavaira drumul la radioul pe care-l are în bucătărie, lumea trebuie să aibă niște știri de transmis, așa-i în fiecare dimineată, sînt înfricoșătoare știrile, chiar dacă au pierdut primele cuvinte reconstituite mai tîrziu, începînd de astă seară, în mod inexplicabil, viteza de dislocare a peninsulei s-a modificat, ultima măsurătoare înre-gistreză mai niult de două mii de metri pe oră, practic cincizeci de kilometri zilnic, adică triplul a ceea ce se obăervă de cînd a început deriva.

În clipa asta pesemne că s-a lăsat în peninsulă o tăcere generală. Știrile se aud în case și în piețe, totuși mai sînt și unii care vor afla despre ele ceva mai tîrziu, precum cei doi bărbați care lucrează pentru Maria Guavaira, sînt afară pe cîmp, departe, pun rămășag că cel mai tînăr va lăsa deoparte compli-mentele și galanteriile și nu se va mai gîndi decît la propria sa viață și siguranță. Dar răul cel mare încă nu venise, de-abia cînd crainicul citește o știre de la Lisabona, mai devreme sau mai tîrziu trebuia să se afle, mult a mai ținut secretul, există o mare îngri-jorare în mediile oficiale și științifice portugheze, deoarece arhipelagul insulelorAzore se găsește exact pe calea pe care a urmat-o pînă acum peninsula, se observă deja primele indicii de neliniște în rîndul populațiilor, deocamdată nu se poate vorbi de panică, dar se prevede că în următoarele ore se va pune în aplicare un plan de evacuare a orașelor și a unor așezări de pe litoral mai direct amenințate de ciocnire, cît despre noi, spaniolii, ne putem consi-dera în afara efectelor imediate, pentru mornent, de vreme ce Azorele se găsesc între paralelele treizeci și șapte și patruzeci și fiind toată regiunea Galiciei la nordul paralelei patruzeci și doi, se poate observa

192

ușor că, nefiind nici o modificare în traseu, numai țara-soră, veșnic nefericită, va suferi impactul direct, fără să uităm, firește, la fel de nefericitele insule care, prin dimensiunea lor redusă, riscă să dispară sub marea masă de piatră care se dislocă acum, după cum am spus, cu impresionanta viteză de cincizeci de kilometri zilnic, puțînd încă, pe de o parte, să se întimple ca aceleasi insule să se constituie în acea frînă providențială care

să oprească marșul neobosit, sîntem cu toții în mîna Celui De Sus, de vreme ce nu vor mai fi de ajuns puterile omului pentru a evita catastrofa, dacă ea se va produce, din fericire, repetăm, noi spaniolii, sîntem mai mult sau mai puțin în siguranță, să nu dovedim totuși vreun opti-mism exagerat, întotdeauna trebuie să ne temem de consecințele secundare ale șocului, recomandîndu-se așadar o inaxirnă vigilență, netrebuind să rămînă pe coasta galiciană decît cei care, prin natura obligațiilor și îndatoririlor lor, nu se pot retrage în regiunile din interior. A tăcut crainicul, a venit o muzică menită pentru o cy totul altă ocazie, și Jose Anaiyo, amintindu-și, îi spuse lui Joaquim Sassa, Aveai dreptate cînd vorbeai de Azore, și cîte mai poate și vanitatea omenească, chiar și cu acest risc extrem al vieții, îi plăcu lui Joaquim Sassa că în fața Mariei Guavaira fusese în mod public recunoscută o dreptate pe care o avusese el, chiar dacă nemeritat, culeasă cum a fost între ușile laboratorului unde fusese dus împreună cu Pedro Orce.

Ca într-un vis repetat, Jose Anaipo făcea socoteli, ceruse hîrtie și creion, de data asta n-o să mai spună că peste cîteva zile va trece Gibraltarul prin fața faclelor de pe lanțul muiitos Gădor, atunci fusese vreme de sărbătoare, acum trebuia verificat cîte zile mai rămîneau pînă la ciocnirea Capului da Roca cu insula Terceira, și se face pielea de găină și părul măciucă cînd îți închipui cumplita clipă, după ce insula São Miguel se va fi înfipt ca un ciot în pămîntul moale al Alentejului, adevăr, adevărat grăiesc vouă,

193

orice rău vă poate paște. Spune Jose Anaigo la sfîrșitul calculelor, Am mers pînă acum cam trei sute de kilometri, or, cum distanța de la Lisabona la Azore e, în mare, de o mie două sute de kilometri, vom TTiai avea de parcurs încă nouă sute, iar nouă sute de kilometri la cincizeci de kilometri pe zi, în cifre rotunde, înseamnă optsprezece zile, adică, în jurul zilei de douăzeci septembrie, probabil mai înainte, vom ajunge laAzore. Neutralitatea concluziei era o ironie forțată și amară care nu a făcut pe nimeni să zîmbească. Maria Guavaira le-a amintit, Dar noi sîntem aici în Galicia, dincolo de pericol, Nu trebuie să fim siguri de asta, a avertizat Pedro Orce, e destul să se schimbe traseul doar un pic, înspre sud, și noi vom fi cei care vom bătea în plin, cel mai bine, singurul lucru de făcut e să fugim spre interior, cum a anunțat crainicul, și chiar și așa nimic nu e sigur, Să las casa și pămîntul, Dacă se va întîmpla ceea ce se anunță, nu vor mai exista nici casă nici pămînt. Erau așezați, deocamdată mai puteau sta așezați încă optsprezece zile. Focul ardea în vatră, pîinea era pe masă, mai erau și altele acolo, laptele, cafeaua, brinza, dar pîinea atrăgea privirile tuturor, o jumătate de pîine mare, cu o coajă groasă și un miez compact, îi simțeau încă în gură parfumul, după atîta timp, dar limba recunoștea firimitura care rămăsese după mestecat, sosind ziua sfîrșitului lumii vom privi ultima furnică într-o tăcere dureroasă, ca unul care stie că se desparte pentru totdeauna.

Joaquim Sassa spuse, Concediul meu se termină azi, pentru ca totul să fie conform regulilor ar trebui să fiu mîine în Porto, la serviciu, aceste cuvinte obiective au fost doar începutul unei declarații, Nu știu dacă vom mai fi și în continuare împreună, e o chestiune care va trebui hotărîtă aici, dar, din partea mea, vreau să fiu unde va fi și Maria, dacă și ea o să accepte și o să-și dorească asta. Or, pentru că fiecare lucru va trebui spus la timpul său, pentru că toate

194

piesele vor trebui să fie ajustate în ordinea lor firească, au așteptat ca Maria Guavaira, convocată, aă vorbească cea dintîi, iar ea spuse, Da, asta vreau, fără alte înflorituri care nu erau necesare. Spuse Jose Anaiço, Dacă peninsula se ciocnește de Azore, școlile nu se vor mai deschide prea curînd, sau poate că nici nu se mai deschid, voi rămîne cu Joana și cu voi, dacă și ea va hotărî să rămînă. Acum era rîndul Joanei Carda, care, ca și Maria Guavaira, spuse doar trei cuvinte, femeile nu-s prea vorbărețe de data asta, Rămîn cu tine, au fost doar acestea, pentru că se uita direct la el, dar toți înțeleseseră restul. în sfîrșit, ultimul, pentru că cineva trebuia să fie ulti-mul, Pedro Orce spuse, Oriunde vom merge, merg, și fraza asta, care evident jignește gramatica și logica prin exces de logică și poate și de gramatică, va trebui să rămînă necorectată, așa cum a fost spusă, poate i se va găsi vreun sens particular care să o justifice și să o absolve, cine are experiența cuvintelor știe că de la ele trebuie să se aștepte totul. Cîmii, se știe, nu vorbesc, iar acesta nici măcar un lătrat sonor nu poate să scoată pentru a-și arăta

aprobarea jovială.

În acea zi s-au dus pe coastă să vadă barca de piatră. Maria Guavaira purta veșmintele sale colorate, nici nu se obosise să le calce cu fierul, vântul și lumina le vor șterge cutele de la lungă ședere în limbul profund. În fața grupului mergea Pedro Orce, ghid emerit, cu toate că se încrede mai degrabă în instinctul și simțul ciinelui decât în propriii săi ochi, pentru care, într-adevăr, la lumina zilei, totul pare alt drum. De la Maria Guavaira, deocamdată, nu ne putem aștepta la orientare, ruta ei e alta, toate gesturile ei sînt pretexte pentru a lua mîna lui Joaquim Sassa și a se lăsa trasă, rămînînd corpul lipit de corp atît timp cît durează un sărut, măsură după cum știm variabilă, de asta ei mai întîrzie în expediție și nu prea sînt în stare să-i însoțească pe ceilalți. Jose Anaiço și Joana Carda folosesc altă discreție, a trecut o săptămînă de cînd sînt împreună, și-au potolit înția foame, și-au săturat înția sete, să spunem că nesațul apare dacă ei îl convoacă, și, la drept vorbind, nu prea îl scutesc. Numai în noaptea care a trecut, cînd Pedro Orce a văzut de departe splendoarea, n-a fost doar pentru că s-au iubit Joaquim Sassa și Maria Guavaira, parcă în casa

aceea ar fi dormit și s-ar fi iubit în același timp zece cupluri.

Norii vin dinspre mare și aleargă grăbiți, se fac și se desfac numaidecît, ca și cum fiecare minut n-ar dura mai mult de o secundă sau o fracțiune din ea, și toate gesturile acestor femei și bărbați sînt, sau par să fie, într-o aceeași egală clipă, grabnice și lente, s-ar spune că lumea s-a schimbat, dacă poate fi înțeleasă semnificația pleneră a unei expresii sărace și populare. Ajung în vîrfurile muntelui și marea e un zbucium continuu. Pedro Orce de-abia recunoaște locurile, bolovanii gigantici rostogoliti care stau grămadă unii peste alții, poteca aproape nevăzută care coboară în trepte, cum de-a putut să treacă pe-aici în timpul nopții, chiar și cu ajutorul ciinejui, e o cutezanță pe care nu-i în stare să și-o explice sieși. Caută cu privirea barca de piatră și nu o vede, dar acum Maria Guavaira trece înaintea grupului, era și timpul, mai bine decît oricine cunoaște drumurile. Ajung la locul cu pricina, și Pedro Orce vrea să deschidă gura ca să spună, Nu-i aici, dar a tăcut, are în față piatra cîrmei cu timona sfărîmată, marele catarg care la lumină pare mai gros, și barca, dar la ea se observă cele mai mari deosebiri, ca și cum eroziunea de care vorbise în această dimineață ar fi făcut într-o noapte treaba a mii și mii de ani, unde e, că nu o văd, prora înaltă și ascuțită, pîntecele concav, este limpede că piatra are forma generală a unui vas, dar nici cel mai grozav dintre sfinți n-ar izbuti să înfăptuiască miracolul de a menține pe linia de plutire o ambarcațiune atît de precară, fără parapete, îndoiala nu vine de la faptul că e de piatră,

196

vine de la risipirea aproape totală a formei de vas, la urma urmelor o pasăre zboară doar pentru că seamănă cu o pasăre, se gîndește Pedro Orce, acum Maria Guavaira spune, Asta-i barca în care a venit din răsărit un sfînt, se mai văd încă aici urmele picioarelor cînd a debarcat și a luat-o spre interiorul ținutului, urmele erau niște cavități în stîncă, acum niște băltoace pe care neconținutul du-te-vino al valurilor, din timpul fluxului, le reînnoiește constant, firește că orice îndoială e legitimă, dar lucrurile depind de ceea ce se acceptă sau se neagă, dacă un sfînt a venit de departe navigînd pe o lespede, nu se vede de ce ar fi cu neputință ca picioarele sale de foc să topească roca pînă în zilele noastre. Pedro Orce n-are altceva de făcut decît să accepte și să confirme, dar își păstrează pentru sine amintirea unei alte bărci pe care doar el a văzut-o în noaptea aproape fără stele și totuși populată de viziuni supreme.

Marea năvălește peste stînci de parcă ar ține piept înaintării acestei mări irezistibile de pietre și pămînt. Nu mai privesc barca mitică, privesc valurile care se îmbulzesc, și Jose Anaiço spune, Mergem pe un drum, îl știm, și nu-l simțim. Iar Joana Carda, Ce soartă. Atunci Joaquim Sassa spuse, Sîntem cinci oameni și un ciine, nu încapem în Doi Cai, e o problemă pe care va trebui s-o rezolvăm, o ipoteză ar fi să mergem noi doi, Jose și cu mine, în căutarea unei mașini mai mari, din cele care zac cu duiumul peste tot, mai greu o să fie să găsim una în stare bună, fiecîreia din cele pe care le-am văzut îi lipsea cîte ceva, După ce ajungem acasă hotărîm ce avem de făcut, spuse Jose Anaiço, avem timp destul, Dar casa, pămîntul, murmura Maria Guavaira, N-avem de ales, sau plecăm de-aici, sau pierim cu toții, cuvintele au fost rostite de Pedro Orce, și erau definitive. După masa de prînz, s-au dus Joaquim Sassa și Jose Anaiço să caute o mașină mai mare, de pre-ferință un jeep, unul de armată ar fi fost foarte

nimerit, sau, și mai bine, un vehicul din acelea de transportat marfă, o fur-gonetă acoperită, care s-ar putea transforma într-o casă ambulantă și dormitor, după cum se cam așteptase Joaquim Sassa, n-au găsit nimic care să le fie de folos, pe lângă faptul că regiunea în care ne aflăm nu e prea bine înzestrată cu parcări. S-au întors pe înserate, pe șosele care treptat se umpleau de un trafic intens dinspre apusi spre răsărit, era începutul pribegiru populațiilor care locuiau pe coastă, se vedeau automobile, căruțe, din nou străvechii măgari împovărați, și biciclete, deși puține pe terenuri atât de accidentate, și moto-ciclete, și autocare, cu cincizeci și ceva de locuri, care transportau sate întregi, era cea mai mare migrație din istoria Galiciei. Unii oameni îi priveau cu mirare pe drumeții care mergeau în sens invers, ba chiar îi opreau, poate nu știu ce s-a întâmplat, Știm, mulțumim frumos, mergem doar să luăm pe cineva, deocamdată nu-i pericol, iar apoi Jose Anaiço zise, Dacă aici e așa, ce-o mai fi și în Portugalia, și deodată îi veni în minte ideea salvatoare, Ce proști sîntem, soluția-i atât de simplă, facem drumul de două ori, sau de trei ori, de cîte ori va fi nevoie, alegem un loc în interior unde să ne instalăm, o casă, nu poate fi greu, oamenii lasă totul baltă. Asta a fost buna veste pe care au dus-o, sărbătorită așa cum se cuvine, în ziua următoare aveau să înceapă alege-rea și punerea deoparte a celor necesare, s-au făcut liste, s-au tăiat unele, s-au adăugat altele, Doi Cai avea mult de mers și de cărat.

În dimineața următoare lucrătorii nu au apărut și motorul lui Doi Cai nu a mers. Spus așa, se pare că am dori să insinuăm că există vreo relație între cele două întâmplări, de pildă, că agricultorii absenți ar fi furat vreo piesă esențială a automobilului, dintr-o nevoie imperioasă sau din spirit răuvoitor ivit din senin. Nu-i așa. Atît cel mai vîrstnic, cît și cel mai tînăr au fost purtați de exodul care depopula cu repeziciune toată fișia de pe coastă pe o distanță

de peste cincizeci de kilometri, dar, de azi în trei zile, după ce locatarii casei vor fi plecat, se va întoarce în acest loc lucrătorul cel mai tînăr, cel care o curta pe Maria Guavaira cu pămînturile ei cu tot, în această ordine sau invers, și noi nu vom afla niciodată dacă el se va întoarce ca să-și vadă împlinit visul de a deveni proprietarul acelor averi imobile, chiar și numai pentru cîteva zile, înainte de a muri într-un prăpăd geologic ce avea să ia cu sine atît pămîntu-rile cît și visul, ori s-a hotărît să rămînă de pază, luptînd împotriva singurătății și a spaimei, riscînd totul pentru a putea cîștiga totul, mina Mariei Guavaira și agoniseala ei, dacă înspăimîntătoarea amenințare nu se va concretiza totuși, mai știi. Într-o bună zi, cînd Maria Guavaira se va întoarce aici, dacă se va mai întoarce, va găsi un bărbat săpînd pămîntul, sau dormind, obosit de muncă, într-un nor de lînă albastră.

Toată ziua Joaquim Sassa s-a luptat cu mecanica îndărătnică, Jose Anaiço l-a ajutat cum a putut, dar știința amîndurora nu a fost îndeajuns pentru a rezolva problema. Nu lipseau piese, nu lipsea energie, dar în străfundul intim al motorului ceva anume obosise și se rupsese, sau se stricase lent, se întîmplă cu oamenii, se poate întîmpla și cu mași-nile, într-o zi, cînd nimic nu o prevestea, corpul spune, Nu, sau sufletul, sau spiritul, sau voința, și nimic nu-l mai poate clinti, la punctul acesta a ajuns și Doi Cai, i-a adus aici pe Joaquim Sassa și pe Jose Anaiço, nu i-a lăsat în mijlocul drumului, furioși, pumnii nu rezolvă nimic, nici loviturile cu piciorul nu ajută cu ceva, Doi Cai a murit. Cînd intră descurajați în casă, murdari de ulei, cu mîinile zdrelite după lupta, aproape fără scule, cu bucșe, șuruburi și garmturi, și s-au dus să se spele, ajutați cu blîndețe de femeile lor, atmosfera era de adîncă tulburare, Și-atunci cum o să mai ieșim de-aici, întreba Joaquim Sassa, care, ca stăpîn al automo-bilului, se simțea nu numai răspunzător, ci vinovat, i se părea o nerecunoștință a destinului, o ofensă

personală, anumite mîncărimi de onoare nu furnică mai puțin doar pentru că ar fi absurde.

Pe urmă s-a conyocat consiliul de familie, se părea că avea să fie o sesiune agitată, dar Maria Guavaira a luat imediat cuvîntul pentru a face o propunere, Am un car vechi, care ne-ar putea fi de folos, și un cal care-a trecut de prima tinerețe, însă, dacă-l îngrijim cum trebuie, s-ar putea să fie în stare să ne ducă. Au urmat cîteva secunde de perple-xitate, reacție naturală la cei obișnuiți cu locomoția automobilă și care se văd dintr-o dată obligați de vicisitudinile vieții să se întorcă la vechile obiceiuri. Și carul e

acoperit, a întrebat Pedro Orce, practic și dintr-o generație mai vîrstnică. Coviltirul n-o mai fi în bună stare, dar se cîrpește pe unde-i nevoie, am pînă groasă care va servi pentru început, și la nevoie, spuse Joaquim Sassa, smulgem prelată lui Doi Cai, și-așa nu-i mai trebuie, și va fi ultimul hatîr pe care i-l datorez. Sînt toți în picioare, fericiți, li se pare mare aventura, porniți în lumea largă într-un car, lume e un fel de a spune, și zic ei, Hai să vedem calul, hai să vedem trăsura, trebuie să le explice Maria Guavaira că un car nu-i o trăsură, are patru roți, sistem de direcție în față, și, sub coviltirul care îi va adăposti de intemperii, suficient spațiu pentru familie, cu ordine și o bună administrare a resurselor nu va fi mare diferența față de șederea în casă.

Calul e bătrîn, i-a văzut intrînd în grajd și a întors spre ei marele său ochi negru, tresărind la lumină și la zarvă. E foarte adevărată învățătura înțeleptului, pînă nu-ți sună ceasul, încă se mai pot întimpla atîtea, nu dispera.

Aflîndu-ne departe, știm puține despre lațurile și nodurile gordiene ale crizei care, latentă de cînd cu devierea peninsulei, se agravase treptat în sînul • guvernelor, mai ales de la celebra invazie a

200

hotelurilor, cînd masele inculte au călcat în picioare legea și ordinea pînă într-atît încît nu se vedea nici o ieșire din impas în viitorul apropiat, redîndu-i Cezarului ce-i al Cezarului, după cum determină interesele superioare ale moralei și justiției. Mai ales pentru că nu se știe dacă va mai fi vreun viitor apropiat. De vestea că peninsula se năpustește cu viteza de doi kilometri pe oră în direcția Azorelor a profitat guvernul portughez pentru a-și prezenta demisia, bizuindu-se pe evidenta gravitate a conjuncturii și pe primejdia colectivă iminentă, ceea ce ne face să credem că guvernele sînt capabile și eficiente doar în clipele în care nu există motive puternice pentru a pretinde totul de la eficacitatea și capacitatea lor. Primul ministru, în declarația către țară, a semnalat trăsătura monopartidară a guvernului său ca obstacol la consensul național amplu pe care, în condițiile cumplitului moment critic pe care îl trăim, îl considera indispensabil pentru restabilirea normalității. În această ordine de idei, îi propusese președintelui Republicii formarea unui guvern de salvare națională, cu participarea tuturor forțelor politice, cu sau fără reprezentare parlamentară, avînd în vedere uă întotdeauna se va găsi un loc de subsecretar adjunct al oricărui secretar adjunct pentru a fi încredințat formațiilor partidare care, într-o situație normală, nu ar fi chemate nici măcar să deschidă o ușă. Și nu a uitat să precizeze foarte clar și răspicat că atît el cît și miniștrii săi se consi-derau în slujba țării pentru ca, în funcții noi sau diferite, să colaboreze la salvarea patriei și să contri-buie la fericirea poporului.

Președintele Republicii a acceptat cererea de demisie și, respectînd constituția și normele de funcționare democratică a instituțiilor, l-a invitat pe primul ministru demisionar, ca șefsuprem al parti-dului celui mai votat, și care, pînă acum, guvernase fără alianțe, l-a invitat, spunem, să formeze guvernul de salvare națională propus.

Pentru că, e bine să nu

201

se îndoiască nimeni de asta, guvernele de salvare națională sînt și ele foarte bune, se poate chiar spune că sînt cele mai bune care există, păcat că patriile doar arareori au nevoie de ele, de aceea nu avem, în mod obișnuit, guverne care să știe să guverneze la nivel național. Despre această temă delicată, dintre cele mai delicate, au avut loc nesfîrșite dezbateri între constituționaliști, politologi și alți cunoscători, și-n atîția ani nu s-a putut adauga prea mult la evidența semnificațiilor pe care le au cuvintele, adică faptul că un guvern de salvare națională e de salvare națională. Așa ar spune Pero Grulio, și ar spune bine. Și cel mai interesant din toate astea e că populațiile se simt de la bun început salvate, sau pe cale să fie salvate, de cum s-a anunțat formarea pomenitului guvern, neputîndu-se, în orice caz, evita anumite manifestări de scepticism congenital cînd se cunoaște lista ministerială și se vîd portretele miniștrilor în ziare și la televiziune. La urma urmelor, sînt aceleași figuri, și la ce ne așteptăm oare, dacă sîntem atît de reticenți să le dăm pe ale noastre.

S-a vorbit de pericolul pe care le riscă Portugalia dacă se va ciocni de Azore, și totodată și de efectele secundare, dacă nu vor ajunge să fie directe, cu care este amenințată Galicia, dar mult mai gravă e, firește, situația populației din insule. În definitiv, ce e o insulă ? o insulă, în acest caz un arhipelag întreg, este o ieșire la suprafață a lanțului muntos submarin, de multe ori doar virfurile ascuțite ale unor ace stîlcoase care în

mod miraculos se susțin pe picioare în străfunduri de mii de metri, o insulă, pe scurt, e cea mai îndoielnică dintre întâmplări. Și deodată mai vine și ceea ce, nefiind decât tot o insulă, e atât de mare și precipitată încât există marele pericol să asistăm, să sperăm că departe, la decapi-tarea succesivă a lui São Miguel, a insulei Terceira, a lui São Jorge și Faial, și a altor insule din Azore, cu pierderea generală de vieți omenești, dacă guvernul de salvare națională, care mâine își va prelua

202

atribuțiile, nu va găsi soluții pentru dislocarea, într-un timp scurt, a sute de mii și milioane de oameni către regiunile suficient de sigure, în cazul în care acestea există. Președintele Republicii, chiar înainte de intrarea în funcțiune a noului guvern, a și apelat la solidaritatea internațională, mulțumită căreia, după cum ne amintim, și acesta e doar unul din nenumăratele exemple pe care le-am putea prezenta, s-a evitat foametea în Africa. Țările din Europa, unde, din fericire, s-a înregistrat o anumită scădere de ton în limbaj, când se referă la Portugalia și Spania, după serioasa criză de identitate în care s-au zbatut când milioane de europeni s-au hotărât să se declare iberici, au întâmpinat cu simpatie apelul și au dorit chiar imediat să afle cum anume vrem să fim ajutați, cu toate că, așa cum se întâmplă de obicei, totul depinde de cum vor putea fi satisfăcute nevoile noastre de posibilitățile lor excedentare. Cît despre Statele Unite ale Americii de Nord, care astfel, prin extensie completă, ar trebui mereu numite, au trimis veste că formula guvernului de salvare națională nu le e pe plac, dar că, în fine, treacă-meargă, avînd în vedere împrejurarea, s-au declarat totuși dispuse să evacueze toată populația din Azore, care nu ajunge la două sute cincizeci de mii de persoane, rărînînd să decidă însă mai tîrziu unde vor putea fi instalate aceste persoane, chiar în statele salvatoare, nici pomeneală, datorită legilor de imigrare, idealul, dacă vreți să vi-l spun, și acesta e visul secret al Departamentului de Stat al Pentagonului, ar fi ca insulele să rețină, chiar și cu cîteva stricăciuni, peninsula, care astfel ar rămîne fixată în mijlocul Atlanticului spre beneficiul păcii mondiale, al civilizației occidentale și al evidentelor conveniențe strategice. Plebei i se va comunica faptul că toate escadrilele nord-americe au primit ordin să se îndrepte spre zona Azorelor, imediat se vor aduna acolo mai multe mii de azorienii, rămînînd restul pentru podul aerian care se află în curs de

203

amenajare. Portugalia și Spania vor trebui să-și rezolve singure problemele locale, mai puțin spa-niolii decât noi, că pe ei întotdeauna istoria și soarta i-au tratat cu o parțialitate mai mult decât evidentă, Exceptînd cazul Galiciei, caz și regiune pur peri-ferice, sau, cu alte cuvinte, apendiculare, Spania se află la adăpost de urmările mai nefaste ale coli-ziunii, avînd în vedere că, în mod substanțial, Portugalia îi servește drept tampon sau amortizor. Există probleme de o anumite complexitate logistică de rezolvat, cum ar fi orașele importante, ca Vigo, Pontevedra, Santiago de Compostela și la Coruna, dar, în privința celorlalte, populația din sate e atât de obișnuită cu precara guvernare a vieții sale, încît, aproape fără să aștepte ordine, povețe și opinii, s-a pornit să mărșăluiască spre interior, pașnică și resemnată, folosind mijloacele de transport pome-nite, și altele, începînd cu cel mai primitiv, propriile picioare.

Dar situația Portugaliei e radical diferită. Observați că toată coasta, cu excepția părții sudice din Algarve, se află expusă la lovirea cu pietrele insulelor azoriene, expresie care se folosește aici, lovire cu pietre, pentru că, în sfîrșit, nu e mare diferența, în ceea ce privește efectele, între faptul că ne lovește o piatră sau că ne lovim de o piatră, totul e o chestiune de viteză și inerție, neuitînd totuși, că în cazul de față capul, chiar rănit și spart, va face țândări toată cremenea. Or, cu o astfel de coastă, aproape toată cu țarmuri joase și cu orașele principale chiar pe malul apei, și avînd în vedere lipsa de progătire a portughezilor pentru cea mai neînsemnată dintre calamitățile publice, cutremur, inundație, incendii de pădure, secetă persistentă, e de mirare ca guvernul de salvare națională să-și poată îndeplini îndatorirea. Soluția ar fi să se simuleze chiar panica, să-i facă pe oameni să-și părăsească grabnic casele și să se refugieze în cîmple din interior. Mai rău este dacă în călătorie și la instalare

204

acești oameni se vor vedea privați de alimente, nici nu se poate închipui pînă la ce extreme vor putea ajunge indignarea și revolta. Toate acestea, firește, ne preocupă, dar, hai să o mărturisim, mult mai mult ne-ar preocupa dacă nu s-ar întîmpla să fim în Galicia, observînd pregătirile de călătorie făcute de Maria Guavaira și Joaquim Sassa, de Joana Carda și Jose Anaiço, de Pedro Orce și Ciine, importanța relativă a subiectelor e variabilă, el e punctul de vedere, el e starea de o clipă, el e simpatia personală, obiectivitatea naratorului e o invenție modernă, e de ajuns să vedem că nici Domnul Dumnezeu Nostru

nu și-a dorit-o în Cartea sa.

Au trecut două zile, calul a primit hrană din belșug, ovăz și grăunțe la discreție, el care înainte fusese pus la regimul bazic, Joaquim Sassa a ajuns chiar să propună supe de vin, iar carul, odată peticite găurile din coviltir cu pînză groasă scoasă de pe Doi Cai, pe lîngă confortul interior pe care îl oferă, îl va proteja de ploaie atunci cînd aceasta va veni cu mai multă constanță decît ultimele efluvii, căci a sosit de mult septembrie și ne aflăm într-o zi ploioasă. În tot acest du-te-vino, se presupune că peninsula o fi navigat vreo sută cincizeci de kilometri de cînd Jose Anaiço a făcut calculul. Mai lipsesc, așadar, încă șapte sute cincizeci de kilometri de parcurs, sau cincisprezece zile, pentru cine preferă măsuri mai empirice, la capătul cărora, un minut în plus sau în minus, se va produce primul șoc, sfînte lisuse, sanna-nu alentejani, norocul lor e că s-au obișnuit, sînt ca și galicienii, au pielea atît de bătătorită că ar fi foarte nimerit să ne întoarcem la cuvintele vechi, să spunem că e tăbăcită, și nu mai e nevoie de alte explicații. Aici, pe pămînturile septentrionale, în această paradisiacă vale a Galiciei, timpul ajunge, și încă prea destul, pentru ca grupul să se pună la adăpost. Carul are de acum saltele, cearșafuri și pături, are bagajele tuturor și instrumentele de bucătărie elementare, mîncare gătită pentru primele

205

zile, turțițe, dacă țineți morțiș să aflați ce anume, și diverse alimente, din cele rustice și casnice, fasole albă și roșie, orez și cartofi, un butoi cu apă, un poloboc cu vin, două găini ouătoare, una din ele pestriță și cu gît golaș, moruă, ulciorul cu untdelemn, sticlucă cu oțet, și sare, că nu poți trăi fără ea, numai dacă n-ai fost botezat, piper și boia, toată piinea care era în casă, făină într-o traistă, fin, ovăz și grăunțe pentru cal, cîinele nu ridică probleme, știe să se descurce fără ajutor, cînd îl acceptă e ca să le facă pe plac. Maria Guavaira, fără să spună de ce, dar poate că n-ar ști să explice dacă ar fi între-bată, a țesut cu firul albastru brățări pentru toți și colane pentru cal și cîine. Atît de mare e muntele de lînă că nici nu se observă vreo diferență. În afară da asta, fie spus, chiar dacă ar vrea să-l ia, n-ar încăpea în car, și nici nu s-au gîndit vreodată să o facă, altminteri unde s-ar mai culca acel lucrător mai tînăr care o să vină aici.

În ultima noapte pe care au petrecut-o în casă s-au culcat tîrziu, au stat la taifas ore în șir, ca și cum ziua următoare ar fi fost de despărțiri dureroase, fiecare spre căminul său. Dar faptul că se aflau laolaltă era încă un mod de a întări spiritele, se știe că surcelele încep să se rupă atunci cînd sînt scoase din snop, tot ce se poate frînge s-a și frînt. Au desfăcut peste masa din bucătărie harta peninsulei, în această configurație încă impropriu legată de Franța, și au însernat itinerariul primei călătorii, inaugurale, avînd grijă să aleagă traseele mai puțin accidentate, luînd în considerare lipsa de vlagă a amărîtului cabalin. Dar aveau de făcut un ocol mai către nord, pînă la Coruiia, acolo era internată la ospiciu mama zăludă a Mariei Guavaira, simpla iubire de fiică îi ordona acesteia să se ducă să-și scoată mama de la balamuc, să ne închipuim numai panica din casa de nebuni, cu o insulă intrîndu-le pe ușă, prăvălindu-se uriașă peste oraș, luînd din față vasele ancorate, și toate acele ferestre cu geamurile către bulevardul

206

dinspre țărni, făcîndu-se țândări în aceeași clipă, iar nebuni socotind, dacă or putea socoti, că sosise în sfîrșit ziua Judecării. Maria Guavaira va spune sincer și corect, Nu știu cum va putea fi viața noastră cu mama alături în car, cu toate că ea, zău, nu-i violentă, va dura doar pînă ajungem la un loc singur, aveți răbdare. I-au răspuns că au răbdare, să nu le poarte de grijă, că totul se va aranja cît mai bine, dar știm prea bine că nici o foarte mare iubire nu rezistă intactă la propria sa nebulie, darmite să mai fii nevoit și să stai cu o străină, în cazul asta mama nebună a unuia din nebuni. Noroc că Jose Anaiço a avut ideea inspirată să telefoneze din primul loc unde va fi posibil, pentru a afla vești, se prea poate ca autoritățile sanitare să fi transferat sau să fie pe cale să

transfere alienații într-un loc sigur, căci acest naufragiu nu-i din cele clasice, mai întâi se salvează cei care sînt dinainte pierduți.

S-au retras în sfîrșit cuplurile în camere, au făcut ceea ce se face întotdeauna în astfel de ocazii, cine știe dacă ne vom mai întoarce aici vreodată, atunci să rămînă ecourile iubirii carnale omenești, care nu are asemuire între specii, pentru că e făcută din suspine, șoapte, din cuvinte imposibile, din salivă și sudoare, din agonie, din martiriu implorat. Încă nu, mori de sete și refuzi apa salvatoare, Acum, acum, iubirea mea, și așa ceva vor să ne răpească bătrînețea și moartea. Pedro Orce, care e bătrîn și are deja primul semn de la moarte, care e singură-tatea, a ieșit încă o dată din casă, ca să mai vadă barca de piatră, s-a dus cu el și cîinele, care are toate numele și nici unul, iar cel care o vrea să spună că de vreme ce merge cîinele, nu merge Pedro Orce singur, acela uită sorginta îndepărtată a anima-lului, cîinii din infern au văzut deja totul, și avînd un trai atît de lung ei nu sînt tovarășii nimănui, oamenii, care trăiesc atît de puțin, sînt cei care întovărășesc cîinii. Barca de piatră e acolo, iar prora e înaltă și ascuțită ca în prima noapte, Pedro Orce

207

nu se miră, fiecare din noi vede lumea cu ochii pe care-i are, iar ochii văd ceea ce vor, ochii creează diversitatea lumii și făiresc minunile, chiar dacă sînt de piatră, și prorele înalte, dacă sînt din iluzii.

Dimineața se anunță închisă, expresie care, deși curentă, nu e exactă, diminețile nu se anunță, noi ne trezim în ele, și atunci, venind la fereastră, vedem că cerul e acoperit de norijoși și cade o ploaie mărunță și blîndă de înmuiat proștii care merg prin ea, totuși, fiind atît de mare forța tradiției, dacă această călă-torie a noastră ar avea un jurnal de bord, desigur că ofițerul de card și-ar începe astfel întîia filă, Dimineața se anunță închisă și ploioasă, ca și cum în ceruri aventura asta nu e bine văzută, de fiecare dată în astfel de cazuri sînt invocate cerurile, fie că ploua, fie că e soare. Doi Cai, împins cu chiu cu vai, s-a dus să ia locul carului, sub un acoperiș, de fapt, de paie, că ăsta nu-i garaj, ci șopron, deschis tuturor vînturilor. Lăsat așa, fără acoperămîntul de pînză care a servit pentru repararea coviltirului de la car, pare de-acum un hîrb, lucrurilor li se întimplă la fel ca și oamenilor, cînd nu mai servesc la nimic se sfîrșesc, sfîrșesc cînd au încetat să servească. Carul, dimpotrivă, în ciuda aerului său vetust, a întinerit cu ieșirea în aer liber, iar ploaia care cade îl scaldă din nou, admirabil a fost întotdeauna efectul acțiunh, uitați-vă la cal, sub mușamaua care-i protejează șalele, îți vine să crezi că e armăsar de turnir, cu valtrap pentru bătălii.

N-ar trebui să provoace mirarea aceste zăboviri descriptive, sînt moduri de-a arăta cît costă să fie smulși oamenii din locurile unde-au fost fericiți, cu atît mai mult cu cît aceștia nu vor fugi într-o panică dezorientată, acum Maria Guavaira închide cu grijă ușile, dă drumul găinilor care au rămas, iepurilor din cuști, porcului din cocină, sînt animale obișnuite cu masă fixă și care acum rămîn la mila Domnului, dacă nu cumva ispitelor diavolului, căci porcul e prea bine în stare, dacă le prinde ușor, să facă razie

208

printre celelalte ammale, Cînd cel mai tînăr dintre lucrători va apărea va trebui să spargă o fereastră ca să intre în casă, nu există, la multe leghe în jur, nimeni care să fie martor la asalt. Dacă am făcut-o, am făcut-o cu intenții bune, sînt cuvintele lui, și poate că-i adevărat.

Maria Guavaira s-a urcat pe capră, alături s-a așezat Joaquim Sassa cu umbrela deschisă, e datoria lui să însoțească femeia iubită și s-o apere de vremea rea, numai că nu poate să-i îndeplinească sarcina, că din toate cele cinci persoane doar Maria Guavaira știe cum să conducă un car și un cal. Pe înserate, cînd cerul se va limpezi, se vor da lecții, Pedro Orce va cere să fie primul care să primească rudimentele, cîtă bunătate din partea lui, așa pot și cele două cupluri să se odihnească sub coviltir, fără despărțiri nedorite, și, fiind locul de pe capră atît de spațios, pot merge acolo trei, soluție ideală pentru intimitatea celor rămași, chiar dacă numai pentru a sta tăcuți, liniștiți și împreună. A smucit Maria Guavaira hățu-rile, calul, înhămat la oiștea galeriei, fără partener de cealaltă parte a tras cu putere, a simțit rezistența hățurilor, apoi greutatea încărcăturii, memoria a revenit în bătrînele sale oase și în mușchi, iar sunetul aproape uitat s-a repetat, fărîmițarea pămîntului sub rostogolirea roților întărite cu fier. Totul se învață, se uită și se învață din nou, dacă nevoia o cere. Pe o distanță cam de o sută de metri cîinele a însoțit carul prin ploaie. Apoi și-a dat seama

că putea merge, chiar dacă pe propriile picioare, la adăpost de neplăceri. S-a vîrit sub car, și-a potrivit pasul după mersul calului, așa o să-l vedem cît timp va dura această călătorie, fie ploaie, fie soare, de vreme ce nu are chef să facă pe hăitașul sau să se amuze într-un du-te-vino fără sens aparent care face să se asemene atît de mult oamenii și cîinii.

În ziua aceasta nu au mers prea mult. Trebuiau să cruțe calul, cu atît mai mult cu cît terenul accidentat îi cerea eforturi continue, fie la urcuș, trăgînd, fie

209

la coboriș, susținînd. Cît vedeai cu ochii, nu se zărea nici țipenie de om. Cred c-am fost ultimii care-au plecat de prin locurile astea, a spus Maria Guavaira, iar ceruljos, aerul plumburiu, priveliștea deprimantă anunțau deja secătuirea unei lumi sfirșite și pustii jeluindu-se după atîta suferință și istov, după atîta trăit și murit, de atîta viață îndărătnică și moarte neconținută. Dar în acest car ambulant merg iubiri noi, iar iubirile noi, după cum nu ignoră observatorii, sînt cel mai puternic lucru care există pe lume, de aceea nu se tem de accidente, fiind ele însele, iubirile, cum sînt prin excelență, rcprezentarca maximă a accidentului, fulgerul neașteptat, prăbușirea suriză-toare, înlănțuirea nerăbdătoare. Nu trebuie totuși să ai încredere deplină în primele impresii, această despărțire aproape funebră de un ținut pustiu, sub o ploaie melancolică, ar fi preferabil, dacă n-am fi atît de discreți, să tragem cu urechea la dialogul dintre Joana Carda și Jose Anaiço, dintre Maria Guavaira ai Joaquim SaRaa, tăcsrRa lui Pedro Orce e și mai discretă, despre el se poate spune că parcă nici nu merge cu ei.

Primul sat pe care l-au străbătut nu fusese părăsit de toți localnicii. Unii bătrîni le declaraseră fiilor și rubedeniilor neliniștite că, dacă tot e să mori, mai bine așa decît de foame sau de vreo boală rea, dacă cineva a fost ales să fie atît de glorios încît să moară o dată cu lumea sa, chiar dacă nu e un erou wagnerian, îl așteaptă Waliala supremă acolo unde se strîng toate marile catastrofe. Bătrîni galicieni sau portughezi, că tot una e galicimea sau portu-ghezimea, habar n-au de lucrurile astea, dar dintr-o pricină inexplicabilă au fost în stare să spună, Nu plec de-aici, duceți-vă voi dacă vă e teamă, și asta nu înseamnă că ei ar fi nemaipomenit de curajoși, ci doar că-n acest moment al vieții au ajuns la înțelegerea că teama și curajul sînt pur și simplu cele două talere oscilante ale unei balanțe al cărei ac indicator se menține nemișcat, paralizat de spaima inutilei invenții a emoțiilor și a sentimentelor.

210

Pe cînd carul străbătea satul, curiozitatea, care e probabil ultima însușire care se pierde, i-a făcut pe moșnegi să iasă la drum, să facă semne cu mîna încet, de parcă s-ar fi despărțit de ei înșiși. A spus atunci Jose Anaigo că ar fi un act de înțelepciune să profite, pentru a dormi, de una din casele abandonate, aici sau în altă așezare, sau într-un loc părăsit, trebuiau să fie paturi, un confort mai bun decît cel al carului, dar Maria Guavaira a declarat că nu va sta niciodată într-o casă fără îngăduința stăpînilor, așa sînt unii, scrupuloși, alții, dacă văd o fereastră închisă o sparg, dar vor spune, Am făcut-o cu intenții bune, și fie că binele e al lor sau al altora, va rămîne întotdeauna îndoiala asupra întîiului și ultimului motiv. Jose Anaiço a regretat ideea, nu c-ar fi fost rea, ci pentru că era absurdă, au fost suficiente cuvintele Mariei Guavaira pentru a defini o regulă de demnitate, Îți vei fi suficient ție însuși cît timp poți suporta, pe urmă lasă-te pe mîna cui o meriți, cu atît mai bine dacă e cineva care să te merite. După cum merg lucrurile, se pare că se merită aceștia cinci unul pe altul, reciproc și complementar, să rămînă așadar în car, să mănînce turțițe, să trîncănească despre drumul făcut și drumul pe care-l mai au de făcut, Maria Guavaira va întări cu teoria lecțiile practice de conducere pe care le-a și dat, sub un copac calul își rumegă întruna tainul său de fin, ciinele se mulțu-mește de data asta cu aprovizionarea domestică, umblă de colo-colo, adulmecînd și înfricoșînd păsările de noapte. A încetat ploaia. o lanternă luminează pe dinăuntru coviltirul carului, cine-ar trece pe aici ar apune, la uite un teatru, e adevărat că sînt persoane, dar nu sînt interpreți.

Miine, cînd va putea Maria Guavaira, în sfirșit, să telefoneze la Coruna, i se va spune că mama sa și ceilalți internati au și fost transferați spre interior, Și ea ce face, La fel de nebună ca mai înainte, dar răspunsul acesta e valabil pentru oricine. Își vor continua călătoria pînă cînd se va popula din nou ținutul cu oameni. Iar acolo vor rămîne în așteptare.

S-a constituit guvernul de salvare națională a portughezilor, s-a pus numaidecît pe treabă, după ce primul ministru, același, se duse la televiziune să declame o frază pe care istoria o va înregistra cu siguranță, ceva în genul, Sînge, sudoare și lacrimi, sau, Să-i îngropăm pe cei morți și să avem grijă de cei vii, sau, Onorați-vă patria, căci patria privește spre voi, sau, Sacrificiul martirilor va face să rodească luminile viitorului. În cazul de față, și avînd în vedere particularitățile situației, primul ministru a găsit de cuviință să spună doar, Portughezi, portu-gheze, salvarea constă în retragere.

Totuși, să cazezi în liniile retrase din interior milioane de persoane care locuiesc pe fișa de litoral era o sarcină de o complexitate atît de mare încît nimeni nu a avut pretenția, de-a dreptul prostească, să prezinte un plan național de evacuare, general și în stare să integreze inițiativele locale. În legă-tură, de pildă, cu orașul și periferiile Lisabonei, analiza situației și măsurile decurgînd din ea au pornit de la o presupunere obiectivă și subiectivă, ce s-ar putea rezuma în felul următor, Marea majori-tate, de ce să n-o spunem, majoritatea zdrobitoare a locuitorilor Lisabonei nu s-au născut acolo, iar cei care s-au născut acolo sînt legați de ceilalți prin relații familiale. Urmările unui asemenea fapt sînt ample și decisive, prima fiind că și unii și alții vor trebui să se strămute în locurile de baștină, unde, cu siguranță, mai au încă rude, pe unii chiar că împrejurările vieții i-au făcut să se piardă din vedere, așadar se va profita de această ocazie forțată pentru a reintroduce armonia în sînul familiilor, îndreptînd vechile neînțelegeri, vrajbele pentru moșteniri rele și partaje și mai rele, gîlceve iscate din clevetiri, marea nefericire care ne cade pe cap va avea darul de a apropia inimile. A doua urmare, decurgînd firesc din prima, atinge problema alimentației persoanelor

212

dislocate. Or, tocmai aici, și fără să fie statul nevoit să intervină, va avea comunitatea iamftia'ia -o-o TnaTt;

rol de jucat, care, traducînd în numere, s-ar putea exprima printr-o actualizare macroeconomică a vechii zicale, Unde mînîncă doi, mînîncă și al treilea, cunoscută resemnare aritmetică și familială a perioadei cînd se așteaptă un copil, acum se va spune, cu un ton de mai mare autoritate, Unde mînîncă cinci milioane, să mînînce și zece ; și, cu un surîs tandru, o țară nu e altceva decît o mare familie.

Vor rămîne fără mijloace de subzistență singuratici, cei fără familie, mizantropii, dar chiar și aceștia nu vor fi automat excluși din societate, trebuie să avem încredere în solidaritățile spontane, în acea nestînsă dragoste de aproape care se manifestă în toate ocaziile, iată exemplul dat de călătoriile pe calea ferată, mai ales la clasa a doua, cînd vine ora să se deschidă panerul cu merinde, mama unei familii nu uită niciodată să invite la ospăț pe călătorii necunoscuți care ocupă locurile de alături, Nu doriți, întrebă ea, dacă cineva acceptă nu i se ia în nume de rău, deși se contează pe faptul că toți vor răspunde în cor, Mulțumim, poftă bună.

Handicapul mai stînje-nitor va fi cazarea, una e să oferi o plăcintă de moruă și un pahar de vin, și altceva, cu totul altceva, ar fi să cedezi jumătate din patul unde te culci de obicei, dar dacă izbutim să vîrim în capul oamenilor ideea că acești singuratici și abandonați sînt noile încarnări ale Domnului nostru, ca pe vremea cînd umbla prin lume, deghizat în cerșetor, punînd la încercare bună-tatea oamenilor, atunci se va găsi întotdeauna pentru ei un cotlon pe scară, un culcuș în pod, sau, vorbind rural, un acoperiș și un braț de paie. Dumnezeu, de data asta, oricîte înfățișări ar lua, va fi tratat așa cum se cuvine, spre lauda celui care a făurit omenirea.

Am vorbit despre Lisabona, cu o diferență doar cantitativă în termeni am fi putut vorbi despre Porto sau despre Coimbra, și despre Setubal și Aveiro,

213

despre Viana sau Figueira, fără a uita de măruntele orășele și sate care există peste tot, deși în unele cazuri se ridică neliniștitoarea problemă de a afla încotro trebuie să se ducă cei ce locuiesc exact în locul în care s-au născut, precum și cei care, trăind într-un ținut de litoral, s-au născut într-un alt ținut de litoral. Fiind transmise aceste dileme la Consiliul de Miniștri, a adus purtătorul de cuvînt răspunsul, Guvernul este convins că spiritul de inițiativă parti-cular rezolvă, poate într-un mod original și cu profit ulterior general, situațiile care nu se vor încadra în schema națională de evacuare și reinstalare a popu-lațiilor. Astfel autorizați de forul superior, să lăsăm deoparte, ca fiind

personale, aceste destine, să ne mărginim să pomenim, referitor la Porto, despre cazul patronilor și colegilor lui Joaquim Sassa. Va fi de ajuns să spunem că el, datorită imperativului disciplinei și al conștiinței profesionale, dacă ar fi venit fără zăbavă din munții galicieni părăsind în voia soartei iubirea și prietenii, ar fi întâlnit biroul închis și pe ușă afișată o tăbliță cu ultimul anunț al conducerii, Funcționarii care se întorc din concediu se vor prezenta la noile birouri pe care le deschidem la Penafiel, unde sperăm să primim în continuare stimatele comenzi ale prețuiților noștri clienți. Iar verișoara Joanei Carda, cei din Ereira, se află acum în Coimbra, în casa vărului părăsit, care nu i-a primit cu brațele deschise, se înțelege, la urma urmelor el e cel rănit, a mai avut o străfulgerare de nădejde, s-a gândit că verișorii veneau înainte ca să pregătească întoarcerea fugarei, dar când, prelungindu-și șederea, i-a întrebat, și Joana, verișoara a mărturisit, pocăită, Nu știm, a fost la noi, e adevărat, dar a dispărut chiar înainte de năpasta asta, n-am mai primit vești, de ceea ce știe despre restul poveștii se ferește să vorbească, dar, dacă după aceste puține date s-a speriat, ce n-ar mai spune dacă ar cunoaște totul.

Iată deci lumea în suspensie, într-o neliniștită stare de așteptare, ce-o fi, ce n-o fi să se întâmple

214

plajelor lusitane și galiciene, occidentale. Dar, repetăm încă o dată, deși obositor, nu există nici un lucru rău care să nu aducă înlăuntrul său un lucru bun, acesta e, cel puțin, punctul de vedere al guvernelor Europei, căci au văzut, de la o oră la alta, în paralel cu salutarele efecte ale represiunii aduse la cunoștință aici la vremea cuvenită, cum scade și se stinge de tot entuziasmul revoluționar al tinerilor, cărora acum le spun părinții atotștiutori, Vezi, fiule, în ce primejdie era să te bagi dacă nu te lăsași de încăpăținarea aia că ești iberic, iar băiatul, în sfârșit edificat, răspunde, Da, taticule. În timp ce se petrec aceste scene de împăciuire familială și liniștire socială, sateliii geostationari, reglați pentru a menține o poziție relativă constantă, emit spre pământ fotografii și măsurători, primele în mod firesc invariabile în ceea ce privește forma obiectului în dislocare, celelalte înregistrând cu fiecare minut care trece o reducere cam cu treizeci și cinci de metri din distanța care separă insula mare de insulele mici. Într-o vreme ca aceasta a noastră, de acceleratori de particule, treizeci și cinci de metri pe minut, ca factor de îngrijorare, ar fi ceva derizoriu, dar dacă ne amintim că dincolo de aceste nisipuri plăcute și moi, de aceste litoraluri dante-late și pitorești, de aceste largi terase ripoase înspre mare, vin cinci sute optzeci de mii de kilometri pătrați de suprafață și un număr incalculabil, astro-nomic, de milioane de tone, dacă, asta ca să vorbim doar de lanțuri muntoase, cordilieri și munți, am încerca să vedem în minte ce ar însemna inertia tuturor sistemelor orografice ale peninsulei puse acum în mișcare, fără a uita Pirineii, cu toate că reduși la jumătate din străvechea lor grandioare, atunci nu putem decât să admirăm curajul acestor popoare cu atîta sînge încrucișat, și să omăgiem în ele un simț fatalist al existenței care, cu experiența veacurilor, s-a condensat în formula demnă de rețenut, Dintre morți și răniți cineva trebuie să scape.

215

Lisabona e un oraș pustiu. Mai umblă încă pe-acolo patrulare de armată cu sprijin aerian, de elicoptere, cum s-a procedat în Spania și în Franța când s-a produs ruptura și în timpul acelor zile de instabilitate care au urmat. Cît timp nu vor fi retrași, ceea ce se prevede că se va face cu douăzeci și patru de ore înainte de momentul previzibil al ciocnirii, soldații au misiunea să păzească și să stea de veghe, deși într-adevăr nu merită osteneala, de vreme ce toate valorile au fost, la timpul lor, luate din bancă. Dar nimeni nu i-ar ierta unui guvern dacă ar abandona un oraș ca acesta, frumos, armonios, perfect în proporții și fericire, așa cum inevitabil se va vorbi despre el după ce va fi fost distrus. De aceea sînt aici soldații ca reprezentare simbolică a populației absente, garda de onoare care ar trage salvele de tun, dacă pentru așa ceva ar mai fi încă timp în acea clipă supremă în care orașul se va coborî în apă.

Între timp, soldații mai trag cîte un glonț în tiliarii de drumul mare și în spărgători, le sfătuiesc și le orientează pe rarele persoane care se încăpățînează în dorința lor de a nu-și abandona casele, precum și pe cele care, în Bfirșit, s-au hotărît să plece, iar cînd întîlnesc, așa cum se mai întîmplă, din cînd în cînd, nebuni hoinărind pe străzi, de soiul celor pașnici care, pentru că primiseră, din ghinionul lor, permisiunea să iasă din balamuc în ziua cu debandada și, neștiind sau neînțelegînd ordinul de întoarcere, au

rămas în cele din urmă în voia soartei, două feluri de a acționa în general se confirmă. Anumiți gradați sînt de părere că nebunul e întotdeauna mai primejdios decît tîliarul, avînd în vedere că tîliarul, cel puțin, a păstrat o judecată asemănătoare cu a lor. Într-un astfel de caz nu se gîndesc de două ori, comandă deschiderea focului. Alții, mai puțin nemiloși, și mai ales conștienți de nevoia vitală de descărcări nervoase în timp de război sau ceva similar, autorizează ca subordonații

216

lor să se distreze pe seama zănatecului un pic, trimițîndu-l apoi la plimbare în pace, dar nu fac așa dacă în loc de zănatec e zănatecă, exact în aceeași stare, asta se datorește faptului că nu lipsesc, în rîndul trupelor, dar și în afara lor, oamemi care să abuzeze de observația elementară și evidentă că sexul, vorbind din punct de vedere instrumental, nu se află în cap.

Dar atunci cînd în acest oraș, pe bulevarde, străzi și piețe, prin cartiere și grădini, nu se va mai zări nici țipenie de om, cînd la ferestre nu se va mai vedea ivindu-se nici un chip, cînd canarii care încă n-au murit de foame și de sete vor cînta în tăcerea absolută a casei sau a verandei înspre fermele pustii, cînd apele din fintîni și havuzuri vor străluci în soare și nici o mîină nu va veni să se moaie în ele, cînd ochii statuilor, morti, se vor roti înjur în căutarea ochilor care să-i vadă, cînd porțile mari și deschise ale cimitirelor vor arăta că nu există deosebire între o absență și altă absență, cînd, în cele din urmă, orasul va fi pe pragul unei clipe agonice, așteptînd ca o insulă din mare să vină să-l distrugă, atunci se va întîmpla povestea minunată și salvarea miraculoasă a navigatorului solitar.

De peste douăzeci de ani navigatorul umblă pe mările lumii. Moștenise vasul, sau îl cumpărase, sau îi fusese dat de alt navigator care navigase și el pe vas vreme de douăzeci de ani, și înaintea lui, dacă amintirile după atîta timp nu cumva sîrșesc prin a se confunda, se pare că pentru alți douăzeci de ani un prim navigator brăzdase solitar oceanele. Povestea vaselor și a marinarilor care le cîrmuiesc e plină de peripeții, cu furtuni groaznice și perioade de acalmie la fel de înspăimîntătoare ca și cel mai groaznic dintre taifunuri, și ca să nu lipsească ingredientul romantic, se spune de obicei, iar despre subiect s-au făcut și cîntece, că în fiecare port există mereu cîte o femeie în așteptarea micului matelot, manieră deosebit de optimistă de a-ți închipui viața,

217

dar pe care faptele vieții și actele femeii în cele mai multe cazuri le dezminț; Navigatorul solitar, cînd debarcă, o face ca să ia apă de băut, să cumpere tutun și piese pentru motor, sau ca să se aprovizioneze cu ulei și carburant, medicamente, ace pentru pînză, o manta de plastic contra ploii și burniței, cîrlige și undițe, ziarul din ziua respectivă, pentru a-i confirma ceea ce știe deja, că nu merită osteneala, dar niciodată, căci niciodată nu se întîmplă așa, nu a pus navigatorul piciorul pe uscat cu scopul de a lua cu sine o femeie care să-i fie tovarășă la navigare. Dacă într-adevăr se întîmplă ca într-un port să-l aștepte o femeie, ar fi absurd să o disprețuiască, dar în general ea dorește, și cu timpul înțelege, niciodată nu i-a spus navigatorul solitar, Așteaptă-mă, că într-o bună zi am să mă întorc, nu e o cerere pe care să-și permită el să i-o facă, Așteaptă-mă, nici el n-ar putea garanta că se va întoarce în acea zi sau vreodată, și, întorcîndu-se, de cîte ori nu s-a întîmplat să găsească cheiul pustiu, sau, fiind acolo o femeie, așteaptă alt marinar, nefund cu totul exclus ca, lipsind acesta, să se mulțumească cu ce pică. Vina, dacă trebuie să o spunem, nu e a femeilor, nici a navigatorilor, vina e a singurătății, care uneori nu se suportă, și ea îl poate purta pe navigator spre port, iar pe femeie spre chei.

Totuși, aceste considerații sînt de spirit și meta-fizice, nu rezistăm să le facem fie înainte fie după singularele fapte pe care nu întotdeauna le ajută să se limpezească. Vorbind fără înflorituri, să spunem că la mare distanță de această peninsulă, care a devenit insulă ambulantă, naviga navigatorul solitar, cu pînza și motorul său, cu radioul și luneta sa, și cu răbdarea nesfîrșită a celui care într-o zi a hotărît să-și împartă viața înjumătate cer și jumătate mare. Vîntul, dintr-o dată, a încetat să sufle, și el și-a strîns pînza, briza a căzut deodată, și talazul pe care venea vasul navigînd își pierde încet avîntul, își micșorează spinarea, în mai puțin de o oră va fi

218

marea netedă și liniștită, ajunge să ni se pară imposibil ca această genune de apă, cu mii de metri adâncime, să se poată menține echilibrată deasupra ei înseși, fără să se lase într-o parte sau în cealaltă, observația îi va părea stupidă doar celui care găsește că toate lucrurile din lumea asta se explică prin simplul fapt că sînt așa cum sînt, ceea ce, evident, se acceptă, dar nu e suficient. Motorul merge, tunc-tunc, tunc-tunc, marea, atît cît pot cuprinde ochii, corespunde, scînteie după scînteie, clasicii imagini a oglinzii, iar navigatorul, cu toate că și-a disciplinat de mai mulți ani somnul și veghea, închide ochii, moleșit de soare, și ațipește, poate după soco-teala lui au trecut minute sau ore, și n-au fost decît secunde, s-a trezit zgîlțit de ceea ce i s-a părut a fi o mare bubuitură, m scurta sclipire a somnului a visat că dăduse peste un animal zdrobit, o balenă. Trezit brusca, cu inima bătîndu-i nebunește, a căutat originea sunetului, nu a reușit să-și dea seama imediat că se oprise motorul. Tăcerea neașteptată îl trezise, însă trupul, pentru a se putea triați mai firesc, născocise un levitan, un șoc, un tunet. Motoare avariate, pe mare și pe uscat, se întîlnesc foarte des, am aflat despre unul căruia nu i se poate găsi leac, i s-a frînt sufletul și a fost abandonat într-un șopron expus tuturor vînturilor, înspre nord, unde a început să se acopere de rugină. Dar acest navi-gator nu e ca automobiliștii aceia, are experiență și se pricepe, a cumpărat piese de rezervă ultima dată cînd a atins pămîntul și femeia, o să-l demonteze cît o să poată, să sondeze mecanismul. Chinuri groaznice vor fi. Răul e de la biele și în adîncuri, caii acestui motor sînt răniți de moarte.

Disperarea, o știm cu toții, e omenească, nu se pomenește în istoria naturală ca animalele să dispere. Dar tot omul, inseparabil de disperare, s-a obișnuit să trăiască cu ea, o suportă pe o ultimă linie a graniței, și pentru că i s-a avariat un motor în mij-locul mării n-o să-și smulgă acum părul din cap

219

navigatorul, n-o să implorc cerurile și nici nu le va arunca blesteme și sudălmi, la fel de inutil un act ca și celălalt, remediul este să aștepți, cine a luat vîntul îl va aduce înapoi. Însă vîntul, care a fost, nu s-a întors. Au trecut orele, a venit noaptea nespuse de senină, s-a născut o altă zi, și marea nu se mișcă, un fir ușor de lînă atîrnat aici ar cădea ca și cum ar fi cu plumb, nu se simte nici cea mai mică legănare de apă, e o barcă de piatră pe o lespede de piatră. Navigatorul nu-i prea îngrijorat, asta nu-i prima lui mare în acalmie, însă radioul, acum, inexpicabil, a încetat și el să mai funcționeze, nu se mai aude decît un zumzăit, unda de susținere, dacă o mai fi existînd așa ceva, care nu transportă decît tăcere, ca și cum dincolo de acest cerc de apă stătută lumea ar fi amuțit, ca să asiste, pe nevăzute, la neliniștea cres-cîndă a navigatorului, la nebunie, poate la moartea în mare. Nu lipsesc alimentele și nici apa de băut, însă orele trec, fiecare mai lungă decît cealaltă, tăcerea se strînge în jurul vasului cu inelele unci cobre însetate, din cînd în cînd navigatorul bate cu o cangie în margine, vrea să audă un sunet care să nu fie al propriului său sînge curgîndu-i prin vene, gros, sau al inimii, de care mai uită uneori, și atunci se trezeste după ce socotise că sn trezise, pentru că visa că era mort. Pinza este ridicată împotriva soarelui, totuși nemișcarea aerului reține căldura, navigatorul solitar are pielea arsă, buzele crăpate. A trecut ziua aceasta, următoarea a fost la fel. Navigatorul se refugiază în somn, a coborît în cabina mică deși este ca un cuptor, acolo e un singur pat, îngust, dovadă că într-adevăr acest navigator e soli-tar, și, complet gol, lac de sudoare, mai întii, apoi cu pielea uscată, încrețită de fioruri, luptă cu visele, un șir de copaci foarte înalți unduindu-se sub un vînt care apleacă frunzele dintr-o parte în alta, și după ce le lasă revine și le ia din nou, la nesfirșit. Navigatorul se trezește ca să bea apă, și apa se termină. Se întoarce în somn, copacii nu se mai mișcă, dar un pescăruș a poposit pe catarg.

220

Din zare înaintează o masă imensă și întunecată. Cînd se va apropia mai mult se vor vedea casele de-a lungul plajelor, farurile ca niște degete albe ridicate, o linie fină de spumă, și dincolo de largă gură a unui rîu un oraș mare construit pe coline, un pod roșu care leagă cele două maluri, la distanța asta e ca un desen trasat de un penel subtil. Navigatorul mai doarme încă, s-a cufundat în ultima toropeală, dar visul a revenit dintr-o dată, o briză rapidă a agitat crengile copacilor, vasul a oscilat pe valul mic de la dană, și, înghitit de rîu, a intrat pe uscat, scăpat de mare, nernișcat încă, dar pămîntul nu. Navigatorul solitar a simțit în oase și în mușchi legănarea, a deschis ochii, și a spus, Vîntul, s-a întors vîntul, și vlăguit s-a lăsat să cadă din patul de campanie, s-

a tîrît afară, i se părea că în fiecare clipă murea și în fiecare clipă încă putea să renască, lumina soarelui i-a bătut în ochi, dar era lumina dinspre uscat, aducea cu sine tot ce putuse să atragă din verdele copacilor, din întunecimea adîncă a cîmpu-rilor, din culorile suave ale caselor. Era salvat, și mai întii nu știa cum, aerul nu se mișca, adierea vîntului fusese o iluzie. I-a trebuit timp ca să înțe-leagă că îl salvase o insulă întregă, străvechea peninsulă care navigase în întîmpinarea sa și-i deschisese brațele unui riu. Atît de imposibil trebuie să pară lucrul acesta, că însuși navigatorul solitar, care de atîtea zile auzise știrile despre dezhpirea geologică, deși știa că se afla în drumul navei terestre, niciodată nu-i trecuse prin minte că ar putea fi salvat astfel, pentru întiia oară de cînd există naufragii și rătăciți pe mare. Dar pe pămînt nu se putea vedea nimic, pe covertele vaselor ancorate sau acostate nu apărea nici o siluetă, tăcerea era din nou a mării crude, Asta-i Lisabona, a murmurat navigatorul, dar unde sînt oamenii. Ferestrele orașului strălucesc, se văd automobilele și autobuze staționate, o piață mare înconjurată de arcade, un arc de triumf în fundal, cu figuri de piatră și coroane de bronz, bronz

221

trebuie să fie, după culoare. Navigatorul solitar, care cunoaște Azorele și știe să le găsească și pe hartă și pe mare, și-a amintit atunci că insulele se află pe o rută de coliziune, ceea ce l-a salvat pe el le va distruge pe ele, ceea ce le va distruge pe ele îl va distruge și pe el, dacă nu se va îndepărta numai de aceste locuri. Fără vînt, cu motorul stricat, nu poate urca riul, unica soluție e aă umfle barca gonflabilă, să arunce ancora pentru a susține vasul, gest inutil, să meargă spre uscat vîslind. Forțele revin de cîte ori se întoarce speranța.

Navigatorul solitar se îmbrăcase pentru debar-care, pantaloni, cămașă, o beretă pe cap, sandale, totul alb ca neaua, e punctul de onoare al marina-rilor. Aîmpins vasul gonflabil spre treptele înclinate ale cheiului, a stat locului cîteva secunde privind, așteptînd și ca noi puteri să-i revină, dar mai ales pentru a lăsa timp să apară cineva venind din umbra arcazelor, sau ca dintr-o dată automobilele și autobu-zele să-și reia mersul, iar piața să se umple cu lume, se putea chiar întîmpla să se apropie o femeie, legă-nîndu-și suav șoldurile în mers, fără exagerare, doar chemarea insinuantă care tulbură vederea și cuvîntul omului, de cum a pus piciorul pe uscat. Dar ceea ce era pustiu, pustiu a rămas în continuare. Navigatorul a înțeles în cele din urmă ceea ce nu înțelesese pînă atunci. Plecaseră toți din cauza ciocnirii cu insulele. A privit îndărăt, a văzut vasul în mijlocul riului, asta ultima dată, era sigur, nici un cuirasat nu s-ar salva din înfiorătoarea coliziune, darmite o cojiță de nucă, cu pînză, părăsită de stăpîn.

Navigatorul a traversat piața, încă amorțit de lunga nemișcare, pare o sperietoare cu pielea lui arsă, cu fire de păr ieșindu-i de sub beretă, sandalele abia prinse pe picior. Înaltă privirea cînd se apropie de marele arc, vede literele latine, Virtutibus Majorum ut omni-bus documento P.P.D., n-a învățat niciodată latina, dar pricepe oarecum că monumentul este consacrat virtuților strămoșilor celor de-aici și înaintează pe

222

o stradă îngustă, flancată de clădiri identice, pînă dă într-o altă piață, mai mică, cu un edificiu grec sau roman în fund, și în mijlocul ei două fintîni arteziene cu femei goale, de fier, apa curge, și el simte deodată o sete imensă, dorința de a-și afunda gura în apa aceea și corpul în goliciunea aceea. Merge murmu-rînd, nu știe ce spune, știe doar ce vrea.

Patrula a apărut la colț, cinci soldați comandați de un sublocotenent. Au văzut nebunul făcînd grimase de nebun, l-au auzit pronunțînd cuvinte incoerente de nebun, nici nu a fost nevoie să se dea ordin. Navigatorul solitar a rămas întins pe jos, mai avea încă destul de mers pentru a ajunge la apă. Femeile, după cum știm, sînt de fier.

Acestea au fost zilele celui de-al treilea exod. întiul, despre care la timpul convenit s-a dat o știre substanțială, a fost cel cu turiștii străini, cînd au fugit înspăimîntati de ceea ce pe atunci, ce repede trece timpul, încă părea simpla amemntare că se deschide o falie în Munții Pirinei pînă la nivelul mării, și ce păcat că accidentul inopinat nu s-a terminat aici, închipuiți-vă ce mîndră ar fi fbst Europa să dispună, în toate privințele, de un canion geologic în comparație cu care cel din Colorado abia dacă ar putea fi asemuit cu un șanțuleț cu apă. Al doilea exod a fost al celor înstăriți și puternici, cînd s-a dovedit ireparabilă fractura, cînd deriva peninsulei, deși încă greoaie, de parcă încerca să-și mențină echilibrul, a arătat, într-un mod pe care îl consi-deram definitiv, cît de precare

sînt structurile și ideile stabilite. S-a văzut atunci cum edificiul social, cu toată complexitatea sa, nu e decît un castel din cărți de joc, solid doar în aparență, dacă dăm un pumn în masa pe care a fost ridicat, se prăbușește. Iar masa, în acest caz, și pentru întîia oară în istorie, se mișcase de una singură, Doamne Dumnezeule, să ne salvăm bunurile prețioase și viețile prețioase, să fugim.

223

Al treilea exod, cel de care pomeneam înainte de a le rezuma pe primele două, a avut, ca să spunem așa, două componente, sau laturi, care, dacă luăm în considerare diferențele esențiale care le disting, ar trebui, după părerea unora, să fie desemnate ca al treilea și al patrulea exod. Mîine, adică în viitorul îndepărtat, istoricii care se vor dedica studiului evenimentelor care, într-un sens nu doar alegoric, ci literal, au schimbat fața lumii, vor hotărî, sperăm cu ponderația și imparțialitatea celor care observă fără pasiune fenomenele trecutului, dacă va trebui, sau nu, făcută fracționarea pe care unii o susțin încă de pe acum. Spun aceștia că e o mare lipsă de simț critic a noțiunii proporțiilor să pui pe același picior de egalitate retragerea a milioane de persoane dinspre ținuturile litorale spre interior, și fuga cîtorva mii acolo în străinătate, numai pentru că între un exod și celălalt s-a întîmplat să fie o coincidență de netăgăduit în timp. Nefiind țelul nostru să luăm poziție în dezbateri, și cu atît mai puțin să avansăm judecăți, nu face nimic totuși dacă recunoaștem că, fiind teama unora și a celorlalți asemănătoare, nu erau egale mijloacele și resursele de a-i găsi leac.

În primul caz, lumea nevoiașă, fiind silită de autorități și de faptele dure să se mute în alte locuri, s-a mărginit să aștepte, cel mult, să-și salveze viața prin eșurile tradiționale, miracol, noroc, întîmplare, soartă, stea norocoasă, rugăciune, credință în Sfîntul Duh, talismanul lui Solomon, amuletă și com mic de fildeș atîmate la gît, medalion sfîntit, și toate celelalte care din economie de spațiu se omit, dar care se pot rezuina în cealaltă formulă, la fel de celebră ca și cele care or mai fi, încă nu mi-a sunat ceasul. În al doilea caz, fugarii au fost persoane cu resurse medii și mari, cu disponibilități sigure, mai rămăsese acolo să vadă încotro bat vînturile, dar acum nu mai era loc de îndoială, s-au umplut avioanele noii punți aeriene, au purtat cu încărcătura maximă pacheboturile, cargoboturile și alte ambarcațiuni

224

de dimensiuni mai reduse, peste episoadele petrecute, de nici o edificare morală, să aruncăm un vâl pios, șperțuri, intrigi, trădări, chiar și crine, au fost asasi-nați oameni doar din pricina unui bilet de trecere, o atmosferă rușinoasă, dar, fiind lumea așa cum e, naivi am fi dacă ne-am aștepta la altceva de la ea. În sfîrșit, odată văzut și analizat totul, cel mai probabil, de fapt, e că se vor înregistra în cărțile de istorie patru exoduri și nu trei, nu din exces de rigoare și de clasificare, ci ca să nu se mai vadă amestecate orzul cu ovăzul.

Să rectificăm, totuși, ceea ce, în sumara analiză care e făcută aici, ar putea reflecta, fie chiar și involuntar, o anumită atitudine mentală, infectată de maniheism, adică, înclinația către o viziune idealizantă a claselor de jos și către condamnarea preliminară a claselor de sus, imediat etichetate, în mod răutăcios, și nu întotdeauna nimerit, drept înstăriți și puternici, ceea ce, firește, suscită ură și antipatii, pe lîngă acel meschin sentiment care e invidia, sursă a tuturor relelor. Fără îndoială că cei săraci există, e o evidență greu de negat, dar nu trebuie supravalorizați. Cu atît mai mult cu cît nu sînt, și n-au fost, cum s-ar fi convenit în această conjunctură, un model de răbdare, de resemnare, de disciplină liber consimțită. Cel care, fiind departe de aceste întîmplări și locuri, și-a închipuit că ibericii care se retrag, îngrămădiți în case, azile, spitale, cazărmi, magazine, tabere, sau în corturile și bară-cile de campanie care au putut fi rechiziționate, pe lîngă cele cedate și montate de armată, precum și ceilalți oameni, și mai numeroși, care n-au găsit adăpost și trăiesc pe sub poduri, la umbra copacilor, în automobilele abandonate, dacă nu chiar în aer liber, cine și-a închipuit că Dumnezeu a venit să trăiască laolaltă cu acești îngeri o fi știind multe despre îngeri și Dumnezeu, dar despre oameni nu cunoaște nici întîia literă.

225

Se poate spune, fără vreo exagerare, că infernul, în vremurile mitologice distribuit uniform în toată de peninsula, așa cum s-a amintit chiar la înce-putul acestei relatări, e acum concentrat într-o fișie verticală de aproximativ treizeci de kilometri lățime, de la nordul Galiciei pînă în Algarve, avînd la apus ținuturile depopulate în al căror efect de

parașoc puține persoane cred cu adevărat. De pildă, dacă guvernul spaniol nu a trebuit să plece din Madrid, aflat în mod atît de confortabil interior, pentru guvernul portughez, dacă vrei să dai în el, trebuie să te duci la Elvas, care e orașul cel mai îndepărtat de coastă, trăgînd o linie dreaptă, mai mult sau mai puțin orizontală și meridională, plecînd din Lisabona. Printre refugiați, prost alimentați, prost odihniți, cu bătrîni pe moarte, cu copii țipînd și plîngînd, bărbați fără liicm, femei ducînd în cîrcă feoată famiia, apar conflicte, cuvinte grele, dezordine și agresiuni, furturi de haine și de mîncare, izgoni-rile și atacurile, și pe urmă, cine și-ar închipui, s-a instalat un libertinaj de obiceiuri care a preschimbat aceste tabere în bordeluri colective, o rușine, un exemplu prost pentru copiii mari care, dacă încă mai știau cine sînt tata și mama, nu știu ce fii vor face ei înșiși, și unde, și cu cine. Desigur că importanța acestui aspect al chestiunii e mai mică decît pare la prima vedere, uitati-vă ce puțină atenție dau istoricii de azi unor perioade care, dintr-un motiv sau altul, au avut puncte de asemănare, în particular, cu aceasta. La urma urmelor, probabil, exercițiul liber al cîrni, în momentele de criză, convine cel mai mult intereselor profunde ale umanității și ale omului, amîndouă de obicei prigonite de morală. Dar, fiind controversată ipoteza, să trecem mai departe, simpla aluzie satisface scrupulul observatorului imparțial. In această balmăjeală și confuzie nu există, totuși, o oază de pace, cele șapte fnnte care trăiesc în cea mai desăvîrșită dintre armonii, două femei, trei bărbați, un cîine și un cal, cu toats că acesta din

226

urmă trebuie să treacă sub tăcere anumite pricini de nemulțumire în ce privește distribuirea sarci-nilor, să tragă de unul singur un car încărcat, dar chiar și asta se va rezolva în curînd. Cele două femei și doi dintre bărbați alcătuiesc două cupluri, și încă fericite, doar al treilea bărbat nu are pereche, probabil că nu-l doare această privațiune, avînd în vedere vîrsta sa înaintată, cel puțin pînă acum nu s-au observat acele semnale inconfundabile de nervo-zitate care denunță plctora glandelor. Cît despre cîine, dacă atunci cînd se duce să caute de mîncare, caută și găsește și alte mulțumiri, nu o știm, cîinele, fiind în această zonă de comportare cel mai exhibi-ționost dintre animale, este discret la anumiți indivizi ai speciei, bine că nu se găsește nimeni să-l urmă-rească pe acesta, există curiozități nesănătoase pe care e datorია igienei să le frustreze. Poate că aceste considerații despre relație și comportament nu ar fi atît de marcate de sexualitate dacă cele două cupluri care s-au format, datorită intensității pasiunii sau faptului că aceasta e foarte recentă, nu s-ar arăta atît de exuberante în demonstrații, ceea ce, să o spunem înainte de a gîndi cineva ceva rău, nu înseamnă că merg peste tot doar pupîndu-se și îmbră-țișîndu-se, sînt sobri pînă aici, ceea ce nu pot ei să ascundă e aura care îi învăluie sau pe care o emană, mai deunăzi a văzut Pedro Orce din vîrfurile unuia munte splendoarea jarului. Aici, la liziera pădurii unde locuiesc acum, suficient de îndepărtați de locu-rile populate pentru a se închipui singuri, destul de aproape de ele pentru a nu deveni o bătaie de cap aprovizionarea cu alimente, ar putea crede în fericire, dacă n-ar trăi, pentru cîteva zile încă, sub amenințarea cataclismului. Dar profită, după cum a sfătuit poetul, Carpe diem, meritul acestor vechi citate latine este că ele conțin un univers de semni-ficații secundare și terțe, fără a le mai socoti pe cele latente și nedefinite, încît atunci cînd traducem, Trăiește-ți clipa, de exemplu, devine ceva flasc,

227

insipid, care nu merită nici măcar efortul nostru de a-l încerca. De aceea insistăm să spunem Carpe diem, și ne simțim ca niște zei care au hotărît să nu fie veșnici, pentru a putea, în sensul exact al expre-siei, să profite de timp.

Cît timp o mai fi încă nu se știe. Posturile de radio și televiziune funcționează în toate cele douăzeci și patru de ore ale zilei, nu mai sînt jurnale la ore precise, se întreprinde programul în orice clipă pentru a se da citire ultimului buletin, iar informațiile se succed, sîntem la trei sute douăzeci și șapte, putem să vă informăm că insulele Santa Maria și São Miguel au fost complet evacuate, continuă în ritm accelerat evacuarea celorlalte, sîntem la trei sute doisprezece kilometri, la baza din Lajes a rămas un mic grup de oameni de știință nord-americani care se vor retrage, pe cale aeriană, desigur, doar în ultimele minute, pentru a putea asista din aer la coliziune, să spunem doar coliziune, fără adjective, nu a fost aprobată o cerere a Guvernului Portugaliei ca un savant portu-ghez să fie integrat în pomenitul grup cu titlu de observator, mai sînt trei sute patru kilometri, responsabilii cu programele recreative și culturale ale televiziunii

și radioului discută în contradictoriu despre ce trebuie să transmită, muzică clasică, spun unii, în ton cu gravitatea situației, muzica asta e deprimantă, argumentează alții, cel mai bine ar fi să dăm muzică ușoară, canțonete franțuzești din anii treizeci, fadouri portugheze, malaguenas spaniole, și alte cîntece din jurul Sevillei, și mult rock, și mult folk, câștigătorii Eurovizionii, dar melodiile vesele vor șoca și îi vor ofensa pe cei care trăiesc ore cu adevărat cruciale, răspund clasicii, și mai rău ar fi să le cîntăm marșuri funebre, replică modernii, și de aici nu se iese, c-o fi, c-o păți, se tot ciondănesc, mai sînt două sute optzeci și cinci de kilometri.

Radioul lui Joaquim Sassa a fost folosit cu parci-monie, există niște baterii de rezervă, dar pe care e mai bine să le păstreze, nimeni nu știe ce ne va aduce

228

ziua de mîine, e o frază populară, din cele care se spun des, aici aproape că am putea pune rămășag pentru ce va fi această zi, pieire și distrugere, milioane de cadavre, scufundarea a jumătate din peninsulă. Inșă minutele în care radioul e oprit devin numaidecît insuportabile, timpul rămîne palpa-bil, vîscos, le încleștează gîturile, în orice clipă se pare că se va simți șocul, deși încă sîntem departe, cine-ar putea suporta o asemenea tensiune, Joaquim Sassa dă drumul la radio, E o casă portugheză, da, firește, da, firește, e o casă portugheză, cîntă vocea delicioasă a vieții. Donde vas de manton de Manila, donte vass con el rojo clavell, același deliciu, înșăși viața, dar în altă limbă, atunci toți respiră ușurați, sînt mai aproape de moarte cu douăzeci de kilometri, dar ce contează asta, încă nu s-a anunțat moartea. Azorele încă nu se zăresc, Cîntă, fetiço, cîntă.

Sînt așezați la umbra unui copac au isprăvit de mîncat, și sînt ca niște nomazi după cum arată și după cum se îmbracă, în atît de puțin timp atîta transformare, e rezultatul lipsei de comodități, veșminte boțite și murdare, bărbați cu bărbi de cîteva zile, să nu le-o luăm în nume de rău, nici pe ele, care acum pe buze folosesc doar culoarea naturală, palidă din cauza grijilor, poate în ultimele ceasuri să se machieze și să se pregătească pentru a primi cu demnitate moartea, viața, cînd se termină, nu merită atîta. Maria Guavaira se sprijină pe umărul lui Joaquim Sassa, îl ține strîns de mînă, printre gene se ivesc două lacrimi, dar nu îi e teamă pentru ceea ce e pe cale să se întîmple, a fost iubirea care i s-a urcat așa în priviri. Iar Jose Anaišo o ține pe Joana Carda cuibărită în brațele lui, o aărută pe creștet, apoi pleoapele care se închid, dacă măcar această clipă ar putea veni cu mine acolo unde mă duc, nu cer mai mult, doar o clipă, aceasta, nu chiar

1. Unde te duci cu șalul de Manila, unde te duci cu garoafa roșie (sp.).

229

cea de acum, cînd vorbesc, cealaltă, anterioară, cea dinaintea celei anterioare, cea care aproape că nici nu se mai distinge de aici^nu am apucat-o cînd era vie, acum e tîrziu. Pedro Orce s-a ridicat și se înde-părtează, părul alb îi strălucește în soare, și el își poartă aura de foc rece. Ciinele l-a urmat, cu capul lăsat înjos. Dar nu se vor duce departe. Acum rămîn împreună cît pot de mult, nici unul din ei nu vrea să fie singur cînd va avea loc catastrofa. Calul, care, după cum afirmă învățații, e unicul animal care nu știe că va muri, se simte fericit, în ciuda marilor eforturi la care a fost supus în atît de lungă călă-torie. Rumegă paie, își scutură pielea ca să scape de tăuni, mătură cu lungă coamă a cozii șalele bălțate și probabil nici nu știe că era să-și sfîrșească zilele în semiîntinericul unui șopron dărîmat, între pînze de păianjen și excremente, gîfiind de tignafes, cu siguranță că răul unora e binele altora, chiar dacă e pentru foarte scurt timp.

Ziua a trecut, a venit alta și s-a dus, mai lipsesc o sută cincizeci de kilometri. Se simte teama crescînd ca o umbră neagră, panica e un potop în căutarea punctelor slabe ale digului, erodînd pietrele funda-ției din adîncuri, în cele din urmă a covîrșit, iar cei care pînă atunci rămăseseră mai mult sau mai puțin limștiti în locurile unde așezaseră taberele au început să se miște spre răsărit, înțelegînd acum că erau prea aproape de coastă, doar la șaptezeci, optzeci de kilometri, le venea în minte ideea că insulele aveau să sfîșie pămîntul pînă aici, iar marea va invada totul, conul insulei Pico precum o nălucire, și cine știe dacă, o dată cu șocul, nu va intra vulca-nul în activitate, Dar nu e nici un vulcan pe insula Pico, nimeni nu apleca urechea la această explicație și la altele. Șoselele, desigur, s-au blocat, fiecare încrucișare era un nod imposibil de desfăcut, la

un moment dat nu mai era posibil să înaintezi, și nici să dai înapoi, toți prinși ca niște șobolani, dar au fost puțini cei care au renunțat la cele câteva bunuri

230

pe care le transportau, pentru a încerca să-și salveze viața în spațiul larg al câmpiilor. Pentru a susține mișcarea cu un bun exemplu, guvernul portughez a părăsit siguranța din Elvas ducându-se să se insta-leze în Evora, iar cel din Spania, mai comod, s-a eazat în Leon, de acolo difuzau comunicate, pe care și președintele Republicii de aici și regele Monarhiei lor le-au semnat, fiecare pe al său, în mod lamentabil am uitat să spunem că președintele și regele au însoțit în toate momentele critice pe respectivii exe-cutivi, cum am explica acum, dacă n-am corecta omisiunea, că și unul și celălalt s-au oferit să meargă în întimpinarea multîmilor înnebunite, și, cu brațele deschise, oferindu-și viața sacrificiului prin gest violent sau călcare în picioare, din nou Friends, Romans, countrymen, and so, and so, nu, maiestate, nu, domnule președinte, mulțimea în panică, pe deasupra și ignorantă, n-ar înțelege, trebuie să fii foarte cult și civilizată ca să vezi un rege sau un președinte cu brațele deschise, în mijlocul drumului, și să te oprești ca să afli ce dorește. Dar au fost și persoane care, într-o izbucnire de furie, s-au întors înapoi și au strigat, Decît o viață scurtă mai bine nici una, să isprăvim o dată cu asta, iar aceștia au rămas în așteptare, privind munții senini din zare, trandafiriul dimineții, albastrul profund al ainezii fierbinți, noaptea înstelată, poate că ultima, dar cînd va sosi ceasul nu-mi voi lua ochii de la ea.

Atunci, s-a întîmplat. Cam pe la șaptezeci și cinci de kilometri distanță de extremul orient al insulei Santa Maria, fără ca nimic să o fi anunțat, fără să se fi simțit o cît de ușoară zdruncinătură, peninsula a început să navigheze în direcția nordului. Timp de câteva minute, în vreme ce în toate institutele geografice ale Europei și Americii de Nord observa-torii analizau neîncredători datele primite de la sateliți și ezitau să le dea publicității, milioane de oameni înspăimîntați din Portugalia și Spania erau salvați de la moarte și nu știau asta. În aceste

231

minute, în mod tragic, au existat unii care s-au luat la încăierare, nădăjduind că vor muri și vor fi primit satisfacție, și alții care, nemaiputînd îndura teama, și-au pus capăt zilelor. Au fost unii care au cerut iertare pentru păcatele lor, și alții care, găsind că nu mai aveau timp pentru căință, le-au cerut lui Dumnezeu și Diavolului să le spună ce păcate ar mai putea săvîrși încă. Au fost femei care au născut, dorind să li se nască morți copiii, și altele care au aflat să sînt însărcinate cu copii pe care, credeau ele, nu aveau să-i aibă niciodată. Iar cînd un strigăt universal a răsunit în toată lumea, Sinteți salvați, au fost unii care n-au crezut și au continuat să-și jelească sfîrșitul apropiat, pînă cînd nu a mai fost puțință de îndoială, o jurau în toate tonurile guvernelor, oamenii de știință veneau să dea explicații, se spunea că salvarea avea ca pricină un puternic curent i'naritim produs artificial, disputa era mare dacă nu cumva fuseseră americanii sau sovieticii la mijloc.

Bucuria a fost un foc de artificii care a umplut de risete și dansuri toată peninsula, în special pe întinsa fișie unde se adunau milioane de oameni dislocați. Bine că asta s-a întîmplat în plină zi, cam pe la ora prînzului pentru cei care aveau ce să mănînce, altfel confuzia și haosul ar fi fost groaznice, spuneau auto-ritățile responsabile, dar curînd s-au căit de părerea lor pripită, pentru că, de cum a devenit sigur că știrea era adevărată, mii și mii de oameni au început să ia drumul de întoarcere spre casă, au trebuit să răspîndească, cu o anume cruzime, ipoteza că peninsula ar putea reveni la traiectoria inițială, acum un pic mai la nord. Nu i-au dat crezare prea mulți, mai ales pentru că o nouă neliniște își făcea locul viclean în spiritul oamenilor, le veneau în minte orașele și satele părăsite, orașul, tîrgul sau satul unde trăiseră, strada pe care locuiau, și casa, casa prădată de spărgători care nu credeau în povești de adormit copiii sau acceptau ipoteticul risc cu

232

firescul celui care, prin natura slujbei sale, trebuia să facă în fiecare seară un triplu salt mortal, și nu erau aceste viziuni năluciri ale închipuirii bolnave, pentru că prin toate acele așezări părăsite se insi-nuau deja, cu fereală încă, dar ducînd în minte țelul necinstit, toți tiliarii, hoții de buzunare, haima-nalele vechi și moderne prin rîndul cărora trecea un cuvînt de ordine corporativ, Cine ajunge primul se servește, cine

urmează caută altă casă, nu vă luați la hartă că e destul pentru toți. Să nu se lase vreunul din aceștia ispitit, spunem noi, de casa Mariei Guavaira, altceva mai rău nu li s-ar putea întâmpla, pentru că bărbatul care e acolo are o ditamai pușcă de vânătoare încărcată și nu va deschide ușa decât stăpînei casei ca să-i spună, V-am păstrat agoniseala, acum măritați-vă cu mine, numai dacă nu cumva, somnoros după atîta veghe, din simpla oboseală, nu o fi adormit brusc peste muntele de lînă albastră, ratîndu-și astfel viața de bărbat.

Făcînd uz de prudență, azorienii încă nu s-au întors la insulele și casele lor, să ne punem în pielea lor, e adevărat că pericolul imediat a trecut, dar mai stăruie prin acele meleaguri, dînd tîrcoale, asta pare versiunea nouă a poveștii cu oala de fier și oala de lut, cu diferența substanțială că din lutul de aici s-au putut face doar cîmile insulelor, nu a fost de ajuns pentru oala unui continent, iar acesta, dacă a ajuns să existe, a fost doar în adîncuri, i se spunea Atlantida, tare proști am mai fi dacă n-am fi învățat, din experiență, sau din amintirea ei, chiar dacă false și una și cealaltă. Dar sentimentul care le reține sub acel copac pe cele cinci persoane care stau acolo nu este prudența, acum cînd toți s-au pus în mișcare spre coastele Portugaliei și ale Galiciei, ca să spunem așa, într-o întoarcere triumfală, merg cu crengi, flori, orchestre muzicale, și se lansează focuri de artificii, iar clopotele răsună la trecerea lor, familiile reintră în casele lor, poate mai lipsește cîte ceva, dar viața a venit cu ei, și ăsta e cel mai

233

important lucru, viața, masa la care am mîncat, patul în care am dormit și unde la noapte, din pur jubileu, se va face cea mai veselă dragoste din lume. Sub copac, cu carul în așteptare și calul cu forțele de-acum refăcute, cei cinci oameni care au rămas în urmă privesc ciinele, ca și cum de la el ar trebui să vină ordinul sau povața, Tu, care ai venit de nu se știe unde, tu, caro mi-ai apărut într-o zi venind de departe, atît de obosit încît, ajungînd la mine, te-ai culcat pe labele din față, tu, care, pe cînd le arătam eu acestor bărbați locul unde am tăiat pămîntul cu o nuiă, ai trecut și ai privit, tu, care ne așteptai lingă mașina pe care am lăsat-o sub șopron, tu, care aveai un fir de lînă albastră în gură, tu care ne-ai călăuzit pe atîtea șosele și pe atîtea drumuri, tu care ai fost cu mine la mare și ai găsit barca de piatră, spune-ne tu, printr-o mișcare, un gest, un semnal, de vreme ce nici măcar să latră nu mai știi, spune-ne încotro va trebui să o luăm, că nici unul din noi nu vrea să se întoarcă la casa din vale, ar fi pentru toți începutul ultimei întoarceri, mie mi-ar spune omul acela că vrea să se însoare cu mine, doamnă, măritați-vă cu mine, mie mi-ar spune șeful de la serviciul unde lucrez am nevoie de factura asta, mie mi-ar spune soțul pînă la urmă tot te-ai întors, mie mi-ar spune tatăl celui mai prost elev domnule învățător trageți-i o chelfâneală bună, mie mi-ar spune nevasta notarului care se plînge de dureri de cap dați-mi niște hapuri pentru dureri de cap, spune-ne tu așadar, încotro va trebui s-o luăm, ridică-te și umblă, acesta va fi destinul nostru.

Ciinele, care stătea lungit sub car, a înălțat capul de parcă ar fi auzit glasuri, a sărit brusc și a gonit către Pedro Orce, care i-a luat capul în mîini, Dacă vrei, te iau cu mine, a spus, numai cuvintele au fost spuse de bărbat. Maria Guavaira e stăpîna calului și a carului, iar ea încă nu s-a hotărît, dar Joana Carda a privit spre Jose Anaigo, care a înțeles-o, Hotărîți ce-oți hotărî, eu nu mă întorc, atunci Maria

234

Guavaira a spus cu voce tare și limpede, Vine o vreme pentru a sta și vine o vreme pentru a pleca, încă nu a sosit vremea de întoarcere, iar Joaquim Sassa a întrebat, Încotro vrem să mergem, Unde-om vedea cu ochii, Să mergem în cealaltă parte a peninsulei, a propus Pedro Orce, n-am văzut niciodată Pirineii, Și nici acum nu-i vei vedea, jumătate din ei au rămas în Europa, i-a amintit Jose Anaipo, Nu contează, după deget se cunoaște uriașul. Sărbătoreau hotărîrea, dar Maria Guavaira a spus, Calul ne-a adus pînă aici singur, dar nu va mai suporta singur restul călătoriei, e bătrîn, iar un car e făcut pentru a fi tras de doi cai, cu un cal doar e un car ciung, Și atunci, a întrebat Joaquim Sassa, Trebuie să mai găsim unul, Nu cred să fie ușor să dai de cai pe-aici, pe lingă asta un cal, socotesc eu, e un animal scump, s-ar putea să nici nu avem destui bani.

Problema pare să n-aibă leac, dar aici vom vedea o demonstrație mai degrabă de ductibilitate a spiritului omenesc, mai deunăzi Maria Guavaira a refuzat, pe șleau, ideea de a dormi într-o casă părăsită, lectia răsună încă în urechile celor care și-o

aminteau, iar acum, cîte mai poate și nevoia, va condamna Maria Guavaira o viață întregă de probitate morală, dar nu care cumva să-i arunce cineva în față nesă-buința, N-o să-l cumpărăm, o să-l furăm, astea au fost cuvintele, iar acum Joana Carda încearcă să corecteze, în mod indirect, pentru a nu răni pudo-rile, N-am furat niciodată nimic în viața mea. S-a așternut o tăcere incomodă, oamenii trebuie să se obișnuiască cu noile coduri morale, în acest caz întiul pas a fost făcut de Pedro Orce, contrar obiceiului de a fi bătrînii niște oameni oțeliți care respectă vechea lege, în viața noastră n-am furat niciodată nimic, întotdeauna în viața altora, ar putea fi o maximă de filosofie cinică, dar e o verificare de fapt, Pedro Orce s-a ascuns sub un zîmbet, dar cuvintele fuseseră spuse. Prea bine, s-a hotărît deci, furăm un cal, și cum o facem, tragem la sorti să

235

vedem cine merge în expediție, Eu va trebui să merg, a spus Maria Guavaira, voi habar n-aveți de cai, n-ați fi în stare să-l aduceți. Eu vin cu tine, a spus Joaquim Sassa, dar ar fi bine dacă ar vrea și cîinele să meargă cu noi, ne-ar putea feri de vreo întîlnire nedorită.

În aceeași seară, au ieșit toți trei din tabără, s-au îndreptat spre răsărit, unde, fiind o regiune care se menținuse într-o oarecare acalmie, puteau fi mai multe probabilități de a găsi ceea ce doreau. Înainte de a pleca a spus Joaquim Sassa, Nu știm cît timp vom întîrzia, așteptați-ne aici, Poate dacă ne gîndim bine, ar fi de preferat să aduceți o mașină mare, unde să putem încăpea cu toții, cu bagajele și cîinele, a spus Jose Anaipo, Nu există asemenea mașini, ne-ar trebui un camion, pe lîngă asta, adu-ți aminte că n-am găsit nici una întregă, în stare să meargă, și avem calul, nu-l putem lăsa pe-aici în voia sortii. Toți pentru unul și unul pentru toți, au strigat la vremea lor cei trei mușchetari, care erau patru, iar acum sînt cinci, fără a mai pune la soco-teală cîinele. Și calul.

Au luat-o pe șosea Maria Guavaira și Joaquim Sassa, animalul mergea în față să adulmece vîntul și să cerceteze umbrele. Expediția are ceva absurd în ea, să cauți un cal, Și un catîr e bun, spusese Maria Guavaira, fără a ști dacă o fi existînd vreun astfel de animal la cinci leghe în jur, se prea poate să fie mai ușor de găsit un bou, dar nu se înjugă boul și calul la un car, sau un măgar, în acest caz, pentru asemenea încărcătură, ar fi ca și cum ar pune la un loc două slăbiciuni pentru a face din ele o forță, lucru care se poate întîmpla doar în parabole, ca în cea cu surcelele, pe care am citat-o. Au mers, au mers, ieșeau de pe șosea ori de cîte ori vedeau în cîmp deschis locuințe și ferme, dacă or fi cai, cam pe-acolo ar trebui să se găsească, fiindcă avem nevoie de animale de tracțiune, nu de bidivii de paradă sau trăpași de pistă. Cum se apropiau, se porneau cîinii pe lătrat, dar în scurt timp amuțeau,

236

nu s-a putut afla niciodată ce har avea Cîinele, pînă și cel mai gălăgios și frenetic dulău de pază tăcea brusc, și nu pentru că l-ar fi omorît fiara venită de aiurea, s-ar fi auzit zarva de luptă, scheunături de durere, tăcerea nu e de mormînt doar pentru că, de fapt, nu moare nimeni.

Creșteau zorii, Maria Guavaira și Joaquim Sassa nu mai puteau să-și miște picioarele de oboseală, el spusese, Trebuie să găsim un loc unde să ne odihnim, dar ea insistă, Să căutăm, să căutăm, și atîta au căutat că pînă la urmă au găsit, căci găsit a fost și nu descoperit, și s-a întîmplat în cel mai simplu chip din lume, deja se însenina cerul, la răsărit noaptea neagră se preschimbă în albastru intens, cînd dintr-un șanț de pe drum au auzit un nechezat înfundat, un suav miracol, iată-mă-s, s-au dus să vadă și era un cal priponit, nu-l pusese acolo Domnul Dumnezeu Nostru pentru a-și îmbogăți catalogul miracolelor sale proprii, ci stăpînul legitim al anima-lului, căruia potcovarul îi spusese, Pune-i unguentul ăsta la bășică și lasă-l să-l prindă umezeala nopții, faci asta trei nopți la rînd începînd dintr-o vineri, și dacă nu se face bine calul îți dau înapoi banii și să nu-mi mai spui pe nume. Un cal priponit, dacă n-ai la îndemînă un brici ascuțit ca să-i tai frînghia, nu-i un animal care să se poată transporta în spinare, dar Maria Guavaira știe cum să vorbească cu astfel de jivine, și, cu toată nervozitatea lighioanei, care nu recunoaște persoana care îl conduce, a putut să-l ducă pînă la umbra unor copaci, iar acolo, riscînd să fie călcată sau să primească o lovitură violentă de copită, a reușit să desfacă nodul frînghieii aspre, în general în asemenea cazuri se face un nod corect, ușor de dezlegat, dar poate că e o știință care aici nu se mai

practică. Noroc că și-a dat calul seama că vroiau să-l elibereze, e întotdeauna bună libertatea, chiar și când niergem spre necunoscut.

S-au întors pe drumuri foarte ocolite mai mult decît oricînd, bizuindu-se pe meritul ciinelui pentru a preîntîmpina apropierea suspecte și a remedia

237

vecinătățile inoportune. Cînd s-a făcut ziuă de-a binelea, departe acum de locul furtului, au început să întilnească oameru pe cîmpuri și pe șosele, dar nici unul din ei nu cunoștea calul, și chiar dacă, cunoscîndu-l, l-ar fi putut recunoaște, poate că nu-l observau, atît de admirabil și inocent era tabloul, ca să spunem așa medieval, demoazela așezată cao amazoană pe calul de povară, iar în față cavalerul rătăcitor, umblînd pedestru, ducînd calul de căpăstru, pe care, din fericire, nu uitaseră să-l aducă. Dogul completa viziunea încîntătoare, care unora le-a părut un vis, altora un semn al schimbării vieții, nu știu nici unii nici alții că în fața lor merg doar doi mîrșavi hoți de cai, e foarte adevărat că aparențele înșală, ceea ce în general se ignoră e că înșală de două ori, pricină pentru care poate că cel mai bine ar fi să te încrezi totuși în primele impresii și să nu continui cercetările. De aceea astăzi vor fi destui care să spună, Azi dimineață i-am văzut pe Amadis și pe Oriana, ea călare, el pe jos, mergea cu ei un ciine, Amadis și Oriana nu puteau fi, că nici un ciine n-a fost văzut cu ei vreodată, L-am văzut și cu asta basta, un martor c la fel ca o sută, Dar în viața, iubirile și avansurile acestor doi nu se vorbește de ciine, Atunci pune-te tu să le scrii viața, și de atîtea ori de cîte ori va fi nevoie, pentru ca să poată încăpea acolo totul, Totul, Mă rog, cît mai mult posibil.

După-amiaza devreme au ajuns în tabără, au fost primiți cu îmbrățișări și risete. Calul pestrîț l-a privit pieziș pe murgul care-și trăgea sufletul alături, Are o bășică la șale, aproape uscată, desigur că i-au pus un unguent și l-au lăsat afară timp de trei nopți, începînd cu vinerea, e leac care nu dă greș.

În timp ce populațiile revin la căminele lor și viața își reia, încetul cu încetul, după cum se spune de obicei, cursul normal, merg cu vîntul în pupă dezbaterile între oamenii de știință în legătură cu

238

cauzele devierii în extremis a peninsulei atunci cînd nimic nu părea să poată evita catastrofa. Tezele sînt diverse, aproape toate antagonice între ele, ceea ce, matematic, contribuie la ireductibilitatea învățaților polemîști.

O primă teză susține fortuitatea absolută a noului traseu, întrucît, făcînd el un unghi riguros drept cu cel anterior, ar fi inacceptabilă orice explicație care ar presupune, ca să spunem așa, un act de voință, care pe deasupra nu s-ar ști cui să-i fie atribuit, de vreme ce nimeni nu va îndrăzni să pretindă că o masă enormă de piatră și pămînt, pe deasupra căreia se agită cîteva zeci de milioane de oameni, ar putea produce, prin simplă adunare sau înmulțire reci-procă, o inteligență și o putere în stare de a se conduce cu o precizie, ne vine să spunem, diabolică.

O altă teză pretinde că înaintarea peninsulei, sau, cu mai multă precizie spus, progresia ei, și vom vedea imediat de ce e folosit acest cuvînt, se va face, de fiecare dată, într-un nou unghi drept, ceea ce, ipso facto, permite să se admită înspăimîntătoarea probabilitate a revenirii peninsulei la punctul de plecare, după o succesiune, sau, iată, o progresie de trepte care vor putea fi, de la un moment dat, mai puțin decît milimetrice, pînă la ajustarea finală, perfectă.

A treia teză propune existența unui cîmp magnetic m peninsulă, sau a unei forțe similare, care, la apro-pierea unui corp străin suficient de voluminos, să reacționeze și să dezlănțuie un proces de respingere de o natură cu totul deosebită, dat fiind că această respingere, după cum s-a văzut, nu are loc în sensul invers al sensului mișcării inițiale, sau ultime, ci, pentru a folosi o comparație uzitată în practica de conducere a automobilelor, derapînd, de ce către nord sau de ce către sud a fost o chestiune pe care propunerea a uitat să o clarifice.

În sfîrșit, a patra teză, mai heterodoxă, recurge la puterile pe care le numește metapsihice, afirmînd că peninsula a fost deviată de la coliziune de un

239

vector format din concentrarea, într-o zecime de secundă, a năzuințelor de salvare și a spaimelor populațiilor, greu încercate. Această explicație a;

cîştigat multă popularitate mai ales atunci cînd, pentru a o face accesibilă creierelor vulgului fără pregătire, susţinătorul ei a folosit o comparaţie din | domeniul fizicii, arătînd că incidenţa razelor solare într-o lentilă biconvexă face să converge aceste raze într-un punct sau focar real, cu rezultatele cunoscute imediat, căldură, arsură, foc, prin urmare efectul intensificator al lentilelor are o paralelă evident în forţa minţii colective, care ar fi soarele haotic, stimulată, concentrată şi potenţată, într-un moment de criză, pînă la paroxism. Incongruenţa explicaţiei nu a dat nimănui de gîndit, dimpotrivă, au fost unii care au venit cu propunerea ca de acum înainte toate fenomenele psihicului, ale spiritului, ale sufletului, ale voinţei, ale creaţiei să fie expli-cate în termeni fizici, chiar dacă prin simplă analogie sau inducţie imperfectă. Teza este acum studiată şi dezvoltată în sensul aplicării principiilor sale funda-mentale în viaţa de zi cu zi, îndeosebi în funcţionarea partidelor politice şi în competiţiile sportive, pentru a citi doar două exemple comune.

Argumentează, totuşi, unii sceptici, că proba ade-vărată a tuturor acestor ipoteze, de vreme ce nu depăşesc acest stadiu, se va vedea peste cîteva săptă-mîni, dacă peninsula îşi va continua ruta pe care merge acum şi care o va face să se vire cu chiu cu vai între Groenlanda şi Islanda, meleaguri neprimi-toare pentru portughezi şi spanioli, obişnuîţi în general cu gingăşiile şi variaţiile uşoare ale unei clime temperate, tinzînd spre cald în cea mai mare parte a anului. Dacă se va întîmpla cumva aşa, singura concluzie logică de extras din tot ce s-a văzut pînă acum este că, la urma urmelor, călătoria n-a meritat osteneala. Ceea ce, pe de altă parte, ar fi, sau va fi, un mod prea simplist de a privi lucrurile, căci nici o călătorie nu este doar una singură, orice

240

r

călătorie conţine o pluralitate de călătorii, şi dacă, aparent, una din ele pare să prezinte atît de puţin sens încît ne simţim autorizaţi să dăm sentinţa, N-a meritat osteneala, ar pretinde atunci simţul comun, dacă din prejudecată sau lene nu l-am şterge de atîtea on cu buretele, să verificăm dacă nu cumva călătoriile pe care aceea le-a conţinut sau în care a fost conţinută nu ar fi destul de valoroase pentru a fi meritat, la urma urmelor, osteneala şi ostenelele. Toate aceste consideraţii reunite ne sfătuiesc să renunţăm la judecăţile definitive şi la alte aroganţe. Călătoriile se succed şi se acumulează ca genera-ţiile, între nepotul care ai fost şi bunicul care vei fi, ce tată vei fi fost. Ei bine, oricît de ticălos, totuşi necesar.

Jose Anaiço a făcut socotelile pentru călătoria care îi aşteaptă, pe drumuri care nu vor putea fi drepte dacă vor dori să evite marii versanti ai munţilor Cantabricos, şi a comunicat rezultatele, De la Palas del Rei, cam pe unde sîntem acum, pînă la Valladolid, să tot fie vreo patru sute de kilometri, iar de acolo pînă la graniţă, mă scuzaţi, pe harta asta mai am, încă, o graniţă, mai sînt vreo patru sute, în total opt sute de kilometri, cam mare călătorie la pasul unui cal, Al unui cal, nu, asta s-a sfîrşit, şi nu va fi la pas, ci la trap, l-a corectat Maria Guavaira. A spus atunci Joaquim Sassa, Cu doi cai la trap, s-a între-rupt în acest punct al frazei, cu expresia cuiva care vede o lumină înăuntrul propriei sale minţi, şi a izbucnit în rîs, Ce ţi-e şi cu lucrurile astea, l-am lăsat pe Doi Cai şi acum vom călători cu altul, propun ca şi carul să se numească de acum înainte Doi Cai, de facto et de jure, cum mi se pare că se spune în latină, că eu n-am învăţat latina, e numai după ureche, după cum zicea un bunic de-al meu care nici el nu prea cunoştea limba străbunilor săi. Doi Cai rumegă fin, în spatele carului, băşica murgului s-a vindecat complet, iar pagul, dacă n-a întinerit, arată mai bine şi e mai viguros, înalţă mai puţin

241

capul decît celălalt, dar nu va face figură proastă la atelaj. A reluat Joaquim -Sassa întrebarea, după rîsul general, După cum spuneam, cu doi cai la tras, cîţi kilometri, în medie, vom face pe oră, şi Maria Guavaira, Cam vreo trei leghe, Deci cincisprezece kilometri după măsurătorile moderne, Exact, Zece ore ori cincisprezece kilometri înseamnă o sută cincizeci, în mai puțin de trei zile vor fi la Valladolid, peste alte trei ajungem la Pirinei, e repede. Maria Guavaira s-a arătat consternată, a răspuns, E un program bun, mai ales dacă vrem să plesnească animalele în scurtă vreme, Dar tu ai spus, Am spus cincisprezece kilometri, dar asta pe teren plan, şi în orice caz niciodată nu vor merge caii zece ore pe zi, Cu popas, Tot e bine că n-ai uitat de popas, după ironia tonului se vedea că Maria Guavaira era cît pe ce să se supere.

în astfel de împrejurări, chiar dacă nu intră cail în discuție, bărbații rămân umiliți, e un adevăr pe care femeile în general îl ignoră, observă doar ceea ce li s-a părut că e dispreț masculin, reacția autorității contra-riate. Și așa apar echivocurile și neînțelegerile, probabil cauza tuturor acestor lucruri rezidă în insuficiența aparatului auditiv al ființelor omenești, mai ales al femeilor, cu toate că se laudă că ar fi ascultă-toare foarte fine. Mă rog, eu nu mă pricep la cai, am făcut infanteria, a bombănit Joaquim Sassa. Ceilalti asistă la duelul verbal, zîmbesc pentru că nu e un caz grav, firul albatru e cea mai puternică legătură din lume, după cum se va vedea în scurt timp. Maria Guavaira spuse, Șase ore pe zi vor fi maximum, prin urmare vom străbate vreo trei leghe pe oră, dacă nu, va fi atît cît pot cail să ne ducă, Plecăm miine, a întreat Jose Anaiço, Dacă sînteți cu toții de acord, a răspuns Maria Guavaira, și cu glasul ei de femeie, către Joaquim Sassa, E bine așa, și el, dintr-o dată dazamăgit, E bine, și a zîmbit. În aceeași seară au făcut bilanțul economiilor în numerar, atîția escudos, atîția pesetas, ceva bani

242

străini ai lui Joaquim Sassa, pe care îi luase cînd plecaseră din Porto, acum cîteva zile doar, dar parcă ar fi trecut secole, reflecție care n-are nimic original, dacă o fi avînd vreuna ceva original, însă irezisti-bilă, ca atîtea alte locuri comune. Alimentele pe care le-au adus din casa Mariei Guavaira sînt pe sfîrșite, trebuie umplută cîmara, și nu va fi ușor, cu toată această debandadă a aprovizionărilor, mulți-mea asta devoratoare care pe oriunde trecea nici cutoare de varză nu lăsa în urmă, ca să nu mai vorbim de cotețele prădate, urmare tot a indignării nevoiașilor, căroră li se cerea o avere pentru un pui slăbănog. După ce situația a început să se normali-zeze, prețurile au mai scăzut un pic, dar nu au revenit la cele de dinainte, se știe, nu revin niciodată. Iar acum problema e că toate lipsesc, ar fi greu și să fure, dacă ar dori să continue pe acest drum pervers, cazul cu calul a fost ceva special, dacă nu suferea de bășică încă ar mai fi împodobit grajdul și ar ajuta la treburile fostului său stăpîn, care despre soarta calului știe doar că l-au luat două haimanale și un ciine, rămăseseră urmele. Se spune și se insistă că tot răul e spre bine, atîția o afirmă, atîția au afir-mat-o, că se prea poate să fie vorba de un adevăr universal, de vreme ce ne dăm atîta osteneală să separăm cu grijă partea răului de partea binelui, și cui anume i s-au potrivit unul și altul în soartă. A spus atunci Pedro Orce, Va trebui să muncim ca să cîștigăm niște bani, ideea a părut logică, dar, după inventarierea profesiilor, au ajuns la conclu-zia dezamăgitoare, de altfel așteptată, astfel, Joana Carda, deși făcuse literele, nu profesase niciodată, a fost mereu, de cînd s-a măritat, casnică, iar aici, în Spania, nu e atît de mare interesul pentru literatura portugheză, pe lîngă faptul că spaniolii, în vremea asta, au altele la care să se gîndească, Joaquim Sassa, după cum a declarat iritat, e infanterist, ceea ce, în gura lui, înseamnă că aparține gloatei funcționării de birou, pretioasă activitate, nimeni

243

n-o va pune la îndoială, însă în vremurile de liniște socială și afaceri curente, Pedro Orce a pregătîl leacuri toată viața lui, cînd l-am cunoscut făcea cașete cu chinină, păcat că nu s-a gîndit să-si ia cu el farmacia, ar fi putut acum să dea consultații și să cîștige bani frumoși, căci prin locurile astea rurale cine spune spițer spune medic, Jose Anaiço e învă-țător, și cu asta s-a zis totul, ca să nu mai spunem că se află în alte locuri, cu altă gf-ografie și altă istorie, cum să le explice copiilor spanioli că Aljubarrota a fost o victorie, cînd ei sînt obișnuiți să uite că a fost o înfrîngere, mai rămîne Maria Guavaira, e singura care poate căuta un loc de lucru pe la vreuna din ferme, muncind după puterile și știința ei, care nu le stăpînesc pe toate.

Se privesc unii pe alții, fără să știe ce curs vor da vieții, și Joaquim Sassa, șovăind, spune, Dacă va trebui să ne oprim tot timpul ca să cîștigăm bani, nu vom ajunge niciodată la Pirinei, banii astfel cîștigați sînt bani care nu țin, de haram vin, de haram se duc, soluția ar fi să facem cum fac țigani, mă refer la cei care merg dintr-un ținut într-altul, din ceva anume trebuie să trăiască și ei, era o între-bare, era o îndoială, poate cădea mana cerească peste țigani. Pedro Orce a fost cel care a răspuns, fiind din Spania, unde specia abundă, cu precădere, Unii fac afaceri cu cai, alții vînd boarfe prin țiguri, alții fac comert din poartă-n poartă, femeile își citesc viitorul în palmă, Povești cu cai nu mai vrem, pentru rușine ne-a ajuns una, în afară de asta e slujba celor care nu se pricep la nimic, cît despre cititul în palmă din fericire nu-i treaba noastră, Ca să nu mai punem la socoteală că pentru a vinde cai trebuie să începi prin a-i cumpăra, și

nu avem atîția bani, dacă pînă și calul care e aici a trebuit să fie furat. S-a făcut tăcere, cum a reușit ea să se facă nu se știe, și cînd s-a terminat de făcut, a spus Joaquim Sassa, care pare să aibă un spirit convenabil de practic, Văd doar o ieșire din impas, cumpărăm

244

haine la una din prăvăliile de solduri, trebuie să existe în primul oraș mare prin care vom trece, și le vindem prin sate, cu un profit rezonabil, cu soco-telile mă însărcinez eu. A părut o idee bună, în lipsa alteia mai bune, puteau să facă experiența, de vreme ce nu puteau fi agricultori, nici spițeri, nici profesori, nici geambași, vor fi vînzători ambul-anți de lenjerie și mărunțișuri, vor vinde haine pentru bărbați, femei și copii, că nu-i nici o rușine, și cu o bună administrare vor reuși să se descurce.

Astfel trasat planul vețiții, s-au dus la culcare, sosind acum vremea să spunem cum se strîng toți cinci în carul care acum se numește Doi Cai, păi e cam așa, Pedro Orce stă în față, de-a curmezișul pe o saltea îngustă de paie, care e tocmai bună pentru el, apoi Joana Carda și Jose Anaișo, de-a lungul, în spa-țiul lateral care a prisosit de la o parte din obiectele de uz casnic, la fel stau Maria Guavaira și Joaquim Sassa, mai în spate, există pînze atîrnate ca să formeze despărțituri simbolice, respectul e mare, dacă Joana Carda și Jose Anaișo, care ocupă mijlocul carului, vor să iasă la aer în timpul nopții, trec pe lîngă Pedro Orce, care nu se plînge, lipsa de confort, aici, se împarte așa cum se împarte și restul. Dar atunci sărutările, îmbrățișările, atingerile carnale, cînd se mai practică și se mai exercită, vor întreba acele spirite curioase pe care natura le-a înzestrat cu un deosebit simț al maliției. Să spunem că erau două moduri de a-și satisface amantii dulcile porniri ale firii, fie că se duc prin cîrnpuri în căutarea vreunui loc izolat și agreabil, fie că profită de îndepărtarea temporară și deliberată a tovarășilor de drum, pentru care nici nu e nevoie de cuvinte, există semnele unei mari elocințe, doar dacă nu sîntem atenți, iar aici lipsesc banii, dar nu și înțelegerea.

Nu au plecat cînd s-a crăpat de ziuă, cum ar povățui artele poetice, de ce să te scoli devreme dacă acum ai tot timpul la dispoziție, dar acest motiv nu a fost unicul și nici cel mai puternic, s-a întîmplat

245

să întîrzie pentru toaleta corporală, bărbieritul bărbaților, dichisirea femeilor, perierea hainelor, într-un loc anume din pădurice, unde au cărat, cu gălețile, apă de la rîu, s-au spălat, rînd pe rînd, cuplurile, nu se știe dacă în întregime goi, pentru că n-au avut inartori. Pedro Orce a fost ultimul care a făcut baie, a luat cu el ciinele, păreau două animale toante, ne vine să spunem, că la fel de mult rideau și unul și celălalt, chnele împingîndu-l pe Pedro Orce și Pedro Orce împroșcîndu-l cu apă pe ciine, un bărbat la vîrsta asta n-ar trebui să se expună într-atîta batjocurii publice, cineva care tocmai trecea s-a dus să spună mai departe, trebuia să se arate mai demn de respect, doar e destul de copt la minte pentru așa ceva. Din tabără aproape că nu au mai rămas urme, doar pămîntul bătătorit, bălăcăreala băltoacelor de după baie pe sub copaci, cenușă între pietrele înne-grite, primul vînt va mătura toate astea, prima burniță va netezi pămîntul ridicat, va dilua cenușa, doar pietrele vor mai arăta că pe acolo au trecut oameni, la nevoie vor servi unui alt foc.

Ziua este frumoasă pentru călătorie. De pe coasta dealului, unde se adăpostiseră, coboară la șosea, pe capră merge Maria Guavaira, care nu încredințează hățurile nimănui, trebuie să șfrie să le vorbești cailor, pe drum sînt pietre, rîpe, dacă s-ar rupe pe-acolo vreo osie s-ar alcege praful de toată truda lor, departe de noi asemenea gînd. Mîrșoaga și mînzocul încă nu se înțeleg bine, Al pare să n-aibă încredere în siguranțajaretelor lui Pig, iar Pig, după ce a fost înhămat la atelaj, are tendința să tragă în afară, ca și cum ar vrea să se îndepărteze de tovarășul său, silindu-l pe Al la un efort suplimentar de compensație. Maria Guavaira observă neînțelegerile, odată ajunși la șosea va începe să-l aducă pe Pig la ordine, cu doze echilibrate de duloșie, bici și joc de hățuri îi vor corecta purtarea. Numele de Pig și Al le inventase Joaquim Sassa, avînd în vedere că acești Doi Cai nu sînt precum cei ai automobilului, fiindcă aceia,

246

trăind atît de apropiați, nu se distingeau, și amîndoi doreau același lucru și în același timp, pe cîtă vreme cei de acum sînt diferiți în toate, în culoare, în vîrstă, în putere, în felul cum merg, în temperament, atunci se justifică și e necesar ca fiecare să aibă

numele său propriu, Dar Pig, în engleză, înseamnă porc, iar Al e prescurtarea de la Alfred, bunăoară, a protestat Jose Anaíso, la care Joaquim Sassa a răspuns, Nu sîntem pe pămîntul englezilor, Pig este pag' (pigmentat) și Al este murg2 (albicios), iar eu sînt nașul, Joana Carda și Maria Guavaira schimbă zîmbete în fața infantilismului bărbaților. Iar Pedro Orce, pe neașteptate, Dacă ar fi iapă și cal și ar avea mînz, l-am putea numi Pigal, cei care sînt mai informați despre cultura europeană s-au uitat la el surprinși, prin ce minune și-o fi amintit Pedro Orce de Pigalle, dar echivocul era al lui, au existat întotdeauna coincidențe, și anumite calambururi bine găsite sînt rodul involuntar al unei ocazii. Pedro Orce, despre Pigalle, n-are habar.

În această primă zi n-au mers mai mult de șapte-zeci de kilometri, mai întii pentru că n-ar fi deloc bine să forțeze caii după lunga tihnă în care au trăit, unul datorită bășicii, celălalt în așteptarea unor hotărîri care întîrziiau, și pe urmă pentru că au trebuit să treacă prin orașul Lugo, care le era un pic peste mînă, la nord-est, unde s-au dus să se aprovizioneze cu mărfuri pentru negoțul de pe urma căruia aveau de gînd să-și ducă traiul. Au cumpărat un ziar din oraș pentru a afla ultimele știri, tot ce au găsit mai grăitor în el a fost o fotografie a peninsulei, luată în ajun, era vizibilă dislocarea înspre nord începînd de la sensul rutei anterioare, didactic semnalată de redacție cu linii întrerupte. Nu exista nici o îndoială, unghiul era drept cum nu se mai poate. Dar despre celebrele teze în discuție, rezumate

1. În limba portugheză, pigarQO. 1. în limba portugheză, alazăo.

247

aici mai devreme, nu se mai adaugă prea mult, cît despre poziția proprie a ziarului se observa, rod probabil al unor vechi deziluzii, un anume scepticism, poate că sănătos, dar care la fel de bine putea fi atribuit cunoscutei scurtimi a privirilor din micile centre urbane ale provinciei.

În prăvăliile de confecții, femeile, căci lor le-a revenit, firește, alegerea colecției, cu Joaquim Sassa alături, au șovăit mult în legătură cu criteriile care trebuiau urmate, dacă haine pentru iarna care se apropie, dacă, lucrînd într-un termen mediu, pentru următoarea primăvară, Cred că nu se spune într-un termen mediu, ci pe termen mediu, a corectat Joana Carda, la care Joaquim Sassa a răspuns sec, La mine la birou așa se spune, în scurt, în mediu, și în lung. Pentru decizia finală au fost hotărâtoare pro-priile necesități, era evident că erau cu toții prost îmbrăcați, cu articole de sezon estival, adăugîndu-se la acest lucru și faptul că nu s-a putut evita ca Maria Guavaira și Joana Carda să nu cedeze anumitor tentații personale. Armonizînd totul, au putut conchide achiziția mărfurilor în termenii unei bune perspective pentru viitor, dacă cererea avea să fie la nivelul ofertei. Joaquim Sassa se arăta puțin îngrijorat, Am păpat mai mult dejumătate din banii pe care-i aveam, dacă într-o săptămînă nu recuperăm jumătate din această jumătate, vom avea probleme, în ascmenea cazuri, ca al nostru, fără mijloc de mînuire a banilor, nici posibilități de a recurge la credit bancar, buna gestiune a stocurilor e funda-mentală, o perfectă armonie între primiri și restituiri, fără strangulări, într-un flux continuu. Acest discurs l-a ținut Joaquim Sassa la prima haltă după ieșirea din Lugo, cu autoritate de administrator, binevoitor acceptată de ceilalți. Că negoțul n-o să plutească într-o mare de trandafiri au înțeles-o cu toții atunci cînd talentul la tocmeală al unei precupețe i-a făcut să scadă prețul a două fuste pînă la pierderea profitului. Din întîmplare,

248

vînzătorul a fost Joana Carda, care pe urină a cerut scuze societății și a promis că va fi, pe viitor, cea mai feroce dintre neguțătoarele activînd în peninsulă, Păi dacă nu băgăm de seamă, ne-am dus pe copeă, rămînem cu buza umflată ai fără marfă, a reamintit Joaquim Sassa, nu e vorba doar de subzistența noastră, mai avem trei guri de hrănit, ciinele și caii, Ciinele se descurcă singur, a spus Pedro Orce, Pînă acum s-a descurcat, dar într-o bună zi nu-i va merge vînătoarea, vine la noi cu coada între picioare, și dacă n-o să avem ce să-i dăm de mîncare, cum va fi, Jumătate din porția mea i-o dau lui, Foarte fru-moasă atitudinea ta, dar grija noastră n-ar trebui să fie să ne împărțim sărăcia, ci să sporim avuția, Avuția și sărăcia, în acest caz, observă Jose Anaigo, sînt moduri de exprimare, dar în această clipă a vieții noastre sîntem mai săraci decît în realitate, situația e ciudată, trăim ca și cum am fi ales să fim săraci, Dacă ar fi vorba de o alegere, cred că n-ar fi de bună credință, au fost împrejurările, dar din ele am acceptat doar cîteva, cele care au servit scopurilor noastre personale, sîntem ca niște actori, ori

sîntem doar personaje, dacă, de pildă, eu m-aș întoarce la soțul meu, cine-aș fi eu, actorul în afara perso-najului său, sau un personaj jucînd rolul unui actor, și între unul și celălalt, eu unde aș fi, asta a spus-o și a întrebato-o Joana Carda. Maria Guavaira ascultase cu atenție, tăcută, acum spunea asemeni cuiva care leagă de la început o nouă conversație, poate că nu înțelese bine ce spusese ceilalți, Oamenii se nasc în fiecare zi, doar de ei depinde dacă vor continua să trăiască ziua de ieri sau să înceapă de la rădă-cină și de la leagăn ziua cea nouă, astăzi, Dar mai e experiența, tot ceea ce am învățat pînă acum, le-a amintit Pedro Orce, Da, ai dreptate, a spus Jose Anaipo, însă trăim viața în general ca și cum n-am avea nici o experiență anterioară, sau ne servim doar de acea parte a ei care ne îngăduie să persistăm în greșeală, citind explicații și lectii ale experienței,

249

iar acum îmi trece prin minte o idee care poate că o să vi se pară absurdă, un nonsens, și anume că poate efectul experienței este mult mai mare în ansamblul societății decît în fiecare din membrii săi, societatea profită de experiența tuturor, dar nici un om nu vrea, nu știe sau nu poate să profite în întregime de propria sa experiență.

Se dezbate aceste interesante chestiuni la umbra unui copac, la ora prînzului, frugal după cum le șade bine drumeților care încă nu și-au încheiat călătoria, iar dacă vreunii ar considera dezbateră nepotrivită, fie locului, fie împrejurării, va trebui să le amintim că, luate laolaltă, instrucția și cultura peregrinilor admit, fără vreo încălcare scandaloasă a bunei cuviințe, o conversație al cărei cuprins, dintr-un punct de vedere exclusiv al compoziției literare care să caute la rîndul său o verosimilitate exclusivă, ar prezenta de fapt, anumite deficiențe. Totuși, fiecare om în parte, independent de însușirile pe care le are, cel puțin o dată în viața sa a făcut sau a spus lucruri cu mult deasupra firii și condiției lui, iar dacă pe acești oameni i-am putea scoate din cotidianul cenușiu în care își pierd conturu-rile, sau dacă ei înșiși s-ar smulge violent din intrigi și capeane, cîte alte minuni n-ar putea înfăptui, ce mostre de cunoastere profundă ar putea comunica, pentru că fiecare dintre noi știe infinit mai mult decît crede și fiecare dintre ceilalți infinit mai mult decît acceptăm noi să recunoaștem în ei. Cinci oameni sînt aici din motive extraordinare, ciudat ar fi să nu reușească să spună cîte ceva nișel mai deosebit.

Prin aceste ținuturi rareori întîlnești vreun automobil. Din cînd în cînd trece cîte un camion, transportă provizii, pentru populație, mai ales de mîncare, cu toate aceste accidente, e firesc să se fi dezorganizat comerțul local cu alimente, sînt lipsuri, și dintr-o dată apar excese, dar totul are o scuză, să ne amintim că omenirea nu s-a pomenit niciodată într-o asernenea situație, de navigat a navigat

250

întotdeauna, dar în vase mici. Mulți umblă pe jos, alții merg pe măgar, dacă n-ar fi terenul atît de accidentat, am vedea mai multe biciclete. În general, oamenii de pe aici sînt amabili de felul lor, liniștiti, dar sentimentul de invidie este probabil singurul care nu alege păturile sociale, și cel cu cea mai asiduă manifestare în sufletul omenesc, de aceea nu doar o dată s-a întîmplat ca Doi Cai, plimbîndu-se într-o perioadă cu atîtea greutate de transport, să trezească la comejinduri. Orice grup hotărît și violent le-ar face iute seama ocupanților, unul dintre bărbații ăia e bătrîn, ceilalți nu prea arată a Samson și Hercule, cît despre femei, odată învinși însoțitorii, ar fi o pradă ușoară, e adevărat că Maria Guavaira e o femeie în stare să înfrunte un bărbat, dar are nevoie de un tăciune aprins. S-ar fi putut întîmpla prea bine să nu scape călătorii de un atac scelerat, rămînînd în voia soartei, dați pierzaniei, nenorocite și violate femeile, răniți și rușinați bărbații, dar era acolo ciinele, care, cum vedea că se apropie cineva, ieșea de sub car și, în față sau în spate, sau mergînd, cu botul lăsat înjos ca un lup, își aținea privirea de foc rece în drumeți aproape întotdeauna inocenți, dat atîta spaimă simțeau aceștia, de parcă ar fi fost chiar ucigași. Ciinele acesta, dacă luăm în considerare tot ce a făcut pînă astăzi, ar merita titlul de inger păzitor, în ciuda constantelor insinuări care continuă să se facă asupra pretensei sale origini infernale. Se va obiecta, recurgîndu-se la autori-tatea tradiției creștine și necreștine, că ingerii au fost întotdeauna reprezentați cu aripi, dar în acele cazuri, multe la număr, în care ingerul necesar nu ar avea nevoie să zboare, ce rău poate fi să apară, binevoitor, în chip de ciine, fără să fie obligat să latre, ceea ce, de altfel, nu i-ar șede bine ființei spiri-tuale. Să se admită, așadar, și măcar atît, că acei ciini care nu latră sînt ingeri în exercițiul funcțiunii.

Au instalat tabăra la asfințit pe malurile râului Minho, în împrejurimile unei așezări numite

251

Portomarin. În timp ce Jose Anai^o și Joaquim Sassa au rămas să dezlege caii și să-i hrănească, iar apoi să pregătească focul, să curețe cartofii și să taie mărunț zarzavatul, femeile, însoțite de Pedro Orce și de îngerul păzitor, au profitat de ultima lună a înserării pentru a se duce să bată la unele porți ale satului. Necunoscând bine limba, Joana Carda nu deschide gura, probabil că dificultățile de comunicare o înșelaseră mai înainte, dar acum la lectii pentru viitor, care e singurul loc unde se pot corecta greșelile. Nu le-a mers rău negoțul, au vîndut la prețului convenit. Cînd s-au întors, tabăra părea un cămin, focul se lăfăia între pietre, felinarul atîrnat de car răspindea în spațiul liber un sernicerc de lumină, iar mirosul fierturii era ca prezența Dumnezeului Stăpînului nostru. Cînd, după cină, stăteau la taclale înjurul focului, Joaquim Sassa a avut o bruscă inspirație și a întrebato, De unde ți-a venit numele ăsta de Guavaira, ce înseamnă, iar Maria Guavaira a răspuns, Guavaira, după cîte știu eu, e un nume pe care nu-l mai are nimeni, l-a visat mama cînd eu mai eram încă în pîntecele ei, voia ca eu să mă numesc Guavaira, atîta doar, dar tata s-a încăpățînat că trebuie să fie Maria, și am rămas cum nu trebuia, Maria Guavaira, Așadar nu știi ce vrea să însemne, Numele meu a venit dintr-un vis, Visele înseamnă întotdeauna ceva, Dar nu și numele care se întîmplă să fie în vis, acum spuneți-mi numele pe care le aveți voi. I le-au spus, fiecare pe rînd. Atunci Maria Guavaira, înte-țînd focul cu un tăciune, a spus, Numele pe care le avem sînt vise, pe cine oare voi visa dacā voi visa numele tău.

S-a schimbat vremea, formulă a unei concluzii exemplare, care, atenuat sau cu neutră obiectivitate, ne informează că, schimbîndu-se, s-a schimbat înspre rău. Plouă, și e o ploaie mărunț de început

252

de toamnă, care atîta timp cît nu va îmbiba pămînturile ne va da chef să hoinărim pe cîmpuri, în cizme și fiș, primind pe față pulberea nespus de dulce a apei și bucurîndu-ne de melancolia depărtărilor încețoșate, primii copaci care își pierd frunzele și apar dezgoliți, înfrigurați, ca și cum ne-ar cere dezmierdări, e unul pe care îți vine să-l strîngi la piept cu o milă plină de tandrețe, ne lipim obrazul de coaja umedă și e la fel ca un chip înlăcrimat.

Însă coviltirul carului se trage din primele prelate apărute, tehnologia, solidă în pînze și țesătură, nu se prea îngrijea de impermeabilități, era secolul și locul persoanelor în stare să-și zvînte hainele pe corp avînd ca singură măsură de protecție, și nu în toate cazurile, un pahar cu rachiu. I s-a mai adăugat efectul anotimpurilor, uscarea firelor, destrămarea cusăturilor, e ușor de văzut că pînza scoasă de pe autornobil nu a putut îndrepta toate stricăciunile. De aceea picură întruna în Doi Cai, și continuă să picure, contrar convingerilor lui Joaquim Sassa, care susținea că înmuierea și îngroșarea firelor, cu reducerea ulterioară a spațiilor dintre ele, și-ar avea partea sa binefăcătoare, atîta timp cît vor avea răbdare să aștepte. Teoretic, nimic mai exact, însă evidența practică e alta, dacā n-ar fi avut grijă să facă sul saltelele și să le pună la adăpost, foarte curînd n-ar mai fi putut dormi pe ele.

Cînd ploaia cade cu mai multă putere și se ivește prilejul, drumeții se adună sub viaducte, dar pe această șosea sînt rare, e doar un drumeag de provincie, departe de marile artere rutiere, acelea care, pentru a evita răscrucile și a permite viteze mari, fac să treacă pe deasupra lor drumurile secundare. Într-una din aceste zile va avea Josā Anai^o ideea să cumpere un lac sau o vopsea impermeabilă, și chiar așa va și face, dar unica vopsea potrivită pe care a găsit-o, un stacojiu strident, nu va ajunge nici măcar pentru un sfert din prelată. Dacā Joana Carda nu ar fi avut o idee mai bună și mai rezonabilă,

253

să coasă folii mari de plastic unele de altele ca să formeze din ele un acoperămint complet, iar pe drum chiar și pentru cai, și dîndu-și seama și el că era puțin probabil să găsească la treizeci de kilometri distanță o vopsea impermeabilă de aceeași culoare, s-ar fi putut prea bine întîmpla să se plimbe carul prin lumea largă cu coviltirul în nuanțe irizate, în dungii, cercuri și pătrate, după inspirația artistului, în verde și galben, în portocaliu și albastru, în violet, în alb peste alb, în maro, poate în negru. Deocarndată, plouă.

După dialogul scurt și neconcludent despre sensul numerelor și înțelesul viselor, au pornit să discute ce nume ar trebui dat visului care este acest ciine. Părerile sînt împărțite, ceea ce, după cum ar trebui a-o știm pînă acum, este doar o chestiune de gust, să spunem chiar că opinia este expresia aparent raționalizată a gustului. Pedro Orce propune și justifică un nume rustic și tradițional, Fidel, sau Pilot, ambele foarte pertinente dacă avem în vedere trăsăturile morale ale animalului, călăuză infailibilă și de o loialitate fără cusur. Joana Carda șovăie între Grănicer și Combatant, nume de rezonanță belicoasă ce nu par să se potrivească personalității celui care le sugerează, însă sufletul feminin are adîncimi insondabile, Margareta de la războiul de țesut va lupta toată viața pentru a reprimă pornirile acelei Lady Macbeth pe care o poartă în sine, și pînă la ultimul său ceas nu va avea siguranța de a fi învins. Cît despre Maria Guavaira, fără să știe să explice de ce, fapt care nu i se întîmplă pentru prima oară, a propus, pe jumătate rușinată de propria-i idee, să fie numit Inger Păzitor, și s-a îmbujorat spunînd-o, își dădea seama cît ar fi de ridicol, mai ales în public, să chemi îngerul păzitor și în locul unei ființe luminoase, înveșmîntată într-o tunică imacu-lată, anunțîndu-se cu un filfiit de aripi, să se ivească, înnoroiat și cu urme de sînge de la ultimul iepure, o dihanie canină care își respectă numai stăpînii, dacă

254

aceștia îi sînt stăpîni. A vrut Jose Anaišo să arunce paie peate focul rîsetelor pe care sugestia Mariei Guavaira le iscase și a propus să i se dea ciinelui numele de Constant, își amintea că citise acest nume într-o carte oarecare, Acum nu-mi amintesc, dar Constant, dacă înțeleg bine cuvîntul, le conține pe toate cele care au fost sugerate, Fidel, Pilot, Grănicer, Combatant și chiar și Inger Păzitor, fiindcă, dacă nici unul din aceștia n-ar fi constant, se pierde fidelitatea, se dezorientează pilotul, grănicerul își pierde postul, combatantul predă armele, iar îngerul păzitor se lasă sedus de tînăra pe care trebuie s-o ferească de ispite. Toți au aplaudat, cu toate că Joaquim Sassa a fost de părere că cel mai bine totuși ar fi să i se spună pur și simplu Ciine, pentru că, fiind unicul care e pe acolo, nu poate exista posibilitatea confundării apelurilor și răspunsurilor. Ei vor numi așadar Constant pe ciine, dar zău că nu meritase osteneala asta cu botezul, fiindcă animalul răspunde la toate numele care i s-ar da, atunci cînd înțelege că acel cuvînt, oricare ar fi el, îi este adresat, deși un alt nume îi bîntuie uneori prin memorie, Ardent, dar de acesta nimeni din cei pre-zenți nu și-a amintit. Bine a zis cine a zis cîndva, contrar părerii Mariei Guavaira, că un nume nu e nimic, nici măcar un vis.

Merg, și nu o știu, pe vechiul drum spre Santiago, trec prin ținuturi care au nume de speranță sau amintire neplăcută, conform întîmplărilor prin care au trecut călătorii aceluia timp primitiv, Sarria, Samos, sau privilegiatul Villafranca del Bierzo, unde peregrinul bolnav sau obosit care se ducea să bată la ușa bisericii apostolului nu mai trebuia să ajungă la Santiago de Compostela, cîștigînd aceleași indulgențe ca și cum s-ar fi dus pînă acolo. încă de pe atunci credința își avea comoditățile sale, totuși nimic care să se poată compara cu zilele de astăzi, în care comoditățile răsplătesc mai mult decît credința însăși, aceasta sau oricare alta. Cel puțin, acești

256

călători știu că dacă vor dori să vadă Pirineii vor trebui chiar să ajungă acolo, să le pună mîna deasupra, că nu ajunge piciorul, fiindcă e mai puțin sensibil, și ochii, mult mai mult decît se consideră, se lasă înșelați. Ploaia, incetul cu incetul, a scăzut în intensitate, cade în stropi rari, pînă se oprește de tot. Cerul e încă acoperit, nnaptea vine mai repede. Fac tabără sub niște copaci, pentru a se apăra de alte rafale posibile, cu toate că Pedro Orce citează zicala iberică, Sub un copac de te adăpostești, de două ori de-nnămolesfeii, asta-i versiunea portugheză, modificată. N-a fost ușor să aprindă focul, dar arta Mariei Guavaira și-a spus cuvîntul în cele din urmă, cu toată împotrivirea lemnelor umezite, care pocneau și ardeau în vîlvătăi la extremități, ca și cum ar fi dat seva pe-afară. Au mîncat cum au putut, destul pentru ca stomacul să nu ghiorăie de foame în timpul nopții, pentru că, așa cum ne învață altă zicală, Cine se culcă nemîncat se zvîrcolește noaptea-n pat, versiune autentică. Au mîncat înăuntrul carului, la lumina felinarului fumegînd, într-o atmosferă apăsătoare de hainejilave, cu saltelele făcute sul și puse una peste alta, cu restul lucrurilor claie peste grămadă, pentru o bună gospodină ar fi lovituri de pumnal un asemenea spectacol. Dar cum nici

un rău nu durează veșnic, și nici o ploaie nu curge neîncetat, numai să vină o rază de timp frumos și de îndată se vor pune toate rufele la fiert, se vor desface saltelele ca să se poată usca, pînă la cel mai subțire fir de pai, iar rufele vor fi întinse peste copaci și pietre, cînd ne vom duce să le strîngem vor avea mireasma aceea bună pe care o lasă soarele pe unde trece, și asta se va face în timp ce femeile, alcătuiind un frumos cadru familial, aranjează și croiesc lungile fișii de plastic ce vor rezolva toate problemele acvatice, binecuvîntat fie cine a inventat progresul.

Au stat la taifas cu nepăsarea și starea de vagă indecizie a celor care trebuie să-și petreacă timpul

256

cumva pînă vine ora de culcare, iar atunci Pedro Orce întrerupse ceea ce tocmai spunea chiar el, și începu să vorbească, Am citit odată nu știu unde că galaxia de care aparține sisternul nostru solar se îndreaptă spre o constelație al cărei nume de asemeni nu mi-l pot aminti acum, iar această constelație se îndreaptă, la rîndul ei, spre un anumit punct din spațiu, aș vrea să fiu mai limpede, dar capul meu nu a reținut amănuntele, totuși ceea ce voiam să spun era urmă-torul lucru, să vedeți, noi aici mergem pe peninsulă, peninsula navighează pe mare, marea se rotește pe pămîntul din care face parte, iar pămîntul se rotește în jurul axei sale, și în timp ce se rotește în jurul axei sale se rotește și în jurul soarelui, iar soarele se învîrtește și el în jurul axei sale, și toate astea merg laolaltă în direcția constelației cutare, și-atuunci vin eu și întreb, dacă noi sîntem extrema cea mai mică a acestui lanț de mișcări în interiorul mișcă-rilor, ceea ce aș dori să aflu e ce se mișcă oare în interiorul nostru și încotro se duce, nu, nu mă refer la limbrici, microbi, și bacterii, vietățile astea care trăiesc în noi, vorbesc de altceva, de ceva care se mișcă și care poate ne mișcă și pe noi, așa cum se mișcă și ne mișcă pe noi constelatia, galaxia, sistemul solar, soarele, pămîntul, marea, peninsula. Doi Cai, ce anume în sfîrșit are ceea ce le mișcă pe toate, de la o extremitate a lanțului la cealaltă, sau poate că n-o exista lanț și poate că universul o fi un inel, atît de delicat, încît să dea impresia că doar noi, și ceea ce încape în noi, încăpem în el, și totodată atît de gros, încît să poată conține maxima dimensiune a universului care este chiar el, ce nume are ceea ce ne urmează nouă, Cu omul începe ceea ce nu e vizibil, a fast răspuîsuî surprnas a} Jui Jose Asa^o, care l-a dat fără să se gîndească.

Peste coviltir cad, foarte rare, marile picături de apă care au venit prelingîndu-se din frunză în frunză, se auă aiară i_oșne'teie scoase &eyig 'si ^i^nAnira^-zi-malele care nu-i acoperă de tot, pentru asta e bună

257

de fapt tăcerea, pentru ca noi să putem desluși ceea ce se spune că n-ar avea importanță. Fiecare din oamenii care se află aici se gîndește că e obligația lui să contribuie cu știința pe care o deține la un asemenea sfat înalt, însă toți se tem că, dacă deschid gura, le vor ieși, dacă nu aftele din poveste, niște banalități asortate despre ființă, ontologice, avînd chiar îndoieli asupra pertinentei cuvîntului într-un context primar de car, stropi de ploaie și cai, și să nu uităm ciinele, care doarme. Maria Guavaira, fiind cea mai puțin instruită, a fost prima care a luat cuvîntul, Celui care nu e vizibil să-i dăm numele de Dumnezeu, dar e curios cum s-a strecurat în frază o anume nuanță interogativă, Sau voință, propu-nerea a venit din partea lui Joaquim Sassa, Sau inteligență, a adăugat Jose Anaigo, Pedro Orce nu avea nici o sugestie de făcut, se mărginise să întrebe, cine crede să asta-i cel mai ușor lucru se înșală foarte mult, nu se poate socoti numărul răspunsu-rilor care se află doar în așteptarea întrebărilor.

Ne învață prudența că examinarea unor atît de complexe subiecte trebuie să se suspende înainte ca fiecare persoană care intervine să înceapă să spună lucruri diferite de cele pe care le susținuse mai înainte, nu pentru că ar fi neapărat greșit să-și schimbe părerea, ci pentru că, variind aceste dife-rențe atît de mult, nu se poate întîmpla, și în general se întîmplă, ca discuția să revină la început fără ca cei care o discută să-și fi dat seama de asta. In acest caz, acea primă frază inspirată a lui Jose Anaipo, după ce s-a făcut turul prietenilor, și-a găsit încheierea banală prin evidența mai mult decît vădită a invizibilității lui Dumnezeu, sau a voinței, sau a inteligenței, și, se prea poate, mai puțin banal și mai puțin evident, a istoriei. Pe cînd o trage spre sine pe Joana Carda, care se plînge de frig, Jose Anaipo încearcă să nu doarmă, vrea să

reflecteze asupra ideii sale, dacă istoria e într-adevăr invizibilă, dacă martorii vizibili ai istoriei îi conferă destulă

258

vizibilitate, dacă vizibilitatea astfel relativă a istoriei nu este cumva un simplu acoperământ, ca hainele pe care și le pune omul invizibil, continuând să rămână invizibil. Nu a suportat multă vreme aceste salturi cerebrale și tot e bine că în ultimele clipe înainte de a adormi gândul său se concentrase, în mod absurd, asupra deosebirii care există între invi-zibil și nevăzut, ceea ce, în chip evident pentru cine stă pufin să chibzuiască, nu avea nici o însemnătate aparte pentru această situație. La lumina zilei, toate lucrurile încalcate au mai puțină însemn.ătate. Dumnezeu, cel mai ilustru dintre exemple, a creat lumea pentru că era noapte când și-a amintit de asta, a simțit în acea clipă supremă că nu mai putea îndura bezna, dacă ar fi fost ziuă, Dumnezeu ar fi lăsat totul așa cum era. Și cum acest cer de-aici a mijit liber și neacoperit, iar soarele s-a ivit fără obstacolul norilor, și așa a rămas, filosofările nocturne s-au risipit, acum toată atenția se concentrează asupra bunului mers al lui Doi Cai pe o insulă, fie că ea plutește ori ba, fie că ruta vieții mele mă duce la o stea, nici măcar pentru asta nu am fost scutit

să străbat drumurile lumii.

În seara aceea, pe când își făceau negoțul, au

aflat că peninsula, după ce ajunsese la un punct chiar la nord de cea mai septentrională insulă din Azore, Corvo, în linie dreaptă, trebuind să se înțe-leagă, din această descriere sumară, că extremul sud al peninsulei, Ponta da Tarifa, se găsea în celălalt meridian la est, la nordul extremului nord al lui Corvo, Ponta das Tarsais, ei bine, peninsula, după tot ce am încercat să explicăm, își reluate imediat dislocarea spre apus, într-o direcție paralelă cu cea a primei sale rute, adică, să vedem dacă ne înțelegem odată pentru totdeauna, urmînd-o cu cîteva grade mai sus. Așadar, au triumfat autorii și susținătorii tezei dislocării în linie dreaptă, frîntă în unghiuri drepte, și dacă pînă acum nu s-a observat

259

încă vreo mișcare care să fundamenteze ipoteza unei întoarceri la punctul de plecare, enunțată, de altfel, mai degrabă ca demonstrație a sublimului decît ca o afirmare previzibilă a tezei generale, asta nu seamnă imposibilitatea dării înapoi, fiind admisibil chiar că peninsula nu s-ar mai opri nici-odată, hoinărind veșnic prin mările lumii, precum de atîtea ori citatul Olandez Zburător, la fe) acum peninsula, cu alt nume, aici din prudență omis pentni a se evita exploziile naționaliste și xenofobe, care ar fi tragice în împrejurările actuale.

În satul unde drumeții poposiseră nu ajunseseră vești despre aceste diferențe, numai că Statele Unite ale Americii anunțaseră, prin gura președintelui însuși, că țările care veneau spre ele puteau conta pe sprijinul și solidaritatea morală și materială a națiunii nord-americane, Dacă vor continua să navi-gheze dintr-acolo încoace, vor fi primite cu brațele deschise. Dar această declarație, de extraordinară cuprindere, atît din punct de vedere umanitar cît și geostrategic, s-a mai atenuat puțin o dată cu bruscul entuziasm al agențiilor de turism din toată lumea, asediate de clienți care voiau să călătorească spre Corvo cît mai iute cu puțință, fără să se uite la mijloacele de transport sau cheltuieli, și de ce, Pentru că, dacă nu se va modifica itinerariul, peninsula va trece prin apropierea insulei Corvo, spectacol care nu poate fi comparat cu neînsemnata defilare a pietrei gibraltine, atunci cînd peninsula s-a desfăcut de stîncă și a lăsat-o acolo în voia valurilor. Acum e o masă imensă care va trece prin fața privirilor privilegiaților ce vor reuși un locșor la jumătatea nordică a insulei, însă, în ciuda vastității peninsulei, întîmplarea va dura puțin, cel mult două zile, pentru că, avînd în vedere configurația deosebită a acestei plute, doar partea extremă de sud va putea fi observată, și asta dacă se va descoperi cînd anume. Restul, din cauza curburii pămîntului, va trece ia mare depărtare, închipuiți-vă ce-ar fi dacă, în loc

2fi0

de acea formă colțuroasă, peninsula ar fi avut în sud o coastă tăiată toată drept, nu știu dacă urmăriți desenul, ar fi fost șase zile, să tot vezi defilarea, ce sărbătoare, dacă s-ar menține viteza de cincizeci de kilometri pe zi. Cum-necum, sînt mari probabilitățile unui aflus pecuniar în insula Corvo, așa cum nu s-a mai pomenit vreodată, ceea ce i-a siht

pe locuitori să comande încuietori la uși și lăcătuși care să le instaleze, cu zăvoare și sisteme de alarmă.

Din cînd în cînd mai burează, în cel mai rău caz cade o aversă, dar ziua e aproape toată însoțită, cu cerul albastru și nori înalți. Marele acoperămînt de plastic a fost montat, cusut și întărit, iar acum, dacă amenință ploaia, se opresc din mers, și-n doi timpi și trei mișcări, întii desfă, doi trage, trei leagă, s-a protejat coviltirul. Înăuntrul carului se află saltelele cele mai uscate cu puțință, gata cujilăveala și ume-zeala, acest interior, curat și aranjat, e într-adevăr un cămin. Dar de-abia acum se vede bine ce multă ploaie a căzut pe aceste meleaguri. Solul e înmuiat, trebuie să aibă grijă de car să nu-l bage, fără vreo sondare prealabilă, în terenurile moi de la marginea șoselei, altfel ar fi chinul naibii să-l scoată de acolo, doi cai, trei bărbați și două femei nu fac cît un tractor. Priveliștea s-a schimbat, au rămas în urmă muntii și colinele, ultimele ondulații se estompează și începe să apară în fața ochilor un șes care pare fără sfîrșit, avînd deasupra un cer atît de mare, încît, de uluire, îți vine să te îndoiești că cerul ar fi doar unul, cel mai sigur e că fiecare loc, dacă nu chiar fiecare om, își are propriul său cer, mai mare sau mai mic, mai înalt sau maijos, iar asta de acum a fost o mare descoperire, zău că da, cerul e ca o nemărginire de bolți succesive, și mozaicate, contra-dicția termenilor e doar aparentă, e de ajuns să te uiți. Cînd Doi Cai atinge poalele ultimului deal îți vine să crezi că niciodată, pînă la sfîrșitul lumii, nu se va mai ridica pămîntul, și fiind atît de comun faptul că diferite cauze au aceleși efect, aici ni s-a

261

tăiat respirația, ca și cum am fi fost duși pe vîrfurile Everestului, spuneți-mi, cei care ați fost pe acolo, dacă nu vi s-a întîmplat la fel ca nouă pe acest sol plat.

Bune socoteli face Pedro, dar altele cu totul dife-rite face stăpînal. Totuși, să spunem că acest Pedro nu e Orcc, nici naratorul de fapt nu știe cine o fi, deși admite că dincolo de zicală o fi acel apostol cu același nume care s-a lepădat de Hristos de trei ori, și tot astea sînt socoteli pe care le-a făcut și Dumnezeu, probabil pentru că era alcătuit din trei părți și nu era priceput în știința aritmetică. Se obianuiește să se spună că Pedro face socoteli bune atunci cînd socotelile pe care le fac cei cu numele de Pedro ies strîmbe, e în mod popular și ironic de a spune că n-ar trebui unii să decidă ceea ce doar altora le-ar reveni de îndeplinit, adică, dacă a greșit Joaquim Sassa cînd a stipulat o sută cincizeci de kilometri de mers pe zi, a dat greș și Maria Guavaira cînd l-a corectat la nouăzeci. De prăvălie știe negustorul, de tras știu caii, și așa cum se zice, sau se zicea, că merele putrede le strică pe celc bune, tot așa și mersul calului bătrîn a moderat mersul calului tînăr, dacă n-a fost mai degrabă compasiune din partea acestuia, bunătate a inimii, respect uman, să-și etaleze forțele cel tare în fața celui nevolnic e semn de perversiune morală. Toate aceste cuvinte au fost considerate necesare pentru a explica faptul că am venit mai alene decît era prevăzut, însă concizia nu e o însușire definitivă, uneori se pierde cînd se vorbește mult, de acord, dar cîte nu se cîștigă pentru că s-a spus mai mult decît suficient. Caii merg la pasul care le convine, i-au pus la trap și ei au ascultat de capri-ciul sau nevoia surugiului, dar, troptat, atît de fin că nici nu se observă, Pig și Al își încetinesc mersul, cum de reușesc să o facă atît de armonios e un mister, nu s-a auzit ca vreunul să-i fi spus celuilalt, Mai încet, iar celălalt să-i răspundă, După copacul ăla.

Din fericire, drumeții nu se grăbesc. La început, cînd au plecat din de-acum îndepărtatele meleaguri

262

galiciene, li se părea că aveau de ajuns la date fixe și de respectat itinerarii, exista chiar un anumit sentiment de urgență, ca și cum fiecare din ei ar fi trebuit să meargă să-și salveze tatăl de la spînzurătoare și să ajungă la eșafod înainte ca acolo călăul să dea drumul la chepeng. Aici nu e vorba nici de tată nici de mamă, că nici de unii nici de alții nu știm nimie, decît de mama Mariei Guavaira, care e nebună și nu mai e la Coruna, sau se prea poate să se fi întors acolo, odată trecută primejdia. De celelalte mame și de ceilalți tați, vechi și rooderni, nimic n-a fost pomenit, cînd fiii tac trebuie să tacă și întrebările și să se retragă investigațiile, la urma urmelor fiecare din noi începe să sfîrșește lumea, dacă prin această declarație n-au rămas jignite de moarte spiritul de familie, interesul moștenirii și curățenia numelui. Șoseaua, în cîteva zile, a devenit o lume în afara lumii, ca orice om care, fiind pe lume, își descoperă el însuși o lume, și nici nu e greu, e de ajuns să făurească puțină singurătate înjurul său, ca acești drumeți

care, mergînd împreună, merg singuri. De aceea nu se grăbesc, de aceea s-au lăsat de făcut socoteli pentru drumul parcurs, popasurile sînt pentru negoț și pentru repaus, și nu rareori îi apucă pofta să oprească fără alt motiv în afara acestei poftă, pentru care, dacă există întotdeauna motive, în general nu ne pierdem vremea să le căutăm. Toti ajungem pînă la urmă acolo unde dorim, e doar o chestiune de timp și de răbdare, iepurele merge mai repede decît broasca țestoasă, va ajunge poate primul, cu condiția să nu întîlnească în cale vînătorul cu pușca.

Am lăsat ținutul pustiu leonez, am intrat și mergem prin Tierra de Campos, unde s-a născut și a devenit faimos predicator fratele Gerundio de Campazas, ale cărui spuse și fapte le-a relatat amă-nunțit nu mai puțin celebrul părinte Isla, pentru rușinarea oratorilor limbuți, a amatorilor de citate cu orice preț, a recitatorilor de proverbe la tot

pasul

263

și a scriitorilor de pretutindeni, păcat că nu prea am tras învățăminte din această lecție, care e atît de lhnpede. Să tăiem, așadar, de la rădăcină, prefața divagantă și să spunem, cu dreaptă simplitate, că drumeții vor dormi în această noapte într-o așezare numită Villalar, nu departe de Toro, Tordesillas și Simancas, toate locuri care ating istoria portugheză îndeaproape prin bătălie, tratat și arhivă. Fiind Jose Anaiț'o învățător de profesie, acestea sînt nume care trezesc în el evocări imediate, de altfel, fără multe amănunte, deoarece știința sa istorică, fiind generală, e din rudimente, puțin mai asezonată cu detalii decît cea a ascultătorilor săi, spanioli și portu-ghezi, care or fi învățat și ei cîte ceva și n-au uitat chiar de tot, în privința unor Simancas, Toro și Tordesillas, conform cu abundența informativă și interesul național al manualelor de istorii ale patriilor de o parte și de cealaltă. Dar de Villalar nimeni de aici nu știe nimic, în afară de Pedro Orce care, cu toate că e de baștină de pe meleagurile andaluze, are luminile celui care a mers, cîndva, prin toate ținuturile peninsulei, faptul că am spus că nu cunoștea Lisabona, atunci cînd a intrat acolo în urmă cu două luni, nu e contrar ipotezei, poate că pur și simplu nu a recunoscut-o, așa cum n-ar recu-noaște-o azi fondatorii fenicieni, cuceritorii romani, dominatorii vizigoți, poate cu anumite indicii slabe musulmanii, și din ce în ce mai confuz portughezii.

Sînt așezați în jurul focului, dispuși pe cupluri, Joaquim și Maria, Jose și Joana, Pedro și Constant, noaptea e cam răcoroasă, dar cerul e senin și curat, aproape că nu se văd stele, pentru că luna, care a răsărit devreme, inundă cu lumină cîmpurile întinse și, aici în apropiere, acoperișurile din Villalar, al cărui guvernator, om bine educat, nu a ridicat obiecții la instalarea atît de aproape de așezare a oamenilor din caravana hispano-portugheză, în ciuda îndeletni-cirii pe care o practică, de nomazi și negustori de boarfe, concurenți, în această specialitate mercantilă,

264

ai comerțului local. Luna nu e încă sus, dar deja are aspectul pe care ne place cel mai mult să-l vedem la ea, un disc luminos inspirator de versuri ușoare și sentimente și mai ușoare, sită de mătase care presară o pulbere albă peste priveliștea din jur. Spunem atunci, Ce minunat clar de lună, si trecem sub tăcere fiorul de teamă pe care-l simțim cînd astrul apare enorm, roșu, amenințător, deasupra curburii pămîntului. După atîtea și atîtea milenii, luna răsărită continuă și azi să se ivească precum o amenințare, un semn al sfîrșitului, ceea ce ne ajută e că nehiștea durează puține minute, s-a urcat astrul, s-a făcut mic și alb, putem respira ușurați. Și animalele se înfricoșează, nu cu mult timp în urmă, cînd a răsărit luna, ciinele și-a ațintit privirea asupra ei, încordat, poate c-ar fi urlat dacă nu i-ar fi lipsit corzile vocale, dar tot părul de pe el se zbirlise, ca și cum o mînă înghețată i-ar fi trecut peste spinare în răs_păr. Sînt clipe în care lumea își iese din țîțini, pricepem că nimic nu e sigur, dacă am putea da glas pe deplin la ceea ce simțim am spune, cu o expresivă lipsă de retorică, A fost cît pe ce.

Ce povești despre Villalar cunoaște Pedro Orce vom afla acum, la sfîrșitul cinel, în frimp ce focul dansează în aerul încremenit, îl privesc gînditori drumeții, întind către el mîinile ca și cum le-ar impune sau ca și cum le-ar preda focului, există un străvechi mister în această legătură între noi și foc, chiar și cu cerul deasupra e ca și cum am fi, el și noi, în interiorul peșterii originare, grotă sau matrice. Spălatul vaselor îi revine azi lui Jose Anaițo, dar nu e zor, vremea e blîndă, aproape plăcută, văpăile flăcărilor șterg ușor chipurile arse de aerul liber, au culoarea pe care o dă soarele cînd răsare, soarele e de altă natură și e viu, nu inort ca luna, asta-i

deosebirea.

Și spune Pedro Orce, Poate că nu știți, dar cu multi, mulți ani în urmă, în o mie cinci sute douăzeci și unu, a avut loc pe aceste meleaguri o însemnată

265

bătălie, mai însemnată prin urmări decât prin numărul morților, că dacă ar fi fost câștigată de cine a pierdut-o, altă lunie am fi moștenit, cei vii de astăzi. Despre marile bătălii care au rămas în istorie are Jose Anai^o destule informații, și dacă i-ar fi cerute pe nepusă masă, ar recita fără șovăire o duzină de nume, începând, clasic, cu Maratonul și Termopile, și, fără să aibă grijă de cronologie, Austerlitz și Borodino, Marne și Monte Cassino, Ardenas și Al-Alamein, Poitiers și Alcácer Quibir, și, de asemenea, Aljubarrota, care pentru lume nu înseamnă nimic și pentru noi e totul, acelea au venit împerecheate fără vreun motiv anume, Dar de bătălia de la Villalar n-am auzit niciodată, a încheiat Jose Anai^o. Ei, această bătălie, a explicat Pedro Orce, a fost atunci când comunitățile din Spania s-au ridicat împotriva împăratului Carlos al V-lea, străin, dar nu atât pentru că era străin, căci în secolele de demult cel mai obișnuit lucru din viață era să vadă popoarele intrându-le pe ușă un rege vorbind o altă limbă, afacerea era doar între case regale care își jucau țările lor și ale altora, nu am să spun că la zaruri sau la cărți, dar pentru interese de dinastie, cu logodne truate și mariaje truate, de aceea nu se poate spune că s-au ridicat comunitățile împotriva regelui intrus, și nici nu vă închipuiți că a fost marea revoltă a săracilor împotriva bogaților, ce bine-ar fi ca toate lucrurile, astea și altele, să fie atât de simple pe cât e să le spui, s-a întâmplat ca nobililor spanioli să nu le fie pe plac deloc, chiar deloc, ca străinilor împăratului să nu li se împartă

1. Localitate africană unde, în anul 1578, armata cru-ciaților portughezi, condusă de tânărul rege Dom Sebastião, a suferit o mare înfrângere. Ca urmare a dispariției în luptă a regelui și a intrigilor ulterioare pentru ocuparea tronului, Portugalia va fi alipită regatului Castiliei în anul 1580, pierzându-și independența, pe care o va recuceri de-abia în anul 1640.

266

atâtea slujbe, iar una din prirnele rezoluții ale noilor seniori a fost să mărească impozitele, e leacul fără greș pentru a plăti luxurile și aventurile, or prima cetate rebelă a fost Toledo, și curînd după aceea i-au urmat și altele pilda, Toro, Madrid, Ávila, Soria, Burgos, Salamanca, și încă, și încă, dar motivele unora nu erau și motivele celorlalte, uneori coincideau, într-adevăr, dar altele se contraziceau, și dacă era așa cu orașele, mult mai mult era cu cei ce trăiau în ele, unii cavaleri își apărau doar interesele și ambițiile, și de aceea erau ba de o parte, ba de alta, după cum bătea vîntul și venea cîștigul, or, așa cum se întîmplă întotdeauna, poporul era băgat la mijloc, din pricinile sale, dar mai cu seamă din pricini străine, așa-i de cînd e lumea lume, barem, dacă ar fi fost poporul unit, ar fi fost bine, însă poporul nu e unit, asta-i o idee care intră anevoie în mintea oamenilor, ca să nu mai vorbim că popoarele în general trăiesc înșelate, de atîtea ori au purtat împuțerniciții lor un vot înspre curți și odată ajunși acolo, prin mituire sau amenințare, au votat deputații contra voinței celor care i-au trimis, de minune a fost că în ciuda atîtor dezacorduri și contradicții au fost comunitățile în stare să organizeze miliții și să meargă la război împotriva armatei regelui, nici nu merită să spunem că au fost bătălii câștigate și pierdute, aici în Villalar s-a pierdut ultima, și de ce, ca de obicei, greșeli, incompetențe, trădări, unii care s-au săturat să-și aștepte solda și au plecat, s-a dat bătălia, unii au câștigat-o, alții au pierdut-o, niciodată nu s-a reușit să se afle exact cîți comunitari au murit aici, după socotelile moderne n-au fost mulți, unii au spus că au fost două mii, alții au jurat că n-au fost mai mult de vreo mie, și chiar dacă fuseseră numai două sute, nu se știe, nu se va ști niciodată, doar dacă nu cumva cineva va avea într-o bună zi gîndul să sape aceste pămînturi cimi-tire și să numere craniile îngropate, că dacă s-ar număra și celelalte oase s-ar spori confuzia, trei

267

dintre căpeteniile comunităților au fost în ziua următoare judecate, condamnate la moarte și deca-pitate în piața din Villalar, se numeau Juan de Padilla, toledan, Juan Bravo, segovian, și Francisco Maldonado, salmantin, asta a fost bătălia de la Villalar care, dacă ar fi fost câștigată de cine a pierdut-o, ar fi schimbat deatinul Spaniei, cu un clar de lună ca cel de acum cine și-ar putea închipui ce-o fi fost în noaptea și în ziua

bătăliei, ploua, cîmpurile erau mocirloase, se băteau îngropați în noroaie, fără îndoială că după socotelile moderne au murit puțini, dar îți vine să spui că puținii morții din războaiele de demult au cîntărit mai mult în istorie decît sutele de mii și milioane din secolul douăzeci, clarul de lună e același, acoperă atît Villalarul cît și Austerlitzul sau Maratonul, sau, Sau Alcăcer Quibir, a spus Jose Anaiço, Ce bătălie a fost asta, a întreat Maria Guavaira, Dacă și ea ar fi fost ciștigată în loc să fie pierdută, nu pot să-mi închipui cum ar arăta Portugalia astăzi, a răspuns Jose Anaipo, Am citit odată într-o carte că regele vostru, Dom Manuel, a intrat în acest război, a spus Pedro Orce, în compen-diile după care predau eu nu se spune că a-ar fi dus portughezii în război alături de Spania pe vremea aceea, N-au venit portughezii în carne și oase, au venit cincizeci de mii de cruzados, pe care regele vostru i-a împrumutat împăratului, Aha, a spus Joaquim Sassa, cincizeci de mii de cruzados, pentru armata regală, păi comunitățile trebuiau să piardă, cu cru^ados \ ciștigi întotdeauna.

In această noapte, ciinele Constant a visat că umbla să dezgroape oasele de pe cîmpul de luptă. Strinsese deja o sută douăzeci și patru de cranii, cînd a apus luna și pămîntul s-a întunecat. Atunci ciinele a adormit din nou. Două zile mai tîrziu, niște puștani, 1. Ambiguitate deliberată folosită în text, cruzado putînd însemna atît cruciat, cît și veche monedă portugheză în valoare de 30o de reali.

268

care umblau pe cîmp jucîndu-se de-a războiul, s-au dus la guvernator să-i spună că găsiseră o mulțime de săpături într-un lan de grîu, niciodată nu s-a aflat cum apăruseră acolo, una lîngă alta. Dar despre acei portughezi și spanioli care veniseră cu carul și plecaseră, femeile din Villalar vorbesc doar de bine, La preț și calitate au fost dintre oamenii cei mai cinstiți care au trecut vreodată pe-aici.

Bună ziua ți-am dat, belea am căpătat, spuneau cei de demult, și aveau dreptate, cel puțin ei au profitat de timpul lor pentru a judeca faptele pe atunci noi la lumina faptelor pe atunci vechi, greșeala noastră contemporană este persistența unei atitu-dini sceptice în legătură cu lecțiile antichității. A spus președintele Statelor Unite ale Americii că peninsula ar fi binevenită, și Canadei, se va vedea, nu i-a plăcut asta. Pentru că, observă canadienii, dacă nu se schimbă cursul, noi vom fi amfitriomi, vor fi aici două Terrae Novae în loc de una, iar peninsularii habar n-au, sărmanii, ce-i așteaptă, frig de moarte, îngheț, unicul avantaj e că rămîn portughezii mai aproape de morua, care le place atît de mult, mai rece pentru nație, mai mult la rație.

Purtătorul de cuvînt al Casei Albe a sărit imediat în ajutor, explicînd că declarația președintelui fusese generată, la bază, de motive umanitare, fără vreo intenție de preponderență politică, cu atît mai mult cu cît țările peninsulare au rămas în continuare suverane și independente prin faptul că plutesc pe ape, într-o bună zi tot se vor opri și vor fi la fel precum celelalte, și a adăugat, Din partea noastră, vă dăm garanția solemnă că tradiționalul spirit de bună vecinătate între Statele Unite și Canada nu va fi afectat de nici o împrejurare, și, ca demonstrație a voinței nord-americeane de a păstra prietenia cu marea natiune canadiană, propunem realizarea unei conferințe bilaterale pentru examinarea diverselor

269

aspecte care, în cadrul acestei dramatice transformări a fizionomiei politice și strategice a lumii, va constitui întîiul pas, cu siguranță, pentru nașterea unei noi comunități internaționale, compuse din Statele Unite, Canada și cele două popoare iberice, care vor fi invitate să participe, cu titlul de observatori, la această reuniune, de vreme ce nu s-a consumat încă apropierea fizică la o distanță destul de mică pentru ca, imediat, să se poată defini o perspectivă de integrare.

Canada, în mod public, s-a declarat mulțumită de explicații, dar a comunicat că nu considera oportună realizarea imediată a conferinței care, în termenii în care fusese propusă, ar putea leza simțul de onoare al Portugaliei și al Spaniei, sugerînd, ca alternativă, o conferință cvadripartită, pentru studierea măsurilor de prevedere care trebuiesc luate în cazul unei ciocniri violente cînd peninsula va amara pe coastele Canadei. Statele Unite au fost într-un tot de acord, și în particular conducătorii săi i-au mulțumit lui Dumnezeu pentru crearea insulelor Azore. Pentru că, dacă peninsula nu ar fi deviat spre nord, dacă mișcarea ar fi urmat mereu o linie dreaptă de la separarea de Europa, orașul Lisabona ar fi rămas, efectiv, cu ferestrele întoarse spre Atlantic City, și dintr-o reflecție în alta ajunseră la concluzia că, de fapt, cu cit devia mai mult spre

nord, cu atât era mai bine, închipuiți-vă ce-ar fi să rămână New York, Boston, Providence, Philadelphia, Baltimore, transformate în orașe de interior, cu scâ-derea în consecință a nivelului de trai, fără îndoială că președintele s-a pripit când a făcut prima declarație. Într-un schimb ulterior de note diplomatice confidentiale, cărora le-au urinat întâlniri secrete între autoritățile celor două guverne, Canada și Statele Unite au convenit că soluția preferabilă ar fi, dacă s-ar putea, fixarea peninsulei într-un punct al rutei sale îndeajuns de apropiat pentru a rămâne departe de zona de influență europeană, dar

270

îndeajuns de îndepărtat pentru a nu provoca pagube imediate sau mediate intereselor canadiene și nord-americane, trebuind inițiat numaidecât un studiu privind introducerea unor modificări convenabile în respectivele legi de imigrare, întărind mai ales dispozițiile lor de precauție, să nu creadă spaniolii și portughezii că ne pot intra în casă, netam-nesam, sub pretextul că am ajuns vecini de palier.

Au protestat guvernul Portugaliei și al Spaniei împotriva tracasărilor cu care pretindeau astfel să dispună puterile de interesele și destinul lor, adică al Portugaliei și al Spaniei, cu mai multă vehemență guvernul portughez, fiind obligat la aceasta, întrucât era de salvare națională. Datorită unei inițiative a guvernului spaniol, se vor stabili contacte între cele două țări peninsulare pentru definitivarea unei politici de comun acord, tinzând să scoată cel mai bun profit posibil din noua situație, dar în Madrid exista suspiciunea că guvernul portughez va veni la aceste negocieri cu o rezervă în minte, care ar fi să pretindă, pe viitor, extragerea de profituri particulare din mai marea apropiere în care se va afla de coastele canadiene sau nord-americane, depinde. Și, se știe, sau se crede că se știe, că în anumite medii politice portugheze circulă o mișcare tinzând spre o înțele-gere bilaterală, cu toate că de un caracter neoficial, cu regiunea Galiciei, ceea ce, evident, nu va mulțumi deloc puterea centrală spaniolă, puțin dispusă să tolereze ofensele, oricât de mascate s-ar prezenta ele, existând chiar unii care susțin, cu acerbă ironie, și au răspândit zvonul că nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat dacă Portugalia ar fi fost de partea Pirineilor, și, mult mai bine, dacă ar fi rămas agățată de ei când s-a produs ruptura, ar fi fost modul de a sfirși, odată pentru totdeauna, prin reducerea la o singură țară, cu această problemă iberică, iar aici se înșală spaniolii, că problema va subzista, mai mult nu spunem. Se face socoteala zilelor care lipsesc pînă la apariția în fața privirilor a coastelor Noii

271

Lumi, se studiază planuri de acțiune pentru ca forța de negociere să se exercite din plin în momentul cel mai potrivit, nici prea devreme, nici prea târziu, asta-i de fapt regula de aur a artei diplomatice.

Străină de aceste culise ale iutrigii politice, peninsula continuă să navigheze spre apus, atât de mult și atât de bine, că din insula Corvo a-au retras deja observatorii din diverse caste, milionară sau științifică, care se instalaseră acolo, ca să spunem așa, în primele rînduri, pentru a asista la trecere. Spectacolul a fost uluitor, e de ajuns să menționăm că punctul extrem al peninsulei a trecut la ceva mai mult de cinci sute de metri de Corvo, cu mare tălăzuire de ape, părea să fie o scenă gravă dintr-o operă wagneriană, însă cea mai bună comparație ar fi totuși alta, să fii pe mare, într-o mică luntre, și să vezi trecînd la cîțiva metri enorma masă a unui petrolier fără încărcătură, cu majoritatea părților vitale în afara apei, ce mai, un spectacol năucitor, o minunăție, îți venea să cazi în genunchi declarînd, de o mie de ori căindu-te de erezie și de păcate, Dumnezeu există, atât de puternice sînt, în spiritul oamenilor, chiar și civilizați, efectele naturii brute.

Dar în timp ce peninsula își îndeplinește astfel rolul în mișcările universului, drumeții au trecut de-acum de Burgos, atât de prosperi în afaceri încît au hotărît să-l tragă pe Doi Cai pe autostradă, căci e mai bun drumul. Tot înainte, trecînd de Gasteiz, se vor întoarce la drumurile de căruțe care leagă micile așezări, acolo va fi carul în elementul său natural, pe drum campestru o căruță cu cai, nu această insolită și șocantă expunere de hoinari pe o șosea pentru viteze mari, în trapul mocăit de cincisprezece kilo-metri pe oră, dacă nu trebuie să urce și caii sînt în formă. Lumea iberică e atât de schimbată, încît poli-țiștii de la circulație, care asistă la acest spectacol, nu le cer să oprească, nu îi amendează, așezați în puternicile lor motociclete polițiștii fac semnale scurte de drum bun, cel mult îi întreabă ce vrea să

însemne pictura aia roșie de pe coviltir, dacă ei se află pe partea din care se vede pătratul. Vremea e bună, sint zile cînd nu plouă, am putea crede că ne-am întora la vară dacă n-ar fi vîntul citeodată rece, de toamnă în toată puterea cuvîntului, îndeosebi fiind atît de aproape de munții înalți. Odată, pe cînd femeile se plîngeau de asprimea aerului, Jose Anaișo a făcut aluzie, așa, ca în treacăt, la urmările unei excesive apropieri de latitudinile înalte, a spus chiar, Dacă mergem spre Terra Nova, ni se încheie călătoria, ca să trăiești în aer liber în clima aia trebuie să fii eschimos, dar ele nu i-au dat atenție,

poate pentru că nu văzuseră harta.

Și poate pentru că vorbiseră nu atît de frigul pe care-l simțeau, cît de un frig mai mare pe care altcineva, cine putea să-l simtă, nu ele, într-adevăr, care în fiecare noapte se puteau cuibări în brațele bărbaților lor, sau chiar și în timpul zilei, dacă aveau prilejul, de cîte ori nu se întîmpla ca unul din cupluri să-l însoțească pe Pedro Orce pe capră, în timp ce celălalt, întins, se lăsa legănat de mersul lui Doi Cai, după ce, pe jumătate dezbrăcați, bărbat și femeie, își satisfăcuseră o cerință subită sau amînată a dorinței. Cine ar ști că în acest car călătoreau cinci persoane astfel distribuite pe sexe ar putea, cu o anunțată experiență de viață, să știe ce se petrecea sub coviltir, în funcție de componența grupului la vedere pe capră, exemplificînd, dacă pe ea călă-toresc cei trei bărbați se putea pune prinsoare că femeile se îndeletnicesc cu treburi gospodărești, mai ales cusutul, sau, dacă, după cum s-a mai spus, călătoresc doi bărbați și o femeie, cealaltă femeie și celălalt bărbat ar fi în intimitate, chiar dacă îmbră-cați și doar tăifăsuind. Nu erau acestea unicele combinații posibile, de bună seamă, dar nu exista nici o amintire despre șederea pe capră a unei femei cu un bărbat care să nu fie al său, pentru că același lucru s-ar petrece sub coviltir, și asta trebuia evitat, din cauza a ceea ce s-ar zice. Aceste dispuneri s-au

273

făcut de la sine, nu a fost nevoie să se reunească consiliul de familie pentru a delibera asupra modurilor de a proteja morala înăuntrul și în afara prelatei, și din ele a rezultat, printr-un ineluctabil efect mate-matic, că aproape întotdeauna mergea Pedro Orce pe capră, în afara cazurilor, rare, cînd cei trei bărbați se odihneau în același timp, conducînd femeile, sau cînd, liniștite toate simțurile, putea merge în față o pereche, în timp ce cealaltă, sub coviltir, nu comitea, în intimitatea sa acum diminuată, acte care să-l poată stingheri, ofensa ori tulbura pe Pedro Orce pe strîmta Jui salfeea de paie, pusă de-a curmezișul. Sărmanul Pedro Orce, îi spunea Maria Guavaira Joanei Carda, cînd Jose Anaișo a vorbit despre frigu-rile din Terra Nova și de avantajul de a fi eschimos, iar Joana Carda a încuviințat, Sărmanul Pedro Orce.

Aproape de fiecare dată instalau tabăra înainte de mnoptat, le plăcea să-și aleagă un loc prielnic, cu apă în apropiere, dacă era posibil în vecinătatea unei așezări, iar dacă vreunul le plăcea mult se opreau acolo, chiar dacă mai erau cîteva ore de soare. Lecția cailor fusese bine însușită, cu profit general, animalele pentru că acum aveau mai mult timp de odihnă, oamenii pentru că pierduseră năra-vul uman al zorului și al nerăbdării. Dar de cînd Maria Guavaira a spus în acea zi, Sărmanul Pedro Orce, o atmosferă diferită învăluie carul în drumul său și pe cei care merg în el. Asta dă de gîndit dacă ne amintim că numai Joana Carda a auzit cuvintele spuse și că, repetîndu-le, le-a auzit la rîndul său doar Maria Guavaira, și știind noi că amîndouă le-au păstrat pentru sine, nu era asta un subiect de dialog sentimental, vom conchide atunci că un cuvînt, cînd e spus, durează mai mult decît sunetul și sunetele care l-au format, rămîne acolo, invizibil și inaudibil, pentru a-și putea păstra propria sa taină, un fel de sămîntă ascunsă în sol care germinează departe de priviri, pînă cînd deodată se îndepărtează bulgărele de pămînt și se ivește la lumină, o tulpină înfășurată,

274

o frunză șifonată care se desface alene. Puneau tabăra, deshămau caili, le scoteau harnașamentele, aprindeau focul, acte și gesturi cotidiene pe care toți le executau de-acum cu competență egală, în funcție de sarcinile distribuite zilnic fiecăruia. Însă, împotriva a ceea ce la început era un obicei, nu vorbeau mult, și cu siguranță că ei înșiși ar rămîne surprinși dacă i-am anunța, De mai bine de zece minute nici unul din voi n-a scos vreun cuvînt, atunci ar deveni conștienți de natura deosebită a acelei tăceri

sau ar răspunde ca și cum nu ar vrea să recunoască un fapt evident și ar căuta o justificare inutilă. Se mai întâmplă câteodată și, într-adevăr, nu poți să vorbești tot timpul. Dar dacă în acel moment s-ar privi în ochi cu toții, ar vedea pe chipul fiecăruia, ca într-o oglindă, propria lor constrângere, stinje-neala celui care știe că explicațiile sînt cuvinte goale. Cu toate că trebuie notat că în privirile schimbate între Maria Guavaira și Joana Carda existau sensuri pentru ele explicite, în asemenea măsură încît nu suportă mult timp privirea și își întorc ochii.

Obișnuia Pedro Orce, după ce își isprăvea sarcinile care îi reveneau, să se îndepărteze de tabără cu cîinele Constant^el spunea că pentru a face un tur de recunoaștere.

întîrzia întotdeauna mult, poate pentru că mergea încet, poate pentru că făcea ocoluri mari, poate pentru că zăbovea îndelung pe cîte o piatră ca să vadă cum scăpăta soarele, departe de tovarășii săi de drum. Într-una din aceste zile, mai deunăzi, Joaquim Sassa spusese, Vrea să fie singur, poate că se simte trist, iar Jose Anaigo a comentat, Dacă-ăș fi în locul lui, aș face probabil același lucru. Pemeile terminaseră de spălat niște rufe și le atîneau pe o frînghie întinsă între curbura prelatei și o creangă de copac, au auzit și au tăcut, nu erau incluse în conversație. Cîteva zile mai tîrziu, Maria Guavaira, din cauza frigurilor, din Terra Nova, i-a spus Joanei Carda, Sărmanul Pedro Orce.

Sînt singuri, situație ciudată, ca patru să dea impresia că sînt singuri, așteaptă să dea supa în

275

colocot, mai e încă destulă lumină afară, și pentru a profita de timp Jose Anaipo verifică starea harnașa-mentelor, în timp ce femeile repetă și înregistrează socotelile negoțului de azi, pe care mai tîrziu Joaquim Sassa, contabilul, le va trece în registre. Pedro Orce s-a dus printre copacii din depărtare de vreo zece minute, cîinele Constant s-a dus cu el, ca de obicei. Acum nu se simte frigul, briza care adie o fi poate de la ultima răsufare călduță a toamnei, sau o simțim astfel prin comparație cu aceste zile de-acum reci.

Maria Guavaira spune, Trebuie să cumpărăm șorțuri, mari avem puține de rezervă, și după ce a spus-o a înălțat capul și a privit copacii, corpul așezat a făcut o mișcare ca un avînt mai întîi reprimat și apoi slobod, nu se mai auzea decît rumegatul aspru al cailor, atunci Maria Guavaira s-a ridicat și a pornit-o în direcția copacilor, pe unde se dusesse Pedro Orce. Nu a privit înapoi, nici măcar cînd Joaquim Sassa a întrebat-o, Unde te duci, dar și întrebarea, de fapt, nu a ajuns să fie rostită pînă la capăt, s-a suspendat, să spunem, cam pe la jumătate, pentru că răspunsul fusese anticipat, și nu admitea corecție. Peste cîteva minute a apărut cîinele, s-a dus să se întindă sub car. Joaquim Sassa se înde-părtase cîtiva metri, părea să studieze cu mare atenție niște coline îndepărtate. Jose Anaișo și Joana Carda nu se uitau unul la celălalt.

Intr-un tîrziu, Maria Guavaira s-a întors, se lăsase prima umbră a nopții. Venea singură. S-a apropiat de Joaquim Sassa, dar el i-a întors violent spatele. Cîinele a ieșit de sub car și a dispărut. Joana Carda a aprins felinarul. Maria Guavaira a luat supa de pe foc, a turnat untdelemn într-o tigaie, pe care a pus-o peste pirostrie, a așteptat să se încălzească untdelemnul, între timp spărsese niște ouă, pe care le-a bătut, le-a adăugat felii de cîrnăciori, în curînd s-a răspîndit în aer o aromă care în alte împrejurări și-ar fi lăsat gura apă. Dar Joaquim Sassa nu a venit la masă, Maria Guavaira l-a chemat și el nu a

276

venit. A rămas mîncare în farfurii. Joana Carda și Jose Anaișo nu prea aveau poftă de mîncare, iar cînd s-a întors Pedro Orce tabăra era deja în întu-neric, doar rugul mistuia ultimii tăciuni, Joaquim Sassa se culcase sub car, dar noaptea era mult prea frig, dinspre munți venea, fără vînt, o masă de aer rece. Atunci Joaquim Sassa a rugat-o pe Joana Carda să se culce cu Maria Guavaira, nu i-a pronunțat numele, a spus, Culcă-te lîngă ea, eu rămîn cu Jose, și cum i se părea că era timpul nimerit pentru un sarcasm, a adăugat, Nu-i nici un pericol, sîntem oameni serioși, fără promiscuități. La întoarcere, Pedro Orce s-a urcat pe capră, nu se știe cum cîinele Constatnt a izbutit să se suie cu el, a fost pentru întîia dată.

În ziua următoare, Pedro Orce a călătorit numai pe capră. Lîngă el mergeau Jose Anaișo și Joana Carda, în car, singură, Maria Guavaira. Căii erau mînați la pas. Cînd voiau, după plăcerea și voința lor, s-o ia la trap, Jose Anaipo le modera elanul inoportun. Joaquim Sassa umbla pe jos, cu mult în spatele carului. Au mers puțini kilometri în ziua aceea. Era încă după-amiază cînd Jose Anai^o l-a oprit pe Doi Cai într-un loc care

părea identic cu celălalt, era ca și cum nu ar mai fi plecat de acolo sau ar fi descris un cerc complet, pînă și copacii păreau aceiași. Joaquim Sassa a apărut într-un târziu, cînd soarele cădea peste orizont. Văzîndu-l că se apropie, Pedro Orce s-a îndepărtat, copacii l-au ascuns imediat, ciinele s-a dus după el. Jarul ardea înalt, dar era încă devreme pentru pregătirea cinei, de altfel supă era făcută și rămăseseră ouăle cu cîrnăciori din ajun. Joana Carda i-a spus Mariei Guavaira, N-am cumpărat șorțuri, acum mai avem doar două. Joaquim Sassa i-a spus lui Jose Anaiço, Mîine o șterg, îmi scot partea mea de bani, îmi arăți pe hartă unde sîntem, trebuie să fie prin jur vreo cale ferată. Atunci Joana Carda s-a ridicat și a pornit-o în direcția copacilor, unde se duse Pedro

277

Orce cu ciinele. Jose Anaiço nu a întrebat, Unde te duci. Ciinele a apărut în cîteva minute și s-a dus să se culce sub car. Atrecut timpul, și Joana Carda s-a întors, venea cu ea Pedro Orce, care se împotriva, dar ea îl împingea cu blîndețe, ca și cum n-ar fi avut nevoie de multă putere, sau era o altfel de putere. Au ajuns în fața focului, cu capul plecat Pedro Orce, cu părul alb răvășit, care din cauza luminii jucăușe a flăcărilor părea să-i danseze pe cap, și Joana Carda, care avea bluza ieșită într-o parte, peste pantaloni, a spus, iar cînd vorbea a observat în ce hal arăta, în timp ce vorbea s-a aranjat fără să se ferească, în mod firesc, Nuiaua cu care am tăiat pămîntul nu mai are însușiri, dar poate încă servi pentrii a trage o altă linie aici, atunci vom ști cine rămîne de o parte și cine rămîne de cealaltă, dacă nu vom putea rămîne cu toții împreună de aceeași parte, In ce mă privește, mi-e totuna, mîine plec oricum, a spus Joaquim Sassa, Ba eu am să plec, a spus Pedro Orce. Așa cum ne-am adunat, așa vom putea să ne despărțim, a spus Joana Carda, dar dacă pentru a justifica despărțirea va trebui găsit un vinovat, nu-l căutați în Pedro Orce, vino-vate, dacă numele trebuie să fie acesta, sîntem noi două, eu și Maria Guavaira, și dacă socotiți că ceea ce-am făcut noi va trebui să fie explicat, atunci am mers fără să ne înțelegem încă din ziua cînd ne-am cunoscut, Eu plec mîine, a spus Pedro Orce. Nu pleci, a spus Maria Guavaira, și dacă pleci, cel mai sigur e că ne vom despărți cu toții, pentru că ei nu vor fi în stare să rămînă cu noi și nici noi cu ei, și asta nu pentru că ne iubim, ci pentru că nu vom fi în stare să înțelegem. JosC Anaipo a privit-o pe Joana Carda, a întins deodată mîinile spre foc ca și cum i s-ar fi răcit deodată și a spus, Eu rămîn. Maria Guavaira a întrebat, Și tu, vrei să pleci sau rămii. Joaquim Sassa nu a răspuns imediat, a mîngîiat ciinele, care se apropiase, apoi, cu vîrfurile dege-telor, i-a pipăit zgarda de lînă albastră, a făcut la

278

fel cu brățara pe care o purta la braț, în cele din urmă a spus, Voi rămîne, dar cu o condiție. Nu a fost nevoie să spună care anume, acum vorbea Pedro Orce, Sînt un om bătrîn, sau aproape bătrîn, sînt la vîrsta aceea cînd nu se știe bine, dar mai degrabă bătrîn decît tînăr, După cît se vede, nu e chiar așa, a zîmbit Jose Anaiço, și zîmbetul era melancolic, Există unele lucruri care se întîmplă în viață, și uneori sînt în așa fel încît nu se pot repeta, se părea că voia să continue, dar și-a dat seama că spusese deja totul, și-a plecat apoi capul și s-a îndepărtat de acolo pentru a putea plînge, Dacă a fost mult, sau puțin, nu s-a putut ști, ca să plîngă trebuia să fie singur. În noaptea aceea au dormit din nou cu toții în car, însă rănile încă sîngerău, au rămas împreună cele două femei, tot împreună bărbații trădați, iar Pedro Orce, de obosit ce era, a adormit buștean toată noaptea, voia să se mortifice prin insomnie, dar natura a fost mai puternică. S-au trezit devreme, o dată cu păsările, mai întii, cînd de-abia mijeau zorii, a ieșit Pedro Orce, prin fața galerei, apoi Joaquim Sassa și Jose Anaigo prin spate, și, în sfîrșit, femeile, ca și cum ar fi venit cu toții din lumi diferite și aici ar fi trebuit să se întîlnească pentru întiiia dată. La început de-abia s-au privit, doar pe furiș, s-ar fi spus că imaginea unui chip complet era insuportabilă, excesivă pentru slabele forțe cu care ieșiseră din criza acestor zile. După cafeaua de dimineață au început să se audă cîteva cuvinte risipite, o recomandare, o cerere, un ordin formulat cu grijă, însă prima problemă delicată acum avea să se ivească, cum să se strîngă drumeții în car, avînd în vedere complicatale variante de organizare a grupurilor, după cum am avut mai devreme ocazia să explicăm. Că Pedro Orce avea să fie pe capră, asta era fără doar și poate, dar bărbații și femeile în fierbințeala conflictului nu puteau fi în continuare separați, observați ce situație neplă-cută și echivocă, să meargă Joaquim Sassa și Jose

279

Anaiþo în faþa cu Pedro Orce, ce ar fi putut sã discute, sau, stînjenealã þi mai mare, sã meargã pe caprã Joana Carda þi Maria Guavaira, ce mai discuþie þi între ele cu vizitiul, ce evocãri, þi înltre timp, sub coviltir, ce mai muþcãri de unghii ar fi, cei doi soþi întrebîndu-se unul pe celãlalt, Oare ce þi-or spune. Sînt situaþii care provoacã rîsul atunci cînd le privim din afarã, dar imediat îþi pierd chefu de rîs dacã-þi închipui transa neliniþtitã în care se aflã cu toþii. Din fericire, totul are leac, doar moartea încã nu. Pedro Orce era aþezat pe locul sãu, cu hãþurile în mîini, aþteptînd decizia celorlaþi, cînd Jose Anaiþo a spus, aþa, ca þi cum s-ar fi adresat spiritelor nevã-zute ale vãzduhului, S-o ia carul înainte, eu þi Joana mergem pejos un pic, Þi noi, a spus Joaquim Sassa. Pedro Orce a scuturat hãþurile, caii au tras o datã, apoi mai convingãtor, dar nici dacã ar fi dorit n-ar fi putut merge de data asta în grabã, þoseaua e toatã un urcuþ, între munþi care cresc treptat spre stînga. Sîntem în contraforturile Pirineilor, se gîndeþte Pedro Orce, totuþi e atît de mare seninãtatea acestor înãlþimi, cã nici nu pare sã fi fost aici locul drama-ticelor rupturi relatate. Mult mai în spate vin douã cupluri, nu împreunã, de bunã seamã ceea ce au de discutat e între bãrbat þi femeie, fãrã martori. Regiunea muntoasã nu e bunã pentru negoþ, iar aceasta cu atît mai puþin. La popularea redusã, care în general afecteazã orografiile ondulate, se adaugã, în acest caz, spaima oamenilor care încã nu s-au obiþnuit cu ideea cã Pirineilor din partea asta le lipseþte complementul þi sprijinul pãrþii de dincolo. Satele sînt aproape pustii, unele pãrþite de tot, e lugubrã impresia pe care o face zgomotul roþilor lui Doi Cai pe strãzile pietruite, printre uþi þi ferestre care nu se deschid, Mai degrabã aþ vrea sã mã vãd în Sierra Nevada, se gîndeþte Pedro Orce, þi aceste vorbe magice þi fascinante i-au umplut pieptul de dor, sau afioranza, ca sã folosim limbajul castilian. Dacã dintr-o asemenea dezolare s-ar putea

280

trage vreun folos, ar fi acela cã drumeþii dorm, dupã atîtea noþþi lipsite de confort þi cu o anumitã promiscuitate, nu ne referim la o anume recentã manifestare a lor, despre care pãrerile sînt împãrþite þi pe care tocmai au discutat-o principalii interesaþi, folosul ar fi cã pot dormi în aceste case pãrþite de locatarii lor, bunurile þi valorile au fost luate în exod, dar paturile, în general, au rãmas. Cît de departe sîntem de ziua în care Maria Guavaira a respins energic sugestia de a dormi într-o casã strãinã, sã sperãm cã aceastã complacere facilã de acum nu este un indiciu al decãderii morale, ci simplul efect al elecþiilor date de experienþa durã.

Pedro Orce va rãmîne singur într-una din case, la alegere, în tovãrãþia cînelui, dacã-i va veni chefu pentru vreo plimbare nocturnã e liber sã iasã þi sã se întoarcã atunci cînd vrea, þi de data asta nu vor dormi despãrþiþi ceilalþi bãrbaþi de femeile lor, se vor culca în sfirþit împreunã Joaquim Sassa þi Maria Guavaira, Jose Anaiþo þi Joana Carda, poate cã þi-au spus tot ce era de spus, poate cã în cursul noþþii vor continua sã converseze, totuþi, dacã firea omeneascã va fi în continuare ceea ce este, e firesc ca din obosealã þi dezgust, din tandreþe întelegã-toare þi iubire spontanã, femeia þi bãrbaþul sã se apropie, sã schimbe un prim sãrut temãtor, apoi, binecuvîntat fie cine ne-a facut aþa, trupul se trezeþte þi cere celãlalt trup, va fi o nebunie, va fi, cicatricile încã mai palpitã, însã aura creþte, dacã la ora asta Pedro Orce umblã pe povîniþuri, va vedea strãludnd douã case din sat, s-ar putea sã simtã gelozia, s-ar putea sã i se umple din nou ochii de lacrimi, totuþi nu va þti cã în acea clipã suspinã de durere fericitã þi pasiune eliberatã amantii împãcaþi. Mîine va fi într-adevãr o altã zi, nu va mai fi important sã se hotãrascã cine va merge înãuntrul carului sau pe caprã, toate combi-naþiile sînt posibile þi nici una dubioasã.

Caii sînt obosiþi, pantele nu se mai sfirþesc þi toate sînt de urcat, Jose Anaiþo þi Joaquim Sassa

281

s-au dus sã vorbeascã cu Pedro Orce, cu mult tact þi grijã, ca sã nu se confunde unele pricini cu altele, voiau sã-l întrebe dacã socotea suficient ceea ce vãzuse din Pirinei, sau dacã voia sã continue mai sus, spi-R înãlþimi superioare, þi Pedro Orce le-a rãspuns cã nu atît înãlþimile îl atrãgeau, cît capãtul pãmîntului, cu toate cã nu ignora cã de la capãtul pãmîntului ae vede mereu aceeaþi mare, De aceea nu ne-am dus spre Donostia, la CB hun sã vezi plaja tãiatã, sã fii în virfurile nisipurilor cu apã de o parte þi de cealaltã, Dar ca sã vedem marea de la aþa înãlþime nu þtiu dacã rezistã caii, a spus Jose Anaiþo, Nu va fi nevoie sã urcãm la douã mii sau trei mii de metri, presupunînd cã

există drumuri pe culmi, dar zău că mi-ar plăcea să tot urcăm, pînă vedem. Au desfăcut harta, Joaquim Sassa a spus, Cam pe-aici trebuie să fim, degetul a făcut drumul spre Navascues și Burgui, apoi s-a mișcat către graniță, Nu par să fie înălțimi prea mari de partea asta, drumul merge de-a lungul unui rîu, Esca, apoi îl lasă penferu a continua să urce, aici trebuie să se complice treaba, de partea cealaltă e o culme de peste o mie șapte sute de metri, Nu e, era, a spus Jose Anaipo, Așa e, era, a fost de acord Joaquim Sassa, trebuie să-i cer Mariei o foarfecă să tai harta la graniță, Am putea încerca drumul ăsta, dacă se dovedește prea anevoios pentru cai, ne întoarcem, a spus Pedro Orce.

Le-au trebuit două zile ca să ajungă acolo unde doreau. Noaptea auzeau lupii urlînd pe dealuri și le-a fost frică. Fiind oameni din ținuturile de jos, au înțeles pînă la urmă primejdia în care se găseau, dacă fiarele ar veni în preajma taberei ar începe să omoare caii, apoi ar fi rîndul oamenilor, lipsiți pînă și de o armă de foc cu care să se poată măcar apăra. Pedro Orce spuse, Din cauza mea riscăm atîta, hai să ne întoarcem, dar Maria Guavaira răspunse, Mergem înainte, avem cîinele care ne apără, Un cîine nu poate face față unei haite, a intervenit

282

Joaquim Sassa, Asta poate, și oricît de extraordinar i-ar părea cazul cuiva care știe despre aceste lucruri mult mai multe decît naratorul, Maria Guavaira avea dreptate, căci într-o noapte au venit lupii mai aproape, caii, îngroziți, au început să necheze, de spaimă, și să smucească de frînghiile care îi țineau legați, bărbații și femeile căutau pe unde puteau să se adăpostească de asalt, doar Maria Guavaira mai spunea încă, deși tremurătoare, N-au să vină, și repeta, N-au să vină, rugul ardea înalt, căci îl mentineau așa în noaptea fără somn, și lupii nu s-au apropiat mai mult, cîinele părea să crească în cercul de lumină, prin efectul umbrelor schimbătoare era ca și cum i s-ar fi înmulțit capetele, limbile și dinții, toate iluzii optice, iar capul i se îngroșa, se umfla nemăsurat, lupii continuau să urle, da, însă din frica lor de lupi.

Drumul era tăiat, chiar tăiat, în sensul literal al cuvîntului. La stînga și la dreapta, munții și văile se întrerupeau neașteptat, într-o linie netedă, ca o tăietură de brici sau ca o boltă cerească. Drumetii lăsaseră carul în spate, păzit de cîine, și înaintau cu teamă și prudență. La vreo sută de metri de tăietură era un post vamal. Două mașini de scris se mai aflau încă acolo, una din ele cu o foaie de hîrtie băgată pe rulou, un formular de Duana, cu cîteva cuvinte scrise pe ea. Vîntul rece pătrundea printr-o fereastră deschisă și răvășea hîrțile căzute pe jos. Erau și pene de pasăre. E capătul pămîntului, a spus Joana Carda, Atunci hai să vedem cum arată, a spus Pedro Orce. Au ieșit. Mergeau cu grijă, însă drumul era neted și continuu, cu mici denivelări de la circulația de odinioară. La zece metri de tăietură, Joaquim Sassa spuse, E mai bine să nu ne apropiem pe jos, din cauza amețelilor, eu merg în patru labe. S-au aplecat și au înaintat, mai întii sprijinindu-se în mîini și în genunchi, apoi tîrîndu-se, își simțeau inimile zvîcnind de spaimă și de nerăbdare, trupul li se acoperea de sudoare în ciuda frigului pătrunzător,

283

în sinea lor se îndoiau că vor fi în stare să se încumete pînă la marginea abisului, însă nici unul din ei nu voia să dea dovadă de slăbiciune și într-un soi de vis s-au pomenit privind marea, de la aproape o mie opt sute de metri altitudine, panta tăiată abrupt pe verticală, și marea scînteind, valurile minuscule în larg și spuma albă, o linie de spumă, de la valurile oceanice care se spărgeau de munte și păreau că vor să-l doboare. Pedro Orce strigă, exaltat, într-o durere triumfătoare, E capătul pămîntului, repeta cuvintele Joanei Carda, le repetau cu toții, Dumnezeu mare, există fericire, a spus vocea necunoscută, și poate că nu e mai mult decît atît, mare, lumină, și năucire.

Lumea e plină de coincidențe, și dacă un anumit lucru nu coincide cu altul care îi este apropiat să nu negăm de aceea coincidențele, asta înseamnă doar că lucrul care coincide nu se vede. Exact în clipa în care drumetii se aplecau înspre mare, peninsula s-a oprit. Nimeni dintre ei nu și-a dat seama de ceea ce se întîmplase, n-a fost nici un semn, nici o zgîltire de frînare bruscă, nici un semn brusc de instabilitate a echilibrului, nici o impresie de rigidi-tate. Doar două zile mai tîrziu, după ce au coborît de pe înălțimile magnifice, ajungînd în prima așezare locuită, au fost informați de vestea de necrezut. Însă Pedro Orce a spus, Dacă afirmă că s-a oprit, o fi adevărat, dar că

pământul continuă să tremure, acest adevăr pot eu să-ljur, prin mine și acest ciine.
Mîna lui Pedro Orce se odihnea pe spinarea ciinelui Constant.
Ziarele din toată lumea au publicat, cîteva pe toată lățimea primei pagini, istorice,
fotografia care arăta peninsula, dacă n-ar trebui odată pentru totdeauna să începem s-o
numim insulă, liniștită acolo, în mijlocul oceanului, menținîndu-și, cu milimetrică
aparență, poziția față de punctele cardinale prin care se' guvernează și se orientează
orbita pămîntească,
284

cu Porto la fel de nordic față de Lisabona cum a fost întotdeauna, Granada la fel de
sudică față de Madrid de cînd s-a născut Madridul, iar restul după același binecunoscut
calapod. Forța imaginativă a ziariștilor s-a revărsat aproape exclusiv în montajul stento-
rian al titlurilor, fiindcă secretele dislocării geologice, mai bine spus, enigma tectonică,
rămîneau în conti-nuare nedezvăluite, la fel de indescifrabile astăzi ca și în ziua cea
dintii. Din fericire, presiunea opiniei publice, la care se făcuse apel, scăzuse, norodul
încetase să mai pună întrebări, îi era de ajuns stimu-lentul sugestiilor directe și
indirecte suscitade de formidabilele paragoane, S-a născut noua Atlantidă, Pe tabla de
șah mondială s-a mutat o piesă, o liniuță de unire între America și Europa, între
Europa și America un măr al discordiei, Un cîmp de bătălie pentru viitor, dar titlul care
a provocat cea mai mare vilvă a fost tipărit de un ziar portughez, era așa, E nevoie de
un nou tratat la Tordesillas, este într-adevăr simplitatea geniului, autorul ideii s-a uitat
pe hartă și a observat că, o milă mai în sus sau mai în jos, peninsula ar fi așezată pe
ceea ce fusese linia care, în acele vremuri glorioase, împărțise lumea în două părți, una
ție, una mie.

În articolul editorial nesemnat se propunea adoptarea de către cele două țări
peninsulare a unei strategii comune și complementare, care să le transforme în
indicatorul balanței politicii mondiale, cu Portugalia întoarsă către apus, către Statele
Unite, și Spania sucită spre răsărit, către Europa. Un ziar spaniol, doar ca să nu
rămînă mai prejos în originalitate, a susținut o teză administrativă care făcea din
Madrid centrul politic al acestei întregi mașinării, sub pretextul că se află capitala
spaniolă, ca să spunem așa, în centrul geometric al peninsulei, ceea ce, de altfel, nici
nu-i adevărat, e de ajuns să verifice, dar unii oameni nu se uită la mijloace ca să-și
atingă scopurile. Corul de proteste nu s-a limitat la Portugalia, chiar și regiunile
autonome spaniole

285

s-au ridicat împotriva propunerii, considerată ca o nouă manifestare a centralismului
castilian. Din partea portugheză a venit ceea ce era de așteptat, o bruscă reinsuflețirc a
studiilor ocultiste și ezoterice, care nu au ajuns prea departe numai pentru că situația
s-a modificat radical, însă chiar și așa a fost îndeajuns ca să se epuizeze toate edițiile
din Istoria Viitorului a părintelui Antonio Vieira¹ și din Profe-țiile lui Bandarra², pe
lîngă Mesajul lui Fernando Pessoa, dar asta era de la sine înțeles.

Dintr-un punct de vedere al politicii practice, problema care se discuta în cancelariile
europene și americane era cea a zonelor de influență, adică dacă, în ciuda depărtării,
peninsula, sau insula, ar trebui să-și mai păstreze legăturile naturale cu Europa, sau
dacă, netăindu-le complet, ar trebui să se orienteze, de preferință, către intențiile și
destinul mării națiuni nord-americane. Deși nu nădăjduia că ar putea influența decisiv
în această chestiune, Uniunea Sovietică le tot aducea aminte că nimic nu putea fi
hotărît fără participarea sa la discuții, și între timp și-a întărit escadronul care încă de
la început însoțise călătoria hoinară, la vederea, bineînțeles, a escadroanelor celorlalte
puteri, cea nord-americană, cea britanică, cea franceză.

Cam în atmosfera acestor negocieri Statele Unite au înștiințat Portugalia, într-o
audiență urgentă cerută de ambasadorul Charles Dickens la preșe-dintele Republicii, că
nu mai avea nici un sens rămî-nerea unui guvem de salvare națională, de vreme

1. Antonio Vieira (1608-1697), călugăr iezuit, mare perso-nalitate politică și hterara a
timpului, orator strălucit, autor al mai multor cărți profetice.

2. Unul din creatorii legendei potrivit căreia regele Dom Sebastião nu ar fi murit la
Alcacer Quibir și va reveni pentru a recuceri independența Portugaliei. Legenda a creat
un adevărat curent literar în Portugalia, denumit • sebastianism.

286

ce încetaseră motivele care, în mod foarte discutabil, domnule președinte, dacă-mi permiteți o părere, duseseră la constituirea sa. Despre această sirguință nepolitică s-a aflat pe căi lăturalnice, nu pentru că serviciile competente ale Președinției ar fi dat vreun comunicat publicității, sau din declarațiile făcute de către ambasador la ieșirea din Belem¹, de fapt s-a mărginit să declare că avusese cu domnul președinte o întrevvedere foarte sinceră și constructivă. Însă a fost destul pentru ca partidele care inevitabil tre-buiau să iasă din guvern, avînd loc o remaniere a acestuia, sau alegeri generale, să vină la estacadă împotriva amestecului intolerabil consubstanțializat în intervenția imperativă a ambasadorului. Problemele interne ale portughezilor, se spunea, cad în sarcina portughezilor să fie rezolvate și adăugau, cu o ironie nemiloasă, Faptul că domnul ambasador a scris David Copperfield nu-l împuternicește să vină să dea ordine în patria lui Camoës și a Lusiadei. Aici ne aflăm, cînd peninsula, fără să dea de veste, s-a mișcat iarăși,

Pedro Orce avusese dreptate, acolo, la poalele Pirineilor, cînd spunea, S-o fi oprit, nimic de zis, dar continuă să tremure, și pentru a nu fi unicul care o afirma a pus mîna pe spinarea ciinelui Constant, tremura și animalul, așa cum pe loc au putut constata cei doi bărbați și cele două femei, repetînd experiența pe care în aridele meleguri dintre Orce și Venta Micena, sub măslinul cordovic, singurul, o făcuseră Joaquim Sassa și Jose Anaigo. Dar acum, și spaima a fost generală și mondială, mișcarea nu era înspre apus, nici înspre răsărit, înspre sud sau înspre nord. Peninsula se rotea în jurul ei înseși, într-un sens diabolic, adică invers acelor de ceasornic, ceea ce, odată divulgat, a provocat imediat amețeli

1. Celebru palat lisabonez, sediu al președintelui Republicii.

287

populației portugheze și spaniole, cu toate că viteza de rotație era oricum, numai vertiginoasă nu. În fața fenomenului definitiv insolit, care punea în cauză, acum în mod absolut, toate legile fizice, mai cu seamă pe cele mecanice, prin care pămîntul se guvernase, s-au întrerupt negocierile politice, înțelegerile de cabinet și de coridor, manevrele diplomatice în carne vie sau cu picătura de apă. Să fim de acord, de altfel, că n-ar fi ușor să-ți păstrezi seninătatea, sîngele rece, atunci cînd se știe, de pildă, că masa consiliului de miniștri, cu clădirea, și strada, și orașul, și țara, și peninsula întregă, erau ca un carusel care se rotea lent, ca în vis. Persoanele mai sensibile jurau că simțeau dislocarea circulară, cu toate că recunosteau că nu-si dădeau seama de cea a pămîntului în spațiu, totuși, ca să demonstreze, întindeau brațele pentru a se agăța, pînă la urmă nu reușeau, cădeau chiar, și rămîneau pejos întinse pe spate, vîzînd cerul învîrtindu-se lent, în timpul nopții stelele și luna, și soarele de asemenea, în timpul zilei, cu geamuri afumate, în opinia anumitor medici era vorba doar de manifestări isterice.

Desigur că nu au lipsit scepticii mai radicali, cum se putea așa ceva, ca peninsula să se învîrtească în jurul ei înseși, absolut imposibil, că alunecă, hai, treacă-meargă, se acceptă, știm ce sînt alunecările de teren, ceea ce se întîmplă unui taluz de prea multă ploaie i se poate întîmpla și unei peninsule, chiar fără urmă de ploaie, însă rotația de care se face atîta caz ar însemna că peninsula s-ar răsuci în jurul propriului său ax, și, pe lîngă faptul că asta este obiectiv imposibil, dacă nu cumva și subiectiv, rezultatul ar fi că s-ar sparge nucleul central mai devreme sau mai tîrziu, și atunci, da, am rămîne în derivă fără parîme, în voia loviturilor sortii. Uitau aceștia că rotația putea să se facă pur și simplu așa cum o placă se poate roti peste altă placă, acest sistem lamelar, observati, compus, după cum i-o arată numele, din lamele suprapuse, dacă adeziunea

288

între două plăci ar slăbi, una ar putea prea bine să se învîrtească peste cealaltă, menținînd, desigur teoretic, un anumit grad de legătură între ele care să împiedice deslipirea totală, Tocmai asta se întîmplă, afirmau susținătorii acestei ipoteze. Și pentru a o putea confirma, au trimis din nou scufundători pe fundul mării, atît de adînc pe cît au putut în acea regiune abisală a oceanului, și s-au dus și Arhimede, Cyana și o mașinăriejaponeză cu o denumire dificilă, rezultatul tuturor acestor eforturi a fost repetarea de către cercetătorul italian a frazei celebre, a ieșit din apă, a deschis chepengul și a spus la microfoanele televiziunilor din lumea întregă, Nu se poate învîrți și totuși se învîrtește. Nu exista nici un ax central răsucit ca o frighie, nu erau plăci, dar peninsula se rotea maiestuoasă în mijlocul Atlanticului, și pe măsură ce se rotea

devenea din ce în ce mai greu de recunoscut privirilor noastre. Oare chiar aici am trăit, se întreba, cu coasta portugheză înclinată toată către sud-vest, ceea ce fusese fostul extrem orient al Pirineilor arătînd[^] spre Irlanda. Devenise o parte obligatorie a zborurilor comerciale transatlantice să observe peninsula, deși, ca să spunem drept, cîștigul nu era prea mare, pentru că lipsea indispensabila referință fixă la care ar putea fi raportată mișcarea. într-adevăr, nimic nu putea înlocui imaginea culeasă și transmisă prin satelit, fbtografia de la mare altitudine, atunci, da, aveai o idee precisă despre magnitudinea fenomenului.

A durat o lună de zile această mișcare. Văzut din peninsulă, universul se transforma încetul cu încetul. în fiecare zi soarele răsărea într-un punct diferit al orizontului, la fel și luna, iar stelele trebuiau căutate pe cer, nu era de ajuns mișcarea lor proprie, de translatie în jurul centrului sistemului Căii Lactee, acum mai era și această nouă mișcare care făcea din spațiu un delir de științieri instabile, ca și cum universul se reorganiza dintr-un capăt în celălalt, poate pentru că se observase că primul nu dăduse rezultat. A venit o zi în care soarele a asfințit în același loc unde răsărise în timpurile normale, și nu ajuta cu nimic să spunem că nu era adevărat, că era vorba de o simplă aparență, că soarele își urma traiectoria obișnuită și nici nu putea face altfel, oamenii simpli argumentau, scuzați-mă, domnule, înainte soarele îmi intra dis-de-dimineață prin fereastra din față și acum îmi intră-n casă prin partea din spate, fiți amabil și explicați-mi asta în așa fel ca să pricep și eu. De explicat, explica învățatul, arăta fbtografii, făcea desene, desfăcea o hartă a cerului, totuși învățacelul nu se arăta mișcat și cursul se termina cu rugămîntea lui ca domnul doctor să fie amabil și să ia măsuri pentru ca soarele, la răsărit, să-i lumineze din nou partea din față a clădirii. În disperare de cauză și de știință spunea profesorul, Lasă, dacă peninsula face un tur complet, vei vedea soarele ca mai înainte, însă elevul, neîncre-zător, a răspuns, Așadar, domnule profesor, credeți că toate astea se întîmplă ca să rămînă la fel. Și într-adevăr nu au rămas.

Ar fi trebuit să vină iarna, însă iarna, care păruse să bată la ușă, se retrăsese, nu poate fi găsit alt cuvînt. Nu era iarnă, toamnă nu era, primăvară nici atît, nici vară nu putea fi, era un anotimp suspendat, fără dată, ca și cum am fi fost la începutul lumii și n-ar fi fost încă hotărîte anotimpurile și vremea pentru ele. Doi Cai umbla alene, de-a lungul poalelor inferioare ale munților, acum drumeții zăboveau mai mult oriunde ajungeau, se minunau mai ales de spectacolul soarelui, care încetase să se mai ivească deasupra Pirineilor pentru a apărea din mare, aruncîndu-și primele raze în ramificațiile muntoase foarte înalte pînă la culmile înzăpezite. Aici, într-unul din aceste sate, Maria Guavaira și Joana Carda și-au dat seama că erau însărcinate. Amîndouă. Cazul nu avea nimic înspăimîntător, se poate chiar spune că bine au făcut aceste femei de-a lungul atîtor luni și săptămîni, dăruindu-se bărbaților lor

290

cu sinceritate sănătoasă, fără cea mai inică precauție, atît a bărbaților cît și a femeilor. Și nici simulta-neitatea faptelor n-ar trebui să surprindă pe nimeni, a fost încă una din acele coincidențe care alcătuiesc viața organizată a lumii, bine că unele pot fi clar identificate, din cînd în cînd, pentru ilustrare la adresa scepticilor. Insă situația este stînjenoasă, după cum sare în ochi, și stînjeneala reiese din dificultatea de a lămuri două paternități dubioase. Pentru că, dacă n-ar fi fost pasul greșit făcut de Joana Carda și Maria Guavaira, ducîndu-se, mișcate de milă, sau alt sentiment mai complex, prin crîngu-rile și păduricile acelea, în căutarea bărbatului solitar, pe care aproape că au trebuit să-l roage pentru ca el, poticnindu-se de emoție și nerăbdare, să pătrundă în ele și să-și reverse penultimele seve, dacă n-ar fi fost acest episod liric și atît de puțin erotic, n-ar fi încăput nici o îndoială că pruncul Mariei Guavaira era al lui Joaquim Sassa și pruncul Joanei Carda avea ca autor eficace pe Jose Anaipo. Dar iată că apare Pedro Orce în cale, dacă n-ar fi mai exact să spunem că în calea lui Pedro Orce s-au năpustit ispititoare, și normalitatea și-a ascuns, rușinată, chipul. Nu știu cine e tatăl, a spus Maria Guavaira, care a fost cea cu pilda, Nici eu, a spus Joana Carda, care a urmat-o pe urmă din două motive, primul, ca să nu rămînă mai prejos în eroism, al doilea, pentru a corecta greșeala cu o greșeală, făcînd ca excepția să devină regulă. Dar toată această cugetare, sau alta încă și mai subtilă, nu amăgește chestiunea acum principală că trebuie informați Jose Anai[^]o și Joaquim Sassa, cum oare vor reacționa ei cînd ferneile respective le vor spune, și cu ce expresie, Sînt însărcinată. în împrejurări

de armonie, ar rărnîne, după obicei sau după cum se spune de obicei, nebuni de fericire, și poate că sub primul șoc chipul și privirea le vor dezvălui exultarea subită care le umple sufletul, dar numaidecît chipul se va încărca, ochii devin

291

înnegurați, se anunță o scenă groaznică. A propus Joana Carda să nu se spună nimic, odată trecut timpul și cu burta mare, forța faptului săvîrșit se va însărcina să îmblînzească susceptibilitățile, onoarea ofensată, disprețul trezit iarăși, dar Maria Guavaira n-a fost de aceeași părere, i se părea nepotrivit ca purtările dintii, de curaj și generozitate din toate părțile, să aibă ca final lașitatea decolorată a prefăcătoriei, lașitate mai rea decît complacerea tacită. Ai dreptate, a recunoscut Joana Carda, mai bine e să luăm taurul de coarne, a spus-o fără să-și dea seama ce rostea, expresiile fixe au acest pericol, atunci cînd nu acordăm destulă atenție contextului.

In aceeași zi cele două femei și-au chemat bărbații deoparte, s-au dus cu ei la phmbare pe cîmp, acolo unde spațiile largi reduc la șoapte strigătele cele mai colerice sau sfișietoare, din această tristă pricină glasurile bărbaților nu ajung la cer, iar acolo, fără ocolșuri, așa cum hotărîseră de comun acord, le-au spus, Sînt însărcinată și nu știu dacă sînt cu tine sau cu Pedro Orce. Au reacționat Joaquim Sassa și Jose Anațio după cum era de așteptat, o explozie de furie, o gesticulare violentă, o durere chinuitoare, nu se puteau vedea unul pe celălalt, însă gesturile se repetau, vorbele erau la fel de amare, Nu ți-ajunge ce s-a întîmplat, colac peste pupăză mai vii acum să-mi spui că ești însărcinată și nu știi cine-i făptașul, Cum ai vrea s-o știi, însă în ziua în care se va naște copilul nu vor mai fi îndoieli, De ce, o să semene cu cineva, Păi sigur că da, dar ia închipuie-ți că seamănă doar cu tine, Dacă seamănă doar cu mine, va fi Eentru că e doar copilul meu și al nimănui altcuiva, \i mai bați șijoc de mine, Nu-mi bațjoc, e un lucru la care nu mă pricep, Și-acum, cum rezolvăm situația asta, Dac-ai putut accepta că m-am culcat o dată cu Pedro Orce, acceptă și să mai aștepți nouă luni înainte de a lua vreo hotărîre, dacă va semăna copilul cu tine e al tău, dacă va semăna cu Pedro Orce e al lui și îl vei respinge, și pe mine de asemeni, dacă

292

asa-ți va fi voia, cît despre asemănarea doar cu mine, să nu crezi în așa ceva, întotdeauna există o trăsătură pe chip care aparține altui indiciu, Și Pedro Orce, cum ne purtăm față de el, îi spui, Nu, în primele luni nu se va observa, și poate chiar mai mult, după cum ne îmbrăcăm noi, cu cămășile astea largi, cu hainele astea mari pe noi, Cred că-i mai bine să nu pomenim nimic, înărturisesc că mi-aș iesi din pepeni să-l văd pe Pedro Orce privindu-te, privindu-vă, cu ifosul unui animal de prăsilă emerit, această frază a fost a lui Jose Anaigo, care stăpînește mai bine limbajul. Joaquim Sassa s-a exprimat mai din topor, Aș turba să-l văd pe domnul Pedro Orce cu ifose de cocoș în coteț. In acest fel, în sfîrșit pacific, au acceptat bărbații faptul ofensator, ajutați de nădejdea că poate nu va fi așa în ziua în care enigma, astăzi încă fără figură, se va rezolva pe cale naturală.

Lui Pedro Orce, care n-a știut niciodată ce înseamnă să ai copii, nici nu-i trece prin minte că în pîntecele celor două femei germinează poate fecundări ale sale, foarte adevărat e că omul nu ajunge niciodată să cunoască toate urmările actelor sale, iată aici un bun exemplu, se stinge amintirea fericitelor clipe gustate, și posibilul lor efect fecundant, încă infim, dar mai însemnat pentru sine decît tot restul, dacă va ajunge la tennen și va exista confirma-rea, e invizibil pentru ochii săi, ascuns cunoașterii sale, pînă și Dumnezeu a făcut oamenii și nu îi vede. Pedro Orce, în orice caz, nu e în întregime orb, i se pare lui că armonia cuplurilor a suferit o lovitură, există în ei o anumită distanțare, n-am spune răceală, mai degrabă un soi de rezervă fără ostilitate, însă generatoare de tăieri adînci, a început călătoria asta atît de bine și acum e ca și cum s-ar fi isprăvit cuvintele sau nu s-ar încumeta să le pronunțe pe singurele care ar avea sens, S-a sfîrșit, ceea ce trăia a murit, dacă despre asta e vorba. Se prea poate să se fi reaprins focul primelor gelozii,

293

poate că lăsînd să treacă timpul, Și poate trecînd eu neobservat, de aceea Pedro Orce și-a reluat plimbă-rile îndelungi prin împrejurimi, ori de cîte ori făceau tabără, nu-ți vine să crezi că acest bărbat poate umbla atita.

într-o zi în care Pedro Orce, era cam pe vremea cînd deja lăsaseră în umbră primelele ondulări oro-grafice care de foarte departe anunțau Pirineii, într-o zi în care Pedro Orce

înaintase mult pe drumuri lăturalnice, a fost cît pe ce chiar să cedeze ispitei de a nu se mai întoarce la tabără, sînt idei care trec prin minte în orele de istov, a întîlnit așezat pe marginea șoselei un bărbat care părea să fie cam de vîrsta lui, dacă nu chiar mai bătrîn, arăta necăjit și trudit. Lîngă el se afla un măgar, cu samar și desagi, rozînd cu dinții galbeni iarba spălăcită, fîmdecă vremea, după cum s-a mai spus, nu e prielnică pentru noile înverziri, sau le face să se ivească unde și cînd nu trebuie, natura s-a rătăcit pe drum, ar spune ama-torul de metafore. Omul ronțăia o bucată de pîine uscată, fără nimic altceva, o ducea prost pesemne, hoinar fără masă și acoperiș, dar avea un aer liniști-tor, nu ușuratic, de altfel Pedro Orce nu e un om sperios din fire, așa cum de destule ori a demonstrat-o în aceste lungi cutreierări prin pustietăți, desigur că nu-l părăsește ciinele nici o clipă, adică l-a lăsat de două ori, dar în companie mai bună și din pură discreție.

I-a dat Pedro Orce binețe omului, Seară bună, și celălalt a răspuns, Seară bună, urechile amîndu-ropa au înregistrat pronunția familiară, accentul din sud, andaluz, ca să spunem totul într-un cuvînt. Dar omului cu pîinea uscată i s-a părut pricină de neîncredere să vadă prin aceste ținuturi îndepărtate de orice așezare omenească un bărbat și un ciine, cu aerul că ar fi fost sloboziți acolo dintr-o farfurie zburătoare, și, cu grijă, dar fără să se ascundă, a tras înspre sine, de pe jos, o vergea cu mîner de metal. Pedro Orce a observat gestul și neliniștea

294

celuilalt, o fi fost îngrijorat de purtarea ciinelui, cu capul plecat, nemișcat, privind, Nu-ți fă griji mata de ciine, e blînd, adică nu-i chiar blînd, dar nu atacă pe nimeni care n-are vreun gînd rău, Și de unde stie el ce gîndesc oamenii, Ei, asta-i o întrebare nimerită, ce n-aș da să-i pot răspunde, însă nici eu nici tovarășii mei de drum nu reușim să pricepem ce fel de ciine-i ăsta și de unde-a venit, Socoteam că umblai singur, sau că trăiai pe-aici pe-aproape, Umblu cu niște prieteni, avem un car, din cauza celor întîmplate în ultima vreme ne-am așternut la drum și încă nu l-am sfîrșit, Matale ești andaluz, îți cunosc eu vorba, Mă trag din Orce, care-i în provincia Granada, Eu mi-s din Zufre, care e-n pro-vincia Huelva, Bună să-ți fie inima, Bună să-ți fie și matale, îmi dai voie să mă așez lîngă mata, Așază-te unde vrei, nu-ți pot oferi decît ce am, pîine uscată, îți mulțumesc din suflet, am mîncat cu tovarășii mei, Cine-s, Sînt doi prieteni și cu femeile lor, ei doi și una din femei sînt portughezi, cealaltă femeie e galiciană, Și cum v-ați adunat, Ehe, asta-i o poveste prea lungă ca s-o pot spune acum.

Celălalt nu a insistat, a priceput că nu era cazul, și a spus, Te-oi fi gîndit de ce oare, fiind eu din provincia Huelva, m-ai găsit taman aici, în vremu-rile de azi e greu de întîlnit cineva care să se găsească acolo unde a fost dintotdeauna, Sînt de baștină din Zufre și am acolo familia, dacă o mai fi încă acolo, dar cînd au început să spună că Spania se despărțea de Franța m-am hotărît să merg să văd cu propriii mei ochi, Nu Spania, ci Peninsula Iberică, Sau asta, Și nu de Franța s-a despărțit peninsula, ci de Europa, pare același lucru, dar e deosebit, La treburile astea fine nu mă pricep, am vrut doar să merg și să văd, Și ce-ai văzut, Nimic, am ajuns la Pirinei și-am văzut doar marea, Și noi am văzut doar marea, Nici tu Franța, nici tu Europa, păi, după mine, un lucru care nu-i e ca și cum n-ar fi fost, de pomană m-am chinuit să merg atîtea și atîtea leghe căutînd

ceva ce nu exista, Ei, aici te înșeli, Cum așa, înainte să se separe peninsula de Europa, Europa era acolo, era și o graniță, firește, se -mergea dintr-o parte în cealaltă, treceau spaniolii, treceau portughezii, veneau străini, n-ai văzut nidodată turiști pe la dumneata prin ținut, Uneori, da' nu era nimic de văzut, Erau turiștii care veneau din Europa, Dar dacă atunci cînd eu trăiam în Zufre n-am văzut niciodată Europa, iar acum am plecat din Zufre și tot n-am văzut Europa, care-i diferența mă rog, Nici eu n-am fost pe lună și ea există, Dar o văd, trece acum palidă, dar o văd, Care ți-e numele, Mi se spune Roque Lozano, la dispoziția dumitale, Eu mă numesc Pedro Orce, Ai nurnele ținutului unde te-ai născut, Nu m-am născut în Orce, ci în Venta Micena, care-i aproape, Mi-aduc aminte că pe la începutul călătoriei mele am întîlnit doi portughezi care mergeau la Orce, Cine știe dacă n-or fi fost aceiași, Tare-aș vrea să știu, Vino cu mine și vei scăpa de indoială, Dacă mă inviți, vin, umblu singur de-atîta amar de vreme, Ridică-te încet, să nu creadă ciinele că vrei să-mi faci vreun rău, îți dau eu bătul. Roque Lozano și-a pus traista în spinare, a tras măgarul și au pornit-o cu toții, ciinele lîngă Pedro Orce, poate așa ar trebui să fie mereu, unde este un om să fie și un animal cu el, un papagal așezat pe

umăr, o cobră răsucită pe încheietura mîinii, un scarabeu pe rever, un scorpion umplut cu cîlți, am spune chiar un păduche în cap, dacă anoplurul n-ar aparține detestatei specii a paraziților, care nici de insecte nu sînt suportați, deși sărmanii n-au nici o vină, a fost voința divină.

La pasul hoinar în care călătoriseră au intrat în adîncul Catalunei. Negoțul a prosperat, a fost într-adevăr o idee strălucită că s-au lansat în această ramură de comerț. Se vede mai puțină lume acum pe șosele, ceea ce înseamnă că, deși peninsula își continuă mișcarea de rotație, oamenii se întorc la obiceiul și purtările normale, dacă ăsta-i numele pe

296

care trebuie să-l dăm vechilor obiceiuri și purtări. Nu se mai întilnesc așezări pustii, totuși nu poți face prinsoare că toate casele și-au primit aceiași ocupanți de la începuturi, sînt unii bărbați cu alte femei și unele femei cu alți bărbați, copiii sînt ameste-cați, întotdeauna din marile războaie și din marile migrații au rezultat asemenea efecte. În dimineața de azi, Jose Anaiço, pe neașteptate, a spus că era necesar să se hotărască asupra viitorului grupului, de vreme ce părea să nu mai existe pericol de coliziune și zguduiri. Cea mai sigură, sau măcar cea mai plauzibilă ipoteză, după părerea lui, ar fi fost să continue peninsula să se rotească fără a ieși din același loc, ceea ce n-ar aduce nici un inconvenient vieții cotidiene a oamenilor, în afară de faptul că nu le va mai fi niciodată cu puțință să știe unde erau diversele puncte cardinale, ceea ce de altfel ar avea puțină însemnătate, nu există nici o lege care să stipuleze că nu se poate trăi fără nord. Dar acum, că fuseseră văzuți Pirineii, și fusese o fericire uriașă, marea de la așa înălțime, E ca și cum ai fi în avion, spusese Maria Guavaira, și Jose Anaigo a corectat-o, ca unul cu experiență, Nu se poate compara, e de ajuns să spunem că la fereastra unui avion nu simte nimeni amețeli, iar aici, dacă nu ne-am fi agățat cu toate puterile, din propria noastră voință ne-am fi aruncat în mare. Mai devreme sau mai tîrziu, a conchis Jose Anaigo avizarea matinală, va trebui să ne decidem destinele, cu siguranță nu intenționăm să trăim pe drumuri tot restul vieții. Joaquim Sassa a fost de acord, femeile s-au abținut să-și spună părerea, bănuiesc că există un motiv ascuns în această grabă neașteptată, doar Pedro Orce, timid, le-a amintit că pămîntul continua să tremure, și că dacă asta nu era un semn că drumul lor nu se sfîrșise, atunci ar vrea să i se explice din ce pricină îl începuseră. În altă împrejurare, înțelep-ciunea argumentului, deși îndoielnic, ar fi impres-ionat spiritele, dar trebuie luat în seamă că rănile

297

sufletului sînt adînci, altnmnteri n-ar fi ale sufletului, acum orice ar spune Pedro Orce e suspectat de interes ascuns, ăsta-i gîndul care se poate citi în ochii lui Jose Anaigo atunci cînd spune, îndată după cină, fiecare va spune ce-a gîndit despre acest lucru, dacă trebuie să ne întoarcem spre casă sau să continuăm ca pînă acum, iar Joana Carda a întrebat doar, Care casă.

Iar acum vine Pedro Orce și mai aduce un bărbat cu el, de la distanța asta pare bătrîn, cu atît mai bine, în ceea ce privește problemele de coabitare avem deja prea multe. Omul trage un măgar înhă-mat cu samar și desagi, ceea ce se vede foarte des la măgarii de modă veche, dar acesta are o culoare rară de argint, dacă s-ar numi Platero și-ar onora numele, după cum Rocinante, fiind mai degrabă o mîrtoagă, și l-a binemerit pe al său. Pedro Orce se oprește pe linia nevăzută care delimitează terito-riul taberei, trebuie să îndeplinească formalitățile de prezentare și introducere a vizitatorului, ceea ce întotdeauna trebuie făcut de partea de dincoace a barbacanei, sînt reguli pe care nu e nevoie să le învățăm, le îndeplinește în noi omul istoric, într-o zi am vrut să intrăm în castel fără permisiune și ne-am făcut de rușine. Spune Pedro Orce pompos, L-am întilnit pe acest concetățean al meu și l-am adus să mănînce o farfurie de supă cu noi, e o exagerare evidentă în cuvîntul concetățean, să fie cu iertare, la această oră, în Europa, un portughez din Minho și altul din Alentejo duc dorul aceleiași patrii, cu toat'e astea cinci sute de kilometri îl despărțeau pe unul de celălalt, acum sînt șase mii care îi separă de ea.

Joaquim Sassa și Jose Anaiço nu recunosc omul, dar despre măgar nu pot spune același lucru, e ceva ușor de recunoscut și familiar în el, nid nu-i de mirare, un măgar nu se schimbă în doar cîteva luni, pe cită vreme un om, dacă-i murdar și nepieptănat, dacă și-a lăsat barbă, dacă a slăbit sau s-a îngrășat, dacă din păros a devenit chel, pînă și propria lui

nevastă va trebui să-l dezbrace ca să vadă dacă semnul particular e la locul lui, uneori prea târziu, cînd totul s-a consumat și căința nu va mai culege rodul iertării. A spus Jose Anaiço, îndeplinind regula ospitalității, Fiți binevenit, așezați-vă aici lîngă noi, și dacă doriți să deshămați măgarul, dați-i dru-mul, sînt acolo paie care să ajungă și pentru el și pentru cai. Fără desagi și samar măgarul părea mai tînăr, acum se vedea bine că era făcut din două nuanțe de argint, una închisă, alta deschisă, ambele de carate. Omul s-a dus să instaleze animalul, caii s-au uitat pieziș la noul venit și s-au îndoit că le-ar putea fi de vreun folos, avînd în vedere deficiența de construcție și dificultatea de înjugare. S-a întors omul la foc și, înainte de a-și trage dedesubt pietroiul care avea să-i servească drept scaun, s-a prezentat, Mă numesc Roque Lozano, despre rest ne recomandă tehnicile elementare ale naratiunii să lăsăm deoparte repetiția. Voia Jose Anaiço să-l întrebe dacă măgarul avea vreun nume, dacă, de pildă, se numea Platero, dar ultimele cuvinte rostite de Roque Lozano, care pînă la urmă tot sînt repetate, Am venit să văd Europa, l-au redus la tăcere, o bruscă amintire a ridicat un deget în mîntea sa și a murmurat, Îi cunosc pe acest om, încă bine că a fost la timp, ar fi fost pur și simplu jignitor să fie nevoie de un măgar ca să fie recunoscuți oamenii. Mișcări asemănătoare se petreceau și în capul lui Joaquim Sassa, care a spus, șovăind, Am impresia că ne-am cunoscut cîndva, Și eu la fel, a răspuns Roque Lozano, îmi aduceți aminte de doi portughezi pe care i-am întîlnit la începutul călătoriei, însă aceia mergeau cu mașina și nu erau însoțiți, Lumea se schimbă atîta, domnule Roque Lozano, și, în schimbările astea, se pierde și se cîștigă la fel de mult, că se prea poate să se piardă un automobil Doi Cai și să se găsească un car cu doi cai, două femei și încă un bărbat, a spus Maria Guavaira, Pe lîngă ceea ce încă nu se vede, fraza asta a fost a Joanei Carda, nici Pedro Orce, nici Roque Lozano nu știau la ce se referă ea, dar o știau Jose Anaiço și Joaquim Sassa, și nu le-a picat bine aluzia la secretele organismului uman, îndeosebi ale celui feminin. Recunoașterea se făcuse, îndoielile fuseseră risi-pite, Roque Lozano era acel drumeț întîlnit între lanțurile muntoase Morena și Aracena, cu măgarul său Platero pe drumul spre Europa, pe care pînă la urmă n-o văzuse, dar rămînea intenția, întotdeauna salvatoare. Iar acum, încotro mergeți, a întreat Joana Carda, Acu mă întorc la mine acasă, că doar pentru că tot face roată pămîntul nu s-o fi mutat din loc, Pămîntul, Nu, casa, casa e întotdeauna unde e pămîntul. Maria Guavaira a început să umple strachinile cu supă, puțin înmulțită cu apă, ca să le poată ajunge tuturor, au mîncat în tăcere, în afară de ciine, care rodea metodic un os, și de dobitoacele de atelaj și povară, care mestecau și rumegau paietele, din cînd în cînd se auzea pocnind cite un bob uscat, nu se pot plînge aceste animale de hrana zilnică proastă, avînd în vedere greutățile din prezent.

Una din aceste greutăți, dar deosebite, va încerca s-o rezolve consiliul de familie convocat pentru această noapte, nu va fi un impediment în prezența unui străin, dimpotrivă, s-a spus aici că Roque Lozano se întoarce acasă, și noi, ce vom face noi, să umblăm hai-hui ca țigarii, cumpărînd și vînzînd haine de gata, sau ne întorcem acasă, la serviciu, la regula-ritatea vietii, căci chiar dacă peninsula nu se va mai opri niciodată, toată lumea se va obișnui pînă la urmă, după cum omenirea s-a obișnuit să trăiască pe un pămînt care e mereu în mișcare, noi nici nu sîntem în stare să ne închipuim cît o fi costat pentru echilibrul fiecăruia să-și ducă viața într-un titirez zbîrniitor care se învîrtește în jurul unui acvariu ca un pește-soare înăuntru, lertați-mă că trebuie să vă corectez, a spus vocea necunoscută, dar nu există pește-soare, există pește-lună, pește-soare ba, Știți

300

ce, eu nu am chefsă mă iau la hartă cu dumneavoastră, dar dacă nu există, lipsește, Din păcate nu poti avea totul, a rezumat Jose Anaiço, confortul și libertatea sînt incompatibile, viața asta hoinară are farmecele ei, dar patru pereți solizi, cu un acoperiș deasupra, apără mai bine decît un coviltir supus zdruncină-turilor și găurit. A spus Joaquim Sassa, Mai întii îl ducem pe Pedro Orce acasă, și pe urmă, a suspendat fraza, nu știa cum s-o completeze, atunci Maria Guavaira a intervenit, a spus limpede ceea ce era necesar să fie spus, Foarte bine, îl lăsăm pe Pedro Orce la farmacie, apoi mergem în Portugalia, va rămîne Jose Anaiço la școala lui, într-un ținut care nici nu știu cum se

numește, continuăm către ceea ce se numea nord, Joana Carda va trebui să aleagă dacă vrea să rămână în Ereira, cu verișorii, sau să se întoarcă în brațele soțului din Coimbra, odată rezolvată treaba asta luăm direcția spre Porto și-l lăsăm pe Joaquim Sassa la ușa biroului, i s-or fi întors patronii din Penafiel, și, în sfârșit, eu singură mă voi întoarce la mine acasă, unde se află un bărbat în așteptare ca să se poată însura cu mine, va spune că a rămas de pază la bunurile mele cît timp am fost eu plecată, Acum mărită-te cu mine, doamnă, și eu cu un tăciune voi arde acest car, ca și cum aș arde un vis, apoi poate voi izbuti să împing spre mare barca de piatră și să mă imbarc pe ea. Un discurs așa, continuu, taie respirația celui care vorbește și nu-l lasă să respire pe cel care ascultă. Timp de un minut au rămas cu toții tăcuți, în cele din urmă Jose Anai: o le-a amintit, Pe o plută de piatră mergem de mult, E prea mare ca să ne simțim marinari, a răspuns Maria Guavaira, și Joaquim Sassa a comentat, zîmbind, Bine zis, și nici nu ne-a făcut astronauti faptul că umblăm prin spațiu deasupra lumii. Altă tăcere, acum era rîndul lui Pedro Orce să vorbească, Să facem fiecare lucru la rîndul său, Roque Lozano ni se poate alătura, mergem să-l

301

ducem la familie, care trebuie să fie în Zufre așteptîndu-l, și pe urmă ne vom hotărî propria noastră viață, Dar în car nu mai încap altcineva să doarmă, a spus Jose Anai, Nu vă faceți griji din pricina asta, dacă alta nu mai aveți în legătură cu venirea mea, sînt obișnuit să stau în aer liber, e de ajuns să nu plouă, iar acum cu carul, dormind sub el, e ca și cum aș avea în fiRcare noapte un acoperiș, mă cam săturasem de singurătate, drept să vă spun, a mărturisit Roque Lozano.

În ziua următoare și-au reluat călătoria. Pig și Al nu pot decît să pizmuiască soarta măgarilor, ăsta vine tropăind în spatele carului, prins ușor de el și despovărat de sarcină, liber cum a venit pe lume, cu strălucirea sa de argint curat, stăpînul lui, pe capră, vorbește de-ale vieții cu Pedro Orce, cuplurile stau la taifas sub coviltir, ciinele merge înainte, patrulînd. Dintr-o clipă în alta, aproape prin miracol, a revenit armonia în sînul expediției. Ieri, după ultima deliberare, au trasat un itinerariu, nimic prea riguros, atît cît să nu înainteze orbește, mai întii coborînd prin Tarragona, trecînd prin coastă pînă la Valencia, intrînd în interior prin Albacete, pînă la Cordoba, coborînd în Sevilla, și, în sfârșit, la mai puțîn de optzeci de kilometri, Zufre, acolo vom spune, lată că vine Roque Lozano, teafăr și sănătos întors din marea sa aventură, sărac s-a dus, sărac s-a întors, n-a descoperit Europa, nici Eldorado, nu toti care l-au căutat l-au găsit, dar vina nu-i întotdeauna a celui cara caută, de cîte ori nu e nici o urmă de bogăție acolo unde, din maliție sau ignoranță, ni se spusese că era, apoi vom rămîne deoparte să vedem cum e primit, iubite bunic, iubite tată, iubite soț, ce păcat că te-ai întors, credean că te-ai prăpădit în vreo pustietate, mîncat de lupi, nu chiar tot ce se gîndește acolo poate fi spus cu glas tare.

Atunci, în Zufre, se va reuni iarăși consiliul de familie, acum încotro mergem, și de noi ce vor spune

302

cînd vom ajunge, unde, pentru ce, pentru cine, Ce rost mai are să pui întrebări, dacă tot știi dinainte răspunsul, într-un timp atît de scurt de două ori a vorbit vocea necunoscută.

Cînd, tot învîrtindu-se și rotindu-se, dinspre răsărit înspre apus, s-a completat perfect jumătate de tură, peninsula a început să cadă. Chiar în acea clipă, și în sens absolut riguros, dacă pot metaforele, ca transportatoare ale sensului literal, să fie riguroase, Portugalia și Spania au fost două țări cu picioarele în aer. Să lăsăm la o parte, în seama spaniolilor, care au disprețuit dintotdeauna ajutoarele noastre, sarcina și răspunderea de a evoca, pe cît pot și reușesc mai bine, avatarurile configuraționale ale spațiului fizic în care trăiesc, și să spunem noi aici, cu modesta simplitate care a caracterizat popoarele elementare, că Algarve, tărîm în sudul hărții încă din negura vremurilor, a fost, în acel minut supranatural, regiunea cea mai nordică a Portugaliei. Incredibil, dar adevărat, așa cum pînă astăzi propovăduiește un Părinte al Bisericii, nu pentru că ar fi viu, Părmții Bisericii au murit cu toții, ci pentru că la tot pasul oamenii aderă la lectia lui și cu indiferență se servesc de ea, atît pentru interesele divine cît și pentru conveniențele umane. Dacă sorții ar fi dorit ca peninsula să se imobilizeze pentru totdeauna în acea poziție, consecințele faptului, sociale și politice, culturale și economice, fără a uita mutația psihologică la care nu prea dăm de fiecare dată atenția cuvenită, urmă-rile,

după cum spuneam, în multiplicitatea și efectele lor, ar fi fost drastice, radicale, într-un singur cuvânt, cosmice. Să ajungă faptul că amintim, de pildă, că celebrul oraș Porto s-ar vedea deposedat, fără vreo posibilitate de resurse logice și topografice, de titlul său cel mai iubit de capitală a nordului, iar dacă referința, în ochii vreunor cosmopoliți, va păcătui prin provincialism și viziune îngustă, să-și închipuie

303

atunci dumnealor ce ar însemna să se trezească dintr-o dată Milano în sudul Italiei, în Calabria, și calabrezii prosperând în comerțul și industria nordului, transformări nu cu totul imposibile, dacă am lua în considerare ce s-a întâmplat în Peninsula Iberică. A fost, însă, după cum am spus, doar un minut. Cădea peninsula, dar rotația nu s-a întrerupt. Totuși, înainte de a merge mai departe, ar fi bine să expli-căm ce sens trebuie să atribuim, în acest context, verbului a cădea, desigur nu sensul său imediat, de prăbușire primejdioasă, ceea ce, literalmente, ne-ar spune că peninsula începuse să se scufunde- Or, dacă în decursul atîtor zile de navigare, nu rareori zbu-ciumată și cu riscul iminent de catastrofă, nu s-a produs o asemenea calamitate și nici alta de calibru asemănător, ar fi culmea ghinionului să se ispră-vească acum odiseea într-o scufundare completă. Oricît de mult ne-ar costa, ne-am resemnat că Ulise nu va ajunge pe plajă la timp ca s-o întilnească pe dulcea Nausica, dar măcar să fie permis ca ostenitul matelot să eșueze pe insula Feacilor, și neputînd fi aceasta, oricare alta, e de ajuns să-și odihnească el capul pe propriul său antebraț, dacă nu îl așteaptă un piept feminin care să i se ofere. Să ne liniștim, așadar. PeninsulaJurăm asta, nu se afundă în marea crudă, unde, dacă s-ar petrece un asemenea cataclism, ar dispărea toată, fără a lăsa la vedere nici măcar cel mai înalt vîrf al Pirineilor, atît de profunde sînt aici abisurile. Feninsula cade, da, nu există alt mod de a o spune, dar înspre sud, pentru că astfel împărțim noi planisfera, în sus și înjos, în superior și în inferior, în alb și negru, la figurat vorbind, cu toate că ar trebui să provoace o anume spaimă faptul că nu folosesc țările de sub ecuator hărți de-a-ndoaselea, care în modjustițiar să-i dea lumii imaginea complementară care lipsește. Dar luțrurile sînt ceea ce sînt, au această însușire irezisti-bilă, și pînă și un copil de școală înțelege de la bun

304

început, fără alte explicații, chiar și dicționarul de sinonime, atît de lesne disprețuit, ne-ar confirma-o, spre jos se coboară, se cade, și mare e norocul nostru că pluta asta de piatră nu se scufundă în adîncuri, gîlgînd printr-o sută de milioane de plămîni, amestecînd apele dulci ale Tejului și Guadalquivirului în unda amară a nesfirșitei mări. Nu lipsesec pe acolo, n-au lipsit niciodată, unii care să afirme că poezii, într-adevăr, nu sînt indis-pensabili, și eu întreb ce s-ar alege de noi dacă n-ar veni poezia să ne ajute să înțelegem ce puțină claritate au lucrurile pe care noi le numim clare. Pînă în momentul de față, după ce s-au scris atîtea pagini, materia narativă s-a rezumat la descrierea unei călătorii ocea-mce, cu toate că nu întru totul banală, și chiar în această clipă dramatică, în care întreaga peninsulă își reia drumul, acum înspre sud, în tirnp ce continuă să se rotească în jurul axului său imaginar, desigur că n-am ști să despărțim și să îmbunătățim enunțarea simplă a faptelor dacă n-ar veni să ne dea o mîină de ajutor inspirația aceluï poet portughez care a comparat revoluția și coborîrea peninsulei cu pruncul care în pîntecele mamei face întîia tumbă în viața lui. Comparația e magnifică, deși trebuie să cenzurăm în ea cedarea în fața ispitelor antropomorfismului, care pe toate le vede și pe toate le socotește în relația obligatorie cu omul, ca și cum, de fapt, natura n-ar avea altceva mai bun de făcut decît să se gîndească la noi. Ar fi totul mai ușor de înțeles dacă ne-am mărturisi, pur și simplu, nesfirșita teamă, teama asta care ne face să populăm lumea cu plăsmuiri asemănătoare cu ceea ce sîntem sau credem că sîntem, numai dacă nu cumva un efort atît de obsesiv nu e, diinpotrivă, o invenție a curajului, sau simpla încăpăținare a celui care își refuză să nu fie acolo unde va fi hăul, ca să nu dea sens la ceea ce nu avea sens. Probabil, golul nu poate fi umplut de noi, și ceea ce numim sens nu o fi decît un ansamblu fugar de imagini

305

care, într-o anumită clipă, au părut armonioase, oriunde inteligența în panică a început să introducă rațiune, ordine, coerență.

În majoritatea cazurilor, glasul poezilor e un glas neînțeles, ceea ce, fiind regula, are totuși excepții, după cum se vede în acest episod liric, cînd fericita metaforă a fost glosată în toate felurile și repetată de toate gurile, neincluzîndu-se, totuși, în acest

entuziasm popular, majoritatea celorlalți poeți, fapt care nu trebuie să ne surprindă, avînd în vedere că nici ei nu duc lipsă de sentimentele umane de dispreț și invidie. Una din cele mai interesante consecințe ale inspiratei comparații a fost resuscitarea, deși atenuată de schimbările pe care modernitatea le-a adus în viața familială, spiritului matricial, cuvînt derivînd din matrice, și căreia, revăzînd faptele cunoscute, avem multe motive să credem că i-au fost precursorae Joana Carda și Maria Guavaira după subtilitatea lor, innăscută, nu premeditată. Femeile, neîndoios, triumfau. Organele lor geni-tale, cu scuze pentru cruzimea anatomică, erau la urma urmelor expresia, simultan redusă și mărită, a mecanicii expulzatoare a universului, toată această mașinărie care funcționează prin extracție, acest nimic ce va fi totul, această neîntreruptă trecere de la mic la mare, de la finit la infinit. La acest punct, e bine de văzut, glosatorii și hermeneuții pierdeau teren, nici nu-i de mirare, pentru că de prea dăstule ori ne-a învățat experiența ce insuficiente sînt cuvintele pe măsură ce ne apropiem de granița cu inefabilul, vrem să spunem iubire și nu ne e îndeajuns limbajul, vrem să spunem vreau și spunem nu pot, vrem să pronunțăm cuvîntul din urnă și ne dăm seama că deja ne întoarcem la început.

Insă în acțiunea reciprocă a efectelor și a cauzelor, o altă consecință, deopotrivă fapt și factor, a venit să atenueze gravitatea discuțiilor și să-i facă pe tați, ca să spunem așa, să zîmbească și să se îmbră-țișeze. S-a întîmplat că, de la o oră la alta, dacă ne

306

permiteți exagerarea pe care aceste formule pripite o presupun întotdeauna, toate, sau aproape toate femeile fertile s-au declarat însărcinate, cu toate că nu se înregistrase nici o schimbare importantă în practicile anticoncepționale ale dînselor și ale dînșilor, ne referim, desigur, la bărbații cu care coabitau, regulat sau întîmplător. În punctul în care se găsesc lucrurile, pe oameni nu-i mai surprinde nimic. Au trecut cîteva luni de cînd peninsula s-a despărțit de Europa, am călătorit mii de kilometri pe această mare violentă deschisă, a fost cit pe ce să se izbească leviatanul de înspăimîntatele insule Azore, sau nu trebuia să se izbească, după cum s-a văzut pe urmă, dar n-o știau bărbații și femeile care au trebuit să fugă dintr-o parte în alta, s-au petrecut aceste și atîtea alte lucruri, să aștepti soarele în partea stîngă și el să-ți apară la dreapta, și luna, căreia nu-i era de ajuns inconstanța cu care umblă de cînd s-a desprins de pămînt, și pe urmă vînturile care bat din toate părțile, și norii care se năpustesc din toate zările și se învîrtesc deasupra capetelor noastre uluite, da, uluite, și pe deasupra noastră e un foc viu, ca și cum omul, la urma urmelor, n-ar trebui să apară cu încetineala istorică a anima-Utății și ar putea fi pus din nou, întreg și lucid, într-o lume nou formată, curată și de o frumusețe neprihănită. întîmplîndu-se toate acestea, spunînd cutare poet portughez că peninsula e un făt ce s-a format călătorind și acum se învîrtește în mare pentru a se naște, ca și cum s-ar afla înăuntrul unui uter acvatic, ce motive ar fi să ne mirăm că uterele umane ale femeilor sînt ocupate, poate le-a fecundat marea piatră care coboară către sud, știm și noi dacă acești copii sînt chiar ai oamenilor, poate că tatăl lor o fi uriașul taie-mare care tot împinge valurile în față, pătrunzîndu-le, apa șopotitoare, adierea și suspinul vînturilor.

Despre această graviditate colectivă au fost infor-mați drumeții prin radio, prin ziare, iar televiziunea

307

nu mai schimba subiectul, cum prindea o femeie pe stradă întindea microfonul spre ea, o asalta cu între-bări, cum a fost și cînd, și ce nume va da bebelușului, sărmana de ea, cu aparatul de filmat devorînd-o de vie, se îmbujora, se bilbiia, nu invoca însă constituția doar pentru că știa că n-ar fi luată în serios. Printre drumeții din car se observă revenirea unei anumite tensiuni, la urma urmelor, dacă toate femeile din peninsulă sînt însărcinate, cele două care se află aici nu suflă nici o vorbă despre propriile lor accidente, și e de înțeles tăcerea lor, dacă și-ar declara amîndouă graviditatea, în mod inevitabil, Pedro Orce s-ar include în listele de paternitate, și armonia atît de dureros restabilă odată n-ar mai supra-viețui unei a doua lovituri. De aceea, Joana Carda și Maria Guavaira, într-o noapte, cînd le serveau cina bărbaților, au spus, cu ton de dispreț surizător, Inchipuiți-vă, toate femeile însărcinate în Spania și Portugalia, și noi aici fără nici o nădejde. Să fie acceptat acest minut de prefăcătorie, să fie acceptat că Jose Anaigo și Joaquim Sassa își prefac propriul dispreț, al celui care vede cum e pusă la îndoială de către femeie puterea sa fecundantă, și cel mai rău e că există cîteva

probabilități ca aceste zeflemele simulate să ninierească la țintă, pentru că, dacă este adevărat că cele două femei sînt însărcinate, la fel de adevărat e că nimeni nu știe cu cine. Cu atîtea ce-uri, nu a reușit această reprezentare să mai însenineze atmosfera, o dată cu trecerea timpului se va vedea că pînă la urmă erau însărcinate Maria Guavaira și Joana Carda atunci cînd au negat că nu ar fi, ce explicații vor da atunci, adevărul ne așteaptă întotdeauna și vine și ziua în care nu-l mai putem evita. Vizibil stînjiți, au apărut primii miniștri ai celor două țări la televiziune, nu că ar fi vreun motiv de constrîngere să vorbească de explozia demo-grafică ce se va înregistra în peninsula peste nouă luni', douăsprezece sau cincisprezece milioane de

308

copii născîndu-se practic în același timp, țipînd în cor la lurnină, peninsula devenită maternitate, mamele fericite, tații surizători, în cazurile în care par siifi-ciente certitudinile. Din latura aceasta a chestiunii se prea poate să fie extrase unele avantaje politice, să scoată la bătaie cartea demagogică, să apeleze la austeritate în numele viitorului fiilor noștri, să diser-teze depre coeziunea națională, să compare această fertilitate cu sterilitatea restului lumii occidentale, dar nu se poate evita ca fiecare dintre noi să nu se complacă la gîndul că pentru a se produce această explozie demografică a avut loc cu siguranță o explozie geneziacă, de vreme ce nimeni nu crede că fecundația colectivă ar fi fost de ordin supranatural, vorbește primul ministru despre măsurile sanitare ce trebuiesc luate, despre planul de asistență obstre-tică națională, despre încadrarea și distribuirea, la timpul convenit, a brigărzilor de medici și moașe, și i se citește pe față o contradicție de sentimente, gravitatea expresiei oficiale se luptă cu pofta de rîs, în fiecă clipă pare că va spune, Portugheze, portughezi, mare va fi profitul nostru, sper că nici plăcerea nu a fost mai prejos, căci a face copii fără buna bucurie a cărnii e cea mai mare condamnare. Bărbații și femeile aud și schimbă zîmbete și priviri, toți știu ce-și amintesc în această clipă, noaptea aceea, ziua aceea, ora aceea, cînd mișcați de un impuls neașteptat s-au atins și au făcut ce trebuia făcut, sub un cer care se rotea încet, un soare nebun, o lună nebună, stelele în vârtej. La prima vedere s-ar spune că totul este iluzie și vis, însă cînd femeile vor apărea cu burta la gură, atunci se va vedea că n-am dormit.

Președintele Americii a vorbit și el lumii, a spus că în ciuda schimbării traseului peninsulei, în direcția unui loc necunoscut din sud, niciodată nu-și vor demite Statele Unite răspunderile față de civili-zație, libertate și pace, dar că popoarele peninsulare nu mai puteau conta, acum că au pătruns în zonele

309

conflictuale de influență, Nu pot conta, repet, pe ajutorul egal cu cel care le aștepta atunci cînd se părea că viitorul lor va fi indi'solubil legate de cel al națiunii americane. Acestea au fost, cu un trop mai mult sau mai pufrin, declarațiile în fața auditoriului mondial. Totuși, în particular, în taina cabinetului oval, și în timp ce zornăia un cub de gheață în whisky, președintele le-ar fi spus consilierilor săi, Dacă vor eșua în Antarctida, gata cu grijile noastre, unde oare o să ne oprim cu lumea asta hoinărind dintr-un loc în altul, nu există nici o strategie care să poată fi suportată, bunăoară bazele pe care încă le mai avem în peninsula, la ce ne mai servesc ele acum, doar dacă ar fi să vîrsăm o încărcătură de proiectile peste pinguini. Unul din consilieri a observat atunci că noul traseu, dacă ne gîndim bine, nu era chiar așa de rău, coboară între Africa și America Latină, domnule președinte. Da, traseul poate să ne aducă beneficii, dar poate să și agraveze starea de indisciplină din regiune, și pesemne din cauza acestui gînd iritant președintele a dat cu pumnul în masă de a sărit portretul zîmbitor al primei doamne. Un consilier bătrîn a tresărit înspăimîntat, a făcut ochii roată și a spus, Atenție, domnule președinte, un pumn cine știe ce consecințe poate avea. Acum nu mai e o piele jupuită de taur, ci o cremene gigantică, de forma uneia din acele unelte de silex de care se serveau oamenii preistorici, tăiată cu lovituri răbdătoare, succesive, pînă devenea un instru-ment de lucru, cu partea superioară plină și compactă, pentru a primi căușul mîinii, cea inferioară ascuțită pentru a sfîșia, săpa, tăia, însemna, desena și, de asemenea, întrucît pînă astăzi nu am învățat să fugim de ispită, pentru a răni și ucide. Peninsula și-a oprit mișcarea de rotație, coboară acum perpendi-cular, înspre sud, între Africa și America Centrală,

310

cum ar fi trebuit să spună consilierul președintelui, iar forna ei, în chip neașteptat pentru cine mai are încă în ochi și pe hartă vechea poziție, pare geamănă cu cele două continente care o flanchează, vedem Portugalia și Galicia la nord, ocupînd toată lățimea, de la apus la răsărit, apoi marea masă se strîmtează, la stînga are încă proeminența unui bombeu, Andaluzia și Valencia, la dreapta coasta cantabrică și, pe aceeași linie, meterezele Pirineilor. Virful pietrei, prora tăietoare, este capul Creus, adus din apele mediteraneene pe aceste mări semețe, atît de departe de cerul natal, el care a fost vecin cu Cerbere, orașelul acela francez de care s-a vorbit atîta la începutul acestei relatări. Coboară peninsula, dar coboară alene. Savanții, desi cu multă prudență, prevăd că mișcarea e pe cale să înceteze, încredințați de evidența universală că dacă totul, ca atare, nu se oprește niciodată, părțile care îl compun trebuie să se oprească odată și odată, fiind demonstrația acestei axiome chiar viața omenească, foarte bogată, după cum se știe, în posibilități comparative. Dintr-un asemenea anunț al științei s-a născut jocul secolului, o idee care se va fi ivit practic în același timp în lumea întregă, și care a constat în stabilirea unui sistem de pariuri duble asupra momentului și locului în care se va înregistra suspendarea mișcării, o ipoteză pentru a înțelege mai bine, la orele șaptesprezece, trezeci și trei de minute și patruzeci și nouă de secunde, ora locală a celui care pariază, desigur, și ziua, luna și anul, și coordonatele, mărginite la indicarea meridianului în grade, minute și secunde, servind drept referință pomenitul cap Creus. Erau în cauză miliarde și miliarde de dolari, iar dacă cineva ar fi nimerit ambele rezultate, adică momentul exact și locul exact, ceea ce, după calculul probabilităților, era aproape inimaginabil, acea persoană, de o pre-viziune, am spune, divină, s-ar vedea în posesia celei mai mari bogății care s-a putut aduna

311

vreodată pe fața unui pămînt care a văzut atîtea. Se înțelege că niciodată nu existase un joc mai groaznic decît acesta, deoarece cu fiecare minut care trece, cu fiecare milă străbătută, se reduce numărul de pariuri cu probabilități de cîștig, trebuind în orice caz să se noteze că mulți dintr-acei excluși pun din nou pariuri, făcînd astfel să crească miza la cifre de acum astronomice. Firește că nu chiar toți au reușit să strîngă bani pentru noul pariu, firește că mulți dintre ei nu găsesc altă ieșire din starea de ruină în care au căzut decît sinuciderea. Peninsula coboară spre sud lăsînd în urma sa o diră de morți care este nevinovată, în timp ce în pîntecele femeilor sale cresc acele milioane de copii pe care i-a generat fără vreo vină.

Pedro Orce umblă neliniștit, frămîntat. Vorbește puțin, petrece ore în șir departe de tabără, se întoarce istovit și nu mîncîcă, tovarășii de drum îl întrebă dacă e bolnav, și el răspunde, Nu, nu-s bolnav, fără alte explicații. Puținele vorbe le păstrează pentru Roque Lozano, sînt întotdeauna conversații despre ținutul fiecăruia, de parcă n-ar mai ști alt subiect. Ciinele îl însoțește pretutindeni, se simte că agitația omului a contagiât animalul, altădată atît de placid. Jose Anaiyo i-a spus mai de mult Joanei Carda, Dacă-și închipuie că se va repeta istoria, sărmanul bărbat singur și abandonat, femeia miloasă consola-toare și alintătoare a acumulărilor glandulare, se înșală amar, și ea a răspuns cu un zîmbet fără veselie, Cred că tu te înșeli, răul lui Pedro Orce, dacă-l are, o fi altul, Care anume, Nu știu, dar pot să-ți garantez că nu încercă să ne prindă iar în mreje, o femeie nu se îndoiește de asta, Atunci hai să vorbim cu el, să-l silim să ne spună, poate chiar e bolnav, Poate, dar nici asta nu-i sigur.

Merg de-a lungul lanțului muntos Alcaraz, azi vor face popas pe înălțimile unui sat care se numește, după cum informează harta, Bienservida, cel puțin după nume așa și este. Pedro Orce îi spune lui

312

Roque Lozano, De-aici de unde sîntem nu mai e mult pînă ce intrăm în provincia Granada, dacă trecem prin ea. Ținutul meu e încă departe, o să ajungi și acolo, o să ajung, dar aș vrea să știu dacă merită osteneala, Astea-s lucruri pe care le știm doar mai tîrziu, ia atinge-l pe Pig, că nu păstrează cadența. Roque Lozano a scurtat hăturile, a atins cu virful biciului copitele din spate ale calului, aproape o mîngiere, și Pig, ascultător, și-a potrivit trapul. În car merg cuplurile, vorbesc cu glas scăzut, și spune Maria Guavaira, Poate-ar vrea să rămînă de-acum acasă și nu cutează să spună, îi e teamă să nu ne jignească, Se prea poate, a fost de acord Joaquim Sassa, trebuie să vorbim cu el pe șleau, că înțelegem și că n-o să i-o luăm în nume de rău, la urma urmelor n-am făcut legămînt și nici contract pentru restul vieții, prieteni sîntem,

prieteni rămî-nem, într-o bună zi o să venim aici să-l vizităm, Bine-ar fi să fie numai atît, a murmurat Joana Carda, Ai altă idee, Nu, n-am, e doar o presimtire, Ce presimtire, a întreat Maria Guavaira, Pedro Orce o să moară, Toți o să murim cîndva, Dar el va fi primul.

Bienservida se află în afara șoselei principale. S-au dus acolo să-și facă negoțul, au cumpărat niște provizii, și-au înnoit rezervele de apă, și, fiind încă devreme, au pornit-o iar la drum. Totuși, nu s-au îndepărtat mult. Ceva mai în față se afla o bisericuță, de Turruchel numită, loc plăcut pentru a poposi seara, acolo au făcut haltă. Pedro Orce a coborît de pe capră, contrar obiceiului s-au dus să-l ajute Jose Anaigo și Joaquim Sassa, care sâriseră din car de cum se oprise, și a spus, pe cînd se ținea de mîinile care i se întindeau, Ce-i asta, prieteni, încă nu-s beteag, nici n-a observat cum cuvîntul prieteni a umplut deodată ochii celor doi, bărbații aceștia care păstrează în piept durerea unei neîncrederi, dar care primesc în brațe corpul ostenit care li se lasă în seamă cu toată declarația orgolioasă, vine întot-

313

deauna un ceas cînd orgoliul nu mai are cuvinte, nu mai e altceva decît cuvinte. Pedro Orce pune picioruljos, face cîtiva pași, și-se oprește, cu o expresie de spaimă pe chip, în toate gesturile, de parcă l-ar imobiliza și orbi o lumină intensă, Ce e, a întreat Maria Guavaira, care se apropiase, Nimic, nu-i nimic, Ți-e rău, a întreat Joana Carda, Nu, e altceva, S-a lăsat în jos, și-a întins mîinile pe pămînt, apoi l-a chemat pe cîinele Constant, i-a pus mîna pe cap, și-a plimbat mîinile de-a lungul gîtului, coloanei, spinării, crupei, cîinele nu se mișca, se lăsase cu toată greutatea pe pămînt, ca și cum ar fi vrut să-și îngroape labele în el, Acum Pedro Orce își întinsese tot trupul, cu capul alb așezat pe un smoc de iarbă de unde ieșeau niște tulpini înflorite, care fac flori într-o vreme cînd ar trebui să fie iarnă, Joana Carda și Maria Guavaira au ingenuncheat lîngă el, i-au apucat mîinile, Ce ai, spune dacă ai vreo durere, și avea, avea o durere foarte mare, dacă asta era expre-sia chipului său, deschidea mult ochii și-și ațintea privirea către cer, norii care treceau, ca să-i vadă nu aveau nevoie Maria Guavaira și Joana Carda să se uite în sus, pluteau domol în ochii lui Pedro Orce, așa cum luminile străzilor alunecaseră prin ochii cîinelui, cu atîta timp în urmă, în ce viață, și-acum sînt împreună, reușiți, plus Roque Lozano, care are experiență de viață și de moarte, cîinele pare hipno-tizat de privirea lui Pedro Orce, se uită fix la el, cu capul plecat și cu pielea încrețită, ca și cum ar avea de înfruntat toate haitele din lume, și atunci Pedro Orce spuse distinct, cuvînt cu cuvînt, Nu-l mai simt, pămîntul, nu-l mai simt, ochii i s-au întunecat, un nor cenușiu, de culoarea plumbului, trecea pe cer, încet, foarte încet, Maria Guavaira cu degete nespuse de ușoare a coborît pleoapele lui Pedro Orce, a spus, E mort, atunci cîinele s-a apropiat și a strigat, așa cum se spune că un om urlă. Moare un om, și apoi. Plîng cei patru prieteni pe care-i are, chiar și Roque Lozano, atît de recent

314

cunoscut, își freacă furios pumnii strînși la ochi, cîinele a strigat o singură dată, acum stă ridicat lîngă corp, în curînd se va întinde și-și va lăsa căpă-țina enormă peste pieptul lui Pedro Orce, dar trebuie să ne gîndim și să hotărîm ce facem cu cadavrul, spune Jose Anaigo, îl ducem la Bienservida, le comu-nicăm autorităților, nu putem face mai mult pentru el, și Joaquim Sassa i-a amintit, Mi-ai spus într-o zi că mormîntul poetului Machado ar trebui să fie sub un stejar verde, să facem așa și cu Pedro Orce, dar Joana Carda a avut ultimul cuvînt, Nici la Bienservida, nici sub un copac, o să-l ducem la Venta Micena, o să-l îngropăm acolo unde s-a născut.

Pe salteaua sa de-a curmezișul merge Pedro Orce. Lîngă el sînt cele două femei, îi țin mîinile reci, chiar acestea care, nerăbdătoare, de-abia au apucat să le cunoască trupurile, și pe capră sînt așezați bărbații, Roque Lozano conduce caii, credeau ei c-au să se odihnească, și pînă la urmă tot pe drum sînt, în noaptea care crește, niciodată înainte nu li s-a întîmplat așa ceva, poate că Al să-și amintească de o altă noapte, pesemne că dormea și visa atunci, că era priponit ca să-și vindece cu alifie și cu umezeală o bășică dureroasă, că veniseră să-l caute o femeie și-un bărbat, și cîinele, l-au eliberat din lanțuri, nu știa dacă aici începea visul sau se sfîrșea. Cîinele merge sub car și sub Pedro Orce, ca și cum l-ar transporta, atît de mare e greutatea pe care o simte că-i atîrnă de lesă. Duc un felinar aprins, fixat pe arcu de fier care susține coviltirul, în față. Au peste o sută cincizeci de kilometri de mers.

Caii simt moartea în spatele lor, nu au nevoie de alt bici. Tăcerea nopții e atât de densă încît de abia se aude zgomotul roților carului pe pămîntul aspru al vechilor drumuri, iar tropăitul cailor sună înăbușit de parcă ar avea copitele învelite în cîrpe. Nu va fi lună. Merg prin beznă, e apagon, negurime, întîia din toate nopțile înainte de a se fi spus, Să se facă soare, n-a fost mare minunea, căci Dumnezeu știa

315

că astrul zilei trebuia oricum să răsară peste două ore. De cînd a început druinul, Joana Carda și Maria Guavaira plîng. Acestui om care acum e mort i-au dat ele corpul lor milos, cu propriile lor mîini l-au tras înspre ele, l-au ajutat, și poate că sînt copiii lui cei care se formează în pîntecele pe care suspinele le fac să tresalte, Doamne, Dumnezfiule, cum sînt legate toate lucrurile din lumea asta, și noi care socotim să desfacem sau legăm cînd dorim, din propria noastră voință, asta-i cea mai mare dintre greșeli, și atîtea lecții ne-au fost date despre contrariu, o linie de pămînt, un stol de sturzi, o piatră aruncată în mare, un ciorap de lînă albastră, dacă le arătăm orbilor, dacă propovăduim celor înăspriți și surzi.

Cerul era încă întunecat cînd au ajuns la Venta Micena. Pe tot drumul, de-a lungul a aproape treizeci de leghe, nu întîliseră nici țipenie de om. Iar Orce, adormit, era o nălucă, casele ca niște pereți de labi-rint, ferestre și uși închise, Castelul cu șapte turnuri, deasupra acoperișurilor, părea o fantasmă fără substanță. Felinarele de iluminat public tremurau ca niște stele gata să se stingă, copacii din piață, reduși la trunchiuri și ramuri groase, puteau fi ce-a mai rămas dintr-o pădure pietrificată. Au trecut prin fața farmaciei, de data asta nu era nevoie să oprească, indicațiile itinerariului le stărniau încă în memorie, Luați-o tot înainte, în direcția Primăriei, mergeți trei kilometri după ultimele case, e un podeț lîngă un măslin, în curînd vin și eu acolo. A ajuns. După ultima cotitură au văzut cimitirul, cu zidurile albe, crucea enormă. Poarta era închisă, trebuiau s-o forțeze. Jose Anaigo s-a dus să caute un levier, a vîrît vîrful între caneluri, dar Maria Guavaira l-a apucat de braț, N-o să-l îngropăm aici. A arătat către colinele albe dinspre Groapa cu Trandafiri, acolo unde fusese găsit craniul celui mai bătrîn european, și a spus, Va rămîne acolo, e locul pe care poate l-ar alege și el. Au mînat carul pînă unde le-a fost cu putință, caii de-abia mai izbuteau să meargă,

316

își tîrau picioarele prin praful care plutea în aer. În Venta Micena nu trăiește nimeni care să vină să asiste la înmormîntare, toate casele au fost părăsite, aproape toate sînt în ruină. În zăre de-abia se distinge silueta munților, cei pe care omul din Orce i-a văzut cînd a murit, acum e încă noapte, Pedro Orce e mort, înlăuntrul ochilor săi a rămas doar un nor întunecat, nimic altceva.

Cînd carul n-a mai putut înainta, cei trei bărbați au scos leșul, Maria Guavaira îl sprijină dintr-o parte, Joana Carda are în mînă nuiua de velniș. Urcă pe o colină netedă în partea superioară, țărîna uscată li se fărîmițează sub picioare, alunecă pe povîrniș, trupul lui Pedro Orce oscilează, e gata să alunece, îi trage pe cei care-l poartă, dar izbutesc să-l ducă pînă acolo sus, sînt lac de sudoare, albi de praf. Roque Lozano va deschide groapa, i-a rugat să-l lase pe el să facă treaba asta, pămîntul se sapă ușor, levierul este sapa, mîinile sîervesc drept lopată. Cerul, la răsărit, se înseninează, silueta nedeslușită a munților a devenit neagră. Roque Lozano iese din groapă, își scutură mîinile, îngenunchează și le petrece sub leș, Jose Anaigo îl ține de brațe pe Pedro Orce, îl ridică Joaquim Sassa de picioare, și îl lasă încetjtos pe pămînt, groapa nu-i adîncă, dacă într-o bună zi vor veni antropologii pe aceste meleaguri, nu le va fi greu să-l găsească, va spune Maria Dolores, E aici un craniu, iar șeful brigăzii de săpături va arunca o privire fugară, Nu ne interesează, din astea avem destule. Au acoperit trupul, au netezit solul ca să se confunde cu țărîna din jur, dar au tebut să îndepărteze ciinele, care voia să răzuiască cu unghiile mormîntul. Apoi Joana Carda a înfipt nuiua de velniș cam deasupra capului lui Pedro Orce. Nu e cruce, după cum se vede prea bine, nu e un semn funerar, e doar o nuiua care și-a pierdut însușirea pe care o avea, dar mai poate fi încă de un folos, să fie ceasornic solar într-un pustiu calcinat, poate copac renăscut, dacă un băț uscat, înfipt în

317

pămînt, e în stare de miracole, să-și facă rădăcini, să elibereze din ochii lui Pedro Orce norul întunecat, mîine va ploua peste aceste cîmpuri.

Penmsula s-a oprit. Drumetii se vor odihni aici astăzi, la noapte și în dimineața următoare. Va ploua când vor pleca. Au chemat ciinele, care în toate aceste ore nu s-a dezlîpit de groapă, dar n-a venit, Așa se întîmplă, a spus Jose Anaigo, cîinii refuză să se despartă de stăpîn, uneori preferă să moară. Se înșela. Ciinele Ardent l-a privit pe Jose Anaipo, apoi s-a îndepărtat alene, cu capul plecat. A fost ultima dată cînd l-au mai văzut. Călătoria continuă, Roque Lozano va rămîne în Zufre, va bate la ușa casei sale, M-am întors, e povestea lui, cineva va dori poate să o depene cîndva, Bărbații și femeile, aceștia, își vor urma drumul, ce viitor oare, ce timp, ce destin. Nuiaua de velniș e verde, poate va înflori în anul care vine.